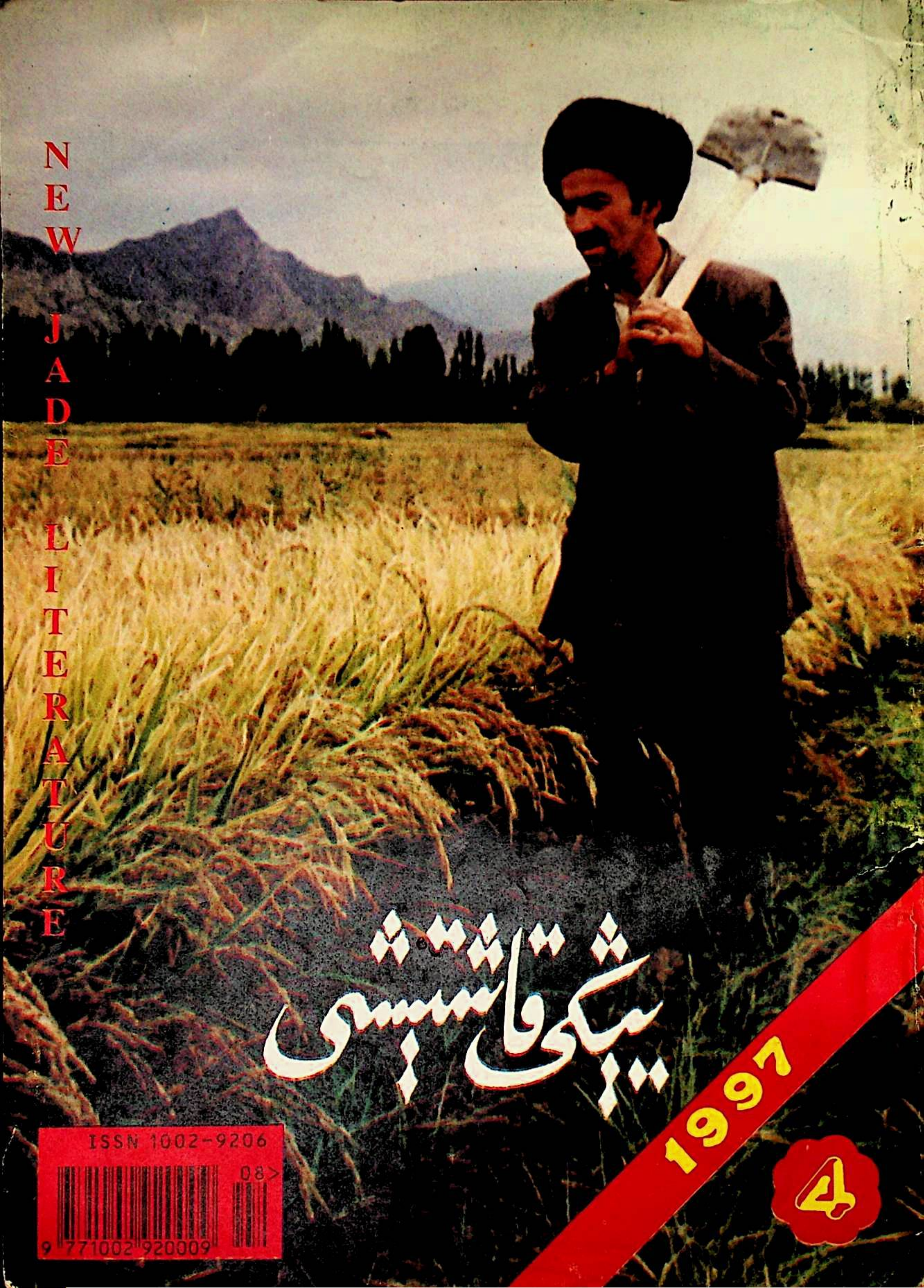

NEW JADE LITERATURE

يېڭى قاشتېشى

1997

4

ISSN 1002-9206

دوســـــتلار

يېڭى قاشتېشى

(قوش ئايلىق ئەدەبىي ژورنال)

4
1997

باش مۇھەررىر : مۇھەممەت چاۋار

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر : مەتقاسىم ئابدۇراخمان

تەھرىر ھەيئەتلىرى: (ئىسمىي ئەرتىپى بويىچە تىزىلدى) ئابدۇۋاقى توختى، ئابدۇكېرىم تۇرسۇنتوختى، ئابدۇللا مەتىمىن، ئابدۇللا سۇلايمان، مۇھەممەت چاۋار، مەتقاسىم ئابدۇراخمان، روزى سايىت.

ئون سەككىزىنچى يىل نەشرى

(ئومۇمىي 96 - سان)

خوتەن ۋىلايەتلىك مەدەنىيەت باشقارمىسى

«يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۈزدى

بۇ سانىدا

نەسرىي ئەسەرلەر

ئەپيۇنگۈل — ئەپيۇن ئەمەس .... (ھېكايە) ...... ھەبىبە مەھەممەتئەيسا 1
ئازغۇن .... (") .... ئابدىرېھىم ئېلى 19
«تىلسىمات دۇنياسى» دىن كەلگەن سادا .... (نەسىر) .... سىدىق قاۋۇز 31
كۆنچى دەرياسى گۇۋاھ .... (") .... دىلنۇر ئابلىز 34
سۆيگۈ دىۋانىسى .... (") .... ئادالەت ئابدۇرېھىم 36
ئۆلۈپ تىرىلگەن ئادەم .... (پوۋېست) .... ئابدۇلئەھەت قادىرى 42
ئاتا ۋە بالىلار .... (ھېكايە) .... داۋۇت مەتنىياز 62
قايتىش .... (") .... ئىمىن مەھمۇدى 68
غەم قىلما، قىزىم .... (") .... مەتئابدۇللا باقى 73
زەنجىر .... (فېلىيەتون) .... ئەزىز سەيدەخمەت 90

شېئىرىي ئەسەرلەر

سەن قەلبىمدە ئېچىلغان بىر گۈل .... ئابدۇقادىر مەتسىدىق 37
ئىككى شېئىر .... مۇھەممەتتۇرزى ئابدۇقادىر 38
غەزەللەر .... ئابلىكىم ئابلەت 39
شېئىرلار .... رەشىدە ئابلىز 40
ئىككىنچى قېتىمدا .... ئىمىرجان راخمان 41
تاڭلارنى ئۇزاتتىم جىمجىت بىناۋا .... ئەخمەتجان تۇرۇپ 76
جەنۇبتىكى يېشىل چۈش .... ئابدۇشۈكۈر راشىدىن 78
كىبرىيە .... ئەسقەر ياسىن 79
پۇرسەت دەپ، - .... ئۆمەرجان ئىسمايىل 80

ماقالىلەر

تونۇۋال، بۇ سېنىڭ ئۇغلۇڭ .... ئىدرىس رۇسۇل تەمكىن 82
يازغۇچىلار قانداق ئادەملەر؟ .... مەتتۇرسۇن ئوسمان 85

كلاسسىك ئەدەبىياتتىن

كىلاسسىكلارنىڭ شېئىرلىرىدىن .... نەشىرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇراخمان مۇھەممەت 92

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن

ئېرسالنامە .... تەييارلىغۇچى: مۇھەممەتتوختى ئەخمەت 93

بۇ سانىنىڭ مەسئۇل كوررېكتورى: مەتسېلىم مەتقاسىم. مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: ئابلىز تاش. قىستۇرما سۈرەتلەرنى ئەنۋەر جۇمە سىزغان.

ھەيبە مەھەممەتئەيسا

ئەپيۇنگۈل ـ ئەپيۇن ئەمەس

(ھېكايە)

1

پراكتىكىغا كەلگىنىمىزگە ئىككى ھەپتىدەك بولدى. جەنۇبلىقلار ھەقىقەتەن مېھماندوست كېلىدىكەن. گەرچە بىر ئىشخانىدا ئىشلىمىسەكمۇ پۈتۈن مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچىلار كەينى - كەينىدىن ئۆيىگە باشلاپ «تونۇشتۇرۇش زىياپىتى» بېرىۋاتاتتى.

بۈگۈن كەچتە يەنە بىرسىنىڭكىگە بارىدىغانغا دېيىشتۇق. ئۇ مېنىڭ دىققىتىمنى، شۇنداقلا ھۆرمىتىمنى قوزغاۋاتقان باھارگۈل ئىدى.

تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپكە بۆلۈنگەنلەر ئادىلە ۋە مەن ئىككىمىز ئىدۇق. باشقا ساۋاقداشلىرىمىز ئاساسەن تولۇقسىز ئوتتۇرا ۋە يېقىن ئەتراپتىكى يېزا ئوتتۇرىلارغا بۆلۈنگەنىدى.

ـ ئادىلە ئىككىمىز دەرستىن چۈشۈپ تۇرۇشىمىزغا باھارگۈل يېتىپ كەلدى. ئۇ بىر كىرا ھارۋىسىنى توختىتىپ قويغانىكەن. ئۈچىمىز ھارۋىغا چىقىپ يۈرۈپ كەتتۇق.

ناھىيە بازىرى كىچىك بولۇشىغا قارىماي تولىمۇ رەتلىك ۋە پاكىز ئىدى. ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئاسفالت يول مەنزىرە دەرەخلىرى ۋە ئەتىرگۈل ئۆستۈرۈلگەننى ھېسابقا ئالمىغاندا باشقا كوچىلار ئاساسەن دېگۈدەك ياڭاق، ئۆرۈك، ئۈجمە دەرەخلىرى، ئۈزۈم باراڭلىرى بىلەن قاپلىنىپ تۇراتتى. ئاندا ـ ساندا قورۇنى ئايلاندۇرۇپ بەرپا قىلىنغان ھويلا باغلىرى ئىچىدە ئانار، ئەنجۈر، بېھى قاتارلىق مېۋىلەر ئۇچراپ تۇراتتى. قىسقىسى سېنتەبىر ئېيىنىڭ ئوتتۇرىسى بولغاچقا پۈتۈن ناھىيە تەبىئىي باغنىڭ ئۆزىلا بولۇپ قالغانىدى.

مەن كوچىلاردا ئۆتتۈشۈپ تۇرغان ناتونۇش چىرايلارغا سەپسالغاچ جىمجىتلىقنى بۇزۇپ باھارگۈلدىن سورىدىم.

— باھارگۈل، بۇ جەننەت كەبى چىرايلىق يۇرتىڭىزدىن نەچچە يىل ئايرىلىپ ئاجايىپ ـ غارايىپ كىشىلەر ئارىسىدا، يەنە كېلىپ دۇنيانىڭ ئۇ تەرىپىدە قانداقمۇ قىلارسىز؟

— قارا سېنى، چەت ئەل دېگەندە زېرىكەمدۇ كىشى! ئۇنىڭ ئۈستىگە باھارگۈل ئىرادىلىك قىز تۇرسا، ئۇنچىلىك ئىشلارغا كۆڭۈل بۆلۈپ ئولتۇرمايدۇ — دە!- دېدى ئادىلە گېپىمنى بۆلۈپ.

— ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن «ۋەتەن» دېگەن سۆزنى ناتونۇش يات بىر ئەلدە تۇرۇپ دېيىش ئاسان ئەمەس. ھەركىمنىڭ يۈرىكى جىغىلدىماي، كۆزى نەملەنمەي قالمايدۇ، - دېدىم مەنمۇ نارازى ھالدا.

— سېغىنىشنى ئەلۋەتتە سېغىنىمەن. بىراق ئىشىنىمەنكى ئۆگىنىش، تەتقىقات ئىشلىرىغا كىرىشىۋالسام مەيلى نەدە بولسام ماڭا بەرىبىر، - دېدى باھارگۈل مۇلايىم ئاۋازدا.

— نېمە؟! بەرىبىر؟ سىز ۋەتەن خائىنى ئىكەنسىزغۇ؟ - دېدىم ئۇنىڭغا چېقىشىپ.

باھارگۈل ھۇپپىدە قىزىرىپ كەتتى. بۇ قىزىرىش ئۇنى تېخىمۇ نازاكەتلىك قىلىۋەتتى. خىيالىمدا يەنە ئۇنى دەسلەپ كۆرگەن چاغدىكىدەك «ئۆزىنى راۋۇرۇس تۈزەشتۈرۈپ يۈرسە كارامەت چىرايلىق بولۇپ كەتكۈدەك» دېگەنلەرنى تەكرار ئويلىدۇم.

— راست دەيسىز، گېپىم شۇنداق مەنا چىقىرىپ قويۇپتۇ، - دېدى ئۇ خىجالەتچىلىك ئىچىدە،- بىراق شۇنى كېسىپ ئېيتالايمەنكى، ھەممىسى، ھەممىسى ۋەتىنىم، خەلقىمنىڭ كەلگۈسى ئۈچۈن.

— ۋاي- ۋۇي، ھازىرمۇ مۇنداق قىزىللاشقان ئىختىساس ئىگىلىرى بارمىكەنغۇ؟- دەۋەتتى ئادىلە.

مەنمۇ ئۇنى چاقچاق قىلىۋاتسا كېرەك، دەپ ئويلاپ پەرۋاسىزلا كۈلۈپ قويدۇم. بىراق ئۇنىڭ سۈزۈك چىرايىدىن ئەستايىدىللىق چىقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭدىن ئازراق گەپ ئېلىپ بېقىشنى ئويلىدىمۇ، يول ئۈستىدە بىئەپ ھېس قىلىپ توختاپ قالدىم. لېكىن خىياللىرىم يەنىلا باھارگۈل ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدە ئىدى. «قىزىنى چەت ئەلدە ئوقۇتقۇدەك بولغاندىن كېيىن ئائىلىسىنىڭ ئىقتىسادى بەك ياخشى بولسا كېرەك. ئۆيلىرىمۇ بەك پەيزىدۇ ھەقچان» دەپ ئويلاپ باھارگۈلنىڭ ئاتا-ئانىسىنى كۆرۈشكە ئالدىرىغاچ خىلمۇخىل ئېھتىماللىقلارنى خىيالىمدىن ئۆتكۈزۈپ ماڭدىم. ئۇزاق ئۆتمەي ھارۋا توختىدى...

ئۆي مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدىكىدەك ھەشەمەتلىك، ئۆزگىچە بولماستىن، ئادەتتىكىچە، ئەمما رەتلىك ھەم پاكىز ئىدى. دادىسى ئوقۇتقۇچى بولۇپ، ھازىر پېنسىيىگە چىقىپتۇ. ئاپىسى ئىللىق چىراي ئائىلە ئايالى ئىكەن.

ئوخشىتىپ ئېتىلگەن لەغمەننى تارتىنماي يېيىشتۇق. ئالدىمىزغا تىزىپ قويۇلغان ئالمىلارغا، سۇلۇق شاپتۇللارغا تازا مەيلىمىز يوق ئىدى.

— ھەي، ئىسىت، غورا ۋاقتى ئۆتۈپ كەتتى - دە، شۇنداق ئاچچىق غورا يېگۈم كەلدى،- دېدى ئادىلە.

— ۋۇي، ئۇنتۇپ قاپتىمەن. باغدا بىر تۈپ قارا ئۆرۈك بار. تازا پىشىپتۇ. ئەكىرەي،- دېدى باھارگۈل.

— بولدى، ئۆزىمىز چىقىپ شېخىدىن ئۈزۈپ يېسەك قانداق؟- دېدىم مەن ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا.

قۇياش ئاداققى نۇرلىرىنى سەپمەكتە ئىدى. باغنىڭ ئىشىكىدىن كىرە- كىرمەيلا بىر خىل راھەتبەخش ساپ ھاۋا يۈزۈمگە ئۇرۇلدى. باغنىڭ ئورنى

كىچىك بولسىمۇ تولىمۇ رەتلىك ھەم كۆركەم كۆرۈنەتتى. ھەممىلا يەردىن ناھايىتى مۇۋاپىق پايدىلىنىلغانىدى.

باھارگۈلنىڭ كەينىدىن ماڭدۇق. ئۆينىڭ ئارقا تېمىغا ياماشتۇرۇپ ئۆستۈرۈلگەن تال بارىڭىدىن ئۆتىشىمىزگە بىر تۈپ ئانار كۆزىمىزگە چېلىقتى. سولغا بۇرۇلۇپ كۆك ياڭاق يېيىشكىمۇ رايىمىز يوق، ئۇدۇل ماڭدۇق. قاتار نەچچە تۈپ شاپتۇل، ئۇنىڭدىن كېيىن بىر تۈپ چىلان بىلەن بىھى دەرىخىنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئۇدۇل كەلگۈدەك جايدىكى قارا ئۆرۈك دەرىخىگە كۆزىمىز چۈشتى. بۇ مېنىڭ تۇنجى قېتىم شېخىدا تۇرغان قارا ئۆرۈكنى كۆرۈشۈم ئىدى. مەن ھاياجان بىلەن مېۋىلەرنى ئاۋايلاپ ئۈزدۈم. قوللىرىمىز بىر دەمدىلا قارا ئۆرۈك بىلەن تولدى. ئۇنى يۇيۇش ئۈچۈن باغدىن قايتىپ چىقتۇق.

— ياخشىمۇ سىلەر؟

باغنىڭ ئىشىكىدە ئوتتۇرا بوي، بەكلا قاملاشقان بولمىسىمۇ ئىسسىق سۈپەت كۆرۈنىدىغان بىر يىگىت تۇراتتى.

— بۇياق قوشنىمىز بىلال. بۇلار مەكتىپىمىزگە كەلگەن پراكتىكانتلار. بۇياق ئەزىزە، بۇياق ئادىلە، — باھارگۈل پەس ئەمما يېقىملىق ئاۋازدا بىزنى تونۇشتۇردى. ھەممىمىز سالاملىشىپ باغدىن چىقتۇق.

ئۆيدە بىلال بىلەن بىر دەم ئولتۇردۇق. ئۇ تولىمۇ ئازسۆزلەيدىكەن. بىزنى تارتىنىپ قالار دېدىمۇ، ئۇزاق ئولتۇرمايلا ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشقا تۇتۇشۇپ كەتتى. بىر دۆۋە ئوتۇننى يېرىپ بولۇپ، دەرۋازا يېنىدىكى باسما قۇدۇقتىن سۇ ئەكېلىپ ئاشخانىدىكى كۈپكە توشقۇزدى. ئۇ خۇددى مۇشۇ ئائىلىنىڭ بالىسىدەكلا ئىدى. ئۇ باھارگۈلنىڭ ئاتا-ئانىسى بىلەن خۇددى يېقىن ئۇرۇق-تۇغقانلاردەك پاراڭلىشىپ كەتتى.

بىر دەم تېلېۋىزور كۆرۈپ مېھمانخانىغا قايتىپ چىقىپ ئۈچىمىز قاتارلىشىپ ياتتۇق. مەن تۇيۇقسىزلا بىر نەرسىنى ئېسىمگە ئېلىپ باھارگۈلگە ئىككىلىنىپ تۇرۇپ دېدىم.

— باھارگۈل، ئېغىر كەلمىسە ئالبومىڭىزنى ئەكىرىپ بەرگەن بولسىڭىز. ئەتىدىن بېرى كۆرمەپتۇق. قارىغاندا ئۇيقۇم كەلمەيدىغاندەك تۇرىدۇ.

— ماقۇل.

ئۇ كىيىم ئىشكاپىنىڭ ئىچىگە چوڭقۇر سېلىۋېتىلگەن ئىككى دانە يوغان ئالبومنى ئالدى. ئادىلە ئىككىمىز بىردىن ئايرىشىپ قولىمىزغا ئالدۇق. ئالبومنىڭ تۇنجى بېتىنى كۆرۈپلا داڭ قېتىپ قالدىم. شۇنداق چىرايلىق بىر قىز ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى. شۇ ئارىدا ئادىلەمۇ «پاھ» دەۋەتتى. قارىسام ئۇنىڭ قولىدىكى ئالبومنىڭ بىرىنچى بېتىدىمۇ مېنىڭ قولۇمدىكىدەك چوڭايتىلغان بىر پارچە رەسىم تۇراتتى. ئۇ قىز چاچلىرىنى ئۆرۈشاق ئۆرۈپ دوپپا كىيىپ، ئەتلەس كۆڭلىكىنىڭ پېشىنى كۆتۈرۈپ قايرىلىپ قاراپ تۇراتتى. بۇ ھالەتتە شۇنداق نازۇك كۆرۈنسە، مېنىڭ قولۇمدىكى نۇر بېرىپ تارتىلغان سۈرەتتە ئاجايىپ جەزىبىدار، مەغرۇر تۇراتتى.

ئادىلە ئىككىمىز باھارگۈلگە قايتىدىن سەپسالدۇق.

— ۋىيەي جېنىم، خاپا بولىساڭ جۇمۇ! تاسلا قاپتىمەن بۇ كىشىم، دەپ شۇرىغىلى. سىزكەنسىزغۇ؟ نېمانداق چىرايلىق؟

«نېمىشقا ھازىرمۇ مۇشۇنداق ياسىنىپ يۈرمەيسىز» دېگەن سوئالنى غۇرتتىدە يۈتۈۋېتىپ ئورنىغا «كۆرمىدىڭمۇ، تەبىئىي چىرايلىققا نېمە يېتىدۇ» نى ئالماشتۇرۇۋالدىم. ئاغزىمدا دېگىنىم بىلەن ئالدىمدىكى باھارگۈل بىلەن سۆرەتتىكى «چولپان» نى تەسەۋۋۇرۇمغا سىغدۇرالماي قالدىم. باھارگۈل كۈلۈپلا قويدى. ھەممىمىز بىر ھازا جىمىپ كەتتۇق. ئارىدىكى سۈكۈتنى تۈگەتمەكچى بولۇپ، ئۇنىڭغا بىر سۆرەتنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ سورىدىم.

— ماۋۇ كىمۇ؟ ئامېرىكىلىقمۇ؟

— مارىلىن، ئۇيغۇرچە ئىسمى ماھىرە. شىۋىتسارىيىلىك. مېنىڭ ياخشى دوستۇم، شۇنداقلا ئوقۇتقۇچۇم.

— ئۇنەدە تۇرىدۇ؟ سىلەر قانداق تونۇشقان؟ — دەپ سورىدىم سۆرەتتە ئۇنى قۇچاقلاپ تۇرغان ئوماق سېرىقچاچلىق قىزغا قىزىقسىنىپ.

— مەن ئوقۇغان مەكتەپتە. دەسلىپىدە ئاتا-ئانامنىڭ تەلىپى ئۈچۈنلا ئىشتىن سىرتقى ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىش ئۈچۈن ئۇنى ئۇستاز تۇتقانىدىم. كىم بىلسۇن؟ ئۇ مېنىڭ ئۆمۈرلۈك دوستۇم، مەسلىھەتچىم، شۇنداقلا يۆلەنچۈكۈم بولۇپ قالدى.

— ۋۇي، ماۋۇ رەسىمدە مارىلىن ئۆيىڭىزدىكىلەر بىلەن بىللە تۇرىدىغۇ؟

— ھەئە، ئۇ بىزنىڭ ئۆيگە نەچچە قېتىم كەلگەن. ئۆيدىكىلەر بىلەن قەدىناس بولۇپ كەتتى.

ئادىلە ئىككىمىز مارىلىنغا قىزىقىپ باھارگۈلدىن بەس-بەستە سوئال سوراپ كەتتۇق. سۆھبەت داۋامىدا مارىلىننىڭ باھارگۈلگە ھەر جەھەتتىن ياردەم قىلغانلىقىنى، بولۇپمۇ بېشىغا «كۈن چۈشكەن» مەزگىللەردە زور مەنىۋى يۆلەنچۈك بولغانلىقىنى، كېيىن ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىنمۇ باھارگۈلنىڭ ئۆگىنىش قىزغىنلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ ئىقتىساد سەۋەبىدىن چەتئەلگە چىقىپ ئوقۇش پۇرسىتىدىن مەھرۇم بولاي دېگەندە شىۋىتسارىيىدىكى دادىسىدىن ياردەم سوراپ باھارگۈلگە زور ياردەم بەرگەنلىكىنى يۈزەكى ئاڭلىدۇق.

مىجەزىم شۇنداقمۇ، ئىشقىلىپ باھارگۈلنىڭ بېشىغا چۈشكەن «كۈن» نى بەكلا بىلگىم كەلدى. بىراق تېخى تونۇشقىنىمىزغا ئۇزۇن بولمىغاچقا، بۇ بەكلا قاملاشمىغان ئىشتەك تۇيۇلدى. شۇ قىزىقىش ئىچىدە پۈتۈن پراكتىكا جەريانىدا ئۇ مېنىڭ دىققەت مەركىزىمگە ئايلاندى.

كۈنلەر بىزنىڭ قىيالماسلىقىمىز بىلەن كارى يوق ناھايىتى تېز ئۆتۈشكە باشلىدى. مانا ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ پراكتىكا ۋاقتىمىز توشۇشقا ھەپتە ۋاقىت قالدى. «خوشلىشىش زىياپىتى» بۈگۈن باھارگۈلنىڭ ئۆيىگە كەلدى. باھارگۈلدىن ئىبارەت كەمسۆز، ئەمما تىرىشچان، كەسىپنى قىزغىن سۆيىدىغان بۇ قىز مېنىڭ ھۆرمىتىمنى قوزغاۋاتاتتى. ئەگەر مەن ئۇنىڭ ئورنىدا بولۇپ چەتئەلگە ئوقۇشقا چىقىش ئالدىدا بولغان بولسام، چوقۇم قالتىس ھال تارتىپ كېتىشىم مۇمكىن ئىدى. بىراق ئۇ دەل ئەكسىچە بولۇپ چىقىۋاتاتتى. دەسلەپىدە «چىرايىنىڭ قەدرىنى بىلمىگەن» دەپ ئويلىغان بولسامۇ، كېيىنچە مەنمۇ ئۇنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ قېنىق گىرىملىرىممۇ بارغانچە سۇسلىشىپ كەتتي:

بۇگۈن ئادىلە ئىككىمىز باھارگۈلنىڭ ئۆيىدە قونىدىغانغا كېلىشكەنىدۇق. ئويلىمىغان يەردىن ئادىلەنى بىر تۇغقىنى ئۆيىگە ئېلىپ كېتىپ باھارگۈل ئىككىمىزلا قالدۇق. بۇنىڭدىن بىر ھېسابتا خۇش بولدۇم. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئۇنىڭ بىلەن مىجەزىمىز كېلىشكەنلىكتىنمۇ خېلىلا يېقىن بولۇپ قالغانىدۇق. ئادىلەگە ئېيتمىغان سۆزلىرىمنىمۇ ئۇنىڭغا دېگەنىدىم. بۇگۈنمۇ ئازادە پاراڭلىشىشقا پۇرسەت چىققىنى ھەقىقەتەن تېپىلغۇسىز ئىش ئىدى.

ئىككىمىز دېرىزىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان ئايغا قاراپ ئۈن - تىنسىز يېتىپ كەتتۇق. مەن ئاستاغىنە باھارگۈل تەرەپكە ئۆرۈلدۇم.

— باھارگۈل، كېتىش ئالدىدا سىزدىن پەخىرلىنىدىغانلىقىمنى، ئۇيغۇر قىزلىرى ئارىسىدىن سىزدەك قىزلارنىڭ چىققانلىقىغا ئاپىرىن ئوقۇيدىغانلىقىمنى بىلدۈرمەكچىمەن. سىزگە چەكسىز ئۇتۇق ھەم بەخت تىلەيمەن.

— ئەزىزە، تولا مېنى خىجىل قىلماڭ.

— نېمىگە خىجىل بولىسىز؟ سىز بەكلا كەمتەر ئىكەنسىز. بىزدەك كېچە - كۈندۈز كىيىم - كېچەك، مۇھەببەت غېمىدە يۈرۈپ بىر ئائىلىگە كىرىپلىۋالسا ئۆزىنى بەختلىك ھېسابلايدىغانلارغا ئوخشىمايسىز ئەمەسمۇ؟ ئالدىڭىزدا ماختىغىنىم ئەمەس، سىزدىكى تىرىشچانلىق، ۋەتەنپەرۋەرلىك غايە مېنى ھەقىقەتەن قايىل قىلدى ھەم ئويغا سالدى.

— بولدى سۆزلىمەڭ، مەن ئويلىنىپ كېتىۋاتىمەن. مەن ھەرگىز سىز ئويلىغاندەك ياخشى قىز ئەمەس. مۇنداق دېسىڭىز ئۆزۈمدىن نەپرەتلىنىپ كېتىدىكەنمەن. مېنىڭ تارىخىمنى بىلگەن بولسىڭىز مۇنداق دېمەس ئىدىڭىز!

ئۇنىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى. مەن نېمىنى خاتا سۆزلەپ قويغىنىمنى بىلەلمىدىم.

— ئەزىزە، بىلىمەن سىز ناھايىتى سىرداشقاق، ئاق كۆڭۈل قىز. بەلكىم سىز بۇ قېتىم كەتكەندىن كېيىن قايتا كۆرۈشەلمەسلىكىمىز مۇمكىن. بىراق سىز مەن ئۇچراتقان بىردىنبىر دوست بولۇشقا لايىق قىز. سىزنىڭ ماڭا قىلغان ھۆرمىتىڭىز مېنى بارغانسېرى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويۇۋاتىدۇ. ئەگەر سىزگە ئېيتسام سىز چوقۇم مەندىن نەپرەتلىنىسىز.

— مۇمكىن ئەمەس، تارىخىڭىز ياخشى بولغاچ كەلگۈسىڭىزمۇ ياخشى. ئۇنداق بولمىغاندا سىزدەك يارامىلىق قىز يېتىشىپ چىقالامتى؟

— ئۇنداق بولسا ئاڭلاڭ، مەن قانداق قىز ئىكەنمەن. شۇ چاغدا بىلىسىز. ئۇنىڭ ھېكايىسى پۈتۈن دىققىتىمنى، ھەتتا جىسمىمنى ئۆز ئىلكىگە ئالدى.

2

مەن باشقىلارنىڭ نەزەرىدە ھەقىقەتەن بىر «مەغرۇر توز» ئىدىم. چىرايىم ۋە بوي - بەستىمدىن ئۆز - ئۆزۈمگە تەمەننا قوياتتىم، ئۆز كەسپىمگە ئەدەبىياتتىن ئۆتە سەنئەتكە بەكرەك ھەۋەس قىلاتتىم. شۇڭا ۋاقتىم كۆپ ھاللاردا مەكتەپ زالىدا ئۇسسۇل مەشقى بىلەن ئۆتەتتى. پەقەت بەزى - بەزىدە مەجبۇرەن بوينۇمدىن باغلاپ دېگۈدەك مارىلىنىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئىنگلىز تىلى ئۆگىنەتتىم. كېيىن سەنئەتكە بول-

غان قىزىقىش ۋە دائىملىق رېپېتىتسىيە جەريانىدا مەكتەپىمىزدىكى گېزىتلار ۋە ئېلېكترونلۇق روياللاردا رەسمىي يېتىشكەن «تالانتلىق ناخشىچى» دەپ ھەممەيلەن كۆز تىككەن بىرسى بىلەن تونۇشتۇم. كېيىن يۈرۈپمۇ قالدىم. شۇ سەۋەبلەر بىلەن ئۆزۈمنى بىر ساناپ بارا - بارا مارىلىننىمۇ ئىزدىمەيدىغان بولدۇم. (ۋاقتىم يوق ئىدى) بىر كۈنى مارىلىن مېنى ئىزدەپ كەپتۇ. ئۇنىڭ بىلەن ياتىقىغا باردۇق. بىرخىل ياۋروپا پۇرىقى چىقىپ تۇرغان ئاددىيلا زىننەتلەنگەن ئۆيدە مارىلىن ماڭا نەسىھەت قىلماقتا ئىدى.

— باھارگۈل، سەن چىرايلىق ھەم تالانتلىق، بىراق ئەسلى مۇددىئا يېڭى ئارتىس بولۇش ئەمەس، بەلكى بىر يازغۇچى ياكى ئوقۇتقۇچى بولۇش. سەن ئۇنچىۋالا ۋاقتىڭنى سەرپ قىلمىساڭمۇ سىلەر ئۇيغۇرلار تۇغۇلۇشىڭلاردىلا ئارتىس بولۇپ تۇغۇلىدىكەنسىلەر. مېنىڭچە كېيىن ساڭا ھەممىدىن بەكرەك ئەسقاتىدىغىنى يەنىلا ئۆز كەسپىڭ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن، سەن ھازىر بېشىڭچىلاپ مۇھەببەت تورىغا چۈشۈپ كېتىۋاتىسەن. مېنىڭچە ھەممە ئىش نورمال بولغىنى تۈزۈك. «قىزىق سۇ ھامان يۈزنى كۆيدۈرۈپ قويىدۇ» كىنولاردا بىزنىڭ ئۇ تەرەپتىكى ياشلارنى بەكلا ئەركىن چىقىرىدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇندا ئەمەس...

كۆڭلۈمدە ئۇنىڭغا نىسبەتەن نارازىلىق پەيدا بولدى. «ئاۋۋال كېيىمنى دەپ بولسۇن» دەپ ئۇنىڭ ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە، ئىنگلىزچىنى ئارىلاشتۇرۇپ سۆزلىگەن «لوتوق» نىنى ئاڭلىدىم.

— مەن ياپياش، تېخى توي قىلمىدىم. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۆز ۋەتىنىمدىن ئايرىلىپ يات ئەلدە، يات مىللەت ئارىسىدا ماڭا نېمە بار؟ ئەسلى مەنمۇ كىچىك تۇرۇپلا تورغا چۈشتۈم. ئۇنىڭ ئىسمى جېك ئىدى. ئۇنى قەۋەتلا ياخشى كۆرەتتىم. مەن پەقەت ئۇنىڭ بىلەنلا بىر ئۆمۈر ياشاشنى خالايتتىم. بىراق توي تەييارلىقى قىلىنىۋېتىپ ئۇ تۇيۇقسىزلا گېپىدىن يېنىۋالدى. يالۋۇرۇشلىرىمغا پەرۋا قىلماي مېنى تاشلاپ باشقا بىرسى بىلەن توي قىلىۋالدى. دىلىم بەكلا ئازار يېدى، مېنىڭ ئۇ يەردە تۇرۇشقا چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى. بىراق ھېچنېمە قىلالىسامۇ ئۇنى ئۇنتۇيالمىدىم. ئاخىرى مېنى ئازاب ئىچىدىن كەسپىم قۇتۇلدۇرىۋالدى. كېيىن يىراق بىر يەرگە كېتىشنى ئويلىدىم. ئاخىرى ئەڭ شەرەپلىك بىر خىزمەتنى تاللىۋالدىم. ئۇ بولسىمۇ يات ئەللەردە، يات مىللەتلەرگە ئۆز مىللىتىمنىڭ تىلىنى ئۆگىتىشتىن ئىبارەت. شۇ ۋەجىدىن بۇ يەردە تۇرىۋاتىمەن. بىر تەرەپتىن سىلەرگە ئانا تىلىمنى ئۆگىتىمەن، بىر تەرەپتىن ئۇيغۇر مىللىي تىبابەتچىلىكىنى ئۆگىنىۋاتىمەن... قىسقىسى سېنىڭ سوغۇققانراق بولۇشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن. ئەگەر مەندەك ئىشقا يولۇقۇپ قالساڭ سەن ھەم نازۇك ھەم مەغرۇر، بۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمەيسەن...

ئۇنىڭ گېپىنى، ئاڭلاپ بولمايلا كۆڭلۈم كېلىپ كەتتى.

— تۇۋا، ھېلىغىچە سەندىن سورىماپتىمەن. سېنى ئوقۇغىلى كەلدى دېسەم، ناھايىتى بىر ئەرنى دەپ ۋەتىنىڭدىن ئايرىلىپ مۇشۇنداق يەردە يېگانە يۈرۈ-

ۋىتىپسەنلوي. ها... ها... ها...
ئۇنىڭ بۇگەپلىرى تولىمۇ كۈلكىلىك ئاڭلاندى. ئۆز نۆۋىتىدە ئۇنىڭغا مەن نەسىھەت قىلىشقا باشلىدىم:

— ماڭا قارا ماھىرە، شۇمۇ ئىشمۇ؟ سەن تېخى ياپ-ياش ھەم چىرايلىق، ئالتۇن چاچلىرىڭ بىلەن زەڭگەر كۆز-لىرىڭلا ئادەمنى مەست قىلىۋېتىدۇ. مې-نىڭچە بولغاندا ۋەتىنىڭگە قايت، سې-نىڭ بۇ يەردە جاپا تارتقىنىڭنى كىم كۆرىدۇ؟ جىگىتىڭمۇ كېلىشكەن بىرىنى تاپ، جىكقا ئۆزۈڭنى كۆرسىتىپ قوي!

بىراق ئۇ بېشىنى چايقاپ:

— NO... ساڭا بىكار سۆزلەپتىمەن. سەن بەربىر چۈشەنمەيسەن. ئېيتقان-لىرىمنى بولدى ئۇنتۇپ كەت، — دېدى.

مەن ھەقىقەتەن ئالدىراپ كۆلگەن ئىكەنمەن. يەر شارى ئۆز ئوقىدا ئاي-لىنىدىغانلىقى ئۈچۈنمۇ بۇ قىسمەت رائىيلىنىپ كېلىپ مېنىڭ بېشىمغا چۈش-تى. مەن ئۆزۈمنىڭ ياتاقدىشىم، سىر-داش دوستۇمنىڭ، بۇ قىسمەتنىڭ سە-ۋەبچىسى بولۇپ قالارىنى ئەسلا ئويلى-مىغانىكەنمەن. مېنىڭ قىز دوستۇم ئەمە-دىلىكتە، ئوغۇل دوستۇمنىڭ قىز دوس-تى... بۇنىڭغا ئەمدى ھەر قانداق گەپ سۆز كەلمەيتتى. مانا شۇ كۈنلەردىلا مەن يالقۇننىڭ. مارىلىننىڭ گېپىنىڭ تېگىگە يەتتىم.

يالقۇن — مېنىڭ ئەڭ يېقىن دوس-تۇم، پارتىدىشىم ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن دەسلەپتە ئۇرۇشۇپ تونۇشقان بولساق-مۇ كېيىن ناھايىتى ئىجىل سىرداش دوست بولۇپ قالغانىدۇق. مەن ھەر قانداق ۋاقىتتا ئاتا-ئانا سېنىڭ ئەڭ ياخشى دوستۇڭ ۋە تايانچىڭ بو-لىدۇ دەپ ئويلايتتىم. بىراق بەزىدە ئاتا-ئانىمۇ ساڭا ياردەم قىلالمايد-ىغان ئىشلار بولىدىكەن. يالقۇن ماڭا يەتكۈزگەن دوستلۇق، دۇنيادىكى ھەرقان-داق مۇھەببەتتىن ئۇلۇغ ھەم يۈكسەك ئىدى. ئۇنىڭ دوستلۇقى ھەممايىمىزدە ئۆتكەن ئاشۇ كۈنلەر، مېنىڭ قەلب ئال-بومىمدىكى ئەڭ قەدىرلىك سۈرەت ئىدى.

ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇپ تونۇش-تۇق دېيىشىمدە مۇنداق سەۋەب بار ئىدى. ئالىي مەكتەپكە يېڭىلا كەلگىنىم-ىز ئۈچۈن ھەممىمىز ئۆز ئارا يېتىرق-اپ يۈرەتتۇق. ئۆيلىرىمىزدىن ئايرىلغاچقا كۆڭ-لىمىز بىر-بىرسىمىزنىڭكىدىن دازۇك ئىدى. مۇئەللىم دەرس باشلىنىش ئال-دىدا سىنىپ يىغىنى ئېچىپ نېمىنى كۆزلىدىكىن ئورنىمىزنى رەتلىدى. سىنىپ-پىمىزدا ئون بەش قىز، ئون ئۈچ ئوغۇل بار ئىكەن. نەتىجىدە يالقۇن ئىككىمىزنى ئەڭ ئالدىدىكى پارتىدا بىللە ئولتۇرغۇ-زۇپ قويدى. ئەتراپىمغا قارىسام ساپ-لا قىزلار بىلەن قىزلار، ئوغۇللار بى-لەن ئوغۇللار ئولتۇرۇپتۇ. مۇئەللىم مېنى قانداق قىز كۆرۈپ قالدىكىن؟ قاراپ تۇرۇپ ئوغۇل بالا بىلەن ئول-تۇرغۇزۇپ قويغىنىنى! مەن ئەلەمگەچى-دىماي ھۆكرەپ يىغلىۋەتتىم. مېنىڭ بۇ قىلىقىم ئۇنى بەكلا ئوسال قىلغاچقا ئۇ خېلى كۈنلەرگىچە ماڭا ئۆچمەنلىك قى-لىپ يۈردى. بىراق قانداق بولدى. ئۇ-زۇن ئۆتمەي بىز شۇنداق چىقىشىپ كەت-تۇق. زادى قاچاندىن بېرى ئارىمىزدا ئۇنداق دوستلۇق شەكىللەنگەنلىكىنى ھېلىمۇ دەپ بېرەلمەيمەن.

سىرتتىن قاراشقا ئۇنىڭ مىجەزى «بەكلا غەلىتە» ئىدى. كۆپ ھاللاردا قولىنى ئۇزۇن سۇنۇپ جۆيلەپ «قول تاپانچا»سى بىلەن كىملەرنىدۇ قارى-

غا ئالاتتى. پات - پات دەرس ۋاقتىدا هەزىلكەشلەرنى قىلىپ بىزنى كۈلدۈرەتتىيۇ، ئۆزى هېچ ئىش بولمىغاندەك ئولتۇراتتى، گاهى ئىختىيارسىز جوزىنى چېكىپ ماسلاشتۇرۇپ ناخشا ئوقۇپكەتسە، گاهى توختىماستىن تېلېۋىزىيە تىيا - تىرلىرىغا «ئاۋاز بېرىپ» بىر - بىرلەپ يادلاپ چىقاتتى، شۇنداقتىمۇ دەرسكە بەكلا كاللىسى ئىشلەيتتى. ئەمما مۇئەللىم دەرس سورىسا، بىر ئامالларنى قىلىپ، غەلىتە قىلىقلارنى قىلغىلى باشلايتتى - دە، مۇئەللىم ئامالسىز ئولتۇرغۇزۇۋېتەتتى. پات - پات ياندىكى تارتمىدىن بىر نەرسىلەرنى ئىزدىگەن بولۇپ، بېشىنى پارتىغا تىقىۋېلىشلىرىچۇ تېخى! شۇئان دىققىتى بۆلۈنگەن مۇئەللىم سورايتتى:

— يالقۇن نېمە قىلىۋاتىسەن!

— هە؟! مەنما، كۆرمىدىڭىزمۇ، كىتابىمنى ئىزدەۋاتىمەن.

ئۇنىڭ قويۇق يەرلىك شىۋىسىدىكى سۆزلىرى بىلەن ئىككى ياققا چايقىلىپ تۇرۇشى ھەممىمىزنى كۈلدۈرۈۋېتەتتى.

قارىماققا ئۇ شۇنداق «بىزەك» ئىدى، بىراق ئەمەلىيەتتە روھىي دۇنياسى بەكلا گۈزەل ئىدى، مەيلى كىم بولسۇن، دەردىنى تۆكسە چىن قەلبىدىن تەسەللىي بېرەتتى، ئۇنىڭغا ئۆز ئىشىغا باش قاتۇرغاندەك باش قاتۇرۇپ مەسلىھەت كۆرسىتەتتى، ئۇنىڭ پىكىر قىلىشىغا مەن بەكلا قايىل ئىدىم. ئۇ خۇددى بىلىمدان بوۋايىنىڭ ئۆزى ئىدى. شۇڭا ئۇنى «قېرى» دەپ چاقىراتتىم. قىسقىسى، ئۇنىڭ بىلەن بەكلا چىقىشاتتىم. ئۇمۇ يۇرتىدىكى قىز دوستىنىڭ پاراڭلىرىنى قىلىپ بېرەتتى، بەزىدە ئۇنىڭغا بىللە بېرىپ سوۋغات تاللىشىپمۇ بېرەتتىم، ئىچ سىرلىرىنى دەيتتىم، ئۇ ئۈن - تىنسىز ئاڭلايتتىيۇ بىرەر ئېغىز گەپ قىلمايتتى. يىگىتىمنىڭ يالقۇن بىلەن ئارىلىشىدىغانلىقىنى بىلگەچكە «ئۇ قانداقراق؟ مېنى ئالداپ كەتمىگەندۇ-ھە! ماڭا ماس كېلەمدۇ؟» دەپ سورىسام «ئۆزۈڭ بىلىدىغانسەن، ياخشى يىگىت» دەپلا جاۋاب بېرەتتى، ئەمدى ئويلىسام ئۇ بىلىپ تۇرۇپ مېنىڭ كۆڭلۈم ئۈچۈن ھەم ئۆزىنىڭ باشقىلارنى يامان دېمەيدىغان خاھىشى ئۈچۈن شۇنداق دەپتىكەندۇق.

بىر كۈنى كەچلىك مۇزاكىرە ۋاقتى ئىدى. يالقۇن ئەڭ ئارقىدىكى بوش ئورۇندا، مەن ئالدىدىكى ئۆزۈمنىڭ ئورنىمدا ئولتۇرۇپ قەغەز ئايروپىلان ئېتىشىۋاتاتتۇق، (سىرتتا تۇنجى يامغۇر يېغىۋاتقاچقا پەقەت دەرس تەكرارلىغۇمىز كەلمىگەنىدى) ئۇنىڭ ياسىغان ئايروپىلانى بەك ياخشى ئۇچتى. بىراق مېنىڭ ئايروپىلانىم پەقەتلا ئۇچمايتتى. شۇڭا ئۇنىڭغا ئايروپىلانىمنى ئۇنىڭ «ئۇچىدىغان» ئايروپىلانىغا ئالماشتۇرۇپ بېرىشىنى ئېيتسام ئۇ ئۇنىمىدى. مەن «بىر قەغەز ئايروپىلانغىمۇ چىدىمىدىڭىزغۇ؟» دەپ دومسىيىپ ئولتۇرۇۋالدىم. بىر چاغدا يېنىمغا تونۇش ئايروپىلان ئۇچۇپ چۈشتى. قارىسام بىر قانىتىغا «خاپا بولما»، بىر قانىتىغا «كۆكەمە» دەپ يېزىپ قويۇپتۇ. مەنمۇ يوغان قىلىپ «چىدىماس» دەپ يېزىپ ئۇنىڭغا قارىتىپ كۈچەپ ئاتتىم. ئويلىمىغان يەردىن ئايروپىلان ئۇنىڭ بېشى ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتۈپ، ئوچۇق دېرىزىدىن سىرتقا چىقىپ كەتتى. جىدەللىمىز يەنە باشلاندى. ئۇ ھەر قانچە قىلىپمۇ بولدى قىلمىدى. ئاخىرى مەن

قېيىداپ بىنادىن چۈشۈپ ئايروپىلاننى
ئاچقىش ئۈچۈن ماڭدىم. يەسكە چۈشـ
ـسەم ئايروپىلان يامغۇردا تۈگىشىپ كېـ
ـتىپتۇ. مەن قاقاقلاپ كۈلۈپ چىقسام، ئۇ
بىر دەمدىلا تاتىرىپ ئولتۇرۇپكېتىپتۇ.
مەن ئايروپىلان ئۈچۈن شۇنداق قىلىـ
ۋاتقان چېغى دەپ قېشىغا بارسام قولىـ
دا بىر پارچە خەت تۇرۇپتۇ. نېمە بولـ
ـغىنىنى سوراشتۇرسام پەقەتدېگىلى ئۇنـ
ـىمىدى، ئاخىرى ۋاقىت توشۇپ ياتاقـ
قا قايتقانۋاقىتتىلا «تۈگىدى، ئۇ تـوي
قىلغۇدەك» لا دېدى. شۇنىڭدىن باشلاپ
ئـۇ بۆلەكچىلا ئۆزگىرىپ كەتتى، تېخى
پات ـ پات سىنىپقا غـەرق مەست كىرىـ
ـدىغان بولدى. مەن ئاشۇ پەيتلەردە ئۇنـ
ـىڭغا تەسەللى ئورنىغا كـايىپ كېتەتـ
ـتىم. «هەي دۆت، مۇھەببىتىنىڭ ۋاپاسىزـ
ـلىق قىلغان بولسا دۇنيادا قىز تۈگەپكېـ
ـتەمتى؟ قارىمامسەن، ھەرـھەر قىزلار تۇـ
ـرۇپتۇ، شۇلاردىن بىرىنى تاللىساڭ بولـ
ـمىدىمۇ؟ قالغىنىنى ماڭا قويۇپ بەر...».

مـانا ئاشۇنداق دېگەنلىرىم بىر ـ
بىرلەپ ئالدىمغا كەلدى. ئۆزۈمنى يوـ
ـقىتىپ قويغۇدەك بولدۇم. توۋا، باھارـ
دا ئېچىلغان گۈل ـ چېچەكلەرنىڭ كـۆـ
ـزۈمگە مۆلدۈردەك سوغۇق كۆرۈنۈپ كەتـ
ـكەنلىرى ھېلىمۇ ئېسىمدە! راست ئىتـ
ـكەن. مەندەك «ئۆزىنى بىر ساناپ يـۈـ
ـرۈيدىغان، مەغرۇر توز» بۇ زەربىگە ھەـ
ـقىقەتەن بەرداشلىق بېرەلمەيۋاتاتتىم،
قېنى، كىنولاردىكى مەن قولۇمدىن چۈشۈرـ
ـمەي ئوقۇيدىغان كىتابلاردىكى ساپ مۇـ
ـھەببەت، قېنى، باشقىلاردىكى غۇرۇر، ھېچ
بولمىغاندا مېنىڭ قىز دوستۇمدىكى ئازـ
ـتولا دوستلۇقنىڭ يۈز ـ خاتىرىسى!

ئويلىغانسېرى قېنىم قىزىپ، كاللام
چاراسلاپ كېتەتتي. تۇرۇپلا بۇرۇن ئـۆـ
زۈمگە ھەددىدىن زىيادە تەمەننا قويۇپ
يۈرگىنىمگە پۇشايمان قىلسام، تۇرۇپلا
يىگىتىم ماڭا ئاجايىپ قەدىرلىك بـوـ
ـلۇپ كەتكەندەك بىلىنەتتى. بەلكىم شۇـ
ـنىڭ ئۈچۈندۇر، قولۇمدىكى ئاددىي بىر
نەرسىنى سـەن ياقتۇرمايتتىڭ. بىـراق
كېيىن باشقىلار ئۇنى قەدىرلىسە، ئەلـ
ـۋەتتە ئۇ نەرسە ساڭىمۇ قـەدىرلىك بىـ
ـلىنىپ كېتىدىكەن. بىراق مۇھـەببەتني
مەن ئۇنداق قەدىرسىز نەرسە دەپ قـاـ
ـرىمايتتىم ئەلۋەتتە.

ساۋاقدىشىم، بۇرۇنقى قىز دوستۇم،
ھازىرقى يىگىتىمنىڭ بەختلىك يارىنى
كۆرەرگە كۆزۈم يوق ئىدى. ماڭا كۈلۈمـ
ـسىرەپقارىسا تۈلكىنىڭ ئالدىمغاچۈشـ
ـكـەن بۆرىگە قاراپ كۈلۈمسىرىگەن سىمـ
ـاقىدەك كۆرۈنەتتى، قاپىقىنى تۈرسە
ئېسىل باي نامرات كىشىگە ياكى ھـاـ
ـجەتمەنگە قاپىقىنى تۈرگەن سىماسىكۆز
ئالدىمغاكېلەتتى، قىسقىسى ئۆزۈم باشـ
ـقىلارنىڭ تاپىنى ئاستىدىكى توپىدىن
ئۆتە بولۇپ كېتىۋاتاتتىم، كىنولار بىـ
ـلەن، كىتابلار بىلەن سېلىشتۇراتتىم،
كاللامدىن ئـۆتمەيتتى، قىسقىسى شـۇ
نەچچە ئاي ئىچىدە مەن تۈگىشىپلا كەتـ
ـكەنىدىم. ئۇزاق ـ ئۇزاق ئويلاندىم، ئاـ
ـخىرى رەقىبىمنىڭ تاپىنى ئاستىدا «ئىتـ
ـتەك خـار» بولـۇپ ئۆتۈشنى غۇرۇرۇمغا
خىلاپ ھېس قىلىپ، پېشىمنى قېقىپلا مەكـ
ـتەپتىن چېكىنىشنى ئويلىدىم (ھازىر ئويـ
ـلىسام ھـەقىقەتەن ئاشۇرۇۋەتكەن ئىـ
ـكەنمەن).

ئاشۇ كۈنلەردە يالغۇز ماڭا بەكلا
كۆيۈنەتتى. شۇڭا ئۇنى بىردىنبىر سىرـ
ـدىشىم، يېقىنىم ھېسابلاپ «قـارار» نىـ
ـنى كېتىشتىن ئاۋۋال ئۇنىڭغا ئېيتىپ
قويۇشنى لايىق تاپتىم. مەن ئۇنىڭغا چېـ

كىنىمەكچى بولغىنىمنى ئېيتتىم. ئۇنىڭ مۇلايىم چىرايى شۇنداق تېز ئۆزگەردى.

— باھار، سېنى خېلى غۇرۇرلۇق قىز دەپ يۈرۈپتىمەن تېخى، مۇشۇ ھالىڭغا ئۆزۈڭنى ئادەم ساناپ يۈرەمسەن؟ بىر ئوغۇل بالا ئۈچۈن؟

— نېمە دەۋاتىسەن؟ مەن بىر ئوغۇل بالا ئۈچۈن ئۇنداق قىلىۋاتقىنىم يوق. نېمانداق ھەتتا سەنمۇ مېنى چۈشەنمەيدىغانسەن؟

— ھېلىغىچە سېنى چۈشىنىمەن، دەپ ئويلايتتىم، بىراق خاتا ئويلاپتىمەن.

— يالقۇن، سەنمۇ ئۆزۈڭنى مېنىڭ ئورنۇمغا قويۇپ ئويلاپ باقساڭچۇ؟ مەن پەقەت چىدىيالمىدىم.

مەن ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي ئۇنىڭغا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتىم.

دەسلەپىدە ماڭا غەزەپ بىلەن ھومىيىپ تۇراتتى-يۇ، مېنىڭ يىغام بىلەن بايام مەجبۇرىي تۈرۈۋالغان قاپىقىنى ئېچىپ مېنى باغرىغا باستى. ئۇ ھەرگىزمۇ باشقىچە باغرىغا بېسىش ئەمەس، خۇددى ئاتىنىڭ قىزىنى باغرىغا باسقىنىغا ئوخشاش. (مەن ئۇ مىنۇتلارنى مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقىرالمايمەن)

ئۇ مېنى بەزلەپ يېشىمنى سۈرتتى:

— باھار، ئېيتقىنا، ساڭا قانداق يار-دەم قىلاي؟

— بولدى، ھېلىمۇ مۇشۇنچىلىك قىلغىنىڭمۇ يېتەر!

— ياق، نەدىكى گەپلەرنى قىلىۋاتىسەن؟ مەن ساڭا نېمە ئىش قىلىپ بېرەلىدىم؟ مەن سېنىڭ مۇنداق ئاچچىق يۇتۇپ يۈرۈشۈڭگە چىدىمايمەن. قانداق قىلسام ئاچچىقىڭ چىقارـھە؟!

— مەن ھامان ئۇلارنىڭ كۆزىگە كۆرسىتىپ قويىمەن!

— قانداق قىلىپ؟!

— مەنمۇ باشقا بىرسى بىلەن يۈرۈيمەن.

— ھەي يۈزى قېلىن، نېمە دەۋاتىسەن؟!- ئۇ مېنى كۈلدۈرمەكچى بولۇپ ئەتەي قىچىقلىدى، - سېنىڭچە بۇ ئوبدان چارىمۇ؟

— ھەئە، ئەڭ ئۈنۈملۈك ئۆچ ئېلىش ئۇسۇلى.

— ئۇنىڭغىمۇ كۆرسىتەرسەن. بىراق كېيىنلىكىڭنى ئويلىدىڭمۇ؟ ئۇ چاغدا سەن كىمگە ئوخشاپ قالىسەن؟

مەن ئېغىر ئۇھسىنىپ ئۈنچىقمىدىم. ئۇمۇ قوشۇمىسى تۈرۈلگىنىچە خىيال سۈرۈپ ئولتۇردى. ئىككىمىز بىرھازاغىچە جىمجىت ئولتۇرۇپ كەتتۇق. تۇيۇقسىز ئۇ كەسكىن تەلەپپۇزدا:

— ئىككىمىز يۈرەيلى، بولامدۇ؟- دېدى.

شۇئان مەن بايا ئۇنىڭغا «بىرسى بىلەن يۈرىمەن» دەپ ئويلىماي دەپسالغان گېپىمدىن بەكلا خىجىل بولدۇم. يۈزۈمگە ئوت كەتكەندەك بولدى. مەن ئۇنىڭ چىرايىغا قاراشتىن نومۇس قىلىپ ئۆرۈلۈپلا كەينىمگە ياندىم.

— ھە! ھەقىچان مېنى «تاشلاندۇق»

دەپ ياراتمىدىڭمۇ دەيمەن!

— نېمە، «تاشلاندۇق» مەن تۇرسام!

مەن پەقەت شۇنداقلا دېيەلىدىم. خىجىللىق ئىلكىدە ئەتىسىمۇ ئۇنىڭغا قارىيالمىدىم.

....

كەچلىك مۇزاكىرە ۋاقتىدا تاپشۇرۇق ئىشلەۋاتاتتىم، ئۇ يېڭى ئورنىدىن يەنە مېنىڭ پارتامغا كېلىپ ئولتۇرۇپ ھېچ ئىش بولمىغاندەك گەپ باشلىدى:

— قارا، ئاخشام ياتاقتا جىن - ئالۋاستىلارنىڭ كېيىمىنى ئاقلىشىپ ئولتۇرغاندۇق، ئۇخلاشنىڭ ئالدىدا ھاجەتخانىغا چىقىپ كىرەي دەپ چىقالمىدىم، چىقىپ كېتەي دەپ تۇرسام كەينىمدىن شۇنداق قورقۇنچلۇق ئاۋاز چىقتى.

— ھە؟ راستىمۇ، نېمە ئاۋازكەن ئۇ؟ - مەن ھېلىقى ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتىپتىمەن.

— مەنمۇ دەسلەپتە ئىلغا قىلالمىدىم. نېمە قىلارىمنى بىلمەي تۇيۇقسىز ئەقلىمگە كېلىپ يان قورالىمنى چىقىرىپ تەڭلەپتىمەن.

— سەندە يان قورال نېمە ئىش قىلىدۇ؟

— شۇنى دېمەمسەن؟ كۆنۈپ قاپتىمەن، خۇددى قورالىم باردەك. قارىسام ھېلىقى جىنمۇ كۈلۈپ كەتتى.

— ۋەيەي، كىچىك بالىغا گەپ قىلغاندەك قىلىۋاتامسەنغۇ؟ «جىن كۈلدى» دەيدۇ تېخى، جىنمۇ كۈلەمدۇ؟

— يالغان ئېيتمىدىم، راست. ئەسلى ئەخمەت مېنى قورقۇتۇش ئۈچۈن كىرلىكىنى بېشىغا ئارتىپ كەينىمدىن چىققانىكەن.

مەن كۈلۈپ كەتتىم، شۇنداق قىلىپ ئىككىمىز ئېچىلىشىپ كەتتۇق، ھېلىقى ئىشلارنى قايتا سۈرۈشتۈرمىدۇق، مەنمۇ ئىككىنچىلەپ ئۇنداق گەپنى قىلمىدىم. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ماڭا باشقىچە كۆيۈنۈپ «روھىي كېسەللىم»نى داۋالايدىغان دوختۇر بولدى. بارلىق ۋاقتىنى ئاساسەن دېگۈدەك ماڭا سەرپ قىلدى. سىنىپتا ئازراق جىمىپ كەتسەم دەرھال قېشىمغا كېلەتتى - دە، ھەر خىل قىلىقلار بىلەن مېنى كۈلدۈرەتتى. ئىشقىلىپ ئاشۇ چاغدىكى ئۆزگىرىشچان ھاۋارايىدەك ئۇسال مىجەزىمدىن زېرىكمىدى. ئامال بار كۆڭۈلسىزلىكلەرنى ئويلىشىمغا پۇرسەت بەرمەي، دىققىتىمنى باشقا ئىشلارغا جەلپ قىلدى. بارا - بارا كۆڭۈلسىزلىكلىرىم ئاستا - ئاستا ئۇنتۇلۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭغا بولغان يېقىنلىقىم، ئىشەنچىم ئاشتى. ئۇنىڭ ئاشۇ يامان كۈنلەردە قىلغان ياردىمى ئاداققى نەپسىمگىچە ئېسىمدىن چىقمايدۇ!

ھازىر ئويلاپ كېتىمەن. نەقەدەر كۆڭۈللۈك، غۇبارسىز چاغلار ئىدى - ھە! ئەتىگەن چىقىپلا مەندىن ئېسەنلىك سورايتتى. مەنمۇ پۇرسەت تاپسىلا ئۇنىڭدىن ئەھۋال سوراپ بولۇپ ئاندىن ئورنۇمغا كېلىپ ئولتۇراتتىم. كېيىن ئاۋارىچىلىق ھېس قىلىپ يەنە بىر پارتىدا ئولتۇرغاندۇق. ئىشقىلىپ كۈندىلىك مەشغۇلاتىمىز، ھەتتا نېمە تاماق يېيىشكىچە بىر - بىرىمىزنىڭ نەزىرىدىن ساقىت بولمايتتى. غەلىتە ئىش، شۇ كۈنلەردە قىش - ياز پۇت - قولۇم ئىسسىماي مۇزدەك تۇراتتى. قىش كۈنى كۆپىنچە مۇزدەك قوللىرىم ئۇنىڭ قولىنىڭ ھارارىتىدە ئىللىقلىشاتتى. سائەتلەپ قولىمىزنى تۇتۇشۇپ ئولتۇرساقمۇ بىز شۇ قەدەر ساپ ئىدۇق (ھېلىھەم ھەر قانداق كىشىنىڭ ئاشۇ

دوستلۇقىمىزنى خاتا ئويلاپ قالماسلىقىمىنى خۇدادىن تىلەيمەن).

شۇنداق قىلىپ ئاچچىق- تاتلىق، خۇشال، خاراموش ھالدا ئوقۇشىمىزمۇ تۈگىدى. نەچچە يىللىق دوستلۇقىمىز نۇرغۇن سىناقلاردىن ئۆتۈپ باشقا ساۋاقداشلىرىمىزنىڭ نەزىرىدىمۇ «ھەقىقىي دوستلۇق» دەپ تەرىپلىنىپ كەلدى.

ئايرىلىش كۈنلىرى يېقىنلاشقانسېرى شۇنچە جىمىپ كەتتۇق. بولۇپمۇ مەن بەك ئازابلىناتتىم، چۈنكى ئەمدى بۇ كۈنلەر كەلمەسكە كېتىۋاتاتتى. ئۇ دېگەن شەھەردىن، مەن بولسام شۇ ۋىلايەتنىڭ ئەڭ يىراق ناھىيىسىدىن. ئايدا، يىلدا كۆرۈشەلىسەكمۇ، يىراق ...

ئادەم ئايرىلىش ئالدىدا ئاندىن بىر-بىرىنىڭ قەدرىگە يېتىدىكەن. سىنىپتىكى يىگىرمە سەككىز ساۋاقداش بۇرۇن ھەر نېمە دېيىشىپ يۈرگەن بولساقمۇ ئەمدىلىكتە ھەممىمىز شۇنداق ئىتتىپاق بولۇپ كېتىشتۇق.

مانا ئەڭ ئاخىرقى ئۇزىتىش مۇراسىمى كۈسەن رېستورانىدا ئۆتكۈزۈلدى. بىراق ئويلىمىغان يەردىن مۇشۇ ئەڭ ئاخىرقى دەقىقىلەردىمۇ ماڭا ئارامچىلىق بولمىدى. جانجىگەر قىز دوستۇم بۇرۇنقى مېنىڭ، ھازىرقى ئۆزىنىڭ يىگىتىنى بىللە ئېلىپ كەپتۇ. ھەر نېمە دېگەن بىلەن ئۇ ئىككىسىنى بىللە كۆرۈش مەن ئۈچۈن ھاقارەت ئىدى. بۇ ھالەتنى ھەر قانداق بىر قىز چوقۇم تەسەۋۋۇر قىلالايدۇ!

مەن تىكەن ئۈستىدە ئولتۇرغاندەك بىئارام ئىدىم. كۆڭلۈم تەسۋىرلىگۈسىز دەرىجىدە پاراكەندە ئىدى. يالقۇننىڭ ئالدىدا چاندۇرماسلىققا شۇنچە تىرىشسامۇ يەنىلا كەيپىياتىمنى تىزگىنلىيەلمەي قالدىم.

بىر تىزىق مارجان بىر دەستە گۈلدەك،
ئۆتكەن ئىدۇق ساۋاقداش بولۇپ.
ئەمدى بىز بۈگۈن ئايرىلار بولدۇق،
جۇدالىق يېشى كۆزلەرگە تولۇپ.

....

مۇزىكىغا جور بولۇپ ھەممىمىز ئۈنلۈك يىغا-زار قىلىشتۇق. مەن ساۋاقداشلىرىمغا چىدىماي يىغلاۋاتقانلىقىمنى ياكى قوغلىشىشقا تېگىشلىك بولمىغان نەرسىلەر ئۈچۈن بىھۇدە سەرپ قىلىنغان قىممەتلىك ئوقۇش ھاياتىمغا يىغلىدىممۇ بىلمىدىم. تۇيۇقسىز بىرسى كېلىپ مېنى قۇچاقلاپ يىغلاپ كەتتى. قارىسام ئۇ ھېلىقى قىز دوستۇم ئىكەن، ئۇنىڭغا بولغان نەپرىتىم نەلەرگىدۇ غايىب بولدى. مەنمۇ ئۇنى قۇچاقلاپ يىغلىدىم. ئىككىمىز تازا يىغلىشىۋاتقان پەيتتە بىر قول كېلىپ ئىككىمىزنى ئاجراتتى. قارىسام بۇرۇنقى يىگىتىم ئىكەن. خىيالىمدا ئۇمۇ مەندىن ئەپۇ سورىغىلى كەپتۇ-دە، دەپ ئويلىدۇم. بىراق مېنىڭ ئۇنى كەچۈرۈشۈم مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

نېمىسىنى دەي؟ ئۇ مەندىن ئەپۇ سورىغىلى ئەمەس، دوستۇم ھەم رەقىبىمنى تانسىغا تارتقىلى كەپتۇ.

يالغۇز ئولتۇرۇپ تازا ئىچتىم. ئۆزۈمنى سەزمىگەن ھالدا پىۋا ئىزدەپ ئوغۇللارنىڭ ئۈستىلىگە بېرىپ قاپتىمەن. بىر چاغدا قارىسام يالقۇن ماڭا غەزەپ بىلەن قاراپ ئولتۇرۇپ كېتىپتۇ. مەن پەرۋاسىزلا قولۇمدىكى پىۋىنى كۆتۈرۈۋەتتىم. ئۇ قوپاللىق بىلەن قولۇمدىكى ئىستاكاننى تارتىۋېلىپ تاققىدە ئۈستەلگە قويۇپ قويدى.

مەن ئۈن- تىنسىزلا ئورنۇمغا قايتىپ كەتتىم. بەزىلەر يىغلىشىۋاتقان

بەزىلەر خۇشال ئانسا ئويناۋاتقان، بە-
زىلەر بىر-بىرسىدىن ئەپۇ سورىشىۋات-
قان... بىراق ھېچنىمە خىيالىمغا كىرىپ
چىقمايتتى. ئوي-خىيالىم كۆپرەك ئى-
چىپ بالدۇرراق مەست بولۇۋېلىش
ئىدى.

سائەت ئون ئىككىلەردە تارىدۇق.
مەكتەپنىڭ ئاپتوموبىلى بىزنى ئال-
غىلى كەلدى. يالقۇن مېنى يۆلەشتۈرۈپ
ئالدىدا چىقتى. سۈرۈلۈپ - سۈرۈلۈپ
ئەڭ ئاخىرقى ئورۇنغا بېرىپ قالدۇق.
ئۇمۇ ئاران - ئاران تۇراتتى. بىر كەم-
بەر قارىسام ئوڭ تەرىپىمدە يالقۇن، سول
تەرىپىمدە بۇرۇنقى يىگىتىم. يىگىتىم-
نىڭ سول تەرىپىدە (تۆردە) قىز دوس-
تۇم قاتارلىشىپ ئولتۇرۇپتۇق. توۋا دەي-
مەن. شۇنداقمۇ توغرا كېلىپ قېلىش
بولامدۇ؟ شۇنى خىيال قىلىپ ئولتۇر-
سام يىگىتىم قىز دوستىنى سۆيدى. قەل-
بىمدە قانداقتۇر بىر خىل سېزىمنىڭ
پەيدا بولغىنىنى غۇۋا ھېس قىلدىم.
ئىككىلەنمەيلا مەنمۇ يالقۇننىڭ بوي-
نىغا گىرە سالدىم...

تا شۇ كەمگىچە بىزنى «قىيامەتلىك
جان دوستلار» دەپ ئويلايدىغان ساۋاق-
داشلىرىمىزنىڭ ئالدىدا بىز ھەقىقەتەنلا
ئوسال ئىش قىلىپ قويدۇق. ئۇلارنىڭ
نەزىرىدىن بىراقلا چۈشتۇق. ئەڭ مۇ-
ھىمى ئىككىمىز مۇخەججەلچىلىقتا چىرايى-
مىزغا قارىشالمىدۇق. شۇ سەۋەبلەر بى-
لەن ئەڭ ئاخىرقى كۈنلەردە ئۇ ماڭا،
مەن ئۇنىڭغا قارىيالماي قايتىپ كەلدۇق.

ئۆيگە قايتىپ كېلىپمۇ خېلى كۈنلەر-
گىچە ئۆز - ئۆزۈمدىن نەپرەتلىنىپ
يۈردۈم. ئارىدىن قىرىق كۈنچە ئۆتتىمۇ
دەيمەن، ئولتۇرسام تېلېفون جىرىڭلى-
دى. خارامۇشھالدا تۇرۇپكىنى قولۇم-
غا ئالدىم. يۈرىكىم قېپىدىن چىقىپ
كەتكۈدەك بولدى. ئەسلى يالقۇن تېلې-
فون ئۇرغانىدى. ئۇ ھېچ ئىش بولمى-
غاندەك گەپ باشلىدى. مەنمۇ چاندۇر-
مىدىم. خۇددى بۇرۇنقىدەك ئۇ مېنى
«كۆكەمە»، مەن ئۇنى «قېرى» دەپ تىل-
لاپمۇ ئۈلگۈردۇق، يۈرىكىم ئورنىغا چۈش-
تى. كۆڭلۈم ئېچىلىپ ئۆزۈمنى شۇنداق
يەڭگىل ھېس قىلدىم. ئاخىرى ئولتۇ-
رۇپ تازا ئويلاندىم. نەتىجىدە ئۇنىڭ-
مۇ ماڭا ئوخشاش ئايرىلغاندىن كېيىن
يۈرەك ئىنداسىنى چۈشىنىپ «تۆگە ئۈس-
تىدە ئولتۇرۇپ تۆگە ئىزلەش» تەك قى-
لىقلىرىمىزنىڭ سەۋەبىنى ھېس قىل-
غانلىقىنى چۈشەندىم، ئەمدى بىزنى
ھېچكىممۇ «تاشلاندۇق» دېيەلمەيتتى. ئۆز-
ئۆزۈمگە خىتاب قىلدىم. «يالقۇن ئىك-
كىمىز چوقۇم مۇھەببەتكە بىر ئۆمۈر
سادىقەتمەن بولىمىز».

ئارىدىن ئۇزاق ئۆتمەي مەن بىرنې-
مىلەرنى باھانە قىلىپ ۋىلايەتكە بار-
دىم. ئۇدۇل يالقۇننىڭ ئۆيىگە بېرىش-
قا جۈرئەت قىلالماي ئۇنىڭ يۇرتدىشى،
مېنىڭ ياتاقدىشىم گۈلشەننىڭ ئۆيىگە
باردىم. ئۇ مېنى كۆرۈپ خۇشال بولدى-
يۇ، ئانچە ئېچىلىپمۇ كەتمىدى. كەل-
گىنىمگە پۇشايمان قىلدىم. شۇنداقتى-
مۇ يالقۇن بىلەن كۆرۈشۈش ئىستىكىدە
ئۇنىڭدىن يالقۇننىڭ ئۆيىنى سورىدىم.

— يالقۇن بىلەن كۆرۈشەمسەن؟

— ھەئە، كۆرۈشمىسەم قانداق بولى-
دۇ؟

گۈلشەن سوغۇققىنە كۈلۈپ قويدى.

— گۈلشەن، قانداقلا گېپىڭ بولسا
دەۋەرگىن.

— يالقۇن قايسى كۈنى ئۇچرىغانتى.
چىرايىغىمۇ قارىمىدىم. ئۇمۇ ماڭا قا-

رېيالىماي «ئەمدى ساڭا ھەرگىز يۈزكېلەلمەيمەن» دېگىنىچە كەتتى.

— نېمە!

مەن قىزلىقىمغا ئىشەنمەيلا قالدىم. پۈتۈن جىسمىم ئۆۋۆلۈپ كېتىپ بارغاندەك ھېس قىلدىم.

«ئېسىت دۆتلۈكۈم، مەن نېمىشقا ھېلىغىچە ھېس قىلمىغانىدىمەن؟ مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىغا قىستىلىۋالغان ئوخشىمامدىم؟ مەن ئەسلى ھەقىقىي بىر يۈرەككە ئېرىشتىم، دەپ ئويلىغانىدىم. بىراق بۇ باشقىلارنىڭ سەدىقىسى ئىكەن ئەمەسمۇ؟ ئۇنىڭ خەيرىخاھلىقى ئىكەن ئەمەسمۇ؟» مەن يالقۇنىدىن چەكسىز نەپرەتلەندىم. ئۇنداق ئۇستىلىق قىلىپ يۈرگىچە، كۆڭلىدىكىنى ئېنىق ئېيتسا بولمامتى؟ ماڭا ئۇنداق خەقنىڭ سەدىقە كۆڭلى كېرەك ئەمەس، مەن قەلەندەر ئەمەس!!!

— چەكسىز خورلۇق تارتىپ تۇرساممۇ ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىشقا تىرىشتىم. «بولدىلا بارمايلا قوياي» دېدىم گۈلشەنگە چاندۇرماي.

كەچلىكى گۈلشەنىنىڭ ئۆيىدە قونۇپ قالدىم. ئەسلى بۇ يەردە بىر مىنۇتمۇ تۇرغۇم يوق ئىدى. بىراق ئۇقۇشماستىن ئېلىپ قويغان «سەدىقە» نى ئىگىسىگە قايتۇرۇۋېتىپ كەتمىسەم بولمايتتى.

— گۈلشەن، ساڭا راست گېپىمنى ئېيتسام مېنىڭ ھېلىقى كۈندىكى ئېشتا مەسئۇلىيىتىم بەك ئېغىر. ئەسلى يالقۇن بىلەن راستىنلا ئۇنداق خىيالىمىز يوق ئىدى. بىراق شۇ كۈنى ۋاپاسىز يىگىتىمنىڭ كۆزىگە كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن قەستەن شۇنداق قىلدىم. يالقۇندا قىلچە ئەيىب يوق.

— ھە، مەنمۇ شۇنداق ئويلىغانىدىم، — گۈلشەن ماڭا باشقىچە يېقىنچىلىق قىلىپ كەتتى...

ۋەزىيەم تۈگىدى. ئەتىگەندىلا گۈلشەنىنىڭ شۇنچە تۇتقىنىغا قارىماي بېكەتكە قاراپ يولغا چىقتىم. مەن ھەتتا ئۇنىڭ بېكەتكىچە ئۇزىتىپ چىقىشىغىمۇ قوشۇلمىدىم.

«كەلگۈچە نە ئارمان، نە ئىنتىلىش ئىچىدە كەلگەنىدىم — ھە؟! بىراق ئەمدى...» روھىم يەكلا چۈشۈپ كەتتى. بۇ ماڭا ئىلگىرىكى ئوقۇشىمىزلىقىمدىنمۇ ئۆتە ھار كەلدى، بېكەتكە كىردىممۇ بۇ ئىشلارنى خىيالىمدىن چىقىرىۋېتەلمەي يولۇچىلار زالىدا جىمجىت ئولتۇرۇپ كەتتىم. ماشىنا تېخى قوزغالمايۋاتاتتى.

كۆزلىرىم ئىختىيارسىز بېكەت ئىشىكىدىن كىرىۋاتقان يالقۇن بىلەن ئۇنىڭ دوستى ئابلىمىتقا چۈشتى. مۆكۈۋېلىشقا ئامال يوق ئىدى. ئۇلار مېنى بىر دەمدىلا تېپىۋېلىشتى.

— مۇشۇنداق كۆرۈشمەيلا كەتمەكچىمىدىڭىز «كۆكەمە»؟

مەن ئۇنىڭ گېپىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ ئابلىمىت بىلەن قىزغىن كۆرۈشۈپ كەتتىم. ئەسلى ئابلىمىت بايا يولدا مېنى كۆرۈپتۇ، بىراق مەن قارىماي كېتىپتىمەن. ئۇ مېنىڭ بېكەتكە بۇرۇلغىنىمنى كۆرۈپ يالقۇننى چاقىرىپ كەلگەنىكەن. مېنىڭ يالقۇننى كۆرەر كۆزۈم يوق ئىدى. شۇڭا ئەتەي ئابلىمىتتىن توختىماستىن سوئال سوراپ، چاقچاق قىلىپ ئۇنىڭغا گەپ قىلغۇدەك پۇرسەت بەرمىدىم. مېنىڭ ئۇنىڭ بىر ئېغىز سۆزىنى ئاڭلىغىنىمدىن ئۆلگىنىم ياخشى ئىدى. مەن غۇرۇ-

رۇمغا شۇنچىلىك دەرىجىدە تەگكەن
ئادەمنى قانداقمۇ كەچۈرەلەيمەن؟

ماشىنا قوزغالدى. مەن يولۇچىلار
زالىدىن يۈگرەپ چىقىپ ماشىنىغا چىق-
تىم. جايلىشالمىغان بولۇپ تاكى ما-
شىنا بېكەت دەرۋازىسىدىن چىقىپ بول-
غىچە پەسكە ئېگىلىپ بېشىمنى كۆتۈر-
مىدىم.

كۆزۈمدىكى ياشلىرىمنى ئۇنىڭغا كۆر-
سىتىشنى خالىمىدىم. مەن ئەمدى ھەر-
گىز ئوغۇل بالىنىڭ ئالدىدا ئاجىزلار-
چە ياش تۆكمەيمەن!

قايتىپ بېرىپ ئۇزاق ئۆتمەي خىز-
مەتكە بۆلۈندۈم. چەت يېزىغا بۆلۈن-
گەن بولسامۇ ئانچە ئاغرىنمىدىم. خې-
لى بىر مەزگىللەرگىچە گاڭگىراپ قال-
دىم. ئۇنىڭغا ئاشۇ نەپرىتىمنى بىل-
دۈرەلمەي يۈردۈم. مەن بىلەن تەڭ خىز-
مەتكە بۆلۈنگەن قىزلارنىڭ ئالدى چاي
ئىچۈرۈلۈپ توىغا تەييارلىق قىلىۋا-
تاتتى. ئۇلاردا بىراقلا يۈز بەرگەن پە-
خىرلىنىش، مەغرۇرلۇق ھېسسىياتى ئال-
دىدا مەن ئۆزۈمنى بارغانچە تۆۋەن،
بىچارە ھېس قىلاتتىم. مەنمۇ كۆزۈمنى
يۇمۇپلا بىرەرسىگە «ماقۇل» دەي دېسەم
ئۇنىڭغا تېخى كۆڭلۈم قويمىدى. كى-
تابلاردىكى باش قەھرىمانلار بىرلا ئى-
رادىگە كەلسە قەتئىي تەۋرەنمەيدۇ.
بىراق مەن نۇرغۇن داۋالغۇش، ئىككى-
لىنىشلەردىن كېيىن ئاخىرى بارلىق
زېھنىمنى ئۆگىنىشكە قارىتىپ، كەسپ-
تىكى نەتىجەم ئارقىلىق «دۈشمەن» لى-
رىمگە كۆرسىتىپ قويۇشنى لايىق تاپ-
تىم. بىرلا شۆھرەت قازانسام ئۆچۈم چى-
قاتتى ئەلۋەتتە. كۆپ ئويلىنىپ ئىنگ-
لىز تىلىنى يېڭىباشتىن قولغا ئال-
دىم. ماردىن بىلەن قايتىدىن ئالا-
قىلاشتىم. ئەھۋالىمنى بىر قۇر چۈشەن-
دۈردۈم. ئۇ كۆپ ئۆتمەي مېنى ئىزدەپ
كەلدى. دەرد - پىغانلىرىمنى تۆكۈپ،
ئۇنىڭدىن ئارزۇيۇمنى ئەمەلگە ئاشۇ-
رۇش ئۈچۈن ياردەم قىلىشنى يىغلاپ تۇ-
رۇپ ئۆتۈندۈم.

ئۇ قەلبىمنى ھەممىدىن بەك چۈشەن-
دى. ماڭا ۋەدە قىلدى. ماڭا چىن قەل-
بىدىن ياردەم قىلدى. ئۇ كېتىشى بى-
لەنلا كەينى - كەينىدىن ئۇ زاكاز قى-
لىپ ئەۋەتكەن كىتابلارنى، ئۇنىڭ ئالغۇ
لېنتىلىرىنى تاپشۇرۇۋېلىپ تۇردۇم.
شۇ تەرىقىدە ئىككى يىل ئۆتتى. دېمەك-
كە ئاسان، ئەمەلىيەتتە مەن شۇ جەر-
ياندا ئاز جاپا تارتمىدىم. ئاز ھەس-
رەت چەكمىدىم. بەزى - بەزىدە «مەن-
مۇ نېمىشقا باشقا قىزلارغا ئوخشاش
ياشىمايمەن. نېمىشقا بېشىمنى ئاغرى-
تىپ يەنە ئۆگىنىپ يۈرىمەن» دەپ
ئويلايتتىم. بىراق يالقۇن كۆز ئالدىم-
غا كېلىشى بىلەنلا ئىرادەم يېڭىباشتىن
چىڭىيتتى. ئۆگىنىشىم خېلى بىر يەرگە
بېرىپ قالدى. مەندىمۇ ئۈمىد پەيدا
بولۇشقا باشلىدى. بۇلتۇر ماردىنىنىڭ
ياردىمىدە ئىنگلىز تىلىدىن ئىمتىھان
بەردىم. قايتارىشىمدا ئىختىيارسىز گۈل-
شەن بىلەن كۆرۈشۈپ مېڭىش ئىستىكى
قوزغالدى. ئۇنىڭدىن تولىمۇ غەلىتە بىر
خەۋەرنى ئاڭلىدىم.

يالقۇن توي قىپتۇ. ئاددىي بىر ئىش-
چى قىز بىلەن توي قىپتۇ. گۈلشەننىڭ
دېيىشىچە ئۇ قىز بەكلا كۆرۈمسىز ئى-
مىش.

خىيالىمدا «خوپ بوپتۇ. مانا مۇ-
شۇنداق تارتىپ قالىسىز» دەپ ئويلى-
دىم.

كۆپ ئۆتمەي مېنى يېزىدىن شەھەرگە-

تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپكە يۆتكىدى. مەن يەنىلا شۇنداق خاراموش يۈرەتتىم. بىر كۈنى ژۇرنال كۆرۈپ ئولتۇرۇپ مۇندەرىجىدە تۇيۇقسىز تونۇش ئىسىم كۆزۈمگە چېلىقتى. «يالقۇن ياسىن». بۇ راست شۇ يالقۇنمىدۇ؟ دېگەن ئوي بىلەن قىزىقىش ئىچىدە ئوقۇشقا باشلىدىم...

مەن ھېكايىنى ئوقۇپ تۈگەتكىنىمدە كۆز چاناقلىرىم ياشقا تولغانىدى. گەرچە ئۆزۈم ھازىرغىچە مەتبۇئاتتا ئەسەر ئېلان قىلالمىغان بولسامۇ بىراق مەن ئوقۇپ چۈشىنەلەيتتىم.

سەزگۈم بۇنى ئىسپاتلىدى. ھېكايىدە تەسۋىرلەنگەن مۇھەببەتتە ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغان قىزنىڭ يىگىتتىن ئۆچ ئېلىش ئۈچۈنلا ئۆزىنىڭ سادىق دوستىنى كولدۇرلاتقان، ئۇنىڭ ھېسسىياتى، كېيىنكى ئازابلىرى بىلەن كارى بولمىغان ھېلىقى قىز دەل مەن ئىدىم. تۇرۇپ ئىچىم سىيرىلسا، تۇرۇپ مۇنۇ قۇرلارغا غەزىپىم ئۆرلەيتتى...

«ئاياللار شۇنداق بىر گۈل، گۈل بولغاندىمۇ ئەپيۈنگۈل، ئۇنىڭغا يېقىنلاشقان كىشىنى ھامان بىر كۈنى زەھەرلىمەي قالمايدۇ. ھېچ بولمىغاندا ئەقلى - ھوشىنى بۇلغايدۇ».

مەن خىيالىمدا ئۇنىڭغا خىتاب قىلدىم:

— ساڭا ئېيتىپ قوياي، ئاياللار ھەرگىزمۇ زەھەرلىك ئەپيۈنگۈل ئەمەس. ئەپيۈنگۈل بولغاندىمۇ ئۇ ئەپيۈن ئەمەس. ئەپيۈنگۈل ئەسلى كۆكنار دەپ ئاتالغان، كېيىن ئۇ دورا سۈپىتىدە ئىشلىتىلگەن. بىراق كېيىن كىشىلەر ئۇنىڭدىن زەھەرلىك ئەپيۈن ياسىغان، ھەمدە بىلىپ تۇرۇپ چەككەن. ياسىغان ۋە چەككۈچىلەر گۇناھسىز. بىچارە ئەپيۈنگۈل گۇناھكارما؟ ياق، مەن سېنىڭ مۇنداق دېيىشىڭگە ھەرگىز تاقەت قىلالمايمەن. ئاياللارنىڭ قوغلىشىدىغىنى پەقەت بىر ساپ يۈرەك. ئۇلار ئەرلەرگە ئوخشاش مال-دۇنيا ئۈچۈن ساپ ۋىجدانىنى خار قىلمايدۇ، ساپ مۇھەببەت ئۈچۈن نى - نى مال- دۇنيالاردىن ۋاز كەچكەن ئاياللار ساماندەكقۇ؟ بىراق سىلەرچۇ؟ ئۆزۈڭلار ياخشى كۆرگەن نامرات، ئاددىي پۇقرالارنىڭ قىزلىرىنى تاشلاپ ۋاز كېچەلەيسىلەر. بىراق ئالدىڭلاردىكى مال - دۇنيادىن، ئەمەلدىن ۋاز كېچەلمەيسىلەر. بۇنىڭغا نېمە دەيسەن؟ ئاياللار ۋىجدان ئىلاھى، ئۇلار ھەرگىزمۇ ئەپيۈن ئەمەس!

مۇشۇ خىياللارنى قىلغىنىمدا يەنە نېمىشقىدۇر يۈرىكىم ئېچىشىپ كەتتى. تا مۇشۇ كەمگىچە مەن نېمىشقا شۇنچە ئازابلاندىم؟ «مەن سەندىن ئاغرىنىپ يۈرسەم ئەكسىچە سەن مەندىن ئاغرىنىدىكەنسەن!»

قانداق قىلاي؟ مەن ھەممىنى چۈشەنگەندە تولىمۇ كېچىككەنىدىم. دەسلەپتە يالقۇنغا خەت يېزىپ ئەھۋالىمنى چۈشەندۈرۈپ قويغۇم كەلدى. بىراق يالقۇننىڭ ساپ مۇھەببىتى ئۈچۈن قۇربان بېرىۋاتقان ئايالىنى ئويلاپ نىيىتىمدىن ياندىم. ئۇ مەندىن نەپرەتلەنگەندىلا ئاندىن ئايالىنى ياخشى كۆرەلەيدۇ. بولدىلا، ئەلۋىدا يالقۇن! ساڭا بەخت تىلەيمەن.

شۇندىن ئېتىبارەن ھېچقانداق ئىشنى ئويلىمايدىغان بولدۇم.

مەن چوڭ بىر رومانىنى ئوقۇغاندەك بولۇپ كەتتىم. باھار گۈلگە ئاستا شىۋىرلىدىم.

— توغرا قىپسىز، يارايسىز، ۋەتەنـ

نى، خەلقنى ئويلىغان سىزدەك قىز چوقۇم بەختلىك بولىدۇ.

— نەدىكىنى، كېيىمنىڭ ئورامىدىن ھېس قىلمىدىڭىزمۇ؟

— نېمىنى؟

— مەن ئەسلى شەخسىي شۆھرەت ئۈچۈن ئۆگەنگەن، بۇنى قانداقمۇ ۋەتەن، مىللەت ئۈچۈن دېگىلى بولسۇن؟

— مۇشۇنى تونۇپ يەتكىنىڭىزمۇ ھېساب.

— توغرا، بۇنى تېخى يېقىندىلا تونۇپ يەتتىم. ئىمتىھاندىن ئۆتسەملا ھەممە ئىش يولىدا بولىۋېرىدۇ دەپ ئويلاپتىكەنمەن. بىراق ئىقتىسادنىڭ شۇ قەدەر مۇھىملىقىنى پەقەت ئويلىماپتىكەندەن. ئىقتىساد مەسىلىسى توغرۇلۇق تاس قالدىم ۋاز كەچكىلى.

— كېيىن قانداق قىلدىڭىز؟

— ماردىلىنىمۇ ياردەم قىلدى. رابىيە قادىر قاتارلىق مەرىپەتپەرۋەر كىشىلەرمۇ سېخىي قولىنى سۇندى. پەقەت شۇ چاغدىلا مەن ئۆزۈمنىڭ چەكسىز شەخسىيەتچىلىكىمنى ھېس قىلدىم. ئۇلار شۇنچە جاپادا تاپقان پۇلىنى نېمىشقا مەندەك بىر تونۇمايدىغان قىزغا بېرىۋېتىدۇ؟ بۇ مەسىلە مېنى ئويغاتتى. ئۇلار مىللەتنىڭ ئۈمىدىنى بايان قىلدى. پەقەت شۇ چاغدىلا مەن ئۆز-ئۆزۈمنى تونۇدۇم. ئەمدى چاقىرىق كەلسە خەلقنىڭ ئۈمىدى ئۈچۈن ئاتلانماقچىمەن.

— پارىكاللا، قايسى كەسىپتە ئوقۇماقچىسىز؟

— يەنىلا ئەدەبىيات.

— ياۋروپا ئەدەبىياتىنى دەمسىز؟

— شۇنداق، ئاساسىي مەقسىتىم ئۇيغۇر ئەدەبىياتى بىلەن ياۋروپادىكى ئاساسىي ئەدەبىيات ئېقىملىرىنىڭ ئوخشاشلىقى، پەرقى، ئارتۇقچىلىقلىرىنى ئىگىلىسەم دەيمەن. بىزنىڭ زور بىر تۈركۈم ئەدىبلىرىمىزنىڭ نى - نى نادىر ئەسەرلىرى، تېخى دۇنياغا ئاشكارا بولمىغان نۇرغۇن مەدەنىي مىراسلىرىمىز بار. ئەگەر مۇشۇلارنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ تەرجىمە قىلىپ دۇنيا ئەدەبىيات ساھەسىگە يۈزلەندۈرسەك ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن چوقۇم نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشىدىغانلار چىقىدۇ.

مەن ئۇنى يەنە ماختاۋېرىشتىن يالتايدىم. پەقەت ئىچىمدە «ئاللا مۇرادىڭىزغا يەتكۈزگەي» دېدىم. بىر ھازادىن كېيىن ئۇنىڭغا شىۋىرلىدىم:

— ئۇخلىدىڭىزما؟

— ياق.

— سىزدىن ئايرىلىشقا پەقەت چىدىمايۋاتىمەن. ھېچ بولمىسا سىز ئوقۇشقا ماڭغىچە بولسىمۇ بىللە بولغان بولساق-ھە!؟ يەنە قاچان كۆرۈشكىلى بولاركىن-تاڭ؟

— مەنمۇ سىزگە كۆنۈپ قاپتىكەنمەن. سىزنى دەپ تويۇمنى سىلەر كەتكىچە قىلىۋېتەيلىمىكىن دەيمەن.

— نېمە؟ توي قىلامسىز؟ كىم بىلەن؟

— تونۇيسىز، قايسى چاغدا سىلەر كۆرۈشكەن بىلال بىلەن.

— بىلال بىلەن؟

— ھەئە، ئۇمۇ تىرىشچان، ۋەتەن، مىللەتنى ئويلىيالايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە نەچچە يىلدىن بېرى ئاتا - ئانامدىن ياخشى خەۋەر ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ.

— توي قىلىپ بولۇپ چەتئەلگە چىقىپ كەتسىڭىز تازا ياخشى بولماسمىكىن!

— بىلال ئۆزى قوشۇلغان. ئۇ مېنىڭ ئوقۇشۇمنى بەكلا قوللايدۇ. توي قىلىمسام چەتئەلگە چىققىلى بولمايدۇ ئەمەسمۇ؟

«ئۇنداقتا سىز بىلالنى ياخشى كۆرەمسىز؟» دېگەن بۇ سوئالنى يوغان چېكىت قويۇپ سوراشنى توختاتتىم.

ئۇ يەر-بۇ يەردىن خورازنىڭ چىللىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. تاڭ ئاتاي دېگىنىنى سەزمەيلا قاپتۇق. سەھەردە ئازراقلا ئۇخلىۋالدۇق...

پراكتىكىمۇ ئاياغلاشتى. ئوچۇق مىجەزلىك شوخ خىزمەتداشلاردىن، ئوماق «تۇنجى قارار» ئوقۇغۇچىلىرىمىزدىن ئايرىلىشقا كۆزىمىز قىيمىغان ھالدا قايتتۇق. دەل شۇ كۈنلەردە باھارگۈلگىمۇ ئەنگلىيە ئوكسفورد داشۆسىنىڭ ئوقتۇرۇش قەغىزى يېتىپ كەلدى.

3

قىش ئۆتۈپ باھار كەلدى. مەكتەپ بېغىدا ئېچىلغان چېچەكلەرگە قاراپ ئاپئاق توي كۆڭلىكى كىيىپ ئولتۇرغان باھارگۈلنى ئەسلەپ قالدىم. ئۇنىڭ بىلەن بولغان سۆھبەتلىرىمىزنى ئويلاپ تۇرسام پوچتالىيون مېنى چاقىردى.

— سىزگە چەتئەلدىن خەت كەپتۇ. ئىمزا قويۇڭ.

— ھەقىچان، باھارگۈلدىن كەلدى بولغاي، — مەن ئالدىراش ئىمزا قويۇپ خەتنى ئېچىشقا تۇتۇندۇم.

ئېسىل ئاق قەغەزنىڭ قۇرلىرىدا باھارگۈلنىڭ تونۇش پوچۇركىسى چۈشكەنىدى.

«قەدىرلىك ئەزىزە:

ياخشىمۇ سىز؟ ئوقۇشىڭىز قانداقراق؟

مەندىن ئەھۋال سورىسىڭىز ۋەتەننى سېغىنغاننى ھېسابقا ئالمىغاندا ناھايىتى ياخشى.

ئەزىزە، مەن ھازىر ئەنگلىيىدە، يەنە كېلىپ دۇنيادىكى داڭلىق ئوكسفورد داشۆسىدە تۇرۇۋاتىمەن. خۇددى چۈشۈمدىكىدەكلا. بىراق سەزگۈم بۇنىڭ چۈش ئەمەس، رېئاللىق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدۇرماقتا. زىممەمدىكى يۈكنىڭ نەقەدەر ئېغىر ئىكەنلىكىنى بىلدۈرمەكتە!

راستىنى دېسەم، ئەنگلىيە دېگەن كىنولاردا كۆرگەندەك شۇنداق چۈۋالچاق، ھاياسىز، بۇلغانغان شەھەر، ئادەملىرىمۇ شۇنداق دەپ ئويلىغانىدىم. بىراق ئويلىغانلىرىم تامامەن ئورۇنسىز بولۇپ چىقتى. خەقنىڭ يۇرتىنى ماختىغىنىم ئەمەس. ئەختەم ئۆمەر تاغىمىزنىڭ يازغىنى ① تېخى بىر قىسمى ئىكەن. ھەقىقەتەنمۇ بىز ئۆز-ئۆزىمىزنى تونۇشىمىز زۆرۈر بولۇپ قاپتۇ. راست ئەمەسمۇ؟ ئىللەت تۈزەلمىگۈچە مىللەت تۈزەلمەيدۇ. شۇڭا مەنمۇ بۇ جەھەتتە ئازراق ئويلىنىپ قالدىم.

تازىلىقنىڭ گېپىنى بولدى دېمەيلا قوياي، بۇ يەردە بىزنىڭ يۇرتىمىزدىكىدەك بىليارت تاختىسىنى چۆرىدەپ «شىددەتلىك» ئېلىشىۋاتقان «چە-

(ئاخىرى 30 ـ بەتتە)

① يىراق قىرلاردىن ئاتا يۇرتقا سالام كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئابدۇرېھىم ئېلى

ئانغۇن

ـــ ھېكايە

ئاتادىن ئەتىۋا كىم بار،
ئانادىن ئەتىۋا كىم بار.
ئۇلارنى خارلىغانلارنىڭ،
بېشىدا بىر قارا كۈن بار.

ـــ ئۇيغۇر خەلق ناخشىلىرىدىن

يېقىن ئەتراپتىكى كىشىلەر تۇرۇق ئايغىرنىڭ ئالىلىقاندەك بىر نەرسىنى سۆرەپ، توپا ـ چاڭ توزىتىپ، قەھرى بىلەن چېپىپ كەتتىنىڭ ئات ئېغىلىغا كىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈشتى. كىمدۇ بىرى: «ئاتنىڭ سۆرەپ ماڭغىنى ئادەمنىڭ پۇتىكەن...» دېدى. يەنە: «ئادەم تېنىنىڭ يېرىم ياتىسىكەن...» دېيىشكەنلەرمۇ بولدى. دېمىسىمۇ ئات چېپىپ ئۆتكەن يولدا قان ئىزلىرى قالغانىدى. دەھشەتلىك بىر ۋەقەنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنى سەزگەن كىشىلەر ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە كەنت ئات ئېغىلىنىڭ ئالدىغا توپلىنىشتى...

بۇ ئىيۇل ئايلىرىنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرى بولۇپ، تومۇز ئىسسىق باشلانغان مەزگىل ئىدى. كىشىلەر چېكىسىدىن توختىماي شۇرقىراپ تەر ئېقىۋاتقانلىقىغا قارىماي، نېمە ۋەقە ئىكەنلىكىگە قىزىقىپ قاراپ تۇرۇشاتتى. قارا بولۇتلار خۇددى ئۇۋىسى بۇزۇلغان دېۋىلەردەك كۆكنى قاپلىدى. گۈلدۈرمامىنىڭ ئاۋازى قارا قۇرۇم چوققىلىرىدىن ئەكس سادا قايتۇرۇپ، جاھاننى لەرزىگە سالدى. يامغۇر چېلەكلەپ تۆككەندەك شارقىراپ قۇيۇۋەتتى. لاپاس ئاستىغا تىقىلىشقان كىشىلەر يامغۇرغا قارىماي يەنىلا جىمجىت تۇرۇشاتتى. شۇ ئەسنادا ئېغىلدىن ئىككىيلەن ئادەمنىڭ يان پېشىدىن ئاجراپ ئۈزۈلۈپ كەتكەن بىر پۇتى بېسىلغان زەمبىلنى كۆتۈرۈشكەن ھالدا چىقىشتى. پۇتنىڭ بولجۇڭ گۆشلىرى تىتىلغان، لاي ـ

تۇپراقـقا مىلىـنىپ كەتـكەنىدى . لاي ئۇستىدىن يەنىلا قىپقىزىل قان تەپچىپ تۇراتتى . بۇ هالدىن كىشـىلەر هاڭ ـ تاڭ قېلىشقانىدى ، ئۇزاق ئۆتمەي بىر نەچچە ئادەم يېرىم ـ ياتا جەسەت بې ـ سىلـغان ئېـشەك هارۋىسـىنى هەيـدەپ لاپاسـىنىڭ ئالدىغا كېـلىپ توختىدى . پاجىئەنىڭ ئېكرانى مانا ئەمـدى ئې ـ چىلدى . جەسەتنىڭ چىرايى لاي ـ تۇپـ راققا مىلەنگەن بولسىمۇ ، بۇزۇلمىغا ـ نىدى . تونۇۋېلىشقا بولاتتى . هارۋىغا يېقىن تۇرغانـلار كەيـنىگە داجىشتى . بالىلارنىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى، چوڭـ لار ياقىلىرىنى چىشلەشـتى ، ئاياللار چۇرقىرىشىپ هازا ئاچتى ...

ئوتتۇرا ياش، كەكە ساقال ، ياداڭـ غۇ كەلگەن كەنت پارتىيە ياچېيكىسى ـ نىڭ سېكرېتارى سادىر ئاخۇن:

ـــ ئەهلى جامائەت ، كۆرۈپ تۇرۇپ ـ سىلەر ، ئەتىگەن ئۇ « دادامنى تېۋىپـ قا كۆرسەتكىلى ئاپىرىمەن » دەپ ، مې ـ نىڭدىن ئات سورىغانىدى . كىنم بىل ـ سۇن ، توسۇن ئات ئۇنى « يامانقىۇم » دىن سۆرىگەنچە ، پارە ـ پارە قىلىۋې ـ تىپتۇ ... ـ دېدى .

سـېكرېتارنىڭ سـۆزى كۆپـچىلىكـكە خۇددى ئۇ نېمىـگىدۇ غۇدۇراۋاتـقاندەك ئاڭلاندى. كىشىلەر ئۇنىڭ نېمە دېمەكـ چى ئىكەنلىكىنىمۇ تازا ئاڭقىرالمىدى. سېكرېتارنىڭ چىرايىمۇ تاتىرىپ كەتـ كەنىدى . ئۇنىڭ ئېـچىنىۋاتقانلىقىنى ياكى نەپرەتلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى .

ئىككى ئادەم زەمبىلدىكى پۈتنى ئا ـ ۋايلاپ كۆتـۈرۈپ ئېـلىپ ، هارۋىدىكى جەسەتنىڭ يېنىغا قويدى ، نېمىدۇر بىر نەرسە بىلەن ئۇستىنى يېپىپ ، هارۋ ـ

نى مەهەللە ئىچىـگە قاراپ هەيدىدى . كىشىلەر هارۋىنىڭ كەينىدىن ئەگەشتى.

× ×

ناهىيە بازىرىدىكى يېڭى سېلىنـغان هەشەمەتلىك سودا سارىيىغا يىگىرمە ـ يىگىرمە ئىككى ياشلاردىكى كېلىشكەن ، ئېگىز بوي بىر يىگىت كىرىپ كەلدى ـ دە ، ئۇدۇل تاماكا ساتىدىغان پوكەيگە بـېرىپ ، تاماكـىلارنىڭ ماركـىلىرىغا بىر قۇر قاراپ چىقتى . ئاندىن بېشـ ـ نى كۆتۈرۈپ پىركازچىك قىزغا :

ـــ ئاۋۇ تاماكىدىن ئېلىۋەتكەن بول ـ سىڭىز... ـ دېدى .

ـــ قايسىنى دېدىڭىز ؟

ـــ « قار لەيلىسى » ماركىلىقنى ...

ـــ قانچە قاپ ؟

ـــ بىر قاپ .

قىز تاماكىنى ئېلىپ پوكەينىڭ ئۇسـ تىگە قويـدى . يىـگىت ئۇنىڭغا ئـون يۈەنلىك پۇلدىن بىرنى ئۇزاتتى . قىز پۇل قايتۇرماقچى بولۇپ ، پۇل سېلىنـ غان تارتمىنى ئاچتىيۇ ، بىر هازا تۇ ـ رۇپ قالدى . ئاخىرى بىر سولياۋ خال ـ تىنى يىگىتنىڭ ئالدىغا قويدى . سو ـ لياۋ خالتا ئىچىـدە ساپلا بىر سـىنت ـ لىق ، ئىككى سىنتـلىق ، بەش سىنـت ـ لىق پۇللار بار ئىدى . « سەككىز يۈەن ئۇچـۇن يانـدۇرغان پـۇلى مۇشۇمىدۇ؟ سەككىز يۈەن چىقارمۇ ؟ ... مەن بـۇنى بىر سائەتتىمۇ ساناپ بولالـمىغۇدەك ـ مەن ... » . يىگىت شـۇلارنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى ـ دە، بېشىنى كۆتۈرۈپ قىز ـ غا قارىدى. قىز شوخلۇق بىلەن كۈلۈم ـ سىرەپ تۇراتتى. ئانچە چىرايلىق بول ـ مىسىمۇ ، پاكىز ، يېقىمـلىق ئىـدى . ئۇنىڭ كۈلۈمسىرەشلىرىدە « چىدىسى ـ ڭىز ساناپ ئېلىڭ ، سانىماي ئالسىڭىز ـ

مۇ ئىختىيارىڭىز ...» دېگەن مەنا چىقىپ تۇراتتى. قىز ھېچنىمە دېمىدى. يىگىتمۇ ئۈندىمىدى. ئۇ قىزغا بىر هازا تىكىلىپ تۇرغاندىن كېيىن، كۆزىنى سولىياۋخالتىغا يۆتكىدى. خالتىنىڭ ئاغزىنى ئالدىرىماي چەگدى. ئاندىن كېيىن خالتىنى ئالقىنىغا قويۇپ، خۇددى پومزەك ئوينىغاندەك ئۇنى ئالقانلىرىدا ئېتىپ ـ ئىلىپ ـ ئىلىپ ـ لىكىلدىتىپ چىقىپ كەتتى. ئۇ دۇكاننىڭ ئىشىكىدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ ئارقىسىغا بۇرۇلغاندا، قىز تېخىچە كۆلۈمسىرەپ تۇراتتى ...

ئاشۇ كۈندىن كېيىنكى بىر ھەپتە ئىچىدە يىگىت دۇكانغا ھەر كۈنى كېلىپ تۇردى. ئۇ ھەر كۈنى پەقەت بىر ۋاقىتتىلا كېلەتتى. ھەر قېتىم كەلگەندە پەقەت بىر قاپلا تاماكا ئالاتتى.

— ئاۋۇ تاماكىدىن ئېلىۋەتكەن بولسىڭىز ...

— قايسىنى دېدىڭىز؟

— «قار لەيلىسى» ماركىلىقىنى.

— قانچە قاپ؟

— بىر قاپ.

دەسلەپكى ئىككى كۈندە يىگىت بىلەن قىز ئوتتۇرىسىدا ئاشۇ دىئالوگ تەكرارلىنىپ تۇردى. يىگىت تاماكىنى ئالدى ـ دە، يانچۇقىدىن پۇرلاشقان، يىرتىلغان بىر سىقىم سىنتىلىق پۇلنى ئېلىپ پوكەي ئۈستىگە قويدى. قىزنىڭ چىرايىغا قارىماستىنلا كۈلۈمسىرىگەن پېتى چىقىپ كەتتى. ئەمدى كۈلۈمسىرەش نۆۋىتى ئۇنىڭغا كەلگەنىدى. ئۇ قىزنىڭ پۇلنى سانىغان ـ سانىمىغانلىقىغا قاراپمۇ قويمىدى. ئۈچىنچى كۈنى يىگىت پوكەيگە يېقىنلاشقاندا، قىز گەپ قىلماستىن بىر قاپ «قار لەيلىسى»نى پوكەي ئۈستىگە قويۇپ قويدى. يىگىت شىمىنىڭ يانچۇقىدىن پۇرلاشقان، يىرتىلغان سىنتىلىق پۇلدىن يەنە بىر سىقىم ئالدى... بۇ ھالەت تۆتىنچى كۈنى ئۆز ئەينى تەكرارلاندى. قىزنىڭ ھېسابىچە ھېلىقى سىنتىلىق پۇللار ئەمدى تۈگىشى كېرەك ئىدى. ۋەھالەنكى بەشىنچى، ئالتىنچى كۈنلىرىمۇ يىگىتنىڭ يانچۇقىدىن ئاشۇ پۇرلاشقان، يىرتىلغان، رەتسىز سىنتىلىق پۇللار چىقىۋەردى، قىز ئاخىرى چىدىمىدى.

— ئەمدى بۇلارنى نەدىن تاپتىڭىز؟

— سىز ئۈچۈن تېگىشىپ كەلدىم.

— مەن ئۈچۈن؟ ...

— سىز سىنتىلىق پۇللارنى بەك ياخشى كۆرىدىغاندەك قىلىدىڭىز.

— شۇنداقمۇ؟

ھەر ئىككىسى تاتلىق كۈلۈمسىرەشتى، كۈلكىلەر قوشۇلدى. يىگىتنىڭ كۆز نۇرلىرى قىزنىڭ كۆزلىرىگە، قىزنىڭ كۆز نۇرلىرى يىگىتنىڭ كۆزلىرىگە شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتى. ئاشۇ كۈلۈمسىرەشلەرگە ئوتلۇق ھارارەت قوشۇلغانىدى. كۆڭۈللەرنىڭ چوڭقۇر قېتىغا ئوت چۈشتى، يۈرەكلەرگە ئوت تۇتاشتى.

ئاشۇنىڭدىن كېيىنكى ئىككى ئاي ئىچىدە، شەھەرنىڭ خىلۋەتلىرىدىكى مەجنۇنتاللار، تاش ئورۇندۇقلار، سۇ بويلىرى، كىنو ـ تىياتىرخانىلار تاش ـ يول ئىشچىسى قاۋۇل بىلەن پىركازچىك قىز ئايپاشانىڭ كۈلكىلىرىني،

سېھىرلىك پىچىرلاشلىرىنى تالاي قېتىم ئاڭلىدى. ھەممىدىن كۆپ ئاڭلىغىنى يەنىلا خىلمۇخىل ماركىلىق تاماكىلار تىزىپ قويۇلغان ئەينەك پوكەي بولدى. ئەينەك پوكەي كۈن ئاتلىماي ئىككىسىنىڭ ئۇچرىشىش ۋەدىلىرىنى ۋە ئاخشامقى ئىش توغرىسىدىكى چۈشەندۈرۈشلىرىنى ئاڭلاپ تۇراتتى، لېكىن تاماكىلارنىلا ئەمەس، سىر ساقلاشنىمۇ بىلمىدىغان پوكەي ئۇلارنىڭ ئىشلىرى توغرىسىدا ھېچكىمگە تىنمىدى.

× ×

قاۋۇل — شەھەرگە يەتتە - سەككىز چاقىرىملا كېلىدىغان «تامچىگىدە» كەنتىدىكى قۇربان ئاخۇنىڭ تىككەندەك يالغۇز ئوغلى ئىدى. ئانا نارەسىدىسىنى ئىككى يېشىدىلا تاشلاپ كېتىپ قالدى. ئەنە شۇ ماتەم كۈنلىرىدىن باشلاپ ئاتىسىنىڭ جۇۋۇلىق قوينىغا شۇڭغۇپ كىرگەن قاۋۇل تاكى ئون يېشىغىچە ئاتىسىنىڭ ئىسسىق قوينىدىن، ئىللىق دولىسىدىن چۈشمىدى. ئاتا «ئۆگەينىڭ دەردىنى تارتىپ قالمىسۇن» دېگەن ئوي بىلەن قايتا ئۆيلەنمىدى. ئۇ بارلىق مېھرىنى ئاشۇ يالغۇز ئوغلىغا بېغىشلىغانىدى. مېھىرلىك ئاتا بەئەينى چۈجىسىگە قانات يايغان مېكىيانغا، پوكىنىدىن مىڭبىر جاپادا دان ياندۇرۇپ باچكىسىنى بېقىۋاتقان دەمدەرگە ئوخشايتتى. ئۇ ئوغلىغا نانىنى چايناپ يېگۈزەتتى. ئاشنى پۇۋلەپ ئىچكۈرەتتى. ئېتىزدا، يولدا، ھويلىدا مەيلى ئۇ نېمە ئىش قىلىۋاتقان بولمىسۇن ئوغلى ئۇنىڭ دولىسىدا بولاتتى. ئاتىسىنىڭ قەلبىدە ئەنسىزلىكلەر ھۆكۈم سۈرەتتى. قاناتلىق قاقارمىكىن، تۇمشۇقلۇق چوقارمىكىن دەپ ئەنسىرەپلا يۈرەتتى.

مەكتەپكە كىرگەندىمۇ ئاتا ئەتىگەندە ئۇنى ھاپاشلاپ، مەكتەپنىڭ دەرۋازىسىغىچە ئاپىرىپ قوياتتى. چۈشتە مەكتەپتىن قايتقاندا دەرۋازا ئالدىدا ساقلاپ، دولىسىغا ئالاتتى - دە، مەكتەپتىن قايتۇرۇپ كېلەتتى. يول بويى مۇئەللىمىنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى، ساۋاقداشلىرىنىڭ ئۇرغان - ئۇرمىغانلىقىنى سوراپ ماڭاتتى. ئوغلى «مەكتەپكە ئۆزۈم باراي»، «يولدا ئۆزۈم ماڭاي» دېسە ئاتا ئۇنىمايتتى. «سەن تېخى كىچىك، چوڭ بولغىنىڭدا شۇنداق قىل ...» دەيتتى. ئوغۇل ئاتىسىنىڭ دولىسىدا ئولتۇرۇپ نېمىلەرنىدۇر دەپ قارلىغاچتەك ۋىچىرلايتتى. ئاتىسىنىڭ ساقىلىغا ئاق سانجىشقا باشلىغان چېغىنى، ساقاللىرىنى ئويناپ ئولتۇراتتى. ئوغۇل ئون ياشقا كىرگەندە، قەتئىي تۈردە ئاتىسىدىن مۇستەقىللىق تەلەپ قىلدى. شۇ كۈنى ئەتىگەندە مەكتەپكە ماڭىدىغان چېغىدا، ئاتا ئۇنى يەنە ھاپاش ئەتمەكچى بولغانىدى، ئوغۇل ساۋاقداشلىرىنىڭ زاڭلىق قىلغانلىقىنى ئېيتىپ، ئەمدى ئۇنىڭ دولىسىغا چىقمايدىغانلىقىنى، مەكتەپكە بېرىپ-كېلىشتە ئۆزى مېڭىشىنى تەلەپ قىلدى. ئاتىنىڭ كۆڭلى بىر قىسملا بولۇپ قالدى. ئوغلىنى ئۆزىدىن يىراقلاشتۇرۋاتقاندەك ھېس قىلدى، نېمىدىندۇر ئازار يېگەندەك مەيۈسلەندى. شۇنداقتىمۇ يەنىلا ئوغلىغا ھەمراھ بولۇپ مەكتەپكىچە باردى. چۈشتە يەنە دەرۋازا ئالدىدا ساقلاپ تۇردى. ئەنە شۇ ئادىتىنى خېلى يىللارغىچە داۋاملاشتۇردى...

ئوغۇل چوڭ بولدى، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندە سەگۇ تېرەكتەك ئېگىز بولۇپ ئۆستى. ئۇ ئاتىسىنىڭ يېمەي-يېگۈزۈپ، ئىچمەي-ئىچۈرۈپ باققانلىقىنىڭ نەتىجىسى ئىدى.

ئوغۇل ۋاسكېتبولنى بەكلا ياخشى كۆرەتتى. بىكار بولسىلا ۋاسكېتبول ئوينايتتى، قوشنىلىرىنىڭ تېلېۋىزورلىرىدىن كۆرگەن ئامېرىكا ۋاسكېتبول چولپىنى مىخائىل جوردانغا چوقۇناتتى. ئۇنىڭ بۇنداق قىزىقىشى ئۇنى مەكتەپنىڭ، يېزىنىڭ ۋاسكېتبول ماھىرىغا ئايلاندۇردى. ئۇ يېزىنىڭ ۋەكىللەر كوماندىسىغا قاتنىشىپ ناھىيەدە ئۇيۇشتۇرۇلغان مۇسابىقىغىمۇ قاتناشتى. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندە ئۇ تۇنجى قېتىم ئاتىسىنىڭ، ئانىسىنىڭ ناھايىتى نامراتلىقىنى ھېس قىلدى. كۆڭلى يېرىم بولدى. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇش ئىمكانىيىتى يوقلۇقىدىن ئۆكۈندى. بىر ئۆمۈر يېزىدا، توپا - تۇمان ئارىسىدا جاپا چېكىش پېشانەمگە پۈتۈلگەن بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ قالدى. دېگەندەك تۆت-بەش يىل توپا - تۇمان ئارىسىدىمۇ يۈردى. دېھقانچىلىق ئەمگىكىنىڭ پۇت - قوللارنى زىڭىلداتقۇدەك ھارغىنلىقلىرىنى يەتكىچە تېتىدى، ئاتا ئۇنى ئاشۇ ئىشلارغا سېلىشنى زادىلا خالىمايتتى. ۋەھالەنكى قېرىغانسېرى بەل - پۇتلىرى ئاغرىيدىغان بولۇپ قالغانىدى. يىل بويى تۈگىمەيدىغان سىرتقى ئەمگەك ھاشارغا بېرىش ئىمكانىيىتى قالمىغانىدى. كەنت باشلىقى ۋە سېكرېتارىمۇ «ئوغلۇڭ بارغۇ، شۇ بارسۇن، ياكى ئۇنى ئاقىنانچى قىلماقچىمىدىڭ؟» دەپ ھۆركىرەيتتى. ئاخىرى ئوغلىنى ئەۋەتمەي ئامال بولمىدى. ئوغۇل يىل بويى سىرتقى ئەمگەكتىن كېلەلمەيدىغان بولدى. ئۇ ياش - يۇپۇرماق ئاغىنىلىرى بىلەن قوشۇلۇپ خۇشاللىق بىلەن باراتتى. باشلىق كۈچى ئۇنىڭغا جەبىر - جاپانى ھېس قىلدۇرمايتتى. لېكىن ئاتىنىڭ قەلبى سۇ - زەرداب بولاتتى، ئەنسىزلىك - ئاچ قالدىمىكىن، توڭلىدىمىكىن، ئىسسىق ئۆتۈپ كەتتىمىكىن، شامال، يامغۇردا قالدىمىكىن دېگەنلەر ئۇنىڭ ئېسىدىن بىر مىنۇت كۆتۈرۈلمەيتتى. ئوغلۇمنى جاپاغا قويدۇم دەپ ئۆزىدىن كايىيتتى. ئاتىنىڭ ئاشۇنداق كۆيۈپ - پىشىپ يۈرگىنىنىڭ ئەكسىچە شۇ كۈنلەردە ئوغۇلنىڭ ئاتىغا بولغان مېھرى بارغانچە سوۋۇپ كېتىۋاتقاندەك سېزىلەتتى. ئۇ ئاتىسى بىلەن كەمدىن كەم سۆزلىشەتتى. ئۇنىڭ يېنىدا تۈزۈكرەك پاراڭ قىلمايتتى. كېچىلىرى ئۆيدە بەك ئولتۇرۇپ قالمايتتى. بەزىدە ئاتىسى سورىغان سوئاللارغا جاۋابمۇ بەرمەيتتى. يەنە تېخى ئاتىنىڭ نازۇك كۆڭلىنى ئاۋايلىماي سىلكىۋېتىدىغان چاغلىرىمۇ بولۇپ قالاتتى. ئاتا ئوغلىنىڭ قەلبىنى چۈشىنەتتى. جاپا مۇشەققەتنىڭ، كەمبەغەل - نامراتلىقنىڭ ئوغلىنىڭ قەلبىنى زېدە قىلىپ بېرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلاتتى. ئوغلىنىڭ دېھقانچىلىقنىڭ تۈگىمەس جاپالىرىدىن بىزىشكە باشلىغانلىقىنى، ئىلاجى بولسا ئۇچۇپ كېتىشكە تەييارلىنىۋاتقانلىقىنى سېزەتتى...

— ئاشۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ئوغۇلنىڭ تەقدىرىدە تۇيۇقسىز ئۆزگىرىش بولدى. ناھىيەدە يەنە ۋاسكېتبول مۇسابىقىسى ئۆتكۈزۈلۈپ قالدى. يېزىلىق ھۆكۈمەت ئۇنى سىرتقى ئەمگەكتىن قايتۇرۇپ كېلىپ ئوتتۇرا - باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ ئوقۇتقۇچىلىرىدىن تەشكىللەنگەن كوماندىغا قوشۇپ مۇسابىقىغا ئەۋەتتى. ئەنە شۇ يەردە — ۋاسكېتبول مەيدانىدا ئۇنىڭ

بېشىغا ئامەت قۇشى قوندى. تاشيول ئىدارىسىنىڭ باشلىقلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئاجىز كوماندىسىنى كۈچەيتىش مەقسىتىدە مۇسابىقە تۈگىگەن كۈندە ئۇنى ئىشچىلىققا قوبۇل قىلىشنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئۇنىڭ قوشۇلۇشىنى ئۈمىد قىلدى. يىل بويى ئىشلەپ تۈزۈك كىرىمگە ئېرىشەلمەيدىغان دېھقانچىلىق ئەمگىكىدىن زېرىككەن تۇرغان قاۋۇل بىرەر-ئىككى يۈز يۈەن مائاش ئالىدىغان خىزمەتنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ناھايىتى خۇش بولۇپ، ئاتىسىدىن مەسلىھەت ئالمايلا جان دەپ قوشۇلدى. ئاتىسىنىڭمۇ ئەلۋەتتە قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلەتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ شەرەپلىك تاشيول ئىشچىسى بولۇپ قالدى.

قاۋۇل ئىشقا ئورۇنلىشىپ تېخى بىر ئاي بولمىغانىدى. بىر كۈنى مەھەللىسىدىن بىر كىشى ئۇنىڭ يېنىغا دادىسىنىڭ ئاغرىپ قالغانلىقى توغرىسىدا خەۋەر ئېلىپ كەلدى. ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، رۇخسەت سوراپ دەرھال ئۆيىگە باردى. قاۋۇلنى كۆرۈپ دادىسىنىڭ كۆزلىرىدىن مۆلدۈردەك ياش تۆكۈلدى. دادىسى پالەچ بولۇپ قالغان بولۇپ، سول قولى ۋە سول پۇتى ھەرىكەتلەنمەيتتى. تىلىمۇ تازا راۋان ئەمەس ئىدى. ئاتا - بالا ئىككىسى بىردەم يىغلاشتى. قوشنىلارنىڭ ئېيتىشىرىچە يېزا دوختۇرلىرىنى چاقىرتقانىكەن. ئۇلار كۈندە دېگۈدەك كېلىپ ئوكۇل ئۇرۇپ داۋالاپتۇ. ھازىر خېلى ياخشىلىنىپ قاپتىمىش. ئۇنىڭغا خەۋەر قىلايلى دېسە دادىسى «بالام ئەنسىرەپ قالىدۇ» دەپ ئۇنىماپتۇ. قوشنىلار ئۇنىڭغا بىلدۈرمەي خەۋەر قىلغانىكەن، بۇ ئىش قاۋۇلغا خۇددى تاغ ئۆرۈلگەندەك تۇيۇلدى. ئۆزىنىڭ ئىشقا ئورۇنلاشقان دەسلەپكى كۈنلەردە ياخشىراق ئىشلەي، ئىشقا كېچىكىپ يۈرمەي دەپ ئىدارىسىنىڭ ياتىقىغا كۆچۈپ كەتكىنىگە، ئىككى ھەپتىگىچە ئۆيگە قايتمىغىنىغا، ئاتىسىنىڭ ئېغىر كۈنلىرىدە ھەمراھ بولالمىغىنىغا ئۆكۈندى... ئەنە شۇنىدىن كېيىن قاۋۇلنىڭ يۈرۈش-تۇرۇشىدا بىراقلا بۇرۇلۇش بولدى. ئىدارىنىڭ ياتىقىدىن يەنە ئۆيگە كۆچۈپ كەلدى. ئۇ سەھەر تۇرۇپ ئاتىسىغا تاماق يېگۈزەتتى، دورىلىرىنى ئىچۈرەتتى، چۈشلۈك تامىقىنى تەييارلاپ ياستۇقىنىڭ يېنىغا قويۇپ قوياتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن ۋېلىسىپىت بىلەن ئىشقا چاپاتتى. كەچتە ئىشتىن چۈشۈپ ھېچقاياققا باقماي ئۆيگە قايتاتتى. يەنە ئاتىسى ئەتراپىدا پەرۋانە بولاتتى؛ ئورۇن - كۆرپىسىنى قۇرۇقدايتتى. لۆڭگىنى ھۆل قىلىپ يۈز - كۆزلىرىنى، بەدەنلىرىنى سۈرتۈپ قوياتتى. ئۇخلاش ئالدىدا دوختۇرنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە ئاتىسىنىڭ پالەچلەنگەن سول تەرىپىنى ئۇزۇنغىچە ئۇۋۇلايتتى. دوختۇر مۇشۇنداق قىلغاندا پالەچلەنگەن نېرىپلار تېزراق ئەسلىگە كېلىشى مۇمكىن دېگەنىدى. ئۇ ئاتىسىنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىش ئۈچۈن نۇرغۇن ئاماللارنى قىلدى. نۇرغۇن چىقىم قىلدى. ئاتىسى، باققان قوي - كالىلارنىمۇ، ئۆيدە پۇلغا يارىغۇدەك نەرسىلەرنىمۇ قويماي ساتتى. ئۆزىنىڭ ئىش ھەققىنى بولسا، بىر تىيىن خەجلىمەي ئاتىسىنى داۋالىتىشقا ئىشلەتتى. مىللىي تېۋىپلارنىڭ شەربەت، مەجۇن، تەرراقىلىرىدىن ئىچكۈزمىگىنى، يېگۈزمىگىنى قالمىدى. غەربىچە ئوكۇل-دورىلاردىنمۇ سالغۇزمىغىنى،

يېڭگۈزمىگەننى قالمىدى. دوختۇر بولسا
ئاستا - ئاستا ياخشىلىنىپ كېتىدۇ،
دەيتتى... شۇ كۈنلەردە قاۋۇل دۇنيادا
ئەڭ يېقىن ئادىمى پەقەت ئاتىسى ئىكەن-
لىكىنى تونجى قېتىم ھېس قىلدى.
ئاتىسىنىڭ ئۆزىنى بېقىپ چوڭ قىلىش
جەريانىدىكى ئەجرىنى كۆز ئالدىغا كەل-
تۈردى. ئاتىسى رازى بولغۇدەك دەرى-
جىدە ياخشى بېقىشنى نىيەت قىلدى.
ئاتىمۇ شۇ كۈنلەردە ئوغلىنىڭ ئۆزىنى
ھەقىقەتەن ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى چۈ-
شىنىپ يەتتى. خېلىدىن بېرى ئوغلى-
نىڭ چوڭ بولغانسېرى ئۆزىدىن يىراق-
لىشىۋاتقانلىقىنى، ئۆزى بىلەن مۇڭ-
دىشىش، پاراڭلىشىشنى خالىمايدىغان
بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرگەن ئاتىسى-
نىڭ قەلبىدە بىر تۈگۈچ شەكىللەنگە-
نىدى. كۆڭلىنىڭ چوڭقۇر بىر يېرىدە
ئوغلىغا بولغان ئازراق ئاغرىنىشمۇ
يوشۇرۇنغانىدى. مانا ئەمدى تۈگۈچ
يېشىلىپ كەتتى. ئۇنىڭ قېتىغا ياما-
لىق ئەمەس، ياخشىلىق ئورالغانلىقى
مەلۇم بولدى. ئوغلىنىڭ ھەممە ھەرى-
كەتلىرى ئۇنىڭ ئۆزىنى جېنىدىنمۇ ئە-
زىز كۆرىدىغانلىقىنى جاكارلاپ تۇرات-
تى. ئاتا ئوغلىدىن رازى بولدى، چىن
قەلبىدىن رازى بولدى... ۋەھالەنكى ئا-
تىسىنىڭ كېسىلىدە ياخشىلىنىش بولمى-
دى. كېسەل ئۇزاققا سوزۇلۇپ كەتتى.

× ×

قۇربان ئاتا قاۋۇلنى ئىسسىق قوي-
نىدا ۋە ئىللىق دولىسىدا ئون يىل
ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزاقراق ۋاقىت كۆ-
تۈرۈپ يۈرۈشكە چىدىغانىدى. ئوغۇل
بولسا ئون ئاي بولماستا ئاتىسىنى
بېقىشتىن زېرىكىشكە باشلىدى. ئۇ چى-
دىغانىمۇ بولاتتى. لېكىن ھەممىنى ھې-

لىقى «قارلەيلىسى» ماركىلىق تاماكا،
بىر خالتا سىنتىلىق پارچە پۇل بۇزدى،
ئاشۇ چىرايلىق قىز ئايپاشانىڭ شوخ
كۆزلىرى، تاتلىق سۆزلىرى بۇزدى. مۇ-
ھەببەت تورىغا ئىلىنىشىپ قالغان قا-
ۋۇلنىڭ قەلبىدە ھەممە نەرسە قالايمى-
قانلىشىپ كەتتى. ھەممە نەرسىنىڭ
قىممىتى ئۆزگەردى. ئۇنىڭ قەلبىلا ئە-
مەس ھەرىكەت تەرتىپى، يۈرۈش - تۇ-
رۇشلىرىمۇ قالايمىقانلىشىپ كەتتى.
ئۇنىڭ پۇتلىرى ئەمدى ئىشتىن چۈشۈپلا
ئۆيگە، كېسەل ئاتىسىنىڭ قېشىغا ئە-
مەس؛ بەلكى قىز بىلەن ۋەدىلەشكەن
خىلۋەتتىكى تال سۆگەتنىڭ ئاستىغا
چاپىدىغان بولدى. ئاتىسىنىڭ پالەچ-
لەنگەن بەدەنلىرىنى ئۇۋۇلايدىغان قول-
لىرى قىزنىڭ يۇمشاق، بېجىرىم كۆك-
سىنى سىلايدىغان، ئاتىسىنىڭ مىسكىن
چىرايىغا باقىدىغان كۆزلىرى قىزنىڭ
ئوتلۇق كۆزلىرىگە تويماي قارايدىغان
بولدى... يىگىتنىڭ ئەمدى ئاتىسىنى
ساداقلىق بىلەن بېقىش، ئۇنىڭ ئەج-
رىنى قايتۇرۇش نىيەتلىرى قەيەرلەر-
گىدۇر ئۇچۇپ كەتكەنىدى. ھېلىمۇ ئۆي-
گە قايتقان يېرىم كېچىلەردە ئاتىسى-
نىڭ ئورۇن-كۆرپىسىنى قۇرۇقدايتتى.
چاي - دورىلىرىنى ئىچۈرۈپ قوياتتى.
لېكىن بۇ ئىشلارنى قاپاقلىرىدىن قار-
مۇز ياغدۇرغان ھالدا قىلاتتى. ئاتى-
سىنى كۆرسىلا قەلبىدە بىر خىل بى-
زارلىق تۇيغۇسى باش كۆتۈرەتتى. بو-
لۇپمۇ قىزنىڭ ئۆيىگە تۇنجى قېتىم
بېرىپ، ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى بىلەن
كۆرۈشۈپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ
ئاتىسىغا بولغان بىزارلىقى يەنىمۇ
ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى. بۇ ئايپاشا بىلەن
تونۇشۇپ ئۈچ ئايچە ئۆتكەندىن كېيىن-

كىنى ئىش ئىدى. تا مۇشۇ چاغقىچە ئۇ قىزنى ئۇلارنىڭ دەرۋازىسىغىچە ئۇزىتىپ بارمىغانىدى. قىز بۇنداق قىلىشقا ئۇنىمايتتى. پەقەت كوچىنىڭ ئاغزىدىلا خوشلىشاتتى، ئاشۇ كۈنىنىڭ ئالدىنقى ئاخشىمى قىز يىگىتنىڭ ئۆيىگىچە ئاپىرىپ قويۇشنى تەلەپ قىلدى. يىگىت خۇشاللىق بىلەن قوشۇلدى. دەرۋازا ئالدىغا كەلگەندە قىز ئەتە چۈشتە مۇشۇ ئۆيگە كېلىشنى، ئاتا - ئانىسىنىڭ يىگىت بىلەن كۆرۈشمەكچى ئىكەنلىكىنى ئېلان قىلدى. يىگىت ھودۇقتى. كۆرۈشۈش ۋاقتىنى ئارقىغا سۈرمەكچى بولدى. لېكىن قىز ئۇنى ئوڭايلا قايىل قىلدى...

ئەتىسى چۈشتە يىگىت ئاشۇ دەرۋازىنىڭ بوسۇغىسىدىن تۇنجى قېتىم ئاتلىغاندا چىرايى شالپەردەك قىزىرىپ كەتكەنىدى. قەلبىدە ھودۇقۇش، ئەنسىزلىك ۋە ھەممە غەليان كۆتۈرۈۋاتاتتى. لېكىن بۇ ھالەت كۆپ ئۆتمەي ھەيرانلىققا ئالماشتى. ئۇنىڭ ئاغزى ھاڭدەك، كۆزلىرى جامدەك ئېچىلىپلا قالدى. ئۆزىنىڭ قىزنىڭ ئۆيىدىمۇ ياكى «جەننەتۇل رىزۋان» ۋە ياكى «جەننەتول مەئۋا»دا ئىكەنلىكىنى بىردەمگە ئايرىيالمىدى. ئۇ ئۆمرىدە تېخى مۇنداق ھەشەمەتلىك، بۇنداق گۈزەل ھويلا - ئارامنى كۆرۈپ باقمىغانىدى. ئۇ بۇرۇنمۇ بىر قېتىم مۇشۇنداق ھەيران بولغان. ئۇ يېزا باشلىقىنىڭ ئۆيىگە خىش چۈشۈرۈشۈپ بەرگىلى بارغان چاغدا بولۇپ ئۆتكەن. ئەمما يېزا باشلىقىنىڭ ئاشۇ قورۇ-جايى مۇشۇ كۆز ئالدىدىكى «جەننەتۇل فىردەۋس» ئالدىدا ھېچنېمىگە ئەرزىمەيتتى. يىگىت ھويلىغا ياتقۇزۇلغان چىنە خىشلار ئۈستـ

تىگە قانداق دەسسەشنى بىلەلمەي قالدى... قىزنىڭ ھويلىدا گېزىت كۆرۈپ ئولتۇرغان ئاتىسى يىگىت بىلەن باش لىڭشىتىپ سالاملاشتى - دە، ياندىكى ئۆيگە كىرىپ كەتتى. قىزنىڭ ئانىسى قاياقتىندۇر پەيدا بولۇپ، يىگىت بىلەن ئوچۇق چىراي سالاملاشتى ۋە دەرھال «قېنى قىزىم، مېھمانخانىغا باشلاڭ» دېدى. بولغۇسى قېيىن ئانا گويا نېمە قىلىشنى بىلەلمەيۋاتقاندەك ئىدى. يىگىتكە يەر تېگىدىن باقاتتى. قىز يىگىتنى مېھمانخانىغا باشلاپ كىرىپ كېتىۋاتقاندا ئۇنىڭ كۆڭلىدە «غەلۋىردە توختىغۇدەكتىن تېپىپتۇ...» دېگەن پىكىر پەيدا بولدى...

ئاشۇ كۈنى ئاۋۇال كۆپ قېتىم ۋە كۆپ ئىشلارغا ھەيران بولدى، ئاجايىپ بېزەلگەن مېھمانخانىغا ھەيران بولدى؛ ئاسما چىراغلار، رەڭدار گىلەملەر، خۇرۇم سافالار، ئەينەك چايشىرەلىرىگە ھەيران بولدى. چاي شىرەسىگە تىزىلغان خىلمۇ خىل مۇراببا، پېچىنە - پىرەنىكلەردىن ھەيران بولدى، قىزنىڭ ئاتىسىنىڭ مۇشۇ ناھىيىدە ئۇزۇن يىل مۇئاۋىن ھاكىم بولۇپ ئىشلىگەن، ھازىر بولسا سىياسىي كېڭەشتە مۇدىر بولۇپ ئىشلەۋاتقان ئادەم ئىكەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىمۇ ھەيران بولدى. قىزنىڭ ئانىسىنىڭمۇ ھەيران قالغۇچىلىك نامى بار ئىدى. ئۇ يەنە بولغۇسى قېيىن ئانىسىنىڭ قايسى بىر مەكتەپنىڭ مۇدىرى ئىكەنلىكىدىن، ھەممىدىن بەكرەك مۇشۇنداق ئائىلىنىڭ ئەركە قىزىنىڭ ئاران ئۈچىنچى سىنىپقىچە ئوقۇغانلىقىدىن ھەيران بولدى. قىزنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ كىچىكىدە بەكلا كېسەلچان ئىكەنمىش، شۇڭا ئوقۇيالماپتىمىش...

ئەگەر يىگىت شۇ كۈنى ئۆزىنى ئەركىن-
رەك تۇتالىغان بولسا، باشقا ئۆيلەر-
نى ۋە باغ - ۋارانىلارنى تولۇق ئارى-
لاپ چىقالىغان بولسا، يەنە نۇرغۇن-
نۇرغۇن قېتىم ھەيران قالغان بولاتتى.
لېكىن ئۇ ئۇنداق ئازادە بولالمىدى.
ئۇنىڭ كۆرەك تىنىشقىمۇ، قىز بىلەن پا-
راڭلىشىشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىدى. ئۇنىڭ
بىردىنبىر تەسراتى مەن بەكمۇ ئېگىز
ئوقۇرغا ئېسىلغىلى قوپقان ئوخشايمەن
دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. ئالىققانداق
بىر ئازابلىق تۇيغۇ قەلبىنى چىرمىۋال-
غانىدى. ئۇ ئاشۇ تۇيغۇنىڭ نېمە
ئىكەنلىكىنى ئېنىق چۈشىنىپ يېتەلمە-
سىمۇ غۇۋا سەزگەنىدى. بۇ تەڭسىز-
لىك تۇيغۇسى ئىدى. ئۇنىڭ قەلبى
ئۈمىدسىزلىككە تولدى. ئۆزىنى دۇنيادا
ھېچنېمىسى يوقتەك ھېس قىلدى... ئا-
شۇ كۈنى قىزنىڭ: «بىزنىڭ ئۆيىنى كۆر-
دىڭىز، ئاتا - ئانامنىڭ كىملىكىنىمۇ
بىلدىڭىز، ئەمدى سىزنىڭ ئوردىڭىز-
نىڭ نەدىلىكىنى، شاھ ئاتىڭىز بىلەن
مەلىكە ئانىڭىزنىڭ كىملىكىنى بىل-
سەك بولارمۇ؟ ئۇلارنىڭ مۇبارەك جا-
مالىنى كۆرۈشكە ئىجازەت بېرەرسىز-
مۇ؟...» دېگەن سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندا
يىگىت قاتتىق چۆچۈپ كەتتى. قەلبى
نومۇس، ئەلەمدىن پۇچۇلاندى. ئۇنىڭ-
غا قىزنىڭ سۆزلىرى گويا يۈرىكىنى
پىچاقتا تىلغاندەك تۇيۇلغانىدى. يە-
گىت نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي بىر ھا-
زا مەڭدەپ كەتتى. بۇ ئۇلارنىڭ بىر-
بىرىنىڭ ئاتا - ئانىسى، نەسەب يىل-
تىزى، ئائىلە ئەھۋالى توغرىسىدا تۇن-
جى قېتىم پاراڭلىشىشى ئىدى. ئۇ نې-
مە دەپ جاۋاب بېرەلىسۇن؟

— مېنىڭ ئاتا - ئانام يوق، ئۆ-
زۈمۇ يوق، مەن قارا يېتىم...- ئۇ ئەنە
شۇنداق دېدى. ئەقلىگە ئاشۇ پىكىرنىڭ
نەدىن كەلگەنلىكىگە، ئاغزىدىن ئاشۇ
سۆزلەرنىڭ قانداق چىققانلىقىغا ئۆ-
زىمۇ ھەيران قالدى. بىر ھېسابتا ئۆ-
زىنىڭ جاۋابىنى توغرا دەپ تەستىق-
لايتتى. ئۇ كۆڭلىدە: «ئۇ ئاشۇ ئۆتمە-
تۆشۈك ئويىنى ئوي دېگىلى بولاتتىمۇ ؟
ئاشۇ نىمجان بىر ئۆمۈر ئىشلەپمۇ ئوغ-
لىغا تۇزۇكرەك مىراس يىغالمىغان ئا-
دەمنى ئاتا دېگىلى بولامدۇ؟ ئاتا دەپ
باشقىلارغا تونۇشتۇرغىلى بولامدۇ؟ ...
مەن يالغان ئېيتمىدىم، مېنىڭ ئۆيۈم
يوق، ئاتام يوق، ئۇ نىمجان، بۈگۈن-
ئەتىنىڭ ئىچىدە ئۇ دۇنياغا كېتىدۇ،
ئىز - دېرەكسىز، نام - نىشانسىزغا يىپ
بولىدۇ، مەن يالغان ئېيتمىدىم...» دەپ
ئويلايتتى.

ئاشۇ قېتىم قىزنىڭ ئاتا - ئانىسى
بىلەن كۆرۈشۈشتىن كېيىن ئۇ ئۇزۇنغى-
چە ئاشۇنداق ئويلاپ يۈردى. قىزنىڭ ئا-
ئىلىسى بىلەن ئۆز ئائىلىسى ئوتتۇرىسى-
دىكى پەرقنى ئويلىسىلا كۆڭلىگە ئاشۇ پى-
كىر كېلەتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۆز ۋىجدانى-
نى ئالدايدىغان ئەرمىكى بولۇپ قال-
غانىدى.

ئاشۇ قېتىمدىن كېيىن ئۇ ساق ئون
كۈنگىچە قىزدىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈر-
دى. قەلبىدە قاتتىق كۈرەش ھۆكۈم
سۈردى. ئۇ «ئەگەر راستىنلا ئاشۇ ئېگىز
ئوقۇرغا ئېسىلىۋەرسەم، قانداق بولار ؟
كېيىن ھەسرەتچېكىپ قالارمەنمۇ؟ ئەگەر
ئۇنىڭدىن ۋاز كەچسەم ئايرىلىش ئازابى
قانچىلىك بولار؟ دەپ ئويلايتتى. كۆڭ-
لىگە يەنە ھېلىقى پىكىر كېلەتتى. قەل-
بىنىڭ چوڭقۇر يېرىدىن «ئۆيۈم يوق،
ئاتا - ئانام يوق، مەن قارا يېتىممەن»

دېگەن ئاۋاز كېلەتتى. ئۇ ئون كۈنلۈك جۇدالىققا چىدالمىدى. ئاخىرى قىزنى يەنە ئىزدەپ باردى. ئېگىز بوسوغىدىن يەنە ئاتلىدى ...

ئاشۇ ئىشلاردىن كېيىن يىگىتنىڭ ئاتىسىغا بولغان بىزارلىقى يەنىمۇ كۈچەيدى. قەلبىدە شۇم، كۈپۈرانە، ئازغۇن پىكىرلەر تۇرۇپ - تۇرۇپ پەيدا بولۇپ قالاتتى. ئارقىدىنلا ئاشۇنداق پىكىرلەرنى قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۆز - ئۆزىگە تۆۋە قىلاتتى، ئۆزىنى ئەيىبلەيتتى. بەزىدە تۇرۇپ - تۇرۇپ، «ئاتام بىركۈندىلا ساقىيىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتسە، بىزمۇ ئۆيلىرىمىزنى تۈزەشتۈرسەك» دېگەن گۈزەل خىياللارنىمۇ قىلىپ قالاتتى. ئارقىدىنلا : «مەن ئايپاشاغا ئاتام يوق دېگەن تۇرسام، ئۇ ساقايغان ھالەتتىمۇ ئەمدى يەنە تېپىلەرنى دېيەلەيمەن ...» دېگەن ئوي كاللىسىغا كېلىۋالاتتى. ئۇ ئاشۇنداق تەگسىز ئوي - خىياللار ئىلكىدە ئازابچېكەتتى . بىردېبىران بولاتتى، پۇچۇلىناتتى. بەزىدە ئىنتايىن قورقۇنچلۇق خىياللار كاللىسىغا كېلىۋالاتتى. «ئاتام ئۆلۈپ قالسا مەن راستىنلا قارا يېتىمغا ئايلىنىپ قالسام ...» ئۇ ئاشۇنداق بولغاندا ئايپاشا بىلەن توي قىلىشىم ئىشقا ئېشىشى مۇمكىن، ئۇلار ئوغۇلسىز ئادەملەر ئىكەن، مېنى ئىچ كۈيئوغۇل قىلىپ قوبۇل قىلىشى مۇمكىن، شۇلارنىڭ سايىسىدا مەنمۇ جەمەئىيەتتىن ياخشىراق بىر ئورۇنغا ئىگە بولۇشۇم مۇمكىن ... قاۋۇل كېيىن يەنە ئۆزىنىڭ بۇ خىيالىنى قىلىپ قالغىنىدىن بىر ئاز ئەپسۇسلىنىپمۇ قالاتتى . ئۇ مۇھەببەتتىن كور بولۇپ، بارغانچە ئەقلىنى يوقاتماقتا ئىدى. كۈنلەر ئۆتۈپ قاۋۇلنىڭ ئاتىسىدىن ياخشى خەۋەر ئالماي ئاتقانلىقى توغرىسىدا گەپ كوچىغا چىقىپ قالدى. ئۇيان ئارقىلىپ، بۇيان ئارقىلىپ يېزا باشلىقىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. يېزا باشلىقى بىر كۈنى قاۋۇلنى چاقىرتىپ، ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلدى. ھەتتا قاتتىقراق تەگدى. ئاتا - ئانىسىنى تاشلىۋەتكەنلەرنى جازالايدىغان قانۇن بارلىقىنىمۇ ئەسكەرتتى. ئاتىسىنىڭ ئۇنى بېقىش جەريانىدا قايتا ئۆيلەنمەي تارتقان جاپالىرىنى، يېمەي - يېگۈزۈپ، كىيمەي - كىيگۈزۈپ، ئون ياشقىچە ھاپاشلاپ يۈرۈپ چوڭ قىلغانلىقىنى يادىغا سالدى... قاۋۇل زادىلا ئىمكانىيىتى يوقلۇقىنى، ئىدارىدا ئىشىنىڭ ئالدىراشلىقىنى، ۋاقىت چىقىرالمىغانلىقىنى ئېيتىپ ئۆزىنى ئاقلىدى. لېكىن يېزا باشلىقى بۇنداق گەپلەرگە ئىشەنمىدى.

— بىرەر كۈن رۇخسەت سوراشقىمۇ بولمامدۇ؟ ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئۆيگە قايتىپ كېلىش ئىمكانىيىتىڭ يوقمۇ؟ بىكار گەپ. ئەگەر سەن راستىنلا مۇشۇنداق قىلىۋەرسەڭ، مەن كېلەر ھەپتە يېزىلىق سوتتىكىلەرنى ئۆيۈڭگە، ئىدارەڭگە ئەۋەتىمەن. قانۇن ساڭا ۋەز - نەسىھەت قىلىپ ئولتۇرمايدۇ، باھانە - سەۋەبلىرىڭنى ئېتىراپمۇ قىلمايدۇ. سەن ياخشىراق ئويلاپ باق ...

يېزا باشلىقى كەتتى. قاۋۇلنى يەنە غەم باستى. ئەگەر بۇ ھەممىگە، ھەممە ئىشقا چېپىلىپ يۈرۈيدىغان «چېپىلغاق مۇشۇك» راستىنلا سوتتىكىلەرنى ھەركەتكە كەلتۈرىدىغان بولسا، ئۆزى بىر مۇنچە ئاۋارىچىلىققا ئۇچرايدىغانلىقىنى، ئىدارىدىمۇ تەنقىدكە قالىدىغانلىقىنى بىلەتتى. ئەمدى قانداق قىل-

مۇلۇق؟ ئۇنىڭ ئايپاشا ئالدىدىكى قىسىلچىلىقىمۇ يېتىپ ئاشاتتىغۇ، ئەمدى بۇ «چېپىلغاق مۈشۈك» نەدىن پەيدا بولدى؟

ئاشۇكۈنى قاۋۇل ئىدارىدىن بىركۈنلۈك رۇخسەت ئالدى. ئاتىسىنى دوختۇرغا ئەمەس «يامانقۇم» نىڭ نېرىسىدىكى «دۆگمەھەللە» دىكى «تېۋىپ ھاجىم» غا كۆرسەتمەكچى بولدى. سەۋەبى: «تېۋىپ ھاجىم» نىڭ دورىلىرى ئەرزان ئىدى. راستىنى ئېيتقاندا، قاۋۇلنىڭ ئاتىسىنى راستىنلا داۋالىتىش نىيىتى يوق ئىدى. تولا داۋالىتىپ زېرىككەن. بۇ قېتىم پەقەت داۋالىتىشقا ئېلىپ ماڭغان قىياپەتلا كۆرسەتمەكچى بولغانىدى. «يامانقۇم» دىن ئېشەك ھارۋىسى ماڭالمايتتى. شۇڭا ئۇ كەنت سىرتىدىن ئات تىلىدى. سادىر ئاكا ئۇنىڭ ئاتىسىنى تېۋىپقا ئاپارماقچى ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ خۇشال بولدى ۋە دەرھال ئېتىنى ئېگەر - يۈگەنلەپ تۇتقۇزۇپ قويدى.

— ئوبدانىراق باشقۇر، ئۈركۈيدىغان ئادىتىمۇ بار، لېكىن كۈچلۈك جانىۋار بۇ. ئىككىڭلارنى بىمالال كۆتۈرەلەيدۇ...

— ياق، ئىككىمىز مىنمەيمىز، دادامنى مىنگۈزۈپ، ئۆزۈم يېتىلەپ ماڭىمەن...

ئۇ ئاتىسىنى ئاتقا مىنگۈزۈپ ئاستا يېتىلەپ ماڭدى. ئاتا ئات ئۈستىدە ئاران - ئارانلا ئولتۇراتتى. چۈنكى بۈگۈن ئۇنىڭ ئەھۋالى ياخشى ئەمەس ئىدى. قورسىقى قۇرۇق ئاغرىپ، قەدەمدە بىر تەرىتى قىستاپ تۇراتتى. شۇڭا ئۇ ئاتقا چاپلىشىپ قالايلا دېگەنىدى. قاۋۇل ئاتنى باشبېغىدىن تۇتۇپ يېتىلەپ باراتتى. ئۇلارنىڭ كۆرۈنۈشىنى «ۋاپادار ئوغۇلنىڭ نىمجان ئاتىنى تېۋىپقا ئاپىرىش» دەپ ماۋزۇ قويۇپ سىزىپ چىقسا، ئاجايىپ تەسىرلەندۈرەرلىك رەسىم بولاتتى. ئۇلار شۇنداق مېڭىپ، قۇياش جاھاننى ئوتتەك قىزدۇرغان مەزگىلدە «يامانقۇم» غا يېتىپ كەلدى. يولنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە ئاتا: «تەرىتىم بەك قىستاپ كەتتى، مېنى ئاتتىن چۈشۈرۈپ قوي» دەپ تۇرىۋالدى. قاۋۇلنىڭ نەزەرىچە ئۇ بىردەم چىدىسا، «يامانقۇم» دىن ئۆتۈۋالغىچە چىدىسا بولاتتى. ئىيۇلنىڭ پىژغىرىم ئىسسىق ئاپتىپىدا بۇنداق يەردە توختاش زادىلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. قۇمغا يالاڭ دەسسەپ بولمايتتى. قاۋۇل ئاتىسىنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلىمىغاندەك قۇلاق يوپۇرۇپ مېڭىۋەردى. ئاتا سۆزىنى يەنە تەكرارلىدى. چۈنكى ئۇ بولالمايۋاتاتتى.

— شۇنچە قىزىق قۇم ئۈستىدە قانداق تەرەت قىلىدىكىن، ئەجەبمۇ تولا كوتۇلدىدى، - قاۋۇل ئاتىسىنى ئات ئۈستىدىن چۈشۈرۈۋېتىپ يەنە شۇنداق غۇدۇرىدى.

ئاتا يۇمشاق قۇم ئۈستىدە ئولتۇرۇپ قالدى. نېمىشقىدۇر تەرەت قىلمىدى. ئۇنىڭ مەيۈسلەنگەن كۆزلىرى كۆپ - كۆك قۇم دانىچىلىرىغا تىكىلىپ قالغانىدى. ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتتى، ئاتا، مىدىراي دېمەيتتى. قۇملۇق تونۇردەك قىزىپ كەتكەنىدى، قاۋۇلنىڭ چېكىسىدىن توختىماي تەر قۇيۇلۇپ تۇراتتى. ئۇ ئاخىرى چىدىمىدى.

— بولدىمۇ، تەرەت قىلىپ بولدۇڭمۇ؟

ئاتا ئۈندىمىدى.

قاۋۇلنىڭ ئەمدى چىداشقا تاقىتى قالمىغانىدى. ئۇ ئاتىسىنى ئاتقا مەجبۇرىي مىندۈرمەكچى بولدى. تۇسۇن ئات تېپچەكلەپ تۇراتتى. ئۇ تىزگىنىنى بوشاتتىمۇ بۇ قاقىرام قۇملۇقتىن بەدەر

قاچىدىغانداك قىلاتتى. كۆپكۆك قۇم-
لۇقتا ئاتنى باغلىغۇدەك بىرەر تۈپ
يۇلغۇن تۈگۈل، قومۇش، يانتاقمۇ يوق
ئىدى. ئات بولسا تېپچەكلەيتتى. قا-
ۋۇل ئاران دېگەندە ئاتنى ئاتىسىغا يې-
قىن ئەكېلىپ توختاتتى. ئات كەينىگە
داجىيتتى. قاۋۇل ئالدىغا تارتاتتى.
ئاتنى مىڭنى تىلاپ ئاخىرى ئاتىسى-
نىڭ يېنىغا ئەكېلىپ توختاتتى. ئات-
نىڭ باشبېغىنى ئۆزىنىڭ يوتىسىغا
چىڭ باغلىدى. ئۇ ئاتىسىنى كۆتۈرۈش
ئۈچۈن قولىنى بوشاتمىسا بولمايتتى.
ئۇ ئاتنى يوتىسىغا باغلاپ بولۇپ، يەر-
گە تىزلىنىپ ئەمدى ئاتىسىنى كۆتۈ-
رەي دېگەندە ئات يەنە كەينىگە داجىپ
تېپچەكلەپ قاۋۇلنىڭ يوتىسىنى ئاغرى-
تىۋەتتى. قاۋۇل باشبېغىدىن تۇتۇپ
ئاتنى سىلكىپ ئالدىغا تاتتى. ئات تى-
رەجەيتتى. قاقرام ئىسسىق، قىزىق قۇم،
ئاتنىڭ تەرسالىقى قوشۇلۇپ قاۋۇلنى
جىلە قىلىۋەتتى. ئۇنىڭ ئاغزىدىن كۆڭ-
لىدىكى كۇپۇرانە شۇم پىكىرلەر چىقىپ
كەتتى.

— تەرەت قىلمىغان نېمىسىگە ئات-
تىن چۈشمەن دەپ، ئادەمگە شۇنچىۋالا جاپا
سالغان بارمۇ؟ يا بىر ئۆلمىدى، خۇدايىم...

توسۇن ئات تۈيۈقسىز ئۈركۈپ كەت-
تى. ئات قايسىبىر تۆشۈكتىن چىقىپ،
پىلدىرلاپ يۈرگەن سالما-پاتمۇچۇق-
تىن ئۈركىدىمۇ، ياكى ئاسماندا قاقىل-
داپ ئۇچۇپ ئۆتكەن قاغا-قۇزغۇنلار-
دىنمۇ ۋە ياكى قاۋۇلنىڭ بۇزۇلغان تە-
لەتى، شۇم — كۇپۇرانە سۆزلىرىدىنمۇ
ئەيتاۋۇر ئۈركۈپ قاچتى. قۇربان ئاكا
مىڭ تەستە ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قارى-
غاندا، ئات قەھرى بىلەن بوغۇناق ئۆر-
لىتىپ چېپىپ كېتىۋاتاتتى. ئاتنىڭ ئا-
ياغ ئاستىدا دەسسىلىپ-سۆرىلىپ كې-
تىۋاتقان قاۋۇل ئازاب بىلەن چىرقى-
رايتتى. ئات تېخىمۇ ئۈركۈپ كەتتىكە
قاراپ چاپاتتى. بارا-بارا قويۇق
چاڭ-توزان ئىچىدە قاۋۇلمۇ، ئاتمۇ
كۆرۈنمەي قالدى.

قۇربان ئاكا «ئۇلۇغ خۇدا، ئوغلۇم-
نى ئۆز پاناھىڭدا ساقلىغايسەن!» دەپ
نالە قىلاتتى ۋە دەرمانسىز قوللىرى
بىلەن قۇمنى تاتىلاپ، ئات چېپىپ كەت-
كەن تەرەپكە قاراپ ئۆمىلەشكە باشلى-
دى. ئۇنىڭ پۈتۈن ئەس-يادى ئوغ-
لىنىڭ ئامانلىقىدا ئىدى.

(بېشى 18 - بەتتە)

ۋەندازلار › ۋە ‹ تاماشىبىنلار › يوق
ئىكەن . ئەكسىچە ئەزەلدىن ئادەم تو-
لۇپ باقمىغان كۇتۇپخانىمىزغا ئوخ-
شاش جايلار ھەممىدىن ئاۋات ئىكەن.

ياشلىرىغا كەلسەك بىزدەك ئەتىدىن-
كەچكىچە مۇھەببەت غېمىدىلا يۈرمەي-
دىكەن . ئاغزىدا بىزدەك ‹ ۋەتەن ئۈ-
چۈن › دېگەن شوئارنى توۋلىمىسىمۇ،
ئەمەلىيەتتە ئۆزىنى بىلىمگە پەرۋانى-
دەك ئۇرىدىكەن . مۇشۇ ئەھۋاللارنى
يېزىۋېتىپ تۆت يىللىق ئوقۇش ھايا-
تىمغا ئۆزۈمنى ‹ ئىقتىدارلىق › ھې-
سابلىغىنىمغا كۈلگۈم كېلىدۇ...
بولدىلا، بەك تەپسىلىي يېزىپ كېتىپتى-
مەن (كەچۈرۈڭ) .

ئىشقىلىپ مەن مېنى چىقىم ئارتىپ
ئوقۇتقان خەلقىمگە جاۋاب قايتۇرغۇ-
دەك نەتىجە بىلەن قايتىمەن . بۇ يەر-
دە ۋاقىتنى بەك قەدىرلەيدىغان بولۇپ
كەتتىم . شۇڭا خېتىمنى مۇشۇ يەردە
ئاخىرلاشتۇراي .

ئەدەبسىزلىك بولسىمۇ دەي، سىلەر-
مۇ بىر ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى،
ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا
زىيالىي. شۇڭا ئالدى بىلەن سىلەر
ئىلىمگە يۈرۈش قىلىشتا باشلامچى بو-
لۇشۇڭلار كېرەك .

خەيىر سىلەرنى، ئەزىز تۇپراقنى
سېغىنىپ: باھار»

سىدىق قاۋۇز

«تىلسىمات دۇنياسى» دىن كەلگەن سادا

(نەسىر)

ئۇ بەزىدە ھۆكرەپ يىغلايتتى، يىغىسى شۇ قەدەر ئېچىنىشلىق ۋە دەھشەتئىدىكى، ئۇنىڭ زارىدىن زېمىن ئاھ ئۇرۇپ، بۇلۇتلار ياش تۆكەتتى، تاغۇ - تاشلار يېرىلىپ، قارلىق چوققىلار تەۋرەيتتى. قەھ - قەھ ئۇرۇپ كۈلگەندە، بۇلبۇللار سايراشتىن توختاپ، ئۇنىڭ جەزبىلىك ئاۋازىغا مەستخۇش بولۇپ قالاتتى. ئۇنىڭ قاپىقى تۈرۈلۈپ قەھر - غەزىپى قىيان بولغاندا، چىن شىخۇاڭ سارىيىغا چۈشۈپ بۇتقا تىزلانغان، چىڭگىزخان ئوقيانىڭ كىردىچىنى يىغىپ، چېدىر - بارگاھىغا قاچقان، ھەربىي تالانتى ۋە ئەسەبىي سىياسىي قارا نىيىتىگە تايىنىپ شاھلىق تاجىنى كىيگەن ناپالېئون مۇقەددەس ھېلېنا ئارىلىغا سۈرگۈن قىلىنغان، گىتلېر سىرلىق ئۆڭكۈردە زەھەر يۇتقان، مۇسولىنى، تۇدزيولار دىر - دىر تىترىشىپ دار ئالدىغا كەلگەن چاغلار بولغانىدى. خۇشۋاقىت كۈنلىرى كېلىپ، كەڭ قورساق بولۇپ قالغاندا ئۇنىڭ گەجگىسىگە مىنىپ، سەھرايى كەبىر چۆلى ياكى «ھالاكەت دېڭىزى» — تەكلىماكاننى يۈز ئايلانغىلى سالساڭمۇ، ھاپاش بولۇپ ھەج - تاۋاپقا يول تۇتساڭمۇ شەرتسىز رازى بولاتتى. ئەمما تارلىقى تۇتۇپ، جۇدۇنى ئۆرلىگەندە، بىر چىشلەم نان يېيىشىڭگە، بىر ئوتلام سۇ ئىچىشىڭگىمۇ چىدىمايتتى. ئۇ بەزىدە شۇ قەدەر گۈزەللىشىپ كېتەتتىكى، دۇنيادىكى ھەر قانداق چىرايلىق نەرسىنى ئۇنىڭغا تەڭلەشتۈرۈش مۇمكىن بولماي قالاتتى. سەتلىشىپ كەتكەن چاغلاردا كىشى يولدا ئۆز كۆلەڭگىسىدىن ئۈركۈپ قاچاتتى...

مەن ئۇنىڭ سېھرىي كۈچكە ئىگە نۇرغۇن ھۈنەرلىرىنى كۆردۈم ۋە ئىزتىراپ ئىچىدە ئۇنىڭدىن: «ئىسمىڭ نېمە؟ سەن نېمىشقا بۇنچە سىرلىق؟» دەپ سوراشقا پېتىنىدىم. ئۇ مېنىڭ سوئالىمغا دەسلەپىدە قاقاقلاپ كۈلدى، كېيىن چىرايىدىكى كۈلكە ئۆچۈپ تاتاردى، ئاندىن يىغلىدى ۋە ئاخىرىدا غەزەپلىنىپ: «ھەيران بولۇۋاتامسەن؟ مېنىڭ ئىسمىم تۇرمۇش» دېگەن كەسكىن جاۋابنى بەردى. ئېھتىمال ئۇنىڭ سەۋر - تاقىتى چېكىگە يەتكەن بولسا كېرەك، مېنىڭ سوئالىم بىلەن تەڭ سۆزلىرى تەلكە تېغىدىكى شارقىراتمىدەك تۆكۈلۈشكە باشلىدى: مېنى مۇشۇ كويلارغا سېلىپ، كېمەك ئەيىيارزەك 72 خىل ئۆزگىرىشكە مەجبۇر قىلغىنى دەل سىلەر ئەمەسمۇ؟ مەن سىلەرگە دائىم شادلىق، بەخت - سائادەت، مەئىشەت ۋە نۇسرەت ئاتا قىلسام، غەم - قايغۇدىن ئەبەدىي يىراق قىلسام دەيمەن، بىراق، بەزىلىرىڭلارنىڭ كۆڭلى ئاسايىشلىقنى خالىمىسا كېرەك، مېنى شۇركۇندۇرىدىغان، غەزەپلەندۈرىدىغان پەسكەش قىلمىشلار بىلەن مەشغۇل بولۇپ زىتىمغا تېگىسىلەر، شۇڭا ئاچچىقىمدا سىمابتەك تىترەپ تۇرۇپ قارغىش ياغدۇرىمەن. ئەقلىڭلارنى ئىشقا بۇيرۇپ مېنى سۆيۈندۈرگەن چاغلاردا ئەلۋەتتە پەخىرلىنىپ كۈلىمەن. گاھىدا ئىچىتارلىق، كۈنىنۇسلۇق قىلىشىمىنىڭ ۋەجىمۇ ئېنىق. سېخىيلىق قىلىپ، ئالى-

قىنىمنى بەك كەڭ ئىچىۋەتسەم ئاچكۆزلىشىپ نىل دەرياسىدىكى تىمساھتەك ھەمـ
مىنى پۈتۈن يۇتماقچى بولىسىلەر، ئەمەلىيەتتە بەزىلىرىڭلارنىڭ ئىچىڭىنى، مەنىـ
ۋى پىسخىكىسى ۋە قىپقىزىل قېنىنى ئاللىقاچان تىكىنىخورلۇق ۋاباسى بۇلغىدى.
روھىي قەپەسىڭلارنى بولسا نەپسانىيەت ئەجدىھاسى ۋەيران قىلىۋەتتى. شۇڭا، كۆنـ
نۇسلۇق قىلىشنى لايىق تاپتىم.

مەن سىلەرنىڭ پانىي ئالەمدىكى چاكىرىڭلار، سىردىشىڭلار، ئەڭ يېقىن دوسـ
تۇڭلار، بىردىنبىر ھەمراھىڭلار، سىلەرسىز مېنىڭ لۇغەتتىكى، دۇنيادىكى مەۋجۇتـ
لۇقۇم نۆلگە تەڭ. ناھايىتى ئەپسۇسكى، بەزى رەزىل مەخلۇقلار ئۆزلىرىنى خاقان
چاغلاپ، تويماس نەپسى ئۈچۈن ھەر قانداق غالجىرلىقلاردىن باش تارتمايدۇ.
گاھىدا ئادەمزاتقا ئاسىيلىق قىلىپ، يىرتقۇچ ھايۋانلار توپىغا ئۆتۈۋالىدۇ. ئۇنـ
داقتا ئۇلارغا گۈرزا تەگلىشىم يوللۇقمۇ؟! مېنىڭ ھېچكىمنى گۆرگە ئىتتىرىۋەتكۈم
يوق. قېنىدىن نەيرەڭۋازلىق ھىدى چىقىپ تۇرىدىغان قۇرۇق مەدھىيە، ساختىلىق
بىلەن قىلىنغان دەبدەبىلىك ۋەدىلەر مېنىڭ ئەشەددىي دۈشمىنىم. نادانلار، كالـ
تا پەملەر مېنى «تىلسىماتلىق دۇنيا» ھېسابلايدۇ. ئاقىللار ئۈچۈن مەن ئۈنچىلا
سىرلىق ئەمەس.

ئۇ سۆزدىن توختىدى. بىر ئاز سۈكۈتتىن كېيىن: «مېنى چۈشەنگەن بولساڭ
ئەمدى ئۆز يولۇڭنى تاپ!» دېگەندەك، پىقىرغا مەنىلىك قارىدى ۋە كۆز ئالدـ
دىكى رەڭگارەڭ مەنزىرىلەر بىلەن جىلۋىلىنىۋاتقان كەڭرى ئالەمگە، ھايات
دېڭىزىدا ئۈزۈۋاتقان خىلمۇ خىل ئادەملەرگە، گىرىمسەن ئۈپۈققا نەزەر تاشلىدى.
ئۇنىڭ شۇ ئەسنادىكى ئوتلۇق نىگاھى بەيگىچىلەر ئۈچۈن مەدەت، ئۆزىنى چۈشەنـ
گۈچىلەر ئۈچۈن غەمخورلۇق بولسىمۇ قارشى قۇتۇپتىكىلەر ئۈچۈن شەمشەر ئىدى.

ئەرۋاھلارغا خىتاب

مېنىڭ ئۆمىد جامىدا كەۋسەر يۇتۇپ، جەسۇرلۇق بىلەن ئىلگىرىلەۋاتقان
زەبەردەست ھالىتىمنى كۆرگەن كىشىلەر بەلكىم كارۋان دېيىشەر. ھە راست، مېنى
كارۋان، بەيگىچى دېسە ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس. چۈنكى مېنىڭ 20 - ئەسىر جەمـ
ئىيىتىنىڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە كارۋانلار، بەيگىچىلەر قاتارىدىن ئورۇن ئالـ
غانلىقىمنى ھەممە پەرلىرىم ئوبدان بىلىدۇ. ئەزىز خەلقىم، دەۋرىم ئاتا قىلغان
كۈچ - قۇدرەت مېنى قۇشتەك قاناتلاندۇرۇپ، ئاقىۋاش چوققىلارغا ھەتتا كۆكتىكى
سەييارە بۇلۇتلارغا قونۇشقا ئۈندىسە، غايە ئىشقىدا يالقۇنلىنىۋاتقان ئاتەش يۈـ
رىكىم يېڭى - يېڭى پەللىلەرگە ئۇلاشتۇرۇپ بارىدۇ. مەن مۇبارەك قەدەملىرىمدىن
ئۈنگەن ئەتىر گۈللەرنى پۇرىسام ناخشامدا دىيانەتنى، ئاق رەڭنى مەدھىيىلىسەم،
بېشىمنى ئېگىز كۆتۈرۈپ كۈلسەم ئۇنىڭغا ھەسەت قىلغۇچىلار چىقىدۇ. بىراق بۇـ
نىڭ كارى چاغلىق. مەنزەپەر كولدۇرمىسىنى جاراڭلىتىپ، كۆزلىگەن مەنزىلگاـ
ھىمغا قاراپ مېڭىۋېرىمەن. ھالبۇكى، مۇساپە ناھايىتى ئۇزۇن، ئالدىمدىكى يول
تولىمۇ ئەگرى - توقاي، مەنزىل بەكمۇ يىراقتا، ئالدىمدا كۈرمىڭ توساقلار، ئۇ
سانجاق - سانجاق نەيزىلەردەك ماڭا قادىلىپ تۇرماقتا؛ كىرىچى تارتىلغان ساناقـ
سىز ئوقيالاردەك جىسمىمنى قارىدا ئېلىش نىشانى قىلماقتا. لېكىن مېنىڭ ۋۇـ
جۇدۇمدا ئۇنىڭغا تاقابىل تۇرالايدىغان مەزمۇت قالقان بار.

مانا ئاڭلاۋاتىمەن. شۇنچىلىك غەلىتە ۋە بىر خىل تېتىقسىز، ئاۋاز قۇلاق
پەردەمگە زەردە بىلەن ئۇرۇلماقتا:

— ئەي بۇرادەر بۇياققا كەل! مانا مەن بەدەلسىز پايدا - مەنپەئەت، ئەجـ
رىسىز مال - دۇنيا.

— ئەي ئۆز غېمىنى يېمەيدىغان ھاماقەت، كۆرمەيۋاتامسەن؟ مانا مەن «مۇناسىۋەتشۇناس» لىقنىڭ قۇربانى، «ئېپى بار» لارنىڭ ئىشىك ئاچىدىغان خىسلەتلىك ئاچقۇچى، مۇشكۇلاتلارنى ئاسانلاشتۇرۇشنىڭ ئىشەنچلىك ۋاسىتىسى — سوۋغا - سالام.

— مانا مەن ساڭا شۆھرەت، سەلتەنەت، بەخت - سائادەت ئاتا قىلغۇچى ئەنگۇشتەر...

— قارىغىنا، ئالدىڭدا تۇرغىنى يۈز-ئابرويۈڭنى، قەدىر - قىممەت ئورۇندۇقىدىكى ئورنۇڭنى يۇقىرى كۆتۈرگۈچى — خۇشامەت تەخسىسى.

— قارا، «كۈلكە دورىسى» قاچىلانغان ئاۋۇ سىرلىق «مۇنار» ساڭا خۇشاللىق بەخش ئېتىدۇ. يېشىل چىرىغى كۆزۈڭنى ئالىچەكمەن قىلىپ، مىسكىن كۆڭلۈڭنى ئوۋلايدىغان، بەجايىكى تاش - تۇپراقنىمۇ ئىشرەت قوزغاپ، ھاۋايى - ھەۋەس كۆلچىكىگە تاشلايدىغان سېھىرلىي كۈچكە ئىگە ھېلىقى پىنھان «خانە» دە ھۆرغىلمانلار خىزمىتىڭدە بولىدىغان «جەننەت» بار...

گەپنىڭ تۇچكىسى، كۆڭلۈڭ نېمىدە خۇش بولسا شۇنىڭغا مەيلىڭنى بەر، قەيەردە تاۋىلىك كۆتۈرۈلسە شۇ يەرگە بارغىنىڭكى، بىھۇدە جان ئۈپرىتىپ، ئالتە كۈنلۈك ئۆمرۈڭنى رىيازەتنىڭ قولى ئورنىدا ئۆتكۈزمە!

بولدى بەس، بۇنداق يىرگىنىشلىك «كۆيۈنۈش» لەر، ناز - كەرەشمىلەر، بەزلەشلەر، غىدىقلاشلار مېنى ئىنتايىن بىزار قىلىۋەتتى. شۇنى ئاگاھلاندۇرۇپ قويايكى، سىلەر ھۆر - پەرى سىياقىغا كىرىۋېلىپ مىڭ خىل ناز بىلەن جىلۋەقىلساڭلارمۇ ئەسلىڭلار بەربىر ئالۋاستى. ئەمدى نەيرىڭىڭلەرنى توختىتىڭلار تۈزۈكمىكىن؟

ئەپسۇسكى ئۇلار خىتابىمغا ئېرەن قىلماي، سۆڭەكلىرى چىرىپ كۇكۇم - تالقان بولۇپ كەتكەن بەگ - سىپاھلارنىڭ ئەرۋاھلىرىدەك يەنىلا ئەتراپىمدا چۆگىلەشكە باشلىدى:

— ئەي ئەخمەق، بىز سېنىڭ بەختىڭنى كۆزلەۋاتساق نېمىشقا قەلبىمىزنى چۈشەنمەيسەن؟! ئادەم ئۆزىنىڭ ھۇزۇر - ھالاۋىتىنى كۆزلىمىسە، دۇنيادا ياشاشنىڭ نېمە لەززىتى بار؟ ئەتراپىڭدىكى سېپىل دەرۋازىسىنى ئېچىۋەت، بوسۇغاڭدا كۈلۈمسىرەپ تۇرغان نۇسرەت پەردىسىنى تېپىۋەتسەڭ ئۇۋالىغا قالامسەن؟!

مېنىڭ ساددا ۋۇجۇدۇمدا ئازراق بولسىمۇ پۇراش سېزىمى بار، مەن ھەممىنى بىلىپ تۇرىۋاتىمەن. بۇلار — دىۋىلەرنىڭ ئىنسانلارغا قىلغان ھەيۋە - پوپوزىسى، سارائلارنىڭ شادلىق كۈيى، خۇدىنى يوقاتقان مەستىنىڭ جۆيلىشى؛ ئۇتتۇۋالغان قىمارۋازنىڭ بىر دەقىقىلىق كۈلكىسى؛ ئەقلىدىن ئازغانلارنىڭ ئەبجەش سۆرىقى؛ ئۆلۈكلەرنىڭ گۆرىدىن بۇخسۇپ چىققان سېسىق پۇراق؛ دوزاختا ماڭغانلارنىڭ ھەسرەتلىك نىداسى؛ مەھشەرگاھنى كۈتكەنلەرنىڭ پىلسىرات كۆۋرۈكى ئالدىدىكى نالە - پەريادى خالاس.

مەن قەلبىمدىكى نەپرەتلىك ھېسسىياتنى مېسخىرىگە قوشۇپ، رۇستەمدەك قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتىم. كۈلكەمنىڭ قۇدرىتىدىن تاغ - دەريالار زىلزىلىگە كېلىپ مۇنداق بىر ئەكس سادا قايتتى:

— بارىكاللا ئەزىمەت، بارىكاللا! سەن ھەقىقىي ئادەم نەسلى بولساڭ مانا مۇشۇنداق كۈلۈڭ! قەلبىڭدىكى دىيانەت گۆھىرىنى شەيتاننىڭ ساختا ئۇنچىلىرىگە تېگىشمە!

مەن سەپىرىمنى داۋام ئەتتىم. ھېلىقى ئەرۋاھلارنىڭ كانايلىرى بوغۇلۇپ گۆرىستاندا قالدى.

دىلنۇر ئابلىز

كۆنچى دەرياسى گۇۋاھ

(ئەسەر)

ئەتراپىدا قومۇشلار بولۇق ئۆسكەن، توغراقلار چىناردەك ھەيۋەتلىك باراق-
سانلاپ كەتكەن كۆنچى دەرياسى سالماق ئاقاتتى. بېلىقلار ۋەھىمىسىز ئەركىن
يېلتىڭلاپ ئويناقلىسا، كاككۇكلار خۇشال سايرىشىپ، تورغايلار توغراقزارلىقنى
چاڭ كەلتۈرۈپ چۇ - چۇشاتتى. يەرمۇ كۆك، ئاسمانمۇ كۆك، قەلبىدە باھار غۇن-
چىسى پورەكلەي دەپ تۇرغان ئىككى ئاشىق ۋىسال شەربىتى ئىچمەكتە. توغرىسى-
نى ئېيتقاندا، بىر - بىرىگە سۆيگۈ شارابى سۇنماقتا.

ئېھ، نېمە دېگەن تىنچ، نېمانچە گۈزەل!؟ جۈپ - جۈپ كېپىنەك جانىدارلار
خۇددى شاھ مەلىكە بىلەن شاھزادىنىڭ غەنىيمەت دەملىرىنى قۇتلاۋاتقان كېنى-
زەكلەردەك يېقىملىق ئۇسسۇل ئوينىشىپ، نەغمە قىلىشىپ ئۇلارغا بەخت تىلىمەكتە.
يىگىت ئوۋغا كۆنۈپ كەتكەن ماھىرلىقى بىلەن يېنىدىلا تۇرغان كېسەكنى
ئېلىپ ئۇدۇلىدىكى قومۇشلۇق ئارىسىدا دەم كۆرۈنۈپ، دەم قېچىۋاتقان ياۋا توش-
قانغا ئاتتى. توشقان يىقىلدى. يىگىت ھەش - پەش دېگۈچە ئۇنى سويۇپ، ئەت-
راپتىكى يۇلغۇن ۋە قۇرۇغان توغراق شاخلىرىنى ئەكېلىپ ئوت ياقتى. بىر دۆۋە
قىپقىزىل چوغ بولدى. توشقان گۆشىدىن قىلىنغان مەززىلىك كاۋاپ يېيىلدى.
كۆنچى دەرياسىدىن ئۇسسۇلۇق ئىچتى.

ئەمدى بۇ كەڭ يۇرت باغرىدا ئۇلار يەنە تايچاقلاردەك قىيغىتىپ ئويناشقا
باشلىدى. ھېلى جۈپ - جۈپ كېپىنەك تۇتۇپ ئوينىسا، ھېلى يۇلغۇن چېچىكىنى
ئۈزۈپ ئوينايتتى. بۇ يەردە ئۇلاردىن ئۆزگە ھېچكىم يوق. خۇددى تەڭرى بۇ يەر-
نى ئۇلار ئۈچۈنلا ئاتىۋەتكەندەك، بۇ يەر خۇددى ئاشىقلارنىڭ ماكانىدەك.

بۇ ئەتراپتا ھېچكىم ئاھادە تام سالمايتتى. پەقەت ئاخشىمى قويلىرىنى سو-
لاپ قويۇش ئۈچۈنلا ئاددىيغىنە غارال ياساپ قويۇشقانىدى. ئوتلاقلارغا، تاغ باغرى-
لىرىغا، دەريا بويلىرىغا قارايدىغان بولسىڭىز توپ - توپ مال-پادىلار ئوتلاپ
يۈرۈشكەن. نە ئۇنى باقىدىغان كىشى يوق. ناۋادا بىرەرسىدىن «ماللىرىڭىز نە-
دە تۇرىدۇ؟» دەپ سوراپ قالسىڭىز، ئۇ سىزگە «جاڭگالدا ياكى يايلاقتا» دەپ جا-
ۋاب بېرىدۇ. «ماللىرىڭىزنى ئوغرى ئالامدۇ؟» دەپ سورىسىڭىز ئىككىلەنمەيلا، بۇ
يەردە ئوغرى يوقلۇقىنى ئېيتىدۇ.

لوپنۇرلۇقلار نامرات بولسىمۇ، ھەممىسىنىڭ كۆزى توق، روھىيىتى بۇزۇل-
مىغان، شەجەرىسى يوقالمىغان، كۆكسى-قارنى بىپايان تارىم دالاسىدەك كەڭ، ئا-
دەملىرى بەردەم، چىدامىلىق، قانچە جاپا - مۇشەققەت، ئازاب ۋە ئەلەملەرنى
يۇتۇپ كېتىدۇ.

مۇشۇنداق ئالداش، ئالدىنىش، ئوغرىلاش، ئوغرىلىنىش مەۋجۇت بولمىغان

يەردە سېنى ھېچكىم مارىمايدۇ. ھېچكىم سەندىن گۇمان قىلمايدۇ. يارىڭ ئۆزۈڭ-
نىڭ، بۇ يەرنىڭ ئاسمىنىدىكى يۇلتۇزلارمۇ خالىغانچە ئاشىقىڭغا كۆز قىسىپ
يۈرمەيدۇ. پەقەتلا شوخ كۈلۈپ ساڭا بەخت تىلەيدۇ. سابامۇ كۈنلىمەيدۇ دەپ،
ئاستاغىنە كېلىپ يارىڭنى سۆيۈۋالمايدۇ. پەقەتلا سىلەرنى سەگىتىپ ئەتراپىڭ-
لاردا ئەگىيدۇ. قەدىردان قېرىنداشلارغا ئوخشاش مەڭزىڭگە مەڭزىنى يېقىپ ساڭا
بەخت تىلەپ ئۆتىدۇ. ناخشاڭنى ئەركىن توۋلاپ، ئەتراپىنى چاك كەلتۈرۈۋەت-
سەڭ ھەممەسېنىڭ ناخشاڭنى تىنچ ئاڭلاپ بارىكاللا ئېيتىشىدۇ. قانداقتۇر بىر
توپ بەڭباش بالىلار كەينىڭگە كىرىۋالمايدۇ. شۇ ئاپتا بۇ يەر سېنىڭ، سەن بۇ
يەرنىڭ خوجىسى!

لېكىن، بۇ يەر تىنچ، ئازادە دەپ بەڭباشلىق قىلالمايسەن. كۆنچى دەريا-
سى تىنچ ئاققىنى بىلەن ئۇ سېنى خۇددى ئاتا - بوۋاڭدەك سەگىتىپ تۇرىدۇ،
ئەجداد روھى بىلەن ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرىدۇ. چۈنكى ئۇ ئۆزىنى ئىشىق دەرياسى-
غا ئېيتىپ، سەۋدايىلارچە «دىلبەر» دەپ ھوشىنى يوقاتقانلارنى ئەمەس، بەلكى ئۆز
قەلبىڭنىڭ ئەركى بىلەن سۆيگەن، ئەبەدىيلىك ئەقىدە بىلەن جانانىڭنىڭ پاك
ۋەسلىگە يېتىدىغان مەردۇ - مەردان يىگىتلەرنى، بەرنا قىزلارنى ئۆستۈرگەن ئا-
نا دەريا! ئانا ئالدىدا بالا بەتقىلىق قىلىشقا جۈرئەت قىلالمىغاندەك، سىناققا
بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان، ۋاقىتلىق گۈلگە ئاشنا بولغان بۇلبۇللارغا ئۇ تەش-
نالىق بەرمەيدۇ، ئۇنىڭ سۈيى بۇنداقلارغا ھارام!

قاسىم بىلەن نازاكەت ئەنە شۇ تاھىر-زوھرانى پاكلىغان كۆنچى دەريا بو-
يىغا كەلگەنىدى. بۇ دەريا ئۇلارنىڭ پاك مۇھەببىتىنىڭ شاھىتى بولۇپ، ئۇلار
ئۆز ئاتا - ئانىسىنىڭ ۋۇجۇدىغا سىڭىپ، ئۇلارنى پاكلىغان بۇ ئانا دەرياغا قەل-
بىنى يوشۇرماي تۆكەتتى.

ئۇلار بۇ يەرگە ئىككى قېتىم كەلدى. بىرىنچى قېتىمدا ئۇلار بىر - بىرىگە
بولغان چىن سۆيگۈلىرىنى ئاشكارىلىغانىدى.

ئۇلار رەسمىدە بولۇشۇپ، قەلبىدە مۇھەببەت ئۇچقۇنلىرى يالقۇنجاشقا باش-
لىغاندا دەسلەپ، ئەڭ سەممىي كۆڭۈل ئەينىكىدە بىر - بىرى ئەھمىيان بولغانى-
دى. ئۇلار سۆيگۈسىنىڭ چىنلىقىغا ئىشىنەتتى. ئۇلارچە بىرى - بىرى ئۈچۈنلا يا-
رالغان گۈل بىلەن بۇلبۇل ئىدى. غۇنچە بىلەن ياپراق ئىدى، چىراغ بىلەن ياغ
ئىدى. بىرى - بىرىسىز ياشىيالمايتتى. شۇڭا ئۇلار ئاشىقلارنى تاۋلىغان بۇ كۆن-
چى دەرياسىغا ھېچ ئىككىلەنمەيلا كەلگەن. ئۇلار بىر - بىرىگە يېقىنلاشمىدى. بىر-
بىرىنىڭ تىنىقىنى پۇراپ تۇرۇپ پىچىرلاشمىدى. بىراق جاھان ئەينىكىدەك سۈ-
زۈك ئېقىۋاتقان بۇ دەريا ئۇلارنىڭ قەلبىنى بىر - بىرىگە ئەينەكتەك روشەن
كۆرسىتەتتى. ئىككىسى سەل ئارىلىقتا ئولتۇرۇپ دەريانىڭ لېۋىدە ئولتۇرۇشتى. ھەر
ئىككىسىنىڭ كۆزلىرى دەريادا. بىرى كۆزلىرىدىن ئوت تاراتسا، بىرىنىڭ كۆزى
يالقۇن چاچىدۇ. ئوت بىلەن يالقۇن گىرەلىشىپ سۇ يۈزىگە ئالتۇنرەڭ شولا چا-
چىدۇ. بىرىنىڭ جىلۋىسىدىن غۇنچە ئەھمىيان بولسا، بىرى ئۇنىڭ ئىشقىدا بۇل-
بۇل بولۇپ كۈي تۆكىدۇ. سۇنىڭ لىرىكىلىق تەۋرىنىشى بىلەن ئۇلار چىرمىشىپ
قالغاندەك كۆرۈنىدۇ. بىرىنىڭ كۆزىدىن ئاققان تامچە ياش دەريا سۈيىنى دول-
قۇنلاتسا، بىرى ئۇ پاك، ساداقەت يېشىنى بېلىق بولۇپ سۈمۈرىدۇ. بىرى ئاي
بولۇپ جىلۋە قىلسا، بىرى قۇياش بولۇپ پارلايدۇ. بۇلارنىڭ كۆڭۈل ئاسمىنىدا
كېچىمۇ كۈندۈزگە ئوخشاش روشەن يورۇق... ئۇلار ئەنە شۇنداق گۈزەل تۇيغۇ شە-
پىسى بىلەن ئۈن - تىنسىز ھالدا قەلبىنى ئىزھار قىلىشقان، ئايرىلماس قوش-

ـماقلاردىن بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىشكەنىدى.

ئۇلار ئۇرغۇن ۋەدىلەرنى قىلىشمىدى. پەقەت ئۈن - تىنسىز ھالدا جىمجىت ئولتۇرۇپ، تۈگىمەس قەلب سۆزلىرىنى كۆزلىرى بىلەن ئېيتىشقاندىن كېيىن كەچ بولۇپ قالغانلىقىنى، ئاتا - ئانىسىنىڭ ئىزدەپ قېلىشىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپ، ئاستا - ئاستا بىر قەدەم- بىر قەدەمدىن ئايرىلىشتى.

ھەر ئىككىسىنىڭ كۆزلىرىدە شادلىق جىلۋە قىلاتتى، يۈرەكلىرى بەخت بۇلىقىدا پىلتىڭلاپ بېلىقتەك ئوينايتتى.

ئۇلارنىڭ دەريا بويىدا ئولتۇرغان ئىزىدىن بىر جۈپ توغراق نوتىلىندى. كۆلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن شاخلاپ زورىيىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ يا پراقلىرى ئالتۇن رەڭگە كىرىپ، ئۆزلىرى بىلەن بويلاشقۇدەك بولغاندا ئۇلار يەنە كەلدى. ئاشۇ بىر جۈپ توغراق يېنىدا تۇرۇپ قەلبىنى ئىزھار قىلىشتى. مەڭگۈ ئايرىلماسلىققا ۋەدە قىلىشىپ، ئەھدى-ۋاپاسىغا كۆنچى دەرياسىنى شاھىت قىلىپ قەسەم ئىچىشتى. بۇ بىر جۈپ توغراق ئۇلارنى دالدىغا ئالدى. ئىككى سايە جۈپلەشتى. دەريا سۈيى دولقۇنلاپ كەتتى... پاك بىر جۈپ تەنىنىڭ تاتلىق ئۆپۈشلىرىدىن بېلىقلارمۇ چىرمىشىپ كەتتى...

ئاشۇ سۇدا ئېرىتىلگەن تۇزغا نان تۆگۈرۈپ يېيىلدى. قارىماققا ئاددىي لېكىن داغدۇغىسى ئاشىقلار قەلبىنى لەرزىگە سالغۇدەك تەنتەنىلىك توي بولدى، ئاي ھاي!

ئادالەت ئابدۇرېھىم

سۆيگۈ دىۋانىسى

(ئەسەر)

مەن دىۋانە ئەمەس. گەرچە مەن مۇھەببەتكە شۇنچىلىك موھتاج بولسامۇ ئەمما سەدىقە بېرىلگەن مۇھەببەتنى قوبۇل قىلغۇم يوق.

ساختا مۇھەببەت، سەن سېنى پاقلاندەك نايىناقلاپ، رەققاس قىزلاردەك جىلۋە قىلساڭمۇ ئاچ بۆرىدەك نەپسىم بىلەن سېنى باغرىمغا باسقۇم يوق. ۋۇجۇدۇم باغلانغان شىرىنىڭ ھۆركىرىشىدەك بۇ گۈزەل دۇنياغا قاراپ تىپىرلىسىمۇ ھىممەت قىلىپ سۇنۇلغان سۆيگۈ ئورمانلىرىدا يۈرگۈم يوق. بولدى، مەن سېنى تىلىمەيمەن. ماڭا پۈتۈن ۋۇجۇدى بەخشەندە قىلىنغان سۆيگۈ كېرەك. ئېتىبار قىلىپ بەرگەن سۆيگۈنىڭ قىممىتى كۇرسى چۈشكەن مالدىنمۇ تۆۋەن. بۇنداق باھاسى چۈشۈرۈلگەن مالنى دەماللىققىچە ئىستېمال قىلغىلى بولغان بىلەن، ھەقىقىي ماھىيىتىدىن ئايرىلغان سۆيگۈنى كۆڭۈل قوبۇل قىلالمايدۇ. دورىنىڭ رېئاكسىيىسىنى بەزىدە ساقايتقىلى بولسىمۇ، ھېسسىياتنىڭ رېئاكسىيىسى پەيدا قىلغان جاراھەتنى ئەبەدىي داۋالاپ ساقايتقىلى بولمايدۇ. گەرچە چىن سۆيگۈنى ئىككى قوللاپ سوۋغا قىلغىلى، پۇلاڭلىتىپ كۆز - كۆز قىلغىلى بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ خاسىيىتى بىلەن رەھىمسىز تەنلەرگە روھ، جانسىز ۋۇجۇدلارغا جان، ئۆلگەن كۆيلەرگە ھېسسىيات بەخش ئېتەلەيدۇ. بولدى! ساختا سۆيگۈ، سېنى ھەقىقەتنىڭ بەخت توغرىسىدىكى ناخشىسىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قۇرلىرىغا چىگىپ ھۇجرامغا ئېسىپ قوياي. كۆڭۈللەرنىڭ بىر كۈنى ماڭا راستىنلا نېسىپ بولغىنىدا ھەقىقەتنى جان بېرىپ، سېنى قوبۇل قىلارمەن.

ئابدۇقادىر مەتسىدىق

سەن قەلبىمدە ئېچىلغان بىر گۈل

قىز

ئۆتۈپ كەتتىڭ يېنىمدىن سەزمەي،
بۇ دۇنيادا مەۋجۇتلۇقىمنى.

قىزىپ كەتتى نېمانداق بۈگۈن،
كىچىككىنە يېقىملىق بازار؟
چىرايلاردا چېچەك جۇلاسى،
يا رەستىگە كۆچتىمۇ باھار؟

تۈزەپ قويدۇم ئۇستىبېشىمنى،
بولماقچىدەك يېڭى كۈيئوغۇل.
يۈرىكىممۇ قالدى دۈپۈلدەپ،
بىر ئاھۇ كۆز باققاندەك ئۇدۇل.

تومۇز ياغدى كۆكتىن لەپىلدە،
كۆيۈك ھىدى كەلدى مىغىلداپ.
تەر بېسىپتۇ پەقەت مېنىلا،
كۈلۈپ قويدى بىرسى پىخىلداپ.

تۇردۇم ئۇزاق ئاشۇ دوقمۇشتا،
پەرىزاتقا ئۆتەرمىكىن دەپ.
مۇز بوپ قاتتى بىركەمدە ھەممە،
ئاچ كوچىلار كەتتى سېنى يەپ.

شەكىل

سەن يېنىلا تۈنۈگۈنكى ئاي،
مەن يېنىلا تۈنۈگۈنكى مەن.
ياق، بىرسىمىز جەزمەن ئۇ ئەمەس،
قورقۇنچلۇق بۇنى ئېلىش تەن.

سەن يۇمىلاق، مەن بىر ئۇزۇنچاق،
«0» ۋە «1» گە ئوخشاپ كېتىمىز.
ئالەمدە كۆپ شەكىلسىز نەرسە،
بىز ئۇلارغا شەكىل سىزىمىز.

سەھرا بازىرى

كىچىككىنە سەھرا بازىرى،
بېرىپ تۇرغىن مەن سىغقۇدەك جاي.
ئۆگىتىپ قوي يەنە ئازراق پەم:
قانداق قىلسام بولالايمەن باي؟

بۇرۇن نامرات قوشنىمىز ئىدى،
ئەنە ئاۋۇ گازىرچى موماي.
ئالتۇن زەنجىر، بىلەيزۈك سېلىپ،
يۈرەر ئەمدى بىزنى تونىماي.

قالدىمىكىن يانچۇقۇم ئاغرىپ،
ئەت ئالمايدۇ باقسام نەچچە ئاي.
بالىلارمۇ قالدى ياۋاشلاپ،
ئانىسىغا دېمەيدۇ قەنچاي.

كىچىككىنە سەھرا بازىرى،
بېرىپ تۇرغىن مەن سىغقۇدەك جاي.
قوينۇڭ تۇرسا سىرلىق خەزىنە،
يۈرىمەنمۇ سارغايتىپ چىراي.

كۈتۈش

ئۆتتى يەنە جىمجىت بىر كۈنۈم،
تىۋىشلىرىڭ كەلمىدى يوقلاپ.
ئەتراپىمدا لەيلەر سولغۇن ئىس،
مەست بوپ قالدىم ھىجرىڭنى ئوتلاپ.

مۆكداش بولغان سىگارت قالدۇقى،
ئۆچتى تۈتەپ كۈلدانىدا ئۇزاق.
يۈرىكىمگە كەتتى تۆكۈلۈپ،
ئەڭ ئاداققى بىر رومكا ھاراق.

قوشقەۋەت[1] ئامبىرى

سەلكىن شامال كەلدى لەپىلدەپ،
مىنگەشكەنچە دولقۇنلىرىغا.
سۆيۈپ قويدۇم قايرىپ پەم بىلەن،
قىز لېۋىدەك يۇلغۇنلىرىغا.

جۈپ ـ جۈپ ئاققۇ ئۈزەر ياندىشىپ،
چەكسىزلىكنىڭ زۇمرەت پايانداز.
يېرىپ قەلبىم تۇمانلىرىنى،
قىيلار كۆكتە قارلىغاچ پەرۋاز.

مەشۇقۇمدەك ئەركە بېلىقلار،
ھېسلىرىمنى يۈرەر قوغلىشىپ.
يىراقتىكى كۆكۈش ئورمانلار،
ئۇپۇق بىلەن كۈلەر تويلىشىپ.

سەن ــ قەلبىمدە ئېچىلغان بىر گۈل،
بېرەلمەيمەن ھۆسنۈڭگە تەرىپ.
سەن ــ قىز ئەمدى رەسىدە بولغان،
كېتەلمەيمەن بويۇڭنى ئەگىپ.

دىلبىرىم

دىلبىرىم،
مانا مۇشۇ بىزنىڭ قونالىق،
كىرىۋەرگىن ماڭا ئەگىشىپ.

سالالمىدىم شۇنچە كۈچەپمۇ،
سېنىڭكىدەك ياسىداق ھۇجرا.
ئېتىپ قويدى ئانام پەر ياستۇق،
سامان تەكىيە قويماي يەر تويدا.

قارا، قوناق ساقال تارتىپتۇ،
ساقىلىدەك ئىشچان دادامنىڭ.
دان ئالىدۇ كۆزگىچە چوقۇم،
ئۈچكىسىدەك ئۆرۈك، بادامنىڭ.

بىزنى ھېچكىم كۆرۈپ قالمايدۇ،
ئولتۇرغىنە قىرغا يۆلىنىپ.
ئۇزاق بوپتۇ سىرداشمىغىلى،
يا قويمىدىڭ پات ـ پات كۆرۈنۈپ.

ماڭا ئالما سۆيدۈڭمۇ تېخى،
بولدى ئۇنى يېگىنە ئۈزۈك.
ئېھ، ئەجەبمۇ چىرايلىق جۇمۇ،
سېنىڭ مۇشۇ ئالمىدەك يۈزۈڭ...

مۇھەممەتتۇرزى ئابدۇقادىر

ئىككى شېئىر

سەھرايىمىنىڭ توپىلىق يولى

سەھرايىمىنىڭ توپىلىق يولى،
تاشلاپ بەرگەن تەبەسسۇمىڭنى.
يات شەھەردە يۈرىمەن ئىزلەپ،
بالىلىقتا يۈتكەن ئىسىمىنى.

تال چىۋىقنى قىلىشىپ دۇلدۇل،
تا كەچكىچە قىلىشقىنىم جەڭ.
ساماۋى تۈس ئالغان ئەسلىمە،
ھېچنېمىگە قىلالمايمەن تەڭ.

ياتقانلىرىم باغرىڭغا سىڭىپ،
سوغ كەلكۈندىن ئولاشسا تىترەك.
بەگباشلىقىم ئاشسا ھەددىدىن،
كولىغىنىم بەزىدە خەندەك.

ئېھ نەقەدەر گۈزەل شۇ دەملەر،
چۈشلىرىمنى يۈرىدۇ كېزىپ.
زەر توپاڭغا تەشنامەن بۇ دەم،
ئالغىن قايتا باغرىڭغا بېسىپ.

① قوشقەۋەت — چىرا ناھىيە كۆلاخما يېزىسىدا يېڭىدىن بەرپا قىلىنغان بىر كەنت.

ئانامغا

جېنىم ئانا كەپسەن سالامەت،
يۈرىكىمگە مەرھەمەت قېنى.
پۈرىۋالاي سېنى قانغۇچە،
مىسكىنلەرچە سېغىندىم سېنى.

تىنچ تۇردىمۇ قولۇم - قوشنىلار،
بوي سوزدىمۇ ئالا بويىنقىم.
دادام مېنى ئەسلەمدۇ پات - پات،
خەت يازغۇدەك بولدىغۇ سىڭلىم.

خورجۇنىڭنى ئاچقىنە تېزرەك،
بادۇر بەلكىم قوناق زاغرىسى.
گۆلە - قاق ھەم مەززىلىك سامسا،
مەرۋايىتتەك قاغا جىگدىسى.

ھاردۇقىڭنى ئېلىۋال ئانا،
سەپەر ئۇززۇن كەتكەنسەن چارچاپ.
ئوقۇپ بېرەي شېئىرلىرىمنى،
بىر ساڭىلا يازغانمەن ئاتاپ.

ئابلىكىم ئابلەت

غەزەللەر

1

كۆزۈمگە ئۆز كۆرۈنمەيدۇ جاھاندا ھېچ قەيەر سەندەك،
تېپىلمايدۇ جىمى ئىقلىم ئارا مىسلى گۆھەر سەندەك.
ۋەتەن تاغۇ - تېشىڭ ياقۇت، سۈيۈڭ كەۋسەر، توپاڭ ئالتۇن،
قۇچاقىڭ باغۇ - بوستانلىق، تېپىلماس شۇ قەدەر سەندەك.
گۈزەلدۇر بىپايان قوينۇڭ، گويا كۆكلەم بېھىش يەڭلىغ،
بولار جەننەتمۇ ھەر قانچە گۈزەل بولسا ئەگەر سەندەك.
قۇچار سۈبھى - سابا لەرزان بېغىڭدا كۈيچى بۇلبۇلى،
گويا باغۇ - ئېرەمدە ھەم گۈزەل بولماس سەھەر سەندەك.
ئۈزۈپ چىقتىڭ بۇدەم ئالغا، كەبى تۇلپار جاسارەتتە،
بولالماس مەڭگۈگە بىر ئەل تېپىپ قۇت مىسلى ئەر سەندەك.

2

پەرىشتەم گۈل سۈپەت ھۆسنۈڭ بىلەن ئەقلىمنى لال قىلدىڭ،
كۆزۈمدىن ئاققۇزۇپ دەريا، يېشىمنى چەشمە-زىلال قىلدىڭ.
چېچىڭنى يەلپۈتۈپ ھەر يان قېشىڭنى ئوينۇتۇپ ھەر ئان،
بويۇڭنى ھەم قىلىپ كۆز - كۆز ئۆزۈڭنى مەجنۇنى تال قىلدىڭ.
«قولى يەتمەيدۇ زىنھار» دەپ مېنى بەكمۇ گاداي چاغلاپ،
ئۆزۈڭنى كۆكتە نۇر چاچقان گوياكى ئاي - ھىلال قىلدىڭ.
ۋىسال - ۋەسلىڭگە يەتتىڭمۇ ئەجەب شوخلۇقتا ناز بىرلە،
يېشىم دەرياسىدا ئۈزدۈڭ، ئۆزۈڭنى بۇندا سال قىلدىڭ .
يۈرەكنى لەختە قان ئەيلەپ ئۆتەمسەن كۈندە ئەي لالەم،
ساڭا يەتمەمدۇ بۇ نالەم؟! مېنى بەكمۇ مالال قىلدىڭ.
تېخى مەن بىر گۈدەك ئەردىم يىگىرمە بىر باھار كۆرگەن،
گۈلۈمنى سەن خازان ئەيلەپ ماڭا بەكمۇ ئۇۋال قىلدىڭ.

قاچارسەن قوغلىسام ئەمما كۆزۈڭ ياشلاپ كېلەرسەن ھەم،
نېچۈن كۆڭلۈڭنى بەرمەيسەن جاۋاب بەر، نە خىيال قىلدىڭ.

3

«نىگارىم» دەپ جىمى ئۇتنى ماڭا سالغانلىقىڭ چاندى،
پىراق ـ ئىشقىم چۆلىدە ھالسىراپ قالغانلىقىڭ چاندى.
كۆزۈڭ ياشلاپ ھاياتىمنى ساڭا قۇربانە قىلدىم دەپ،
مېنىڭ ھىجرىمدە ئۇھ تارتىپ ھېرىپ ـ تالغانلىقىڭ چاندى.
يامانلارغا بېرىپ مەيلىڭ، مېنى سەن ھەم قويۇپ داغدا،
ئۆزۈڭنى مال ـ تاۋار ئەيلەپ نېسى ساتقانلىقىڭ چاندى.
جىمى نازۇ ـ كەرەشمەڭنى ئاشۇ زۇلفۇڭغا جەم ئەيلەپ،
مېنىڭ پەرۋانە قەلبىمنى ئۇتتۇپ ئالغانلىقىڭ چاندى.
« سېنى مەڭگۈ سۆيەرمەن » دەپ يۈرەمسەن ياتقا كۆز تاشلاپ،
ئىككەنسەن بىر رەزىل ـ رەڭۋاز ئاشۇ يالغانلىقىڭ چاندى.
نىقابىڭنى ئۇرۇلىپ قات ـ قات سىرىڭنى ھەم يوشۇرساڭمۇ،
بۈدەم پاش بولدى ئەسلىڭمۇ « ۋاپا » قىلغانلىقىڭ چاندى.

4

ئايا جانىم يېنىمغا سەن پەقەت بىر رەت كېلىپ كەتكەن،
ئازابىتا چوغ كەبى يانغان ۋۇجۇدۇمنى كۆرۈپ كەتكىن.
ئاھۇ كۆز ، سەرۋى يەڭلىغ ئاھ ، نىگارىم قېيىنماي جاننى،
شىپالىق بال لېۋىڭ بىرلە لېۋىمگە لەۋ قويۇپ كەتكىن.
ئايash يوقمۇ سېنىڭدە ئاھ ، نېمە ئۇنچە بىشەپقەتسەن،
جۇدالىقتىن قۇتۇلدۇر ، كۆز يېشىمغا سەن چۆمۈپ كەتكىن.
قەسەملەشكەن ئىدۇق بىر چاغ قايان كەتتىڭ مېنى تاشلاپ،
قاناي ۋەسلىڭگە بىر، سەنمۇ ۋىسال پەيزىن سۈرۈپ كەتكىن.
ئازار بەردىڭ جېنىمغا سەن ، غەيۇر بىر ئىدىم ئەسلى،
ئايازدا قالدى جىسمىم كۆر، ۋە يا يىغلاپ ـ كۈلۈپ كەتكىن.

رەشىدە ئابلىز

شېئىرلار

ۋەتەن

قەيەرگە بارماي ھەم قەيەردە تۇرماي،
ماڭا قۇۋۋەت بېرەر ۋەتەن غۇرۇرى.
ۋەتەندىن مۇھەببەت رىشتىڭ ئۈزۈلسە،
بولمىغاي يېگەن ئاش ـناننىڭ ھۇزۇرى.

كەزسەمۇ ئالەمنى مىڭ رەت، مىڭ قېتىم،
سېغىنار گۈلىستان بېغىنى بۇلبۇل.
كىشىنىڭ يۇرتىدا سۇلتان بولسىمۇ،
يۇرتىنى ئۇنۇتماس جىگەرلىك ئوغۇل.

داغدىمەن

(مەرھۇم ئاتامغا بېغىشلايمەن)

كەلمەسكە كەتتىڭمۇ، دۇنيانى تاشلاپ ،
بىچارە بالاڭنىڭ كۆزىنى ياشلاپ .

ياتتىڭمۇ زېمىننى مەھكەم باغاشلاپ،
قەلبىمدە بىر ھەسرەت قالدى، داغدىمەن.

پەرزەنت غېمىدە ئۆرتىنىپ ئۆتتۈڭ،
سۇيۇمدە گاھ لەيلەپ گاھىدا چۆكتۈڭ.
دەشتلەردە مېھرىڭنىڭ شەبنىمىن تۆكتۈڭ
قەلبىمدە بىر ھەسرەت قالدى، داغدىمەن.

سۆيەتتىڭ، كۆيەتتىڭ، يۈرەك پارەمدەپ،
بىلەتتىم دەردسىز بۇ كۆڭلى ئالەمدەپ.
ئاھ بۈگۈن، سېنىڭسىز نەدۇر چارەمدەپ،
قەلبىمدە بىر ھەسرەت، قالدىم داغدىمەن.

ئەگەردە كۆزۈمدە كۆرسەڭ تامچە ياش،
كېلىڭدىن ئۆتمەيتتى بىر قوشۇقمۇ ئاش.
پاتتىڭ — دە، چىقمىدىڭ، سەن قانداق
قۇياش؟
قەلبىمدە بىر ھەسرەت، قالدىم داغدىمەن.

غۇنچىدەك شېخىمدىن ئايرىلىپ سولدۇم،
ئەل ئارا پاناھسىز بىر يېتىم بولدۇم.
كۆزدىكى ياپراقتەك ئۈششۈكتە سولدۇم،
قەلبىمدە بىر ھەسرەت، قالدىم داغدىمەن.

غەمخانەم يوق ئىدى سېنىڭدىن بۆلەك،
كۆمۈلۈپ قالدىمۇ بىر شەبىي تىلەك.
ئايرىدى سېنىڭدىن مېنى شۇم پەلەك،
قەلبىمدە بىر ھەسرەت، قالدىم داغدىمەن.

يامغۇردەك ياش تۆكۈپ، يىغلايمەن كېچە،
ئاۋازىم يىراققا تاڭ ئاڭلانغىچە.
يۆلەكچىم سەن ئىدىڭ تاكى ئۆلگىچە،
قەلبىمدە بىر ھەسرەت، قالدىم داغدىمەن.

ئىمىرجان رەخمان

دۇنيا

بىر دېمىز كەلسەك، بىر دېمىز كېتىمىز،
بىز ئۈچۈن سەيلىگاھ، ساراي سەن دۇنيا.
بىر يۈزى يىغىدۇر، بىر يۈزى كۈلكە،
نېمانچە قىزىقچى ئاي-ھاي سەن دۇنيا؟!

قارىسام، بىراۋلار مۇرۇۋۋەتىڭدىن،
كۈتمىگەن ئامەتكە بولۇشتى ئىگە.
بىراۋلار يىغلايدۇ، قاقشايدۇ ئەمما،
كىم يېتەر سىرىڭنىڭ ئەسلى تېگىگە؟!

خۇشامەت سومكىسى

خۇشامەت سومكىسى يوقتۇر-
قولۇمدا ھېچ، قۇرۇق قولمەن.
ئىشىك ئالدىدا! كۆپ تۇردۇم،
كىرەلمەستىن ئېچىپ « يول » مەن.

نەزەرىدە ئۆزۈم چۈنكى،
«نادان، ئەخمەق، بىر ئىش ئۇقماس.
ئىشىك ئاچقان بىكار مۇتلەق،
بىكار، مىسقالچە نەپ يۇقماس».

بۇ سوغاڭغا كېلىپ قايتار،
كۆتۈرمەي سومكا، كەلگەنلەر.
بىرىپ قوياي ساڭا شەپە،
نەپسىڭنى يىغ، قىل ھەزەر.

ئىككىنچى قېتىمدا!

سۆيۈپ قالدىم يەنە نېمىشقا،
كەچمىشلەرنى سېلىپ ئېسىمگە.
قايتىپ كەلدى نەلەردە يۈرگەن،
شۇ ئېزىتقان سۆيگۈ يېنىمغا.

سۆيۈپ قالدىم يەنە نېمىشقا،
ئۇيغاتتىڭمۇ مۈگدەك ھېسلارنى.
چېچەكلەرمۇ يەنە دەرد — ئەلەم،
ئېپ كېلەرمۇ باش قېتىشلارنى.

سۆيۈپ قالدىم يەنە نېمىشقا،
ئەقىدەمنى قىچقىرىپ تۈندە.
قايتىلىنىش ئەمەسكەنغۇ يات،
(تۇنجى قېتىم) ئەسلىنەر كۈندە.

ئۆلۈپ تىرىلگەن ئادەم

(پوۋېست)

ئابلەھەت قادىرى

(بېشى ئالدىنقى ساندا)

1967 - يىل 3 - ئاينىڭ 7 - كۈنى.

نەيزە بويى كۆتۈرۈلگەن ئەتىياز قۇ-
ياشى تۇمانلىق ئاسماننىڭ بىر بۇر-
جىكىدە بەئەينى مۇئەللەقتە ساڭگىلاپ
تۇرغان ئاق پانۇستەك خىرە پىلىلدايت-
تى. مەكتەپ ئىچى گۆرستان جىمىلىقى-
غا چۆمگەن. پەقەت، ئوقۇغۇچىلار ئاش-
خانىسىنىڭ يان تەرىپىدىكى زال ئىچى-
دە ئەتىگەنلىك تاماق يەۋاتقان ئوقۇ-
غۇچىلارنىڭ تۆمۈر داس ۋە تاماق قا-
چىلىرىدىكى ئۈماچ يۇقىنى قوشۇق بى-
لەن قىرغان ئاۋازلا بۇ جىمجىتلىقنى
بۇزۇپ تۇراتتى. بىنا تاملىرىدا ساڭ-
گىلاپ قالغان، دەرەخ شاخلىرىغا ئىلى-
نىپ قالغان «چوڭ خەتلىك گېزىت»لەر
ئەتىيازنىڭ ئىزغىرىن شامىلىدا جەڭ-
گاھتىكى ئىگىسىز بايراقتەك توختىماي
لەپىلدەيتتى. مەكتەپ ئىچى بەئەينى
قارا بوران ۋەيران قىلىپ ئۆتكەن ئە-
كى كەپىدەك كۆڭۈلسىز ۋە مۇڭلۇق تۇس

ئالغانىدى. توساتتىن مەكتەپ دەرـ
ۋازىسى ئەنسىز غىچىرلاپ كەتتى. ئارـ
قىدىنلا بېشىغا سوۋارى ئاق سالۋا تەلـ
پەك، ئۇچىسىغا تاشلانغان جۇۋا كىيىپ
ئۇزۇن ساپلىق نەيزە كۆتۈرۈشىۋالغان
قىرىق ـ ئەللىك ئاتلىق مەكتەپ ئىچىـ
گە باستۇرۇپ كىردى. ئۇلار خۇددى ئاتاـ
كىغا ئۆتكەن ئاتلىق قوشۇندەك ھەيۋە
بىلەن ئۇدۇل كەلگەن تەرەپكە ئاتچاپـ
تۇرۇپ، بىر پەستىلا مەكتەپ ئىچىنى
قىيامەت قايىم بولۇپ دەججال قوپقانـ
دەك ساراسىم ئىچىگە غەرق قىلىۋەتتى.
ئەتراپنى ئېزىپ قالغان بىچارە يولۇـ
چىنىڭ ئېچىنىشلىق نالە ـ پەريادىغا
ئوخشاپ كېتىدىغان قىيا ـ چىيا قاپلىدى.
قىزلار ياتىقى تەرەپتىن كىمدۇ بىرىـ
نىڭ «ئانا!...» دەپ ئۇنلۇك چىرقىرـ
غان ئاۋازى، ئارقىدىنلا ئاشخانا تەـ
رەپتىن تۆمۈر داس، قاچا ـ قۇچىلارنىڭ
ئۇرۇلغان، چېقىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى...
«نېمە ئىش بولدىكىنە؟...» كۆڭلۈم
بىر بالا ـ قازانى تۇيغاندەك تىنىقىم
پەسلەپ، يۈرىكىم ئەنسىز دۇكۇلدەپ
كەتتى. قولۇمدىكى يېرىم قاچا ئۇماچـ
نى يەردە قويۇپلا گېزىت بىلەن يەملىـ
ۋېتىلگەن دېرىزە كۆزنىكىدىن سىرتقا
قاراپ باقاي دەپ تۇراتتىم، ئىشىك
تەرەپتىن باستىنىڭ خىرقىرىغان ئاۋاـ
زى ئاڭلاندى:

ــ ئاڭلاپ تۇرۇش! «شىنفىڭدۇي»
(ئاۋانگارت ئەترەت ـ دېھقانلاردىن تەشـ
كىللەنگەن ئاتلىق قوشۇن) ھەرقايسىڭـ
نى مەجبۇرىي ئەمگەككە سېلىپ، رېجىم
ئاستىدا ئۆزگەرتمەكچى، شۇنى دەپ قوـ
ياي... ياۋاش بولۇش! غىڭ ـ پىڭ قىلىشـ
سالڭ، ياخشى ئاقىۋەت كۆرمەيسەن!...
قېنى، ئارقامدىن مېڭىش!...

باستىنىڭ ئۇنى ئۆچە ـ ئۆچمەي، ئۇ
باشلاپ كەلگەن «قىزىل قوغدىغۇچى»لار
قوتاندىن قوي ھەيدىگەندەك ئوك ـ سو ـ
لىمىزنى تاپقىلى قويماي كارىدورغا
ھەيدەپ چىقتى ـ دە، سەپكە تىزىپ ئىككى
يېنىمىزدىن يالاپ ئېلىپ ماڭدى. ئوقۇـ
تۇش بىناسىنىڭ ئىشىكىدىن چىقىپلا
كۆز ئالدىمدىكى «كارامەت»نى ـ سەپ ـ
راس تىزىلىپ، قولىدىكى ئۇزۇن نەيـ
زىنى ھېلى سانجىۋېتىدىغاندەك ئەلپازـ
دا گىدىيىپ تۇرۇشقان ئاق سالۋا تەلـ
پەكلىك ئاتلىقلار ۋە ئۇلارنىڭ مۇھاـ
سىرىسىدە جۇدۇن سوققان ياپراقتەك تىتـ
رەپ، قورقۇمسىراپ تۇرغان تونۇش چىـ
رايلار، جىيەكلىرىدە ياش لىغىرلاپ
تۇرغان سەبىي كۆزلەر، ئاق ئارىلىغان
شالاڭ چاچلار...نى كۆرۈپ، بايا كۆڭلۈم
تۇيغان بالا ـ قازانىڭ بىرىنچىۋالا دەھـ
شەتلىك ئىكەنلىكىگە ئىشەنمەيلا قالـ
دىم. «ياپىرىم، بۇ نېمە گەپ ئەمدى...
ئاتلىق قوشۇن... ئۇزۇن ساپلىق نەيـ
زە...زامانە ئاخىر بولۇۋاتامدۇ نېمە؟...»
نېمىلەرنى ئويلاپ كەتتىمكىن، كاللامـ
غا نېمە كىرىپ، نېمە چىقىۋاتقىنىنى
ئۆزۈممۇ بىلمەيتتىم. شۇ تاپتا، خۇددى
قاباھەتلىك چۈشتەك تۇيۇقسىز يۈز بەرـ
گەن بۇ ئالامەتلەرگە قاراپ، قايسىبىر
جەڭنامە ـ قىسسىدىكى ئاتلىق سەركەرـ
دىلەرنىڭ قىياپىتى كۆز ئالدىمغا كەلـ
دى. نېمە ئۈچۈنكىن، ئاشۇ ئاتلىق سەرـ
كەردىلەرنىڭ بۈگۈنكى كۈندە دەل مېنىڭ
كۆز ئالدىمدا پەيدا بولۇشىغا ھېچ قىـ
لىپ ئىشەنگۈم كەلمەيتتى، ئەمما بۇ
ئىشەنمىسە بولمايدىغان رەھىمسىز رېـ
ئاللىق ئىدى. شۇ ئەسنادا باستىنىڭ
قولىنى شىلتىپ ماڭا قاراپ بىر نېمە
دەۋاتقانلىقىنى سەزگەندەك بولدۇم ـ دە،
دەرھال ئېسىمگە كەلدىم.

ــ مەن مەكتەپىمىزدىكى بارلىق پرو-
لېتارىيات ئىنقىلابچىلىرىغا ۋەكالەتەن
كەمبەغەل دېھقان، تۆۋەن ئورتا دېھقان
سەپداشلارنىڭ ئىنقىلابىي ھەرىكىتىنى
قەتئىي قوللايمەن! بىز سىلەر بىلەن
ئىتتىپاقلىقتا، كۈرەشتە، غەلىبىدە مەڭ-
گۈ بىللە بولىمىز!...

باسىت چىڭقىلىپ سۆزلەۋاتقاندا!
ئۇنىڭ كەينىدە جەڭگىۋار ھالەتتە تى-
زىلىپ تۇرغان «قىزىل قوغدىغۇچى»لار
مۇشتلىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ئارقا-ئار-
قىدىن شوئار توۋلاپ ئۇنىڭ سۆزىنى
ئۈزۈپ قويدى. خۇددى داش قازاندا قو-
ماچ قورىغاندەك بىر پەس شوئار توۋ-
لاشلاردىن كېيىن، باسىت كۆرەڭلىگەن
ھالدا سول دولىسىدىن ئۆڭ بېقىنىغا
چۈشۈرۈپ قىزىل بەلگە ئېسىپ قارا
قاشقىلىق ئاق ئات ئۈستىدە گىدىيىپ
ئولتۇرغان شاپ بۇرۇتنىڭ ئالدىغا كەل-
دى-دە، پەس ئاۋازدا بىر نېمىلەرنى
دېيىشكەندىن كېيىن، ئاتلىق قوشۇننىڭ
دىكتاتۇرا يۈرگۈزۈشىگە تاپشۇرىدىغان-
لارنىڭ ئىسمى يېزىلغان بىر ۋاراق قە-
غەزنى ئۇنىڭغا سۇندى. شاپ بۇرۇت
ئىسىملىككە بىر ھازا قاراپ تۇرغاندىن
كېيىن ھەرە غوڭۇلدىغاندەك بوم ئاۋازدا
كېكەچلەپ ئوقۇشقا باشلىدى:

ــ ئى...ئى...يا...ز!

كىمدۇ بىرى گەجگەمدىن قاماللاپ ئال-
دىمغا بىر ئىتتىرىۋىدى، ئۆزۈمنى توخ-
تىتالماي سەنتۈرۈلۈپ بېرىپ ئاتنىڭ ئا-
يىغىغا گۈپپىدە يىقىلدىم. ئارقىدىن يە-
نە بىرقانچەيلەننىڭ ئىسمى ئوقۇلدى.
ئەمما ئۇلار مەندىن ساۋاق ئالدىمۇ
ياكى قولاقلىرىنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلىغان-
مۇ، ئىشقىلىپ ئۆز ئىسمىنىڭ باش ھەر-
پىنى ئاڭلاپ بولغىچە «ئۆز ئىختىيارى»

بىلەن تېزلا يېنىمغا ھازىر بولۇشتى.
شۇنداق قىلىپ يەتتىمىز ئاتلىق قوشۇن-
نىڭ ئۆلچىمىگە ئايلاندۇق. ئۇلار بىزنى
ئاتنىڭ ئالدىغا سېلىپ ماڭغاندا با-
سىتنىڭ باشلامچىلىقىدا «قىزىل قوغدى-
غۇچى»لار مەكتەپ ئىچىنى زىلزىلىگە
سېلىپ ئۈنلۈك شوئار توۋلاپ «ئۇزىتىپ»
قويدى. يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقان ئاتلىق-
لارنىڭ ئارىسىدىن سۇدىيەخانىم ۋە يەنە
بىر قانچە قىز ئوقۇغۇچىنىڭ ئۆزىنى تۇ-
تالماي ئۆكسۈپ يىغلاۋاتقانلىقىنى ئې-
نىق كۆردۈم. يەنە ئاللىكىملەرنىڭ ئۈن-
سىز ئىدا قىلىپ نېمىلەرنىدۇ پىچىرلا-
ۋاتقانلىقىنى ئاڭلىغاندەك بولدۇم. ئات-
لىقلار مەكتەپ دەرۋازىسىدىن چىقىپلا
چوڭ يولدا ئىككىدىن رەتكە تىزىلدى،
ئاندىن ھېلىقى قارا قاشقىلىق ئاق ئات
مىنگەن شاپ بۇرۇت (كېيىن بىلسەم، ئات-
لىق قوشۇننىڭ كاتىپى ئىكەن) يان-
غا چىقىپ ئۇلارغا يولدا قانداق مېڭىش،
تەرتىپنى قانداق ساقلاش ھەققىدە قىس-
قىلا سۆز قىلغاندىن كېيىن مېڭىشقا بۇي-
رۇق بەردى. مەن مەكتەپ تەرەپكە ــ ئون
نەچچە يىللىق ئۆمرۈم مەنىلىك ھەم
كۆڭۈللۈك ئۆتكەن، ئەمما يەنە ئانام-
دىن تۇغۇلۇپ كۆرۈپ باقمىغان خورلۇق-
ئازابلارغا دۇچار بولغان شۇ سۆيۈملۈك
ماكانغا ئاخىرقى قېتىم تويغىچە قارى-
دىم. قەلبىمدە ئاچچىق ۋە تاتلىق ئار-
لىشىپ كەتكەن بىر خىل ئەبجەش ئەس-
لىمە خۇددى كۆكتىن ساقىغان يۇلتۇزدەك
پاللىدە چاقناپ شۇ ھامان ئۆچتى. ئەت-
راپىمنى قاراڭغۇلۇق قاپلاپ، كۆز چى-
يەكلىرىم ئېچىشىپ كەتتى. يىغلىۋېتى-
دىغاندەكلا قىلاتتىم. نېمىگە يىغلاي-
مەن؟ ناھەق ئازابچەككىنىمگىمۇ، ياكى
مېنى كۈتۈپ تۇرغان تېخىمۇ ئېغىر قىس-

مەتلەر ئۈچۈنمۇ؟ شۇ تاپتا كاللامدا مەن ياقتۇرۇپ ئوقۇيدىغان —

كۆرگىنىمدىن كۆپتۇر كۆرمىگىنىمنىڭ،
كۆرمىگەننى كۆرسەن ئۆلمىگىنىڭ.

دېگەن ئىككى مىسرا شېئىردىن باشقا ھېچنېمە يوق ئىدى. راستىنى ئېيتسام، مەكتەپتىن ئايرىلغىنىمغا قايغۇرسام، باستىنىڭ تۈگىمەس سوئال - سوراق، غەرەزلىك خورلاشلىرىدىن قۇتۇلغىنىمغا خۇش ئىدىم. شۇڭا غەيرىتىمنى يىغىپ، «يەنە نېمە كۈنلەرنى كۆرەرمەن؟» دېگەننى ئويلىماسلىققا تىرىشاتتىم. كەينىمىزدىن ئاتلىقلار توپا - چاڭ كۆتۈرۈپ ھەيۋە بىلەن ئىز بېسىپ كەلمەكتە. بىز بولساق، خۇددى جازا مەيدانىغا كېتىۋاتقان بىچارە مەھبۇستەك، بىر-بىرىمىز بىلەن ئاللىقانداق مەنىلەردە كۆز ئىشارىتى قىلىپ ئۈن-تىنسىز ھالدا سوكۇلداپ كېتىۋاتىمىز، قەدەمنى سەللا كېچىك ئالساق، ئورۇقلىقىدىن قوۋۇرغىلىرى كۆرۈنۈپ قالغىنىغا قارىماي ئېزىلەڭگۈلۈك بىلەن ئېغىر چامداپ كېلىۋاتقان ئاتلارنىڭ تۇياقلىرى ئاستىدا قېلىشىمىز مۇمكىن ئىدى. چوڭ يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدا بۇ ئاجايىپ كۆرۈنۈشتىن ھاڭ - تاڭ قېلىشقان كىشىلەر بىرى بىلەن كۇسۇرلىشاتتى، بىزنى كۆرسىتىپ ياقىلىرىنى چىشلىشەتتى. شەھەر دوقمۇشىدىن قايرىلىدىغان چاغدا بىرسىنىڭ «نىياز مۇئەللىم!» دەپ يىغا ئارىلاش توۋلىغىنىنى ئاڭلاپ قالدىم. شاپپىدە بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئون قەدەمچە نېرىدىكى مۇنار ۋېشاتكىسىنىڭ ئۈستىدە ماڭا قاراپ قول پۇلاڭلىتىۋاتقان بىر قانچە تونۇش چىرايىنى ئېنىق كۆردۈم. ئۇلار مېنىڭ ئوقۇغۇچىلىرىم ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن مەريەم ئاتلىق بىرسى ۋېشاتكىدىن سەكرەپ چۈشكەن پېتى ئالدىمغا ئوقتەك يۈگرەپ كەلدى ۋە قولىدىكى بوپىنى قولۇمغا تۇتقۇزدى.

— ئېلىڭ، نىياز مۇئەللىم... دوختۇرخانىغا ئاپامنى يوقلاپ كېتىۋېتىپسىزنى يېزىغا ئېلىپ كېتىدىكەن دەپ ئاڭلىدىم، شۇڭا ساۋاقداشلىرىم بىلەن بۇ يەردە ساقلاپ ...

ئۇ بوقۇلداپ يىغلاپ تۇرۇپ شۇنى ئاران دېيەلىدى - دە، ئىككى قولى بىلەن يۈزىنى تۇتقىنىچە كېتىپ قالدى. ئاتلىقلار مېڭىشتىن توختىدى. شاپ بۇرۇت ئاتتىن چۈشۈپ قولۇمدىكى بوپىنى ئېچىۋىدى، بۇرنۇمغا قىيماق بىلەن تۇخۇم پوشكىلىنىڭ مەززىلىك ھىدى گۈپپىدە ئۇرۇلدى.

× ×

«ئاتلىق قوشۇن» بىزنى كۈتۈپ ئولتۇرغان مەزگىلدە «خوجيەن» گۇڭشېنىڭ قۇچاققا پاتمايدىغان يوغان بەش تۈپ تېرىكى بار چوڭ قورۇسىغا ئېلىپ كەلدى. يولدا گاھ سوكۇلداپ، گاھ يۈگرەپ مېڭىپ بەك تالجىقىپ كەتكەچكە قوش قاناتلىق تۆمۈر دەرۋازىدىن كىرىپلا ئۆزىمىزنى يەرگە تاشلىغان پېتى مىدىر - سىدىر قىلالماي قالدۇق. يولدا مۆمىنجان بىر نەرسىگە پۇتلىشىپ ئورنىدىن تۇرۇپ بولغىچە شاپ بۇرۇتنىڭ ئېتى ئۇدۇل كېلىپ قېلىپ ئاتلاپ ئۆتۈپ كەتتى. ئات دېگەنمۇ شۇنداق ھوشيار، ئەقىللىق بولىدىكەن، بولمىسا ئۇنىڭ ئۇزۇنتۇرا، ئورۇق بەدىنى ناھاللىق تۇياقلار ئاستىدا مىجىلىپ كەتكەن بولاتتى. شۈكرى، ئۇنىڭ جېنى ئامان قالدى. ئەمما، ھوشۇقى چىقىپ كەتكەن چېغى، بىر پۇتىنى يەرگە باسالماي «ۋايجان» لىغىلى تۇردى. ئاب-

خىرى نۆۋەتلىشىپ ھاپاش قىلىپ چىلىق-چىلىق تەرلەپ كەتتۇق. مانا ئەمدى ئەتىيازنىڭ كەچكى سوغۇقىدا ئاستا-ئاستا توڭلاپ بەزگەكتەك تىترەشكە باشلىدۇق. مۆمىنجان تېخىچە ئاجىز ئىڭراپ ئىككى قولى بىلەن ھوشۇقىنى سىيلىغىنىچە داق يەردە تولغىنىپ ياتاتتى. بىر ئازدىن كېيىن كەچلىك تامىقىمىز ئۈچۈن بىردىن قېتىپ كەتكەن زاغرا ۋە بىر چېلەك سۇ ئەكېلىپ بېرىشتى. مەن بوپىنى يېشىپ قۇيماق بىلەن پوشكالنى پارچىلاپ ھەمراھلىرىمغا بىر پارچىدىن سۇندۇم-دە، قالغىنىنى ئىشتىھا بىلەن يېيىشكە باشلىدىم. خېلىدىن بېرى بىرەر ۋاخ ئېغىزغا تېتىمىغۇدەك تاماق يېمىگەچكىمۇ ياكى بۇ تاماققا ئوقۇغۇچىلىرىمنىڭ مېھرى سىڭگەنلىكتىنمۇ، ئەيتاۋۇر قۇيىداق بىلەن پوشكال ماڭا شۇنداق تېتىپ كەتتى. ئاشۇ بىر ۋاخلىق تاماقنىڭ تەمى خېلىغىچە ئېغىزىمدىن كەتمىدى. كېچىنى گۆڭشېنىڭ بوران ئۇچۇپ تۇرىدىغان مەجلىسخانىسىدا سوغۇقتىن جاقىلداپ تىترەپ ئولتۇرۇپ تاڭ ئاتقۇزدۇق. ئەتىسى سەھەردە ئىسكەتىدىن خېلى چوڭ باشلىق ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرىدىغان غورا قاپاق، ھىڭگاي چىش، ئايپاگباش بىرسى بىزنى ئۈچ ئەترەتكە تەقسىم قىلىپ بىر مۇنچە تەنبىھ-تەربىيە بەرگەندىن كېيىن ئاتلىق يالاپ ئاپىرىپ بېرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى.

مۆمىنجان بىلەن ئىككىمىز 18-ئەترەتكە بۆلۈندۇق. مۆمىنجاننىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ يۇرتىنىڭ ئايىغىدىكى ئەڭ نامرات ئەترەتمىش. يېرىم كۈندە ئاران يېتىپ بارالىغۇدەكمىز. شۇ تاپتا مۆمىنجاننىڭ ھوشۇقى پوزىدەك ئىششىپ، ئاغرىق ئازابىدىن قىسماقتەك تۈگۈلۈپ كېتىۋاتاتتى. قانداقمۇ قىلارمىز؟ مەنغۇ ئاتىنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ مېڭىۋېرەرمەن. مۆمىنجانچۇ؟ يامىنى كەلسە، تۈنۈگۈنكىدەك ھاپاش ئېتىپ ماڭارمەن شۇ... بېشىمىز قېتىپ تۇراتتۇق، شاپ بۇرۇت بىرسىنى ئەگەشتۈرۈپ گۆڭشېنىڭ بېغى تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىپ ھايال ئۆتمەي بىر غالتەك زەمبىلنى غىچىرلىتىپ ئىتتىرىپ كەلدى ۋە مۆمىنجانغا قاراپ:

— زەمبىلگە چىقىۋال، سەن ئىتتىرىپ ماڭ! — دېدى مېنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ.

مۆمىنجاننى غالتەك زەمبىلگە ئولتۇرغۇزۇپ ئىككى ياندىكى تۇتقۇچقا بېكىتىلگەن ئارغامچىنى مۈرەمگە ئالدىم-دە، تۆت ئاتلىقنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ يولغا چىقتىم. ئوڭغۇل-دوڭغۇل توپىلاڭ يولدا غالتەك زەمبىلنى ئىنجىقلاپ، ھاسىراپ ئىتتىرىپ كېتىۋاتىمەن. غېرىبنىڭ يىغىسىدەك مۇڭلۇق غىچىرلاش، ئات تۇياقلىرىدىن ئۆرلىگەن چاڭ-توزانلار... سوكۇتقا پاتقان بۇ قەدىمكى ئەمما، قوينىڭ ئۈچىيىدەك تار ھەم ئۇزۇن توپىلاڭ يولنىڭ جىمجىت چۈشىنى بۇزۇۋەتكەندەك، يول ياقىسىدىكى يالىڭاچ دەرەخ شاخلىرىدا مۈگدەۋاتقان قۇشقاچلار «پۇر» قىلىپ ھەر تەرەپكە ئۇچۇشاتتى. خېلى ۋاقىتقىچە ئالدىمىزغا بىرەر ئىنس-جىنمۇ ئۇچرىمىدى. شۇ تەرىزدە ئالاھىزەل بىر سائەتچە ماڭغاندىن كېيىن ئاتلىقلار بىزنى توختىتىپ دەم ئېلىشقا بۇيرىدى. ئۇلار بىزگە ئارتۇق گەپ-سۆز قىلمىغىنى بىلەن ئۇزايىدىن بىزگە ئىچ ئاغرىتىۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى. يولغا چىققاندىن

بىرى مېنىڭ مېڭىشىمغا قويۇپ بىرەر ئېغىز «ھۆرت - پۆرت» دەپ باقمىدى. ئارىدىن بىرسى تېخى ماڭا تاماكا ئوراپ تۇتاشتۇرۇپ بەردى. ئۇزۇن يىللىق خۇمارىمنى باسماقچى بولغاندەك، ئاچچىق تاماكىنى قېنىپ - قېنىپ شورىدىم. «ئاھ، قۇدرەتلىك تەڭرىم، بەندەڭنى گۆھەر كۆزىدىن ئايرىساڭمۇ ھاسىسىدىن ئايرىماپسەن. شەپقەتلىك، مېھرىبان بەندىلىرىڭ يەنىلا ئاز ئەمەسكەن...»

مەن شۇلارنى ئويلاپ، پۇت - قولۇمغا ماغدىر كىرگەندەك، ھاردۇقۇم چىققاندەك يېنىكلەپ قالدىم.

× ×

بۈگۈن 18 - ئەترەت ئىشخانىسىنىڭ مال ئېغىلىغا تۇتاش بىر ئېغىز ئۆيدە يېتىپ - قوپۇۋاتقىنىمىزغا قىرىق كۈن بولدى. بۇنى تۈنۈگۈن كەچ مۆمىنجان مەن ئىشىك ياغىچىغا كۆمۈر بىلەن ھەر كۈنى بىر قېتىم سىزىپ قويغان سىزىقلارنى ساناپ «ئەتە قىرىق نەزىرىمىزنى بەرسەك بولغۇدەك...» دەپ چاقچاق قىلغاندا ئاندىن بىلدىم. دەرۋەقە، بىز ھەممە يېرىدىن نامراتلىق تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان بۇ يۇرتتا قىرىق كېچە - كۈندۈزنى خۇددى قانىتى بوغۇلغان قۇش قەپەستىن قۇتۇلۇپ كەڭ سامادا پەرۋاز قىلىشنى ھەر ۋاقىت ئارزۇ قىلغىنىدەك ئەركىنلىككە ئىنتىلىش، ئادالەتكە تەلپۈنۈش ئىچىدە، بىز تەسەۋۋۇر قىلغان ۋە باسمىت قاتارلىقلار ئۈمىد قىلغانىنىڭ ئەكسىچە ھەر ھالدا يامان ئەمەس ئۆتكۈزدۇق. پات - پات كېلىپ تۇرىدىغان «نازارەتچى» لەرنىڭ قاتتىق - قۇرۇق گەپلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئەترەتنىڭ ھەننىۋا ئەزالىرى — قېرىغاندىمۇ قولىدىن كەتمەن، ئۆشنىسىدىن تاغار ئۆكسىمەيدىغان بوۋاي - موماي لاردىن تارتىپ، مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن، ئېغى ئوچۇق جۇل - جۇل تامبال كىيىپ يۈرىدىغان باللارغىچە ھەممىسى بىزنى خۇددى ئۆز قېرىندىشىدەك كۆرۈپ قولىدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىشتى. بولۇپمۇ، شىرىپ ئاكا ۋە ئۇنىڭ ئايالى ھەۋزىخان ئاچىنىڭ قىلغانلىرىنى ئۆمۈرۋايەت ئۇنتالمايمەن...

بىزنى ئەكەلگەن كۈنىنىڭ ئەتىسى ئەتىگەندە مۆمىنجان ئىككىمىز قوناق پاخىلى ئۈستىگە سېلىنغان بورا ئۈستىدە پاراڭلىشىپ ياتاتتۇق، بىرسى ئىشىكنى ئاچتى - دە، «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم...» دەپ كىرىپ كەلدى. ئۆي ئىچى قاراڭغۇ بولغاچقا كىرگۈچىنىڭ چىرايىنى ئېنىق كۆرەلمىدىم. «ئىشقا ھەيدەپ كەلگەن بولسا كېرەك» دەپ ئويلاپ تۇراتتىم. ئاڭغىچە ھېلىقى ئادەم تونۇشلۇق بەردى:

— بىمەھەل چاغدا كىرىپ بىسەرەمجان قىلدىممۇ، قانداق؟... ئاخشام بىزنىڭ ئوتتۇرانچى بالا «ئەترەتكە ئىككى ئەپەندىنى ئەكەپتۇ، ماخودا يېتىپ - قوپىدىكەن» دېگەن گەپنى كۆتۈرۈپ كەپتىكەن. ھەر قايسىلىرى بىلەن ئوتتەك بىر كۆرۈشكۈم كەلدى. ھە، راست... مېنى نېمە ئادەمكىن، دەپ قېلىشمىسىلا... مۇشۇ ئەترەتنىڭ ئېشەكلىرىنى باقىمەن، ئېتىم شىرىپ ئاخۇن...

مەن گويا ئالدىمىزغا خىزىر كىرىپ ياخشىلىقتىن بېشارەت بېرىۋاتقاندەك، ھەم ھەيران ھەم خۇشال بولغان ھالدا ئالمان - تالمان ئورنۇمدىن تۇردۇم - دە، تالاغا چىقتىم. ئالدىمدا ئەللىك ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان، ئاندا - ساندا

ئاق ئارىلىغان ئۇزۇن ساقىلى ئېگىز،
كەۋدىلىك بەستىگە شۇنداق ياراشقان،
ئۇستى - ئۇستىلەپ ياماقسېلىنغان تون-
چە چاپان كىيىپ، بېلىگە سەرگەز پۇتا
باغلىغان بىر كىشى كۈلۈمسىرەپ تۇ-
راتتى. ئۇ، مەن بىلەن ئۇزاق دىدار-
لىشالمىغان كونا تونۇشلاردەك قىزغىن
قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى. ئۇنىڭ ئىسسىق
چىراي،خۇش پېئىل مۇئامىلىسىدىن ۋۇ-
جۇدۇمغا بىر ئىللىقلىق تاراپ، كۆڭ-
لۈمدىكى ياتسىراش، غېرىبسىنىش تۇي-
غۇسى نەلەرگىدۇ يوقالدى - دە، ئۇنىڭ
گەپلىرىگە قۇلاق سالغىنىمچە تۇرۇپ كې-
تىپتىمەن. شېرىپ ئاكا بېشىدىن تالاي
ئىسسىق - سوغۇق ئۆتكەن، بىلىشىكۆپ
ئۇقۇمۇشلۇق،سۆزمەن ئادەم ئىكەن. ئۇ-
نىڭ قايماقتەك يېقىملىق گەپ - سۆز-
لىرى ئىختىيارسىز ھالدا مەرھۇم دا-
دامنى ئېسىمگە سالدى... «مۇشۇنداق
نامرات، ياقا يۇرتتىمۇ ئالتۇندەك ئا-
دەملەر بار ئىكەن - ھە...» دەيتتىم ئى-
چىمدە ئۇنىڭ قىزغىن مۇئامىلىسىدىن
تەسىرلىنىپ. ئىككىنچى كۈنى سەھەردە
شېرىپ ئاكا بىزنى يەنە يوقلاپ كەل-
دى :

— ماۋۇ ئەپەندىنىڭ پۇتى قانداق-
راق؟- دېدى ئۇ مۆمىنجاننىڭ ئىششىپ
كەتكەن پۇتىنى كۆرۈپ،- قارىغاندا ھو-
شۇقى چىقىپ كېتىپتۇ، قانچە ئاغرىغان-
دۇ - ھە... ئەپەندىلەرگە نېمە تارتقۇ-
لۇق بۇ ئەمدى ...، - ئۇ سۆزلەۋې-
تىپ مۆمىنجاننىڭ ئاغرىق
پۇتىنى ئاۋايلاپ ئالقانلىرى ئارىسىغا
ئېلىپ بىر - ئىككى سىلىكىدى. ئاندىن
ئۆزى ئالغاچ كەلگەن بىر توخۇمنىڭ ئې-
قىغا ئازراق ئاق تۇز سېپىپ «شورپاخ-
تا» تەييارلاپ لاتا بىلەن تېڭىپ قوي-
دى. شېرىپ ئاكىنىڭ قولى راستىنىلا
ئۇدۇملۇق ئوخشايدۇ، ئارىدىن ھەپتە
ئۆتمەي مۆمىنجاننىڭ پۇتى سەللىمازا
ساقىيىپ كەتتى. بىر كۈنلۈك ئەمگەك
ھەققىگە بىر توخۇم كەلمەيدىغان ئاشۇ
كۈنلەردە بىچارە ئەزالار ئۇنۇمسىز يەر-
لەرگە ئايىماي تەر تۆكۈپ كۈنىدۈزى
ئېتىزدا كەتمەن، تاغار بىلەن، ئاخشى-
مى ئېغىر ياتقۇغىچە ئەترەت ھويلىسىغا
يىغىلىپ «بەش خىل ئۇنسۇر» لاردىن
«ھېساب ئېلىش» ياكى بولمىسا ئەت-
رەت بوغالتىرىنىڭ قايسىبىر ھۆججەتنى
ئوقۇپ چۈشەندۈرۈشىنى ئاڭلاش بىلەن
مەشغۇل ئىدى. ئەتىسى يەنە باش تو-
خۇ چىللىماستا ئەترەت باشلىقىنىڭ
تۆمۈر كانايدا «ئەڭ ئالىي يولىيورۇق»
نى توۋلاپ ئوقۇپ ئويغىتىشى بىلەن
«دولقۇن» غا ھازىر بولۇشاتتى. بىزنىڭ
«رېجىم» ئاستىدىكى كۈنلىرىمىز ئەنە
شۇنداق تولىمۇ ئالدىراش، ئەمما تۈگ-
مەن تېشىدەك بىر ئىزدا چۆگىلەۋېرى-
دىغان ئۆزگىچە ھايات رىتىمى ئىچىدە
باشلاندى. بۇ يەرلىك ئادەملەر ساددا،
ياۋاش، نامرات بولغىنى بىلەن كۆڭۈل-
كۆكسى ئاجايىپ كەڭ، سەۋر - تاقەت-
لىك، مېھماندوست ھەم تولىمۇ چىقىش-
قاق ئىكەن. ھەش - پەش دېگۈچە ئەت-
رەت كادىرلىرى ۋە ئەزالار بىلەن تو-
نۇشۇپ خۇددى بىر ئائىلەكىشىلىرىدەك
چىقىشىپ كەتتۇق. ئۇلار بىزنى «ئىشتا
خام، چىدىمايدۇ...» دەپ يېنىك ئىشلار-
غا - مېنى مال باققۇچىلارغا ياردەملى-
شىشكە، مۆمىنجاننى ئايالLارنىڭ يۇ-
دۇپ كەلگەن قىغلىرىنى ئېتىز ئۇستىدە
جىڭلاپ خاتىرىلەشكە بەلگىلەپ قويدى.
ھېچكىم بىزنى يات كۆرمەيتتى. ھېلى-
بىرسى بىر سىقىمچىگدە تەڭلىسە، يەنە

بىرلىرى «ئاشقا سىلىپ ئىچەرسىلە...»
دەپ بىر ئېتەك چامغۇر ئەكىلىپ بېرەت-
تى. ئۇلارنىڭ كۈنى ئەترەتتىن بېرىلد-
غان نورما ئاشنى يەتكۈزەلمەي غورۇ-
گىل ئۆتۈۋاتسىمۇ، نېمىشقىدۇر بىزدىن
ھېچنەرسىسىنى ئايىمايتتى. بولۇپمۇ
شىرىپ ئاكا ھەر كۈنى دېگۈدەك ئىشىكت-
تىن «ئەسسالام» دەپ كىرەتتى - دە،
قوينىدىن پىياز توغراپ، زىرە سالغان
مەززىلىك قوناق كۆمەچنى ئالدىمىزغا
قويۇپ:

— قېنى، ئىسسىقىدا يەۋېلىڭلار...
«نامراتنىڭ كۆمەچى چىشقا دورا»، -دەپ
كۈلۈپ قويۇپلا چىقىپ كېتەتتى. مەن
ئۇنىڭ يېنىدا ئىشلىگىنىمگە بەك خۇ-
شال ئىدىم. ئەمما، ئۇ سامان تاسقاش،
پىچان توغراش... دېگەندەك ئېغىرراق
ئىشلارنىڭ ھېچقايسىسىنى ماڭا قىلغۇز-
مايتتى. «ئۆزۈم يېتىشەلەيمەن» دەيتتى
ئۇ ھەمىشە مېنى دەم ئېلىشقا دەۋەت قى-
لىپ. قولىمىز ئىشتىن سەل بوشىغاندا
بىرەر دالدىنى تاپاتتۇق - دە، ئايىغى
تۈگمەيدىغان پاراڭلىرىمىزنى قىلىشات-
تۇق. ئۇنىڭ دىنىي ئىلىم، تارىخ، تى-
بابەت، ئېقىم مەسىلىلىرى... توغرىسىدا
ئېيتقان قىزىقارلىق پاراڭلىرىنى ئاڭ-
لىغانسېرى ئاڭلىغۇم كېلەتتى.

— جاھاننىڭ كارى شۇ، - دەيتتى ئۇ
قانداقتۇر بىر ئىشنى ئېسىگە ئالغان-
دەك ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ، - كۆنمەي
ئامال يوق، پاختەكنىڭ دۇم ئۇچىد-
غان چاغلىرىمۇ بولۇپ قالار، ئىنشا-
ئاللا...

بىر كۈنى پاراڭ ئارىلىقىدا ئۇنىڭ-
غا بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنى قىسقى-
چە سۆزلەپ بېرىۋېدىم، ئاڭلاپ ئولتۇ-
رۇپ ئۇزاققىچە جىم بولۇپ كەتتى. چى-
رايىدىن ماڭا چوڭقۇر ئىچ ئاغرىتقى-
نانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

— شۇ ئەمەسمۇ، - دېدى ئۇ بىر ھازا
ئۆتكەندە پاراڭنىڭ تېمىسىنى ئۆزى
ئۇستىگە يۆتكەپ، - ھەممە جايدا قا-
زاننىڭ قۇلىقى تۆت، مانا كۆرۈپ تۇ-
رۇپلا ئەپەندىم، بىز دېھقان خەقنىڭ
ھالى تېخىمۇ بەتتەر... ئۆزۈمنى ئېيتسام
ئىككى ئوغۇل بىر قىز — ئۈچ بالام بار،
ھەممىسىنىڭ قولى ئىشقا تېگىدىلىك،
نۇر ئەخمەت بالام ئىككى كۈنلۈك نېزى-
دىكى بوز يەردە ئۆي - ئوچاقلىق بول-
غىنى سەككىز يىل بولدى. ئوتتۇرانچى-
سى — سەيدەخمەت بىلەن قىزىم ئايىمى-
نىساخان يېنىمدا، ئەمما لېكىن، شۇ
بالىلارنىڭ ئۆمرى ئېتىز بىلەن فاڭ-
خۇڭ (سۇ قۇرۇلۇش ئەمگىكىنى دېمەك-
چى) ئارىلىقىدا ئۆتۈپ كېتىپ باردۇ.
بىر ئائىلىدىن غاتاڭدەك تۆت جان
ئىشلەپ تۇرۇپمۇ يىل ئاخىرىدا داۋا-
مەت تەگمەكتە يوق، گەدەنگىچە قەرزدە
قېلىۋاتقان... نېمىسىنى دەيلا، ھارامى-
دىن يا بىر مۇشۇك، ھالالدىن يا بىر
ئوغلىقىمىز يوق... كۆزۈمنىڭ ئوچۇق
چېغىدا ئىككى بالىنى تويلاپ، پەرزىنى
ئادا قىلىدىغان گەپتى، قولۇم قىسقا،
ئارمانغا چۈشلۈق دەرمان يوق...

شىرىپ ئاكا مۇڭلىنىپ ئولتۇرۇپ
ئىچ - باغرىنى تۆكۈۋاتقاندا ئايالى
ھەۋزىخان ئۇستى يېپىلغان يوغان ئا-
ياقنى ئاۋايلاپ كۆتۈرگىنىچە يېنىمىز-
غا كىرىپ كەلدى:

— شۇ چاغقا ئۆيگە بارمىدىلا، ھەقى-
چان ئەپەندىم بىلەن ئولتۇرۇپ قالدى
دېۋىدىم، دېگەن يېرىمدىن چىقتى، - دې-
دى ئۇ چامغۇر توغراپ پىنىنە سالغان
بىر ئاياق ئۇگرە ئاشنى ئالدىمىزغا

قويۇپ، ئاندىن ئىككى تال ياغاچ قوشۇقنى ياغلىقىنىڭ ئۇچىدا سۇرتۇۋېتىپ ئاياقنىڭ گىرۋىكىگە قويدى - دە، تونۇگۈن ئېلىپ كەتكەن كىيىملىرىمنى يۇيۇپ قۇرۇتۇپ ياتىقىمغا ئەكىرىپ قويغانلىقىنى ئەسكەرتىپ «ئىشقا باراتتىم» دەپلا ئالدىراش كېتىپ قالدى.

× ×

بىزنىڭ «رېجىم» ئاستىدىكى كۈنلىرىمىز ئۇزاققا بارمىدى. ئەتىرەتكە كەلگىنىمىزگە قىرىق بىر كۈن بولغاندا باستى بىزنى مەكتەپكە قايتۇرۇپ كېتىش ئۈچۈن ئىككى ئادەم ئەۋەتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر مەزگىل سۈزۈلۈشكە باشلىغان كۆڭۈل ئاسمىنىمىزنى يەنە تۇمان باستى. بىزنىڭ مەڭگۈ مۇشۇ يۇرتتا، ساددا، مېھرىبان ئادەملەر ئارىسىدا قالغىمىز بار ئىدى، لېكىن، ئامال قانچە؟ ئايرىلىشقا كۆزىمىز قىيمىغان ھالدا بىزگە تۇز بېرىپ، بېشىمىزنى سىيلىغان بۇ سۆيۈملۈك كىشىلەر بىلەن خوشلىشىپ يولغا چىقتۇق. شېرىپ ئاكا بىلەن ھەۋزىخان ئاچا ئۈزۈم، ياڭاق، پىشۇرۇلغان تۇخۇم يوللۇق تۇتۇپ خېلى يەرگىچە بىزنى ئۇزىتىپ كەلدى...

8

1967 - يىلى 9 - ئاينىڭ 30 - كۈنى.

قاش قارايغان چاغ. گۆردەك قاراڭغۇ ئۆينىڭ لاي - سۇۋاقلىرى تۆكۈلۈپ كەتكەن ۋەيرىك تېمىغا يۆلەنگىنىمچە، تام بىلەن توروس ئارىلىقىدىكى ئالىقانچىلىك تۆشۈكتىن كۆزۈمنى ئۈزمەي زاۋال ۋاقتىدىكى تۇمانلىق ئاسمانىدا ئۆچەي دەپ قالغان شامدەك خىرە پىلىلداپ تۇرغان تەنها يۇلتۇزغا قاراپ ئولتۇرىمەن. شۇ تاپتا بىپايان ئاسمان تارىيىپ - كىچىكلەپ ئاشۇ تۆشۈكتىن غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇرغان كىچىككىنە گىرۋىسەن بوشلۇققا ئايلىنىپ قېلىۋاتقاندەك، سان - ساناقسىز يۇلتۇزلار قاياققىدۇر غايىب بولۇپ، پەقەت ئاشۇ بىرلا يۇلتۇز ماڭا ھەمراھ بولۇپ سۇس جىمىرلاۋاتقاندەك، ناۋادا كۆزۈمنى يۇمسام ئۇمۇ دەرھال غايىب بولۇپ كېتىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئىختىيارسىز قولۇمنى كۆتۈرۈپ ئالدىمغا سەل - پەل ئىنتىلىۋىدىم، پۈتۈن بەدىنىم يىڭنە سانجىغاندەك زىڭىلداپ كەتتى...

قايسىبىر يىلى مەكتەپنىڭ تۇخۇ فېرمىسى قىلىنغان، ھازىر باستىنىڭ «سولاقخانا» سىغا ئايلانغان بۇ قاراڭغۇ ئۆيگە سولانغىنىمغا خېلى كۈنلەر بولغانىدى. تۆت ئاي... بەلكىم ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزاق بولغاندۇ. ئىنسان ئۈچۈن ئەركىنلىكتىن مەھرۇم ھالدا تىل - ھاقارەت ۋە خورلۇق ئىچىدە ياشاشتىنمۇ ئارتۇق بەختسىزلىك بولمىسا كېرەك. بەئەينى يولىيوس فۇچىكنىڭ «ئۆلۈم ئالدىدىكى سۆز» ناملىق ئەسىرىدە بايان قىلىنغان «7 - نومۇرلۇق كامېر» غا ئوخشاپ كېتىدىغان بۇ قاراڭغۇ ئۆينىڭ ئاشۇ ئالىقانچىلىك تۆشۈكىدىن شۇڭغۇپ كىرگەن سۇس يورۇقلۇق تاشقى دۇنيانىڭ ھېلىمۇ مەۋجۇت ئىكەنلىكىدىن بېشارەت بېرىپ تۇرغانلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئىشىكنىڭ سىرتىدا بولۇۋاتقان ئىشلاردىن تامامەن خەۋەرسىز ئىدىم. ئاندا - ساندا ئاڭلىنىپ قالىدىغان ئوق ئاۋازى، خۇددى يەرنىڭ تېگىدىن چىقىۋاتقاندەك توختىماي ياڭراپ تۇرىدىغان يۇقىرى ئاۋازلىق كانايدىن ئاڭلىنىۋاتقان «قەلەم كۈرىشى»، «ئەلەم كۈرىشى»، «قە-

لەم بىلەن ھۇجۇم قىلىپ ئەلەم بىلەن قوغدىنىش»... دېگەندەك مەن ھېچقاچان ئاڭلاپ باقمىغان يېڭى سۆز - ئىبارىلەرگە قاراپ قانداقتۇر بىر «كەسكىن قوراللىق ئېلىشىش» نىڭ باشلانغانلىقىنى قىياس قىلاتتىم. كۈن ئارىلاپ يېرىم كېچىلەردە چاپارمەنلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ مېنى «سوراق» قىلىش ئۈچۈن ھەيۋە بىلەن كىرىپ كېلىدىغان باستىنىڭ كۈندىن - كۈنگە ئۆزگىرىپ يامانلىشىپ كېتىۋاتقان ئەلپازى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ سول يېنىغا ئېسىۋالغان كۆن قاپلىق تاپانچىسى قىياسىمنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلاپ تۇراتتى.

تۇيۇقسىز ئىشىك ئېچىلىپ باستۇۋە يەنە تۆت قوراللىق ئادەم ئۆي ئىچىدە پەيدا بولدى:

— نىيازى ئويلاندىڭمۇ؟ - دېدى باستى پەنەر چىراغنىڭ غۇۋا يورۇقىدا ماڭا بىر پەس ئالىيىپ قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، - قېنى، ئويلاپ يەتكەنلىرىڭنى سۆزلە!

مەن ئۈندىمىدىم. ھەر قېتىملىق «سوراق» مۇشۇ تەرىزدە باشلىنىپ بىرھارغىچە مۇشتلاپ - تېپىش بىلەن ئاخىرلىشاتتى. ئاچ بېقىنىمغا بازغاندەك تېگىۋاتقان مۇشتلار، كىگىز پىشۇرغاندەك دومىلىتىپ تېپىشلەر... كۆز ئالدىمغا كەلدى. شۇ تاپتا قايسى كۈنى كەچكەمگە تاقاشتۇرۇپ باغلاپ تەتۈر ئاسقاندا چىقىپ كەتكەن ئوڭ قولۇمنىڭ جەينەك بوغۇمى ھەرە چاققاندەك لوقۇلداپ ئاغرىپ تۇراتتى. ئىككى پۇتۇم ھېچنېمىنى سەزمەيتتى. كەينى - كەينىدىن ئۈزۈلمەي كېلىۋاتقان جىسمانىي ۋە روھىي زەربە تۈپەيلى تېنىم ئاجىزلاپ، باستىنىڭ سوئال - سوراقلىرىغا جاۋاب بەرگۈدەك ماجالىم قالمىغانىدى.

— مىت قىلمايسەنغۇ، جاھىللىق قىلىپ قۇتۇلىمەن دەپ خىيال قىلما، بىلىپ قوي! كونا ھېسابات تۈگىمەي تۇرۇپ يېڭى پاكىت قولۇمغا چۈشتى... بۇنىڭغۇ تونۇيدىغانسەن! - باستى يېنىدىن بىر خاتىرىنى ئېلىپ غەزەپ بىلەن ئالدىمغا دېۋەيلەپ كەلدى، - ماۋۇ كۆك تاشلىق خاتىرىنى دەۋاتىمەن!...

پەنەر چىراغنىڭ كۆڭگا يورۇقىدا كۆزۈمنى يوغان ئېچىپ باستىنىڭ قولىغا قارىدىم. ئاھ، كۆك تاشلىق خاتىرە!... يۈرىكىم «قارت» قىلىپ قالدى. ئۇنىڭ قولىدا مېنىڭ ئەڭ قىممەتلىك نەرسەم — ئۇزۇن كېچىلەرنى كىرپىك قاقماي تاڭ ئاتقۇزۇپ، يۈرەك قېنىمنى سەرپ قىلىپ يازغان شېئىر - نەسىرلىرىم كۆچۈرۈلگەن خاتىرە تۇراتتى. مەن ئۇنى ھاياتىمنىڭ بىر قىسمى دەپ قاراپ يېنىمدىن ئايرىماي ساقلاپ كەلگەن، «مىسلى كۆرۈلمىگەن زور ئىنقىلاب» باشلانغاندىن كېيىن باستى قاتارلىقلارنىڭ توختىمىدىن تۆك ئۈندۈرۈشىدىن ئەنسىرەپ، ئالدىنقى يىلى مىجىت مېنى يوقلاپ كەلگەندە ھېچكىمگە كۆرسەتمەي ئوبدان ساقلاشنى تاپىلاپ ئۇنىڭغا بەرگەنىدىم. مانا، مەن ئەنسىرىگەن ئىش ئاخىرى يۈز بەرگەنىدى. ھەي مىجىت... نېمە دەپ باستىنىڭ ئالدام خالتىسىغا چۈشۈپ قالغانسەن؟ قارىغاندا، بۇ ئالۋاستىنىڭ زەھەرلىك چاڭگىلىدىن سەنمۇ ئامان قالماپسەن - دە...!

— دېمەك ئىچىڭگە چۈشۈپ كەتتىغۇ نىياز ... ئىقرار قىلامسەن - يوق، بۇنىڭ كارايىتى چاغلىق، پولاتتەك پا -

كىمنت مۇنازىرە تەلەپ قىلمايدۇ، مۇشۇ-
نىڭ ئۆزىلا سېپى ئۆزىدىن ئەكسىلئىن-
قىلابچى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاشقا يې-
تىپ ئاشىدۇ. يەنە تېخى پرولېتارىيات
ئىنقىلابچىلىرىدىن ئەتىۋار ھېساب ئې-
لىشقا ئورۇنغان بىر پارچە «قارا خەت»
مۇ بار...،- باسمىخاتىرىنىڭ ئاردىدىن
قاتلانغان خەتنى يۇلۇپلا ئالدى - دە،
مىجىقلانغان پېتى قەھرى بىلەن ئېتى-
لىپ كېلىپ ياقامنى بوغدى. شۇ تاپتا
ئۇنىڭ ئاپتاپقا سالغان قوغۇن قېقى-
دەك رەڭسىز يۈزى تېخىمۇ تاتىرىپ، يا-
ۋۇزلۇق يېغىپ تۇرغان چېقىر كۆزلىرى-
گە قان تولغانىدى. «چاك! ... چاك!»
ئوڭ، سول ئېڭىكىمگە ئىككى كاچات،
ئاندىن قولاق تۈۋىمگە ئەجەللىك مۇشت-
تىن بىرسى تەگدى. كۆزۈمگە قاراڭغۇ-
لۇق تىقىلىپ ئۆي ئىچى پىرقىراۋات-
قاندەك، ۋەدىك تاملار ئاراسلاپ سىل-
كىنىۋاتقاندەك مەلۇم بولدى.

— گەپ قىل دەيمەن!... ئۆلگۈچە تۆ-
ۋە قىلمايدىغان گرانىت كاللاڭنى خۇ-
دانىڭ دەرگاھىغا ئېلىپ كەتمەكچىمۇ
سەن! ... راستىڭنى ئېيتە، بۇ «قارا
خەت»نى كىمگە يازدىڭ؟

— مەركەزگە...!

پۈتۈن غەزىپىمنى كۆزۈمگە يىغىپ
باسمىقا تىكىلدىم.

— غەرىزىڭ نېمە؟!

— رەزىل قىلمىشلىرىڭنى يۇقىرىغا
ئىنكاس قىلىش...

«چاك!...» يەنە بىر كاچات تەگدى.
ئەمما بۇ قېتىم ئېڭىكىمگە ئەمەس ئې-
غىز - بۇرنۇمغا شۇنداق قاتتىق تەگ-
دىكى، قات - قات گەز باغلىغان لەۋ-
لىرىم شۇ ھامان ناركوز ئوكۇلى ئۇر-
غاندەك سېزىمىنى يوقىتىپ بۇرنۇمدىن
ئوقتەك قان كەتتى.

— ئۇرە مۇناپىق... قولۇڭدىن كەل-
گەنىڭنى ھەممىنى قىل! لېكىن... لېكىن
شۇنى سەمىڭگە سېلىپ قوياي، بۇ —
ئىنگىسى بار جاھان!...

باسمىتىنىڭ «ئۇرا» دەپ ۋارقىرىشى
بىلەن ئۇنىڭ ئىككى يېنىدا قاراپ تۇر-
غان تۆت قوراللىق ئوۋ ئىتلىرىدەك ئې-
تىلىپ كېلىپ باش - ئۈستۈمگە مۇشت
ياغدۇرۇۋەتتى.

شۇ ئەسنادا سىرتتىن يېقىنلا يەردە
ئېتىلغان قويۇق مىلتىق ئاۋازى ئاڭ-
لاندى. ھايال ئۆتمەي ئاپتومات كۆتۈ-
رۈۋالغان بىرسى ئىشىكتىن ھاسىرىغان
پېتى يۈگۈرۈپ كىرىپ دوكلات قىلدى:

— باسمىلىك①، ئىش چاتاق! تاش-
يول تەرەپتىن مەكتەپنى ئوققا تۇتتۇۋا-
تىدۇ... جامالغا ئوق تەگدى...

ئۆينىڭ ئىچى جىمىپ كەتتى. ئۈس-
تۈمگە مۆلدۈردەك يېغىۋاتقان تاياقمۇ
توختىدى. باسمىت يېنىدىن تاپانچى-
سىنى ئېلىپ شاراقلىتىپ ئوقلىدى،
ئاندىن ئالدىراپ ئىشىك تەرەپكە قا-
راپ مېڭىپ ئىككى قەدەم ئالا - ئالماي
كەينىگە بۇرۇلدى - دە، تاپانچا تۇت-
قان قولىنى ماڭا قارىتىپ سىلكىدى:

— خەپ!...سەن بىلەن كېيىن ھېساب-
لىشىمەن!

دەل شۇ چاغدا «گۇم!» قىلغان ئاۋاز
بىلەن تەڭ ئۆينىڭ ئىچى ۋاللىدە يو-
رۇپ، ئېگىز بىنانىڭ ئۈستىدىن تاشلى-
غاندەك قېقىلىپ كەتتىم. ئوڭ بىلى-
كىمنىڭ بېلىق گۆشى ئوتتا كۆيگەندەك

① باسمىلىك — ئەلەم كۆرۈشى مەركىزىدە ئاممىۋى تەشكىلاتنىڭ كاتتىۋېشى «سىلىك» دەپ ئاتىلاتتى.

پەژىلداپ ئارقىدىنلا كۆزۈمگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى...

9

1975 - يىلى 5 - ئاينىڭ 7 - كۈنى.

مەكتەپكە قايتىپ كەلگىنىمگە بىر ھەپتە بولدى. مەكتەپ دەرۋازىسىدىن پۈتۈمنى ئېلىپلا ئەينى چاغلاردىكى سۈرلۈك ۋەھىمە ئورنىنى بىر خىل ئازادە، خاتىرجەم كەيپىيات ئالغانلىقىنى، كىشىلەرنىڭ روھىي قىياپىتىدىمۇ خېلىلا ئۆزگىرىش بولغانلىقىنى ھېس قىلدىم. بىنا تاملىرىدىكى ئوق ئىزى، ئەينىكى چېقىلغان دېرىزىلەر، يول بويىدىكى قىڭغىيىپ قالغان ئاكوپلار... نى ھېسابقا ئالمىغاندا مەكتەپ ئىچىدىكى ھەممە نەرسە ئەسلىگە كەلگەندەك قىلاتتى. «ياشىسۇن»، «يوقالسۇن» دېيىشىپ بىر - بىرى بىلەن ئوت بىلەن سۇدەك چىقىشالمايدىغان ئىككى تەرەپكە بۆلۈنۈپ كەتكەن ئوقۇتقۇچى - ئوقۇغۇچىلار مەكتەپكە كېلىپ ئورۇنلاشقان «ھەربىي تەشۋىقات ئەترىتى» ۋە «ئىشچىلار تەشۋىقات ئەترىتى» نىڭ ياردىمى بىلەن «چوڭ بىرلىشىش» نى ئىشقا ئاشۇرۇپ، دەرسنى ئەسلىگە كەلتۈرگەنىدى. تۈنۈگۈن چۈشتىن كېيىن ئېچىلغان چوڭ يىغىندا «تەشۋىقات ئەترىتى» نىڭ مەسئۇلى مېنىڭ ئۈستۈمدىكى ناھەق تۆھمەتلەر ئاقلىنىپ نامىم ۋە خىزمىتىمنىڭ ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەنلىكىنى ئېلان قىلغاندا گويا جاھانغا قايتا تۇغۇلغاندەك، يۈرىكىمدىكى جاراھەتلەر بىر يولىسا قىيىپ قاقشال ۋۇجۇدۇمغا سۇ يۈگۈرگەندەك چەكسىز خۇشاللىققا چۆمدۈم، ئۇنىڭ ئۈستىگە تۈرمىدىن چىقىپ مەكتەپ «ئىنقىلابىي كومىتېتى» نىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىقىغا سايلانغان ئابباسنىڭ چوڭ يىغىندا قىلغان ھەققانىي سۆزلىرى ماڭا چوڭقۇر تەسىر قىلغانىدى. مېنى ھەممىدىن بەك خۇشال قىلغىنى — ماڭا ئوخشاش تالاي بىگۇناھ كىشىلەرگە زىيانكەشلىك قىلغان، «ئەلەم كۆرمىشى» قوزغاپ، «ئۇرۇش، چېقىش، بۇلاش» بىلەن شۇغۇللىنىپ قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمىغان بالاخور باسىتۋە ئۇنىڭ ئىككى قولچومىقى بۇنىڭدىن بىر ئاي ئىلگىرى قانۇن بويىچە قولغا ئېلىنىپ تېگىشلىك جازاغا تارتىلغانىدى. مانا بۇلار — مەن خېلىدىن بېرى كېچە - كۈندۈز ئارزۇ قىلىپ كەلگەن، ئەسلىدىمۇ شۇنداق بولۇشقا تېگىشلىك ئىشلار ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن قانچە خۇشال بولسام ئەرزىيتتى. «خۇشاللىق — ئادەمنى ياشارتىدۇ» دېگىنى راست ئوخشايدۇ. شۇ تاپتا بارغانسېرى ياشىرىپ قېلىۋاتقاندەك، ئىچئىچىمدىن بىر تاتلىق كۈلكە بۇلۇقلاپ چىقاتتى. مەن مۇشۇنداق كۈلكىگە نەقەدەر تەشنا ئىدىم - ھە!

كەچقۇرۇن ئابباس «تەشۋىقات ئەترىتى»نىڭ مەسئۇللىرى بىلەن بىر قانچە ئوقۇتقۇچىنى تېخى تۈزەشتۈرۈپ ئۈلگۈرمىگەن ۋەيرانە ياتىقىمغا باشلاپ كىردى.

— مۇبارەك بولسۇن نىياز، - دېدى ئۇ ئىشىكتىن كىرىپلا قولىمنى يېيىپ، — ھەر نېمە بولسا ئارىمىزغا تىرىك قايتىپ كەلدىڭ، بۈگۈن قانچە بىر مۇڭدىشايلى...

ئىككىمىز بىرمىنۇتچە ئۈن - تىنسىز قۇچاقلاشتۇق، ئابباسنىڭ بەدىنى يېنىك تىترەپ، دەممۇ - دەم ئۇلۇغ - كىچىك تىناتتى.

— مەرھەمەت، — دېدىم مەن بىر ئاز-

دىن كېيىن ئۇلارنىڭ تېخىچە ئۆرە تۇر-
غىنىنى كۆرۈپ، ـ خاپا بولمايسىلەر،
ياتقىمىنىڭ ھالى شۇ...
ئۇلار كارىۋات ۋە ئۈزۈن ئورۇندۇققا
كېلىپ قىستىلىپ ئولتۇرۇشتى. ئارىدىن
بىرسى كۆتۈرۈپ كىرگەن سومكىدىن يۇم-
شاق نان، قۇرۇق ئۈزۈم، گۇلە ـ قاق ۋە
بىر بوتۇلكا قوناق ھارىقىنى ئېلىپ ئۈستە-
تەلدە قويدى. مەن ئۇلارغا بىر ـ بىر-
لەپ قاراپ چىقتىم. ئوقۇتقۇچىلار ماڭا
تونۇشلۇق ئىدى. كۆزۈم بىردىن ئۆزىنى
«ئىشچىلار تەشۋىقات ئەتىرىتى»دىن دەپ
تونۇشتۇرغانلارنىڭ ئارىسىدا يەرگە قا-
راپ ئولتۇرغان بىر تونۇش چىرايغا چۈ-
شۈپ قالدى. «مىجىت! ...، ـ دېدىم ئىچ-
چىمدە، ـ ئۇ يېنىمغا نېمە دەپ كىر-
گەندۇ...»
شۇ ئەسنادا ئاببас دىققىتىمنى
بۆلدى:
ـــ بىلىمەن نىياز، سەن ئىچمەيسەن،
ئەمما بۈگۈن كۆڭلىمىزنى قايتۇرما، ـ
دېدى ئۇ ياتقىمىدىكى بار ـ يوقى ئىك-
كى پىيالىنى قول ياغلىقى بىلەن سۈرتۈپ
پاكىزلىغاندىن كېيىن ھاراق قۇيۇپ، ـ
ئەسلىدە ئوبدانراق بىر ئىش قىلساق
بولاتتى، ئۇنىڭغىچە جېنىمىز ئالدىراپ
قالدى.
مەن ئۇنىڭ قولىدىن پىيالىنى ئې-
لىپ ئادىتىمگە خىلاپ ھالدا كۆتۈرۈپلا
ئىچىۋەتتىم.
ـــ ماڭا قارا نىياز، ـ دېدى ئۇ بو-
شىغان پىيالىگە ھاراق قۇيۇۋېتىپ، ـ
سېنىڭ «ئۆلۈپ» يەنە «تىرىلىپ» قېلى-
شىڭنىڭ ئۆزى بىر مۆجىزە. ئەينى چاغ-
دا باستىنىڭ تاپانچىسىدىن ئوق چى-
قىپ كېتىپ بىلىكىڭنى يارىلاندۇرغاندىن
كېيىن جىنايىتىدىن قورقۇپ «قارشى تە-

رەپتىكىلەر ئېتىۋەتتى» دەپ جاۋابكار-
لىقنى ئۇلارغا دۆڭگەپ قويۇش ئۈچۈن
سېنى قارشى تەرەپنىڭ بازىسى ـــ نا-
ھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ كەينىدىكى چوڭ
يول بويىغا ئاپىرىپ تاشلىۋەتكەن. شۇن-
دىن كېيىن ھېچقانداق ئىز ـ دېرىكىڭ
بولمىغان. كىشىلەرنىڭ ئاغزىدا ھەر
قىسما گەپ... بەزىلەر «ئۆلۈپ كېتىپتۇ»
دېسە، يەنە بەزىلەر «تېخى ھاياتكەن،
ئۈرۈمچىدە بارمىش» دېيىشكەن. ئىش-
قىلىپ تىرىك بولساڭ ئۆزۈڭنى، «ئۆلگەن»
بولساڭ قەبرەڭنى كۆرگەن ئادەم يوق...
ناۋادا، مۇستاپا سۈرۈشتۈرۈپ تاپمىغان
بولسا، قاچانغىچە «غايىب» بولاتتىڭ-
كىن...
مۇستاپانىڭ گېپى چىقىشى بىلەن تەڭ
ئالدىنقى يىلى كۈزدە ئۇنىڭ بىلەن تا-
سادىپىي دىدار كۆرۈشكەن چاغدىكى ئۇن-
تۇلماس دەقىقىلەر ئىختىيارسىز كۆز ئال-
دىمغا كەلدى. ئۇ، كۈن ئولتۇراي دەپ
قالغان چاغ ئىدى. كۆپكۆك ئاسمان-
نىڭ كۈن پېتىش تەرىپىدە كەچكى شە-
پەقنىڭ تەپتىدىن تويى كېچىسىدىكى قىز-
نىڭ مەڭزىدەك قىزارغان پارچە ـ پار-
چە بۇلۇتلار لەيلەپ يۈرەتتى. توپىلاڭ
يولنىڭ ئىككى يېنىدىكى توغراق، جىگ-
دە شاخلىرىدا تىوپ ـ تىوپ تومۇچۇق،
تورغايلار يېقىملىق سايرىشىپ كىشىنىڭ
زوقىنى قوزغايتتى. بۇ يەرنىڭ كەچكى
مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىش ـــ ھەقىقە-
تەن كۆڭۈللۈك ئىدى. ئادىتىم بويىچە
ئەتراپنى ئايلىنىپ كېلىش ئۈچۈن ئۆي-
دىن چىقاي دەپ تۇراتتىم، ھويلىنىڭ
ئىشىكىنى بىرسى قاقتى:
ـــ باياز ئاخۇننىڭ ئۆيى مۇشۇمى-
كىن؟...
ئالدىراپ ئۆيدىن چىقتىم. چىقتىمىيۇ،

ئۆز كۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم. ئالدىمدا كۆرۈشمىگىلى ئۈچ يىلدىن ئاشقان قەدىناس ئوقۇغۇچۇم مۇستاپا قاراپ تۇراتتى. مەن خۇشال ھەم ھەيران بولغان ھالدا ئۇنىڭ قولىنى ئۇزاق سىقتىم.

— سىزنى ئاخىر تاپتىم نىياز مۇئەللىم، — دېدى ئۇ. مەن ئۇنى ئۆيگە باشلاپ كىرىپ چىراغنى ياندۇرغاندىن كېيىن، — سىزنى «ئۆلۈپ» كەتتى دېسە ھەرگىز ئىشەنگۈم كەلمەيتتى. كۆڭلۈمنىڭ بىر يېرىدە سىز ھاياتتەك، ھامان بىر كۈنى دىدار كۆرۈشىمەنغۇ دەپ ئىشەنچ قىلاتتىم، مانا بۈگۈن سائەتتە كەلگەن چېغى، ئىدارىنىڭ ماشىنىسى بىلەن ئوتۇنغا كىرىپ يول بويىدىكى قۇدۇق يېنىدا توختىغانتۇق، سۇغا كەلگەن بىر بوۋاي بىلەن پاراڭلىشىپ قالدىم. گەپ ئارىسىدا ئۇنىڭدىن «بالىلار ئوقۇۋاتامدۇ؟» دەپ سورىسام، ئۇ بېشىنى چايقاپ ئۇھ تارتىپ تۇرۇپ: «بوز يەر دېگەندە مەكتەپ نېمىش قىلىدۇ ئۇكام، ھېلىمۇ ياخشى، ئۇداقى يىلى نۇر ئەخمەت ئاخۇنىنىڭ باياز دەيدىغان بىر توغقىنى كەپتىكەن، بىر كىم بىلەن ئارازلىشىپ قالغانمۇ نېمە، بىر كەلگەنچە كەتمەي تۇرۇپ قالدى. ئۆزىغۇ قورسىقىدا خېلى ئۇمچى بار، گېپى ئۇز، ئالىقىنى ئوچۇق ئېسىل ئادەمكەن، بالىلارنى شۇ كىشى ئوقۇتۇۋاتىدۇ ...» دېمەسمۇ، شۇھامان كۆڭلۈمگە «باياز دېگىنى نىياز مۇئەللىم بولمىسۇن يەنە» دېگەن ئوي كەلدى ـ دە، بوۋايدىن سوراپ ئۇدۇللا مۇشۇ ئۆيگە كەلدىم. دەرۋەقە، سىز ئىكەنسىز نىياز مۇئەللىم، قانداقراق تۇرۇۋاتىسىز؟ سالامەتلىكىڭىز ياخشىمۇ؟ بىلىكىڭىزچۇ؟...

— ياخشى، بىلىكىممۇ ساقىيىپ كەتتى، كۈنۈم ھەر ھالدا ئوبدان ئۆتۈۋاتىدۇ، سەنچۇ؟ ھېلىمۇ رادىئو ئۇزېلىدا ئىشلەۋاتامسەن؟

ئۇ جاۋاب ئورنىغا بېشىنى ئاستا قىمىرلاتتى. قارىغاندا ئۇ قىلىۋاتقان ئىشىدىن رازى ئەمەستەك قىلاتتى. بىز خېلى ئۇزاق پاراڭلاشتۇق، ئۇ يەنە «ئەلەم كۈرىشى»دە ئۆلگەن، يارىلانغانلار، مەكتەپتىكى ئۆزگىرىشلەر، نۆۋەتتە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان «كۈرەش قىلىش، تەنقىد قىلىش، ئۆزگەرتىش» ھەرىكىتى توغرىلىقمۇ سۆزلەپ بەردى. گېپىمىزھېچ تۈگەيدىغاندەك ئەمەس ئىدى. بىر چاغدا يول تەرەپتىن ماشىنىنىڭ سىگنالى ئاڭلانغىلى تۇردى. مەن بىلەن كۆرۈشكەنلىكىنى ھازىرچە بىر كىمگە تىنىماسلىقنى تاپىلاپ ئۇنى ئىشىك ئالدىغىچە ئۇزىتىپ قويدۇم. بىز بىر ـ بىرىمىزدىن ئايرىلىشقا كۆزىمىز قىيمىغان ھالدا ئۈن-تىنسىز خوشلاشتۇق...

خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ ئاببasنىڭ نېمە دېگەنلىكىگە دىققەت قىلماپتىمەن. قارىسام ئۇ قولىدىكى ئىككى پىيالىنىڭ بىرىنى مىجىتقا، بىرىنى ماڭا تەڭلەپ ئالدىمدا تۇرۇپتۇ.

— قېنى، يەنە بىرنى، — دېدى ئۇ پىيالىنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ، — بۇ مىجىتنىڭ كۆڭلى. بىلىمەن، ئۇنىڭدىن خاپا بولۇۋاتىسەن، لېكىن، ئەيىب ئۇنىڭدا ئەمەس. ئەينى چاغدا باسىتھېيلە ئىشلىتىپ مىجىتنىڭ ئايالىنى «ناۋادا نىيازدىن چەك ـ چېگرا ئاجرىتىپ ھېلىقى خاتىرىنى تاپشۇرۇپ بەرمىسە، نىياز بىلەن ئوخشاش جازالىنىدۇ» دەپ قورقۇتقان. مىجىتنىڭ ئايالى ساددا، ياۋاش دېھقان قىزى بولغاچقا باسىتنىڭ

ئالدام خالتىسىغا چۈشۈپ كېتىپ، مىجىتقا ئۇقتۇرماي خاتىرىنى ئۇنىڭغا بېرىپ قويغان. شۇ ئىشتىن كېيىن مىجىت قاتتىق ئازابلىنىپ ئاخىرى ئايالىدىن ئاجرىشىپ كەتتى.

«ھە، گەپ ئەسلىدە مۇنداق ئىكەن-دە، بولىدىغان ئىش بولدى. يەنە ئۆزىنىڭدىن يامانلاپ نېمە قىلاي ...» شۇنداق ئويلىدىمدە، قولۇمدىكى پىيالىنى مىجىتنىڭ پىيالىسىگە يېنىك تەگكۈزۈپ گۈپپىدە ئىچىۋەتتىم. دېمىسىمۇ ئاشۇ كۈنلەردە ئاتا - بالا، دوست - قېرىنداش ئوتتۇرىسىدا مېھىر - شەپقەت كۆتۈرۈلۈپ، خۇددى قىچا چېچىۋەتكەندەك ھەدېسىلا بىر - بىرىنىڭ ياقىسىنى بوغۇدىغان رەقىبلەرگە ئايلانغان تۇرسا، ئوقى سۇنۇپ كەتكەن چاقپەلەكتەك ئوكتەتۇر چۆگىلەۋاتقان كاج پەلەكنىڭ قۇربانىغا ئايلانغان ئاشۇ بىچارە مىجىتتىن رەنجىپ يۈرۈشكە قىلىچە ئاساسىم يوق ئىدى. مەن ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ، ئىككى ئېغىز تەسەللى قىلاي دەپ تۇرغىنىمدا ئۇ خۇددى ئاتىسىدىن كەچۈرۈم سوراۋاتقان كىچىك بالىدەك ئالدىمدا تىزلىنىپ، پۇتلىرىمنى قۇچاقلىغىنىچە ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتى.

— سىزگە يۈز كېلەلمەيمەن نىياز ئاكا، مېنى كەچۈرۈڭ...

— ئۇنداق دېمە ئۇكام، ئۇ ئىشلارنى قانداقمۇ سەندىن كۆرگىلى بولسۇن، «سۇ كېتىپ تاش قالىدۇ. ئوسما كېتىپ قاش» دېگەندەك، ئۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كەتتى. گەرچە ھەممىمىزنىڭ يۈرىكىدە ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە جاراھەت ئىزلىرىنى قالدۇرغان بولسىمۇ، بىرلا يېرى— بىزگە دوست - دۈشمەننى ئېنىق تونۇتۇپ قويدى. قانداق ئادەم بولۇشنى ئۆگەتتى. نۇرغۇن تەجرىبە - ساۋاقلارغا ئىگە قىلدى. بۇلارنى مەڭگۈ ئەستە تۇتۇشىمىز كېرەك...

مەن مىجىتنىڭ قولىدىن تۇتۇپ يېنىمدا ئولتۇرغۇزدۇم. ئۇ تېخىچە خىجىللىداپ ماڭا بىرنېمە دېمەكچى بولاتتىيۇ، يەنە جىمىپ قالاتتى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى روھى ھالىتىنى ئوبدان چۈشەنگەچكە قايتا گەپ كوچىلىمىدىم. دەل شۇچاغدا توك ئۆچۈپ ياتاقنىڭ ئىچىنى قاراڭغۇلۇق باستى. دەرھال ئۆستەل تارتىمىسىدىن بىر تال شامنى ئېلىپ ياندۇرۇپ، گۇڭگا يورۇقتا ئالدىمدا ئولتۇرغانلارغا بىر - بىرلەپ سەپسالدىم. ھەممەيلەن مەندىن قانداقتۇ بىر ئىشنى كۈتۈۋاتقاندەك كۆزلىرىنى ئۈزمەي جىمجىت قاراپ ئولتۇرۇشاتتى. ئۆستەلدىكى قوناق ھارىقى ئاخىرلىشاي دەپ قالغان ئىدى. «تەشۋىقات ئەترىتى»نىڭ مەسئۇلى شېشىدىكى ھاراقنىڭ ھەممىسىنى پىيالىغا لىقلاپ قۇيدى - دە، ماڭا ئۇزاتتى:

— مەن «تەشۋىقات ئەترىتى»گە ۋەكالىتەن سىزنىڭ ئامان - ئېسەن قايتىپ كەلگەنلىكىڭىزنى تەبرىكلەيمەن. سىز ئېغىر ناھەقچىلىككە ئۇچراپ نۇرغۇن ئازاب تارتتىڭىز، ھەتتا بىرقېتىم «ئۆلۈپ» «تىرىل» دىڭىز، پارتىيە ۋە خەلق سىزنى ئۆلۈم گىردابىدىن قۇتقۇزۇپ يېڭى ھايات بەخش ئەتتى. بۇنىڭدىن سىزمۇ، بىزمۇ ئىنتايىن خۇشال، ئەلۋەتتە. مۇشۇنداق بىر پەيتتە سىزنىڭ ئۆلۈپ - تىرىلىش جەريانىڭىزنى بىر ئاڭلىساق، دەيمەن. مالال كەلمىسە سۆزلەپ بەرگەن بولسىڭىز...

— سۆزلەپ بېرىڭ نىياز مۇئەللىم، بىزنىڭ بەكمۇ ئاڭلىغىمىز بار...

«ئەشۋىقات ئەتر ىتى» مەسئۇلىنىڭ
سۆزىنى ھەممەيلەن قۇۋۋەتلەپ، سۆزلەپ
بېرىشىمنى قايتا ـ قايتا تەلەپ قىلىش ـ
تى. قولۇمدىكى ئەك ئاخىرقى بىر پىيالە
ھاراقنى كۆتۈرۈۋەتتىم ـ دە، كۆزۈمنى
ئۈستەل ئۈستىدە پىلىلداپ كۆيۈۋاتقان
شامغا تىككىنىمچە بىر پەس خىيال سۈ ـ
رۈپ ئولتۇرۇپ قالدىم. شۇ ئان گۆر ئاغ ـ
زىدىن يانغاندىن كېيىنكى ئۇنتۇلماس
كەچۈرمىشلىرىم گويا كىنو لېنتىسىدەك
كۆز ئالدىمدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈشكە
باشلىدى...

× ×

... كۆزۈمنى ئاچسام ناتونۇش بىر
ئۆيدە يېتىپتىمەن. ئىسلىشىپ قارىداپ
كەتكەن تام ـ تورۇس، رەڭگى ئۆچۈپ
ئۆتىمىتۆشۈك بولۇپ كەتكەن زەدىۋال،
ئىشىكنىڭ ئۇدۇلىدىكى مورا، سەندىدى ـ
كى قاپاق، چۆگۈن ... مەن بۇلارنى بىر
يەردە كۆرگەندەك قىلىمەن غۇ، چۈشۈمدە
كۆردۈممۇ ـ يە ... ھەيرانلىق ئىچىدە بې ـ
شىمنى سەل ـ پەل كۆتۈرۈۋىدىم، كۆزۈم ـ
گە قاراڭغۇلۇق تىقىلىپ، نەپسىم قىس ـ
تاپ تىنالمايلا قالدىم. پۈتۈن بەدىنىم
جۇغۇلداپ تىترەك باستى، ئارقىدىن چى ـ
لىق ـ چىلىق تەرلەپ كەتتىم. ھايال
ئۆتمەي قولىقىمغا شىپىرلىغان ئاياغ
تاۋۇشى ئاڭلانغاندەك بولدى. كۆزۈمنى
ئاستا ئېچىپ بېشىمدا يۈكۈنۈپ ئولتۇر ـ
غان شىرىپ ئاكىنى كۆرۈپ ھاڭ ـ تاڭ
قالدىم. بىر نەرسە دېمەكچى بولدۇمىيۇ،
لېكىن لەۋلىرىم ئۆزۈمنىڭ ئەمەستەك
ھەر قانچە قىلىپمۇ مىدىرلىتالمىدىم.
ئاڭغىچە شىرىپ ئاكا ئالدىراپ ئېغىز
ئاچتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ مېھرىبانلىق
يېغىپ تۇرغان ياداڭغۇ كۆزلىرى تېخىمۇ
نۇرلىنىپ، ئاندا ـ ساندا ئاق ئارلى ـ
غان ئۇزۇن ساقىلى توختىماي تىترەيتتى.
ـــ خۇداغا شۈكرى، ھەر نېمە بولسا
كۆزلىرىنى ئاچتىلا، ئوت ـ كاۋاپ بو ـ
لۇپ ھېچنىمىنى تۈيماي ياتقىلى يەتتە
كۈن بولدى. تولا ئەنسىرىدۇق، خۇدايىم
بۇيرىسا ياخشى بولۇپ كېتەلا ئىمگەكىم...

شۇنداق قىلىپ شىرىپ ئاكىنىڭ ئۆ ـ
يىدە تۇرۇپ قالدىم. شىرىپ ئاكا ۋە
ھەۋزىخان ئاچاملار ماڭا خۇددى ئۆز با ـ
لىسىدەك كۆيۈنۈپ ھالىمدىن ياخشى خە ـ
ۋەر ئالدى. ئاق ئۇندا ئۇماچ ئېتىپ
ئىچكۈزدى، كاشكاپ دەملەپ بەر ـ
دى، بەلىكىمدىكى ئوق تەگكەن جايغا
نەدىندۇ تېپىپ كەلگەن مەلھەم دورىنى
چېپىپ كۈن ئارىلاپ يەڭگۈشلەپ تېڭىپ
قويدى. ئارىدىن ھەپتە ئۆتكەندە قىزىت ـ
مام يېنىپ، بارا ـ بارا ماغدۇرۇمغا كې ـ
لىشكە باشلىدىم. پۈتۈن بەدىنىمنىڭ
يىڭنە سانجىغاندەك ئېچىشىپ ئاغرىشىمۇ
ئاستا ـ ئاستا پەسلەپ، پۇت ـ قولۇمنى
سەل ـ پەل مىدىرلىتالايدىغان، بىر دەم ـ
يېرىمدەم تەكىيگە يۆلىنىپ ئولتۇرالاي ـ
دىغان بولدۇم. سالامەتلىكىمنىڭ شۇنچە
تېز ئەسلىگە كېلىۋاتقىنىدىن تولىمۇ
خۇش ئىدىم. ساقلىق ـــ ئىنسان ئۈچۈن نە ـ
قەدەر قىممەتلىك ـ ھە! ھاياتقا بولغان
مۇھەببەت مېنى گۆر ئاغزىغا سۆرەپ ئا ـ
پارغان مۇدھىش ئاغرىققا قارشى قەي ـ
سەرلىك بىلەن ئېلىشىشقا ئۈندەيتتى.
ئىچىمدە ھامان تېزراق ئورنۇمدىن تۇ ـ
رۇپ كەتسەم دەپ تىلەيتتىم. شۇ چاغ ـ
دىكى ئەھۋالىمنى ئويلىسام، ئادەمدە
ئۈمىد ۋە ئىرادە بولسىلا ئۆلۈمنىمۇ يەڭ ـ
گىلى بولىدىكەن دەپ ئويلاپ قالىمەن.
راست، ئىنسان ئۈچۈن ئۈمىد ـــ جان، ئى ـ
رادە ـــ قانات، جېنى ۋە قانىتى بولمى ـ
غان قۇشنىڭ ئەركىن پەرۋاز قىلىشى
مۇمكىنمۇ...!

بىركۈنى شىرىپ ئاكا ئۆيەر-بۇيەردىن پاراڭ قىلىپ بېرىۋېتىپ مېنىڭ بۇ ئۆيگە قانداق كېلىپ قالغانلىقىم توغرىسىدىكى گەپىنىڭ ئۇچىنى چىقىرىپ قالدى. مەنمۇ شۇنى ئۇقسام دەپ تەقەززا ئىدىم. شۇڭا دەرھال ئۇنىڭ گېپىگە لوقما سالدىم:

— شىرىپ ئاكا، ئۆزۈڭمۇ ھەيران، مېنى ئۆيلىرىگە كىم، قانداق ئەكېلىپ قويدىكىنە؟

— خۇدانىڭ ئىرادىسى دېسىلە،- دېدى شىرىپ ئاكا گەپنى باشتىن باشلاپ،- ئاشۇ كۈنى بوز يەردىكى نۇر ئەخمەت بالامنىڭ يېنىدىن ئەتىرەتنىڭ كالا ھارۋىسىغا ئولتۇرۇپ كېچىلەپ يولغا چىقتىم. باش توخۇ چىللىغان مەھەلدە يامۇلنىڭ كەينىدىكى چوڭ يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ كالا بىر نېمىدىن ئۈركىگەندەك قىلىپ ماڭماي تۇرىۋالدى. ھارۋىدىن چۈشۈپ قارىسام يول ياقىسىدىكى ئورەكتە بىرسى سۇنايلىنىپ يېتىپتۇ. «بىرەر مەست ئۆيىنى تاپالماي مۇشۇ يەردە ئۇخلاپ قالغان چاغۋا، كارىم نېمە، يولۇمغا كېتىۋېرەي...» دەپ ھارۋىنى قوزغاپ ماڭدىم. ئالاھەزەل يۈز مېتىردەك ماڭغاندىن كېيىن نېمىشقىدۇ كۆڭلۈمگە باشقا بىر ئوي كىرىۋالدى «ھوي، نېمىلا دېگەن بىلەن ئادەم ئەمەسمۇ، ھېچبولمىسا ئۆلۈكمۇ- تىرىكمۇ قاراپ باقمامدىم...» شۇ ئوي بىلەن كەينىمگە ياندىم- دە، ئورەكنىڭ يېنىغا كېلىپ بىردەم قولاق سېلىپ تىڭشاپ تۇردۇم، ھېچقانداق شەپە يوق. «ئۆلۈكمۇ- يە؟» كۆڭلۈمدىن شۇ گۇمان كەچتى. ئەمما، قانداقتۇ بىر غايىبانە كۈچ مېنى بۇيەردىن كەتكىلى قويمايۋاتاتتى. «تەۋەككۇل» دەپلا ئورەككە چۈشۈپ بىھوش ياتقان «مەست» نىڭ بېشىنى يۆلىدىم. قولىقىمنى ئېغىزىغا يېقىن تۇتۇپ ناھايىتى ئاجىز تىنىق ئېلىۋاتقانلىقىنى سەزدىم. سوۋۇپ كەتكەن پۇت- قوللىرىنى تۇتۇپ بېقىۋىدىم، بىلىكىدىن قولۇمغا قاندەك بىر نەرسە يۇققاندەك قىلدى. دەرھال گۈگۈت ياندۇرۇپ قاراپلا داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدىم. ئالدىمدا چالا ئۆلۈك ياتقان بۇ ئادەم باشقا بىرسى ئەمەس دەل سىلى— نىياز ئەپەندىم بولۇپ چىقتىلا. شۇنداق قىلىپ ھارۋىدىكى ئوتۇننىڭ تېگىنى چۈشۈرۈۋېتىپ بىر ئامال قىلىپ سىلىنى ئۆيگە ئەكېلىۋالدىم. ناۋادا پەرۋەردىگارىم ئۆز قۇدرىتى بىلەن ئاشۇ قاراڭغۇ كېچىدە سىلىنى ماڭا يولۇقتۇرمىغان بولسا ...

گەپ شۇ يەرگە كەلگەندە شىرىپ ئاكا ئېغىر ئۇھ تارتىپ كۆزىگە لۆممىدە ياش ئالدى.

ئارىدىن ئىككى ئاي ئۆتۈپ كەتتى. سالامەتلىكىم تولۇق ئەسلىگە كېلىپ ئوڭ بىلىكىمدىكى ئوق تەگكەن جاي تىرناقچىلىك يۇمىلاق تارتۇق قالدۇرۇپ سەللىمازا ساقايدى. ئەمدى بۇ ئۆيدە داۋاملىق تۇرۇۋەرسەم بولمايتتى. چۈنكى باسىت مېنىڭ بۇ يەردىلىكىمنى بىلىپ قالسا يەنە زەھەرلىك قولىنى سېلىش ئېھتىمالى بار ئىدى. ئەمما، ساقىيىۋېلىپلا شىرىپ ئاكىغا يۈز تۇرانە «مەن كېتەي» دېيىشكىمۇ تىلىم بارمايتتى. قانداق قىلىشىمنى بىلمەي تەڭلىكتە تۇرغىنىمدا شىرىپ ئاكا كۆڭلۈمدىكىنى بىلىپ قالدىمۇ- قانداق، بۇتوغرۇلۇق ئۆزى گەپ ئاچتى.

— بۇ جاھاننىڭ ئىشلىرىنى بىلىپ بولمايدىكەن نىياز ئەپەندىم، بەزىدە ئاخىر زاماننىڭ ئالامەتلىرى بولۇۋا-

تامدىكىن دەپمۇ قالىمەن. قايسى كۈنى شەھەرگە كىرىپ بەزى گەپلەرنى ئاڭلاپ قالدىم. ئاشۇ خەقلەر سىلىنى «يا ئۆلۈكىنى، يا تىرىكىنى تاپىمىز» دەپ سۈرۈشتۈرۈپ يۈرگۈدەك... نېمىشقىكىن، كۆڭلۈم ئۆيۈپلا تۇردۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ يەر شەھەرگە يېقىن، ئالىمادىس بىرەر كېلىشمەسلىك بولۇپ قالسا قانداق قىلىغۇلۇق؟ بۇنداق دېسەم باشقىچە ئويلاپ قالمىسىلا. ئەۋۋىلى خۇدايىم، ئاندىن قالسا سىز بار، بار - يوقنى تەڭ كۆرەمىز، شۇنداقتىمۇ ئېھتىيات قىلمىساق بولماس. ناۋادا ماقۇل كۆرسىلە، بوز يەردىكى نۇر ئەخمەت بالامنىڭ يېنىدا بىر مەھەل تۇرۇپ كەلسىلە، ئەل كۆزىدىن يىراق، كۆڭلىمىزمۇ خاتىرجەم تۇرارمىكىن...

مەن دەرھال رازىلىق بىلدۈردۈم. ئەتىسى ھەۋزىخان ئاچام كىيىم - كېچەكلىرىمنى يۇيۇپ - ياماپ، بىرچارەك ئۇندا زاغرا يېقىپ بەردى. ئۈچىنچى كۈنى زو ۋاختى بىلەن ئىككى ئېشەككە مىنىپ يولغا چىقتۇق.

شىرىپ ئاكىنىڭ ئوغلى نۇر ئەخمەت تولىمۇ ساددا، تۈز كۆڭۈل، چىقىشقاق يىگىت ئىكەن. ئەتىدىن-كەچكىچە ئەترەتنىڭ ئەمگىكى ۋە ئۆيىنىڭ ئىش-كۈشلىرىنى قىلىپ بىردەم بىكار تۇرمايدىكەن. شۇغىنىسى، مىجەزى سەل ياۋا، گەپكە ناقىسراق ئىكەن. شۇنداقتىمۇ خۇشى تۇتقان چاغلاردا قويچى راۋىپىنى زوقى بىلەن چېلىپ ئاجايىپ مۇڭلۇق ناخشىلارنى ئېيتىشنى بىلىدىكەن. ئۇنىڭ مۇشۇ يېرى ماڭا بەك يېقىپ قالدى. ئۇنىڭكىگە كەلگەن دەسلەپكى كۈنلەردە، ياتسىراش تۈپەيلىدىنمىكىن، غېرىبسىنىش، زېرىكىش ھېس قىلغانىدىم. مانا ئەمدى بارا - بارا كۆنۈپ قالدىم. «بوز يەر» دەپ ئاتالغان بۇ چۆل سىياقخىلەت ماكانىنىڭ توپاچىراي، ياۋاش-

يۇمشاق ئادەملىرىدىن تارتىپ ئەتراپتىكى قۇم دۆڭلىرى، توغراق، جىگدىلەر ھەتتا ئۇچار قاناتلىرىمۇ تەركىدۇنيالىقنىڭ ئىسكەنجىسىدە زەردابقا تولغان مىسكىن قەلبىمدە ئاجايىپ شېرىن، ئوتلۇق مۇھەببەت ئويغاتقانىدى. كېيىنكى يىلى يازدا نۇر ئەخمەت ئۆزىنىڭ ئۆيىگە يۆلەپ ئاددىيغىنە بىر ئېغىز ئۆي ئۆرە قىلىپ بەردى. ئەترەتكە نوپۇسۇمنى ئالدۇرۇپ ئەزا بولدۇم، شۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلىرىم ئەتىدىن - كەچكىچە ئېتىزدا ئەمگەك قىلىپ نومۇرغا ئىشلەش، دۆڭنىڭ ئارقىسىدىن ئوتۇن كولاش، قومۇش - يانتاق ئورۇش، ئۆيىمىزنىڭ كەينىدىكى قالدۇرۇق يەرگە پەرۋىش قىلىش بىلەن ئۆتتى. ئىشتىن بىكار بولغان ۋاقىتلىرىمدا شىرىپ ئاكام يەتكۈزۈپ بەرگەن كىتابلارنى ئوقۇيتتىم. ئۇنى - بۇنى يېزىش بىلەن مەشغۇل بولاتتىم. ئۇزاق ئۆتمەي ئەزالار مېنى ياقتۇرۇپ قالغان چېغى، ئەترەتكە بوغالتىر قىلىۋالدى. شۇنداق قىلىپ ئىسمى - جىسمىغا لايىق «سەھرالىق دېھقان» غا ئايلاندىم. راستىنى ئېيتسام، پاجىئەگە تولغان شەپقەتسىز دۇنيادىن يىراقتا — ئانا تەكلىماكاننىڭ ئاشۇ پىنھان قۇچىقىدا ھالال ئەجرىمگە تايىنىپ، قەپەستىن قۇتۇلغان قۇشتەك ئەركىن، ئازادە ياشاش پۇرسىتىگە ئېرىشكەنلىكىمدىن خۇشال ئىدىم. بىر ئۆمۈر مۇشۇ يەردە قېلىشنى، نامرات بولسىمۇ ئەسلى تەبىئىتىنى يوقاتمىغان ئاشۇ چۆل ئادەملىرىدەك ئاچچىق كۆز ياشلىرىم بىلەن توغراقلارنى كۆكەرتىپ، يۇلغۇنلارنى چېچەكلىتىپ، چۆل باغرىغا ئۈن - تىنسىز سىڭىپ كېتىشنى خالايتتىم. ئەپسۇس، بۇ شېرىن ئەمما قىسقا چۈشۈمنى ئاخىر مۇستاپا بۇزدى...

كېيىنكى قېتىم ئۇ مېنى يوقلاپ بار-

غاندا، مېنى مەكتەپكە قايتۇرۇپ كېلىشنىڭ ھەممە تەييارلىقىنى قىلىپ بولغانىكەن، «قايتىپ كېتەيلى نىياز مۇئەللىم، مەكتەپ سىزگە موھتاج، دوستلىرىڭىز، ئوقۇغۇچىلىرىڭىز يولىڭىزغا قاراپ قالدى،— دېدى ئۇ «ئىنقىلابىي كومىتېت» نامىدىن يېزىلغان بىر پارچە خەتنى ئالدىمغا قويۇپ،— تەشكىلمۇ سىزنى قايتۇرۇپ كېتىشنى قارار قىلدى». مەن بۇنىڭغا نېمىمۇ دېيەلەيتتىم، تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى شۇنداق بولسا، بويسۇنماي بولامدۇ؟ شۇنداق قىلىپ يامان كۈنلەردە ماڭا پاناھ بولغان، كۆز ياشلىرىمنى سۈرتۈپ، مىسكىن كۆڭلۈمنى ياشارتقان، قىسقىسى، بىر ئۆمۈر ئېسىمدىن چىقمىغۇدەك ياخشىلىق قىلغان ئاشۇ چۆل ئادەملىرى بىلەن نائىلاج خوشلاشتىم ...

10

نىياز مۇئەللىمنىڭ خاتىرىسىنى تولۇق ئوقۇپ چىقتىم. قولۇمدا يېشىل تاشلىق خاتىرە، كۆز ئالدىمدا ئۇنىڭ تونۇش سىماسى، قەلبىمدە ئاجايىپ چىگىش، زەنجىرسىمان خىياللار... ناۋادا، ئىنسان ھاياتىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى چېكىنى ئادىللىق بىلەن قايتىدىن ئورۇنلاشتۇرغىلى بولسا ئىدى، بەلكىم نىياز مۇئەللىمدەك ياخشى ئادەملەر ئارىمىزدىن مۇنچە بالدۇر كېتىپ قالماس ئىدى... ئويلىغانسېرى خىياللىرىمنىڭ تېگىگە يېتەلمەيتتىم. بولۇپمۇ ئۇنىڭ خاتىرىسىنىڭ ئاخىرقى بەتلىرىنىڭ ئاق قالغانلىقىدىن، كېيىنكى يىگىرمە ئۈچ يىللىق ھاياتى توغرىسىدا ھېچنېمە يازمىغانلىقىدىن ھەيران بولاتتىم. ئەجەبا، ئۇ دەرس مۇنبىرىدە بور توزانلىرىغا كۆمۈلۈپ ياش بۇغۇنلارنىڭ قەلبىنى ئىلىم - مەرىپەت نۇرى بىلەن يورۇتۇش يولىدا يۈرەك قېنىنى ئايىماي سەرپ قىلغان ئاشۇ ئەھمىيەتلىك ئۆمۈر ئىزلىرى توغرىسىدا قەلەم تەۋر-
تىشنى خالىمىغانمىدۇ؟ ھايات مۇساپىسىدىكى ئاچچىق ۋە تاتلىق ئەسلىمىلەر بىر - بىرىگە ئارىلىشىپ كەتمىسۇن دېگەنمىدۇ - يە ...؟

شۇ تاپتا، ئالدىنقى يىلى كۈزدە ئۇنى يوقلاپ بارغىنىمدا، يېڭىدىن سېلىنغان ياتاق بىناسىنىڭ ئىككىنچى قەۋىتىدىكى ئازادە ئۆيدە قىلىشقان پاراڭلىرىمىز ئېسىمگە چۈشتى. شۇ كۈنى ئۇنىڭ «شىنجاڭ مائارىپى» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان مائارىپ ئىسلاھاتى توغرىسىدىكى ئىلمىي ماقالىسىنى كۆرۈپ، ئۇنى تەبرىكلەش ئۈچۈن بارغانىدىم. ئۇ مېنى قىزغىن كۈتۈۋالدى.

— كېلە مۇستاپا، ئوبدان چاغدا كەپسەن، سېنى ياد ئېتىپ تۇراتتىم،— دېدى ئۇ مېنى كۆرۈپ خۇشاللىقىنى باسالمىغان ھالدا،— يېقىنىڭياغى كەم دىدار بوپ كەتكىنىڭگە قاراپ، مېنى ئۇنتۇپ كەتكەن چېغى، دەپ قاپتىمەن...

— نەدىكىنى، سىزنى ئۇنتۇپ كەتكىلى بولامدۇ نىياز مۇئەللىم، ھەر كۈنى يوقلاپ كەلگۈم بار، لېكىن زە، ئىشلار بەك ئالدىراش، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئالىي تېخنىكۇمنىڭ ئۆزلۈكىدىن ئوقۇش سىنىپىدا ئوقۇۋاتىمەن. ئۆزىڭىزچۇ؟ كۈندۈزى سىنىپتا، كېچىسى يېزىق ئۈستىلى ئالدىدا مەندىنمۇ ئالدىراش ئۆتۈۋاتىسىزغۇ ھەقىچان ...

— ئالدىرىماسلىق ۋاقتى بىزگە ساقلاپ تۇرمايدۇ ئوكا، مانا ھەش - پەش دېگۈچە يېشىم بىر يەرگە بېرىپ قالدى. ئويلاپ باقسام، تالاي پۇرسەت قولدىن كېتىپتۇ. ئۆزۈڭ بىلىسەن، مەن ئىككىنچى قېتىم ھايات يولىغا قەدەم قويغان ئادەم، پارتىيە، خەلق مېنى قۇتقۇزۇپ قالدى. ئەجرىمگە يارىشا شەرەپ، ھۆرمەت، ئىناۋەت ئاتا قىلدى. مەن بۇنىڭغا ئەمەلىي ھەرىكىتىم بىلەن جاۋاب قايتۇرۇشۇم كېرەك...

ئۇ بارغانسېرى ھاياجانلىنىپ سۆز-

لەۋاتاتتى، ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ
ئىچ - ئىچىمدىن سۆيۈنۈپ كەتتىم. شۇ
تاپتا ئۇ نەزەرىمدە بارغانسېرى ياشى-
رىپ تېتىكلىشىپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇ-
لۇپ كەتتى. راست، زاماندىن كۆڭلى سۇ
ئىچكەن ئادەم ياشارماي قالامدۇ؟ بىز
ئۇزاق پاراڭلاشتۇق. مەن ئۇنىڭ ئۆ-
يىدىن ئۇزاپ چىققاندا ئەل ئايىغى
بېسىقىپ، پۈتۈن ئەتراپ تاتلىق ئۇي-
قىغا كەتكەنىدى. كېچىنى خىيال بىلەن
ئۆتكۈزدۈم. تاڭ سۈزۈلگەندە ئۆيدىن چى-
قىپ نىياز مۇئەللىمنىڭ تۇپراق بېشى-
غا قاراپ ماڭدىم. زۇمچەك - زۇمچەك
قەبرىلەرنى قويۇنىغا ئېلىپ جىم-جىت
ئۇيقۇغا كەتكەن زاراتگاھلىقنىڭ ئوت-
تۇرىسىدىكى چىغىر يولدا كېلىۋېتىپ
نىياز مۇئەللىمنىڭ قەبرىسى ئالدىدا
يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ دۇئا قىلىۋاتقان
ئاپئاق ساقاللىق موسىپىت كىشىگە
كۆزۈم چۈشتى. بىر قاراپلا ئۇنى تونۇدۇم.
— ئەسسالام، شېرىپ ئاكا، - دېدىم
مەن ئۇ دۇئادىن قول يىغىپ ئورنىدىن
تۇرغاندا تونۇشلۇق بېرىپ، - مەن —
مۇستاپا ...
— ھە ... ئۆزلىرى مۇستاپا بولامىلا؟
ئەپەندىم گەپلىرىنى تولا قىلىدىغان،
خۇدا بۈگۈن يۈز كۆرۈشۈشكە نېسىپ قىپ-
تۇ. ئۆزلىرىگە ئېيتىمسام بولمايدىغان
بىر ئىش بار ئىدى، - دېدى ئۇ ئالدى-
دىكى قەبرىگە بىردەم تىكىلىپ تۇرغان-
دىن كېيىن ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، -
رەھمەتلىك دوختۇرخانىدىكى چېغىدا،
ئوبدان ساقلاپ، ۋاقتى كەلگەندە ئۆزلە-
رىگە تاپشۇرۇشۇمنى تاپىلاپ بىر نەرسە
بەرگەنىدى، ئەمدى شۇ ئامانەتنى قول-
لىرىغا ئالسىلا ...
شېرىپ ئاكا سۆزلەۋېتىپ نىمكەش
يەكتەكنىڭ قويۇن يانچۇقىدىن ئۈستى-
گە «ئىنىم مۇستاپاغا» دەپ يېزىلغان
ئالىقانچىلىك كونۋېرتنى ئاۋايلاپ ئې-
لىپ قولۇمغا بەردى.
مەن شېرىپ ئاكا بىلەن خوشلىشىپ،
ئالدىراپ ئۆيگە ياندىم-دە، كونۋېرت-
نى ئاچتىم. ئىچىدىن ئوتتۇرىسىغا گۈل
ۋە بىر جۈپ بۇلبۇل، بىر بۇرجىكىگە
«ر + ن» دېگەن خەت كەشتىلەنگەن ئاق
شايى قول ياغلىق، چىرايلىق قاتلىنىپ
ئۈستىگە «16 .8 .64» دەپ يېزىلغان بىر
پارچە خەت ۋە بىر پارچە رەڭسىز سۈ-
رەت چىقتى. سۈرەت سەل ئۆڭگەن بول-
سىمۇ، بۇلاقتەك بىر جۈپ كۆز، ئۇزۇن
قايرىما كىرپىك، ئېلىپتەك بۇرۇن، ئوي-
ماقتەك ئېغىز، مۈرىسىدىن ئالدىغا چۈ-
شۈپ تۇرغان قاپقارا ئۆرۈمە چاچلار ھې-
لىمۇ ئەسلىدىكىدەك گۈزەل ۋە جەزبى-
دار ئىدى. ئېنىقكى بۇ، نىياز مۇئەل-
لىمنىڭ تۇنجى سۆيگىنى — رىسالەتتىن
يادىكار قالغان تەۋەرۈك يالداما ئىدى.
بۇلارنى كۆرۈپ نىياز مۇئەللىمنىڭ ئا-
شۇ يالدامىسىنى قەدىرلەپ ساقلاپ، بىر
ئۆمۈر جۇدالىق ئازابى تارتىسىمۇ تۇنجى
مۇھەببىتىگە ساداقەت بىلەن ئەقىدە
ساقلاپ ئۆتكەنلىكىدىكى سىرنى چۈشەن-
گەندەك بولدۇم. نېمىشقىدۇ كۆڭلۈم بۇ-
زۇلۇپ كۆز ياشلىرىم يىپى ئۈزۈلگەن
مارجاندەك تۆكۈلۈشكە باشلىدى. يەنە
ئويغا چۆكتۈم ...
دەرۋەقە، ئىنسان دۇنياغا قۇرۇق قول
كېلىدىكەن، كەتكەندە ئاران سەككىز
مېتىر خام ياكى خەسە بىلەنلا كېتىدى-
كەن. ئەمما، نىياز مۇئەللىم ئۇنداق
قىلمىدى. ئۇ ئۆزى ئېرىشىشكە ھەقلىق
بولغان، ئەمما ئېرىشەلمىگەن تالاي
گۈزەل ئارزۇ - ئارمانلىرىنى ئۆزى بى-
لەن بىللە ئېلىپ كەتتى. ئۇ — غۇرۇر-
لۇق، ئىنسانىي ھېس - تۇيغۇغا باي
ھەقىقىي ئەركەكلەردە بولىدىغان، ياش-
لىقىدىكى سۆيگۈ - مۇھەببەت ئۇچقۇنلى-
رىدىن ئايرىلىپ قالغان يالقۇنلۇق ئار-
زۇ - ئارمانلار ئىدى ...

داۋۇت مەتنىياز

ئاتا ۋە باللار

(ھېكايە)

كونا ئىشكاپتىن يېمەكلىك ئىزدەۋاتقان چاشقاننىڭ كىتىرلاشلىرى ياقۇپنىڭ ئۇيقۇسىنى بۇزدى. نېرۋىسىنى غىدىقلاپ بىئارام قىلىۋەتتى. ياقۇپ بېشىنى يوتقانغا تىقىپ يېتىپ باقتى — يۇ، بارغانچە ئەۋزەيلەپ كېتىۋاتقان يېقىمسىز تىۋىشتىن خالىي بولالمىدى. ئۇ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشكاپنى ئېچىۋېدى، چاشقان پەرت قىلىپ ئۆينىڭ بۇلۇڭىدىكى كىچىك تۆشۈككە كىرىۋالدى. ئىشكاپتا بىر بۇردا قاتتىق زاغرىدىن باشقا ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيتتى. ياقۇپ جايىغا كېلىپ ياتتى. ئۇزاق ئۆتمەي ئاچلىقتىن نەپسى تاقىلداپ كەتكەن بىزەڭ چاشقان ئىشكاپتا يەنە تۇپىلاڭ باشلىدى. ياقۇپ يوتقاندىن يەنە بىر قېتىم سۇغۇرۇلۇپ چىقىشقا مەجبۇر بولغانىدى. لېكىن ئۇ بۇ قېتىم ئىشكاپنىڭ ئالدىغا بارماي ھويلىغا چىقتى. تىنىق ئاسماندا يۇلتۇزلار جىمىرلايتتى. ياقۇپنىڭ ھۇجرىسىنىڭ ئۇدۇلىدىكى ھەشەمەتلىك ئۆيلەرنىڭ ئۇلۇغ ئېچىۋېتىلگەن دېرىزىسىدىن تۆكۈلگەن چىراغ يورۇقى، كەڭرى ھويلىنى ئوبدانلا يورۇتۇپ تۇراتتى. ياقۇپنىڭ باللىرى تېخىچە ئۇخلىمىغانىدەك قىلاتتى. ناۋادا ئۇلار دادىسىنىڭ ھويلىدا شەپەرەڭدەك تىمىسقىلاپ يۈرگىنىنى بايقاپ قالسا سەت بولمامدۇ. ئوغلى ھەسەنمۇ باشقىچە ئويلاپمۇ يۈرمەس، كېلىنى سەلىمەچۇ...

ھۇجرىسىغا كىرىپ كەتمەكچى بولغان ياقۇپ ئىككى قەدەم ئېلىپلا ئىختىيارسىز توختاپ قالدى. دېرىزىدىن ئېنىقلا ئاڭلانغان يىغا ئاۋازى ئۇنىڭ دىققىتىنى تارقاتقانىدى. «ئۆيۈڭدە دادىڭ بىلەن ئولتۇرغىن، مەن كېتىمەن. ئانامنىڭ ئۆيىگە كېتىمەن» دەيتتى سەلىمە يىغا ئارىلاش. ھەسەننىڭمۇ بوغۇق بىر ئاۋازى ئاڭلاندى — يۇ، نېمە دېگىنىنى بىلگىلى بولمىدى. بۇ ئۆيدە يېقىندىن بېرى پات — پات جېدەل يۈز بېرىپ قالىدىغان، ئېچىنىشلىق يىغا ئاۋازىمۇ قورۇنى پات — پات لەرزىگە سالىدىغان بولۇپ قالغانىدى. لېكىن ياقۇپ ئۇلارنىڭ يۈز بېرىش سەۋەبىنى بىلمەيتتى. مانا ئەمدى بىلدى. ھەممە سىر ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئاشكارىلاندى. باش — ئايىغى يوق جېدەلگە، تۈن قاراڭغۇسىدا يىراقلارغا كېتىدىغان نالە — پەريادقا سەۋەب بولغىنى دەل ئۆزى ئىكەنلىكىنى چۈشەندى.

ياقۇپ ھۇجرىسىغا قانداق كىرىپ قالغانلىقىنى بىلمەيتتى. ئۇ ئاستا بېرىپ كارىۋاتتا روھسىزغىنا ئولتۇردى. چاشقاننىڭ ھەرىكىتى ئەمدى توختىغانىدى. ياق توختىغان ئەمەس، بايىقىدىن بەكرەك كۈچەيگەن بولسىمۇ ياقۇپنىڭ قۇلىقىغا كىرمەيتتى. پەقەت يىغا ئاۋازىلا ئاڭلىناتتى. دىمىق ھۇجرىنىڭ ھەممە بۇلۇڭلىرىدىن «بۇ يەردىن كەت، تېز يوقال» دېگەن غايىۋى

ساداكېلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. ياقۇپ راستىنلا كەتمىسە بولمايدىغانلىقىنى بىلدى. ئەمما نەگە كېتىدۇ. ئۇنىڭ نەدىمۇ باش تىققۇدەك ماكانى بولسۇن! چاشقاننىڭ جىنىدا كولىغان تۆشۈكى بار. ئاشۇ كىچىككىنە تۆشۈك ئۇنىڭ ئۆيى، جانىجان ماكانى. ئۇنى ماكانىدىن ھېچكىمشى قوغلىۋېتەلمەيدۇ. باشقا يەرلەردە يەكلەنسە، خورلانسا تۆشۈككە كىرىۋالىدۇ – دە، غەمسىز ياشاۋېرىدۇ. ئەمما ياقۇپچۇ...

يەر – جاھان سۈبھى كۆرۈنۈپ سۈزۈلۈشكە باشلىغاندا كونىرىغان بېرزىنت سومكىسىنى كۆتۈرگەن ياقۇپ ھۇجرىدىن چىقتى. ئەتراپ تىمتاس. سەھەر شامىلى تەنگە ھۇزۇر ئاتا قىلاتتى. ئالدىراپ قوندىقتىن چۈشكەن بىر نەچچە ئاق مىكىيان ھويلىدا دانلاپ يۈرۈشەتتى. ياقۇپ ئاخشام جېدەل چىققان ئۆيلەرگە شۇندىقلا قاراپ قويۇپ مېغىزرەك سىرلانغان قوش قاناتلىق دەرۋازىنىڭ ئىلغۇچىنى پەم بىلەن ئاچتى.

× ×

ياقۇپ كىچىك ئوغلى زاكىرنىڭ ئۆيىدە بىر نەچچە كۈن تۇرۇپ قالدى. بۇ ئارىدا چوڭ ئوغلى ھەسەن ئۇنىڭ بىرەر قېتىممۇ ئىز-دېرىكىنى قىلمىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى پەرىشان، كۈنلىرى غەملىك ئىدى. بۇ ئۆيدە ھەسەننىڭ ئۆيىدىكىدەك ئايىغى ئۈكسىمەيدىغان جېدەللەر تېخى كۆرۈلۈپ باقمىغان بولسىمۇ، ياقۇپ ھامان قورۇنۇپلا يۈرەتتى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ يەردىنمۇ جۆنەشكە مەجبۇرلايدىغان بىرەر شەپىنىڭ ئاڭلىنىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى. ئۇ قىياس قىلغان ئىش يۈز بەرمەي قالمىدى. زاكىرمۇ ئەسلى ماھىيىتىنى ئانچە ئۇزاق يوشۇرالمىدى.

– دادا، – دېدى زاكىر كەچلىك غىزادىن كېيىن، – راخمان ئىسىملىك بىر ئاغىنىڭىز سالام دېدى.

– باركاللا، – ياقۇپ بۇرۇنقى تونۇش – بىلىشلىرىنى بىر – بىرلەپ خېيالىدىن ئۆتكۈزدى – يۇ، راخماننى ئېسىگە ئالالمىدى.

– قارا يانتاق جاڭگىلىدىكى خىش زاۋۇتىدا ئىشلەيدىكەن. – قوشۇمچە قىلدى زاكىر دادىسىنىڭ تەئەججۈپلىنىۋاتقانلىقىنى پەملەپ، – سەل پاكارراق، ساقاللىرى سىزنىڭكىدىن ئاقارغان كىشىكەن.

– قايسى راخمان بولغىيدى ئۇ...

– ئۇنىتۇپ كەتكىنىڭىزنى قاراڭ. سىزنى بەك سېغىنغاندەك قىلىدۇ. ئەھۋالىڭىزنى تەپسىلىي سورىدى. ياشىنىپ قالغىنى بىلەن شۇنداق تېمەن، شوخ ئادەمكەن.

ياقۇپ راخمان توغرىسىدىكى مەجھۇل خەۋەرگە ئانچە قىزىقمىغانىدى. ئاردىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە زاكىر ئاشۇنداق خەۋەردىن يەنە بىرنى يەتكۈزدى.

بۈگۈن ئەمەت قارى ئىسىملىك بىر دوستىڭىز بىلەن كۆرۈشۈپ قالدىم دادا.

– ئەمەت قارى؟...

– ھەئە، ئۇمۇ راخمان دېگەن كىشى بىلەن خۇمداندا ئىشلەيدىكەن. چىرايىغا چۈشكەن قورۇقلارغا قارىسا سىزنىڭ دادىڭىزدەك كۆرۈنىدۇ، ئەمما دۇتارنى شۇنداق پەيزى چالىدىكەن، مانا ماۋۇ خەتنى ئەۋەتتى. – زاكىر زىغىر رەڭ سارجا چاپىنىنىڭ تۆش يانچۇقىنى ئاختۇرۇپ خاتىرىنىڭ ۋارىقىغا يېزىلغان ئالقانچىلىك چوڭلۇقتىكى خەتنى چىقاردى – دە، دادىسىغا سۇندى.

ياقۇپ كەينى - كەينىدىن پەيدا بولۇپ قالغان نا ئېنىق دوستلىرىنىڭ ھېچقايسىسىنى يادىغا ئالالماي سەل ئەجەبلەنگەن بولسىمۇ خەتنى ئوقۇپ باقماقچى بولدى. يېڭى ساۋاتى چىققان ئۆسمۈرنىڭ شام يورۇقىدا ئىشلىگەن تاپشۇرۇقىدەك گادىرماچ يېزىلغان بۇ سالام خەتتە مۇنۇلار بايان قىلىنغانىدى. «سالام ياقۇپ: ياخشى تۇرۇۋاتامسەن؟ تۈرمىدىن ساق - سالامەت قايتىپ چىققىنىڭدىن خەۋەر تېپىپ تولىمۇ خۇشال بولدۇق. ئىنسان ھايات مۇساپىسىنىڭ ئاخىرقى دوقمۇشلىرىغا كەلگەندە تولىراق ئۆتكەن كۈنلىرىنى ئەسلەشتىن ھوزۇرلىنىدىغان، دوست - يارانلىرى بىلەن مۇڭدىشىشتىن تەسەللىي تاپىدىغان بولۇپ قالىدىكەن. تالاي قىسمەتلەرگە شاھىت بولغان بىر نەچچە مويسىپىتنى تەقدىر بۇ خۇمدانغا جەم قىلغانىدى. ئارىمىزدا سەن بولمىغىنىڭ بىلەن ھامان سېنىڭ گېپىڭنى قىلىشىپ، كەچمىشلىرىڭ ئۈچۈن ئېچىنىپ يۈرۈۋاتىمىز. ئاڭلىساق بالىلىرىڭنىڭ ئۆيىدە تۇرۇۋېتىپسەن. بىزدەك ياشتا چوكىيىپ قالغانلارغا نىسبەتەن باشقىلارغا بېقىنىپ ياشاش ھەرگىز مۇناسىپ كەلمەيدۇ. شۇڭا قەلبىمىزدىكى دوستلۇق رىشتىسى سېنىڭمۇ ئارىمىزدا ھازىر بولۇشۇڭنى ئىستىمەكتە. ئادەم ھالىغا يارىشا جىسمانىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنىپ تۇرسا تەن سالامەتلىكى كۈندىن - كۈنگە ياخشىلىنىپ قالىدىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە تەقدىرداشلار جەم بولساق كۆڭلىمىزنى بىئارام قىلىدىغان ئاچچىق ئەسلىمىلەر ئۇنتۇلۇپ، ئاخىرقى ئۆمرىمىزنىڭ خۇشاللىق بىلەن داۋام ئېتىشىدە شەك يوق. شۇڭا سەۋەب كۆرسەتمەي خۇمدانغا كەلگەيسەن. دوستلىرىڭدىن راخمان، ئەمەت»

ياقۇپ ئويلىنىپ قالدى. «بۇ خەت زادى كىمنىڭ؟ مېنى خۇمدانغا بېرىپ ئىشلەشكە ئالدىرىتىۋاتقان كىم. مەيلى، كىمنىڭ بولمىسۇن ئۇ ئادىدىي بىر پارچە مەكتۇپ ئەمەس، مېنىڭ ھايات يولۇم ئۈچۈن يېقىلغان مەشئەل. مەن خۇمدانغا بېرىپ ئىشلىشىم، ئۆز ئەجرىم بەدىلىگە جان بېقىشىم كېرەك. بالىلارغا يۈك بولۇش ئەرگە مۇناسىپ ئەمەس.

كەنتىنىڭ ئىككى چاقىرىم نېرىسىدىكى تۆپتۈز كەتكەن شىۋاقلىقتا قىش - ياز ئىش توختىمايدىغان، ئىشلەيدىغان ئادىمى، خېرىدارى كۆپ بىر خۇمدان بار ئىدى. مەھەللىدە تۇرۇپ قارىغاندا خۇمداننىڭ تورخۇنىدىن ئەلەڭگۈپ چىققان قارا ئىس ئاسمان قەھرىگە قاراپ توختاۋسىز ئۆرلەۋاتقان بۇلۇتقا ئوخشايتتى. خۇمدان ئۈستىدە تۇرۇپ قارىغاندا بۇ قاينام - تاشقىنلىق قەدىمكى مەھەللە بۈك - باراقسان باغچىدەكلا كۆرۈنەتتى. يېقىن ئەتراپتىن ئىش ئىزدەپ كەلگەنلەر خۇمدانغا ئوت قالاش، تراكتور - ماشىنىلارغا قىش بېسىش بەدىلىگە بازار خەجىسىنى تېپىۋالاتتى. ياقۇپمۇ شۇلارنىڭ توپىغا قوشۇلدى. ئەمما بۇ يەردە راخمانمۇ، ئەمەتمۇ يوق ئىدى. ياقۇپ ئۆمرىدە كۆرۈپ باقمىغان يالاڭباش يىگىتلەرلا ئىشلەپ يۈرەتتى. ياقۇپ ئوغلىنىڭ يالغان دۇئايى سالام ئېلىپ بارغىنى ئۈچۈن رەنجىپمۇ يۈرمىدى. چۈنكى بۇ يەردىكى جىسمانىي ئەمگەك سەل جاپالىق بولغىنى بىلەن روھىي جەھەتتىن ئازادىچىلىككە ئېرىشكەنىدى.

— ياقۇپ ئاكا، - دېدى خۇمداننىڭ

باشلىقى ماشىنا كوزۇپىدىن كۆمۈر تۆكۈۋاتقان ياقۇپنىڭ قازاندەك قارايغان چىرايىنى كۆرۈپ،— سىز بۇ يەرگە كەلگەندىن بېرى كۆپ كۈچ چىقاردىڭىز. لېكىن يېشىڭىزغا ماس بولمىغان جىسمانىي ئەمگەك زىيادە چارچىتىپ قويىدۇ. شۇڭا خوجاينىنىڭ قاراۋۇللۇقىنى قىلسىڭىز بولارمىكىن.

— ئۆزلىرى نېمە ئىشقا قويسىلا شۇنى قىلاي ئۇكام.— جاۋاب بەردى ياقۇپ گۇرجەك سېپىغا تايىنىپ قەددىنى تەسلىكتە رۇسلاپ.

— كېچىسى ئەتراپنى ئوبدان كۆزىتىپ كۈندۈزى ئارامخۇدا ئۇخلىسىڭىز بولۇۋېرىدۇ.

ياقۇپ كۆزەتچىلىكنى باشلىغان تۇنجى كېچىسى قاتتىق بوران چىقىپ كەتتى. ئۇ بوران بېسىققىچە ئەندىشىدىن نېرى بولالمىدى. قاچانلا بوران چىقسا شۇنداق ئەندىشىگە پاتاتتى. چاڭ - توزان، غازاڭ، ھەتتا ئاددى بىر ئوت - چۆپنىڭ پارچىسىمۇ ئۇنى مارلاپ كېلىۋاتقان پېشكەللىكتەك تۇيۇلاتتى. چۈنكى ئۇنىڭ ۋەيرانچىلىققا يولۇققان ۋاقتىمۇ دەل مۇشۇنداق قارا بوران قوترىغان كېچىسى باشلانغانىدى...

ئون نەچچە يىللار ئىلگىرى، يېزىلىق ئامانەت-قەرز كوپىراتىپىنىڭ بوغالتىرى بولۇپ ئىشلەۋاتقان ياقۇپ، ناھىيىلىك خەلق بانكىسىدىن ئاجرىتىپ كەلگەن ئوتتۇز مىڭ يۈەن نەق پۇلنى مېغىزرەك سىرلانغان ئىشكاپتىكى تۆمۈر ساندۇققا سالدى. بۇ پۇل ئەتەھەر قايسى كەنتلەردىكى قۇتقۇزۇۋېلىش ئائىلىلىرى ئۈچۈن سەرپ قىلىناتتى. ياقۇپ ئىشىك-دېرىزىلەرنى مەھكەم تاقاپ ئۆيىگە قايتتى. ھاردۇق چېيىغا ئەمدىلا ئېغىز تېگىۋىدى قارا بوران باستۇرۇپ كەلدى. خۇددى بۈگۈن كېچىدىكىدەك قوپال ئاۋازدا ھۆركىرەپ، چاقماق چېقىپ، تاڭ ئاتقۇچە توختىمىدى. ئەتىسى ئىشخانىغا ئىتتىك كىرگەن ياقۇپ تۆمۈر ساندۇقنى ئېچىپلا چۆچۈپ كەتتى. تۈنۈگۈن كەچ سېلىپ قويغان پۇل يوق ئىدى. ئالدىراپ ئىشقا كىرىشكەن رازۋېتچىكلار ھەر يان يۈگۈرۈپ يۈرۈپمۇ ھېچقانداق يىپ ئۇچىغا ئېرىشەلمىدى. كۆزنەكلەردۇ، ئىشىكمۇ، ئىشكاپنىڭ قۇلۇپلىرىمۇ ھازىر سېلىپ قويۇلغاندەك ساق - سالامەت ئىدى. ئەتراپتىن گۇمانلىق ئىزلارنى ئۇچراتقىلى بولمايتتى. بوران ئوغرىنىڭ ئىزىنى پاك - پاكىز كۆمۈپ تاشلىغانىدى.

— پۇلنى ئۆزۈڭ ئوغرىلاپسەن! — دېدى جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىنىڭ مۇشۇ ئەنزىگە مەسئۇل خادىمى ياقۇپنىڭ كۆزلىرىگە مىختەك تىكىلىپ تۇرۇپ.

— ياق سوجاڭ، مەن ھەرگىز ئۇنداق ئىش قىلىدىغان ئادەم ئەمەس.

ياقۇپ ئۆزىنى ئاقلىيالمىدى. ئۇنىڭ تەسىرلىك سۆزلىرى ھېچكىمنىڭ گۇمانىنى يۇزۇۋېتەلمىدى. ساقچىلارنىڭ ئەركىن پەرۋاز قىلغان خىيال قۇشلىرى ھەر قايسى ئېھتىماللىقلارنىڭ ئۈستىنى بىر - بىرلەپ ئايلىنىپ يەنە ياقۇپنىڭ بېشىغا قوناتتى. ئۇنىڭدىن يىراقلاپ كېتەلمەيتتى. پۇلنىڭ ئىز - دېرەكسىز يوقۇلۇشى ياقۇپ ئۈچۈنمۇ تېگىگە يەتكىلى بولمايدىغان مۇرەككەپ سىر بولۇپ تۇيۇلماقتا ئىدى.

جىنايەت ياقۇپقا بېكىتىلدى. ئۇنىڭ قورۇ - جايلىرى ئۈچ مىڭ يۈەن ھېسابىدا ئۆتكۈزۈۋېلىنىپ، ئون ئۈچ يىللىق

قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلىنىدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ھەر قېتىم چىققان بوران ئاشۇ ئەسلىمىنى ئۇنىڭ ئېسىگە سېلىپ ئۆتىدىغان، ساقايماس دىل يارىسىنى تاتىلايدىغان بولۇپ قالدى.

× ×

بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى. ياقۇپ قاراۋۇللۇققا كۆنۈپمۇ قالدى. خۇمداننىڭ يېنىدىكى پاكارغىنە كىچىك ئۆي ئۇنىڭ ماكانى ئىدى. ئۆيىنىڭ قارايغان تام-تورۇسلىرىدىن پۇرۇلداپ توپا قۇيۇلۇپ تۇرسىمۇ، يازدا دىمىق، قىشتا سوغۇق بولسىمۇ، پەگادا! قۇرت-قوڭغۇزلار ھەريان ئۆمىلىشىپ يۈرسىمۇ، ئۆي ياقۇپ ئۈچۈن شۇ قەدەر سۆيۈملۈك كۆرۈنەتتى. بۇ ئۆيدە تېنى يايراپ ئۆزىنى بەختلىك سېزەتتى. ئۆيدىن ئايرىلغۇسى كەلمەيتتى. كېچىسى سېرىق ئىتنى ئەگەشتۈرۈپ خۇمدان ئەتراپىدا توختىماي ئايلىنىپ، كۈندۈزى ئۆزىنى شېرىن ئۇيقۇنىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇرۇۋېتەتتى. ئۇيقۇسى تۈگىگەندە بوز تورغاينىڭ چۇچۇلاشلىرى ئۆكسىمەيدىغان شىۋاقلىق دالىدا مەقسەتسىز ئايلىناتتى. ئانچە ئېگىز بولمىغان تاقىرباش دۆڭنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ئولتۇرۇپ ئۇزاقتىن- ئۇزاق خىيال سۈرەتتى. خىيالىدا ھامان يىراقلاردا قالغان ۋاپاسىز بورانلىق كېچە ھۆكۈمران ئىدى. يوقالغان پۇلنى ئەسلەيتتى. پۇلنىڭ كىم تەرىپىدىن ئوغرىلانغانلىقىنى قىياس قىلىشقا ئۇرۇناتتى...

ھاۋا شالاڭراق بىر ئەتىگىنى ئىدى. تراكتور- ماشىنىلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان ئوڭغۇل - دوڭغۇل يول بىلەن ئېغىنا قىلاپ كەلگەن قارا پىكاپ ياقۇپنىڭ ئۆيى ئالدىدا توختاپ، ئۇنىڭدىن ھەسەن چۈشتى. ياقۇپ بۇ يەرگە كەلگەندىن بېرى باشقىلارنىڭ ئۇنى يوقلاپ كېلىشى تۇنجى قېتىم ئىدى.

— ئوبدان تۇردىڭىزمۇ دادا، — دېدى ھەسەن ياقۇپنىڭ قولىنى ھېچقاچان كۆرۈلۈپ باقمىغان بىر خىل مېھرىبانلىق بىلەن چىڭ سىقىپ: — خىزمىتىم ئالدىراش بولۇپ قېلىپ سىزنى ۋاقتى- قارايىدا يوقلىيالمىدىم. ماشىنىغا چىقىڭ ئۆيگە كېتىمىز، — كەپە ئالدىدا تۇرغان پىكاپنى قول ئىشارىتى بىلەن كۆرسەتتى ھەسەن.

— مېنىڭ ئۆيۈم مۇشۇ،—ياقۇپ كەيىنگە چېكىنىپ تۇرۇپ داۋام قىلدى، — باشقا جايدا ئۆيۈم يوق.

— ئۇنداق دېمەڭ دادا، مېنىڭ ئۆيۈم سىزنىڭ ئۆيىڭىز. ئەمدى مېنىڭ ئۆيۈمدە تۇرىسىز، ھېچيەرگە بارغۇزمايمەن.

— مەشەدە ئوبدان تۇرۇۋاتىمەن، بۇ يەردىن كەتكۈم يوق، — ياقۇپ ئارقىسىغا داجىپ ئۈستىلەپ تىزىپ قويۇلغان خىشتا ئولتۇردى - دە، ئېغىر خۇرسىنغىنىچە يەرگە قاراۋالدى.

— مەن ئەيىبلىك دادا! — ھەسەن ياقۇپنىڭ ئالدىدىكى يۇمشاق سېغىز دۆۋىسىگە گۈپپىدە تاشلاندى. ئۇنىڭ ئىككى تىزى سېغىزغا بىر غېرىچچە پېتىپ، يېڭى دەزماللانغان قارا سارجا شىمى بۇلغىنىپ كەتكەنىدى. كۆز ياشلىرى كىرپىك تىكىنىدەك ساقال باسقان زاڭىقىنى، قارا كاستۇمىنىڭ ياقىلىرىنى بويلاپ ئۈزۈلمەي ئېقىپ چۈشەتتى. ئۇمەچەيگەن ئېغىزى توختىماي بىر نېمە دەيتتى. ئۇنىڭ سۆز ۋە باشقا ئىپادىلىرىدىن «مېنى كەچۈرۈڭ، مېنى ئەپۇ قىلىڭ» دېگەنلىكىنى بىلگىلى بولات-

تى. ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى ياقۇپنى تەسىرلەندۈرمەي قالمىدى. ئۇزاقى يىللاردىن بېرى ھىجران دەشتىدە زارىققان سۇنۇق كۆڭلى ھەسەننىڭ ۋاپاسىزلىقىنى كەچۈرگەندى.

× ×

— ئوبدان تۇردىلىمۇ دادا، مەن سىلىنى بەك سېغىندىم، - دېدى سەلىيمە دەرۋازا ئالدىدا پىكاپتىن چۈشۈۋاتقان ياقۇپنىڭ كىيىملىرىدىكى توپا - چاڭنى قېقىشتۇرۇپ.

بىر يىل بۇرۇن چىقىپ كەتكەن ھويلىغا قايتا قەدەم باسقان ياقۇپ بۇ يەردە يۈز بەرگەن ئاجايىپ ئۆزگىرىشلەرنى كۆرۈپ ھەيران قالدى. ھويلىنىڭ تېگىگە كۆك قۇمخىش ياتقۇزۇلغان، تاملارغا پارقىراق چاق - چۇق چاپلانغان بولۇپ پۈتۈن قورۇ بۇرۇنقىدىن ھەشەمەتلىك كۆرۈنەتتى.

— ئاۋۇ ئۆيدە مۇنچا بار، ئوبدان بىر يۇيۇنۇۋېلىڭ دادا، - ھەسەن ياقۇپقا ئالدىنقى يىلى بىر نەچچە كۈن پاناھلىق بەرگەن ھۇجرىنى كۆرسەتتى.

— ماۋۇ كىيىملەرنى ئالماشتۇرۇۋالسىلا دادا، - سەلىيمە چوڭ بىر بوغچىغا چىگىلگەن يېپ - يېڭى كىيىملەرنى كۆتۈرۈپ چىقىپ مۇنچىغا قورۇنۇپقىنا كىرىپ كېتىۋاتقان ياقۇپقا تۇتقۇزدى. بۇ كىيىملەرنى تۇنۇگۈن ياقۇپقا ئاتاپ سېتىۋالغانىدى.

ھەسەن خۇمدانىدا بەرگەن ۋەدىسىنى ئەمەلدە كۆرسەتتى. ئەر - ئايال ئىككىلىسى ياقۇپنىڭ ئالدىدا پايپېتەك ئىدى. ئېسىل كىيىملەرنى كىيىپ چاچ-ساقاللىرىنى يېڭىدىن ياساتقان ياقۇپقا خېلىلا سالاپەت كىرىپ قالدى. ئۇ بالىلىرىنىڭ تۇساتتىن ۋاپادار بولۇپ قالغىنىغا خۇشال بولاتتى. ئەمما بۇ قىزغىن كۈتۈشلەرنىڭ تېگىگە يېڭىچە بىر شۇملۇقنىڭ ئۇستىلىق بىلەن يوشۇرۇلغانلىقىدىن خەۋەرسىز ئىدى. بۇ يەردىكى ئويۇن ئىككى ئوغۇل دادىسىنى تالىشىۋاتقان ھالقىلىق پەيتتە ئاشكارىلىنىپ قالدى.

— دادامنى مەن ئېلىپ كېتەي ئاكا، - دېدى زاكىر چىنىدىكى چايدىن بىر يۇتۇم سۇمۇرۇپلا.

— دادام ئەمدى مەشەدە تۇرىدۇ، - سەپرايى ئۆرلىگەن ھەسەن كېسىپلا جاۋاب بەردى.

— سىزنىڭ خىزمىتىڭىز ئالدىراش، دادامغا ئوبدان قارىيالمايسىز.

— ئوغۇلنىڭ چوڭى مەن، دادامغا ئۆزۈم قارىشىم كېرەك.

— سىزگە قارىغاندا مەن ئازادىراق، دادامنىڭ يېنىدىن نېرى بولماي خەۋەر ئالىمەن.

— خۇمدانغا ئاپىرىپ قويۇپ خويمۇ ئوبدان خەۋەر ئالدىكەنلا، - دېدىسەلىيمە گەپكە ئارىلىشىپ.

— ھوي خېنىم، سىلىمۇ ئۆز ۋاقتىدا ئۆيلىرىدىن ھەيدىۋەتكەن ئەمەسمۇ، - دېدى زاكىرنىڭ خوتۇنى پاتىمە.

— ئۆتۈپ تۇرسىلا سىلىگە گېپىم يوق.

— مېنىڭمۇ سىلىگە گەپ قىلىدىغان چولام يوق. دادامنى ئېلىپ كەتسەكلا ئىش تۈگەيدۇ.

— بۇيەرگە دادا ئىزدەپ كەلگەن بولسىلا ئادىشىپلا، سىلىنىڭ دادىلىرى تولغاشتا پىتقا تالىنىپ ياتقاندۇ، دادا لازىم بولسا شۇ يەرگە بارسىلا.

پاتىمىنىڭ ئەسلى يۇرتى تولغاش دېگەن يېزا بولۇپ، كېسەلمەن دادىسى يېقىندىن بېرى ئۆيدە يالغۇز قالغانىدى. سەلىيمىنىڭ گېپىدىن قاتتىق خورلۇق ھېس قىلغان پاتىمە يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭ چېچىغا چاڭگال سالدى.

(ئاخىرى 89 - بەتتە)

ئىمىن مەھمۇدى

قايتىش ...

(ھېكايە)

بۇ يەرگە كېلىپلا ھەممىگە تويماي قاراپ كەتتىم. ۋاي - ۋۇي قارىمامسىز، كۆكتۈت قېپىدەك ئۇستى - ئۇستىلەپ تىزىۋېتىلگەن ئاۋۇ قەۋەت - قەۋەت بىنالارغا، مانا ماۋۇ كوچا - رەستە ۋە ئىككى قاتتىكى گۈللەر ...

ۋاي! ۋاي! ئۇھ ۋايجان، خۇدايا شۈكرى! ھەر نېمە بولسا ئامان قالدىم. ئالدىمغىلا كېلىپ، پۇشقىكىدە تىنىپ توختىغان بۇ ئۈلگۈر ماشىنا جېنىمنى ئالاي دېدىغۇ. ئۇنىڭ ئېغىر پۇشۇلدىشىدىن يۈرىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپ قالدى. ئەمدىلا ھوشۇمنى يىغىپ ئايلىنىپ ئۆتەي دېيىشىمگە، چايناپ پۈركۈۋېتىدىغان ئاچچىقى بىلەن تىكىلىپ تۇرغان شوپۇر:

— كۆزۈڭنى ئېچىپ ئوڭ تەرەپتىن ماڭ موخۇر! - دېدى سەت ئالىيىپ. ھەر نېمە بولسا ئۇرمىدىغۇ، دەيمەن ئىچىمدە. ئەمما شوپۇرنىڭ ھاقارىتى كۆڭلۈمنى قاراڭغۇلاشتۇرۇپ، مېڭىشىمدا كىشىلەرگە قانچە دوقۇرۇپ كەتتىم. پىيادىلەر يولى بىلەن كېتىۋاتقىنىمدا ئۇدۇلۇمدىن بىرى ئورۇق ئېگىز، يەنە بىرى دىقماق ئىككى بالىنى قوغلاپ كېلىۋاتقان يېرىم يالىڭاچ بىر ساراڭنى كۆرۈپ يۈرىكىم جىغغىدە قىلىپ قالدى. باش - كۆزىنى تامامەن يۇڭ - چۇپۇر بېسىپ تۇرغان جۇلدۇر كېيىم قىيايەت ماڭا يېقىنلاپ قالغانلىقىدىن كەينىمگە يېنىپلا شۇ بالىلارغا قوشۇلۇپ قاچتىم. قېچىۋېتىپ: «مەن يا گۇناھ قىلمىسام، نېمىشقا قاچاتتىم»، دەپ ئويلاپ ئاستىلىدىم. تېخى توختا - توختىماستا ساراڭ كېلىپلا مېنى دۇمبالاپ كەتتى. ساراڭنى ھېچكىم تۇتۇۋالمىدى، خورلۇق دەردىدىن سىقىلىپ كەتتىم. كۆز يېشىم توختايدىغاندەك ئەمەس. ئۆپكەمنى باسالماي خېلىغىچە يىغلىدىم. مەڭزىمنى بويلاپ ئاققان تۇزلۇق ياش لەۋلىرىمگە سىڭىشىپ بارماقتا. بۇرنۇمنىڭ قېنىمۇ ھەدەپ ئاغزىمغا كىرىپ كېتىپ ئېرتىپ بولالماي ئاۋارە بولىمەن.

قورسىقىمنىڭ ئاچقىنىدىن بايىقى دەرد ئاستا - ئاستا بېسىلدى. مەيدەم ئاغرىپ چىدالماي كەتتىم. نەدە، نېمە يېيىشىمنى بىلمەيمەن. ئاشخانا، ئۆيلەرنىڭ دېرىزە - تۇرخۇنلىرىدىن تارىغان غىزالارنىڭ پۇراقلىرى دىمىغىمنى غىدىقلاپ، ئىشتىھايىمنى ئۆرلىتىۋەتتى. بولۇپمۇ زىرە، ئاقتۇز سېپىلگەن كاۋاپنىڭ تۈتۈن ئارىلاش پۇرىقى ئاغزىمغا سېرىق سۇ يىغىلدۇرۇپ تۇراتتى. ئۈچەيلىرىم تېخىمۇ تارتىشىپ، قورسىقىم ئىچىگە كىرىپ كېتىۋاتاتتى. قەددىمنى تىك تۇتاي دېسەممۇ ئالدىمغا ئېگىلىپ باراتتىم. پات - پاتلا ئىچىمدە بىر نېمە كۇركىرايتتى. ئويلىسام يانچۇقۇمدا سىنتىنىڭ سېرىقىمۇ يوق، شۇ تاپتا ئۆيدە بولغان بولسامغۇ گۆشلۈك غىزا يەيتتىم، قەنەدە گۆش

قالغان. ئۇلار قانچىلىك پايپېتەك بولۇشتىكىن، بولۇشسۇن، قانچىلىك ئاۋارە بولۇشسىمۇ ئاز ئېدى. بىر بوي تاسمىلىق رەختنى دەپ شۇنچە قىلىشتىغۇ...

— ئىسسىق - ق - ق !!!

تونۇر بېشىدا ئولتۇرغان ناۋاي ئىككى قولىقىنى ئەزان ئېيتقاندەك توتۇۋېلىپ كانىيى يىرتىلغۇدەك تووۋلايتتى. ئاچىنىڭ كۆزى ئاشتا. پەشخۇندىكى بىر - بىرىدىن ئۈز پىشۇرۇپ تىزىۋەتكەن مەگزى قىزىل نانلار مېھرىنى تېخىمۇ تارتىپ، كۆزلىرىمنى ئالىچەكمەن قىلىۋەتتى. تۈكۈرۈكىمنى غۇرت - غۇرت يۇتۇپ، شۇ ياققا بۇرۇلسام،

— كەل يىگىت، كەل. سەندەك ئوغۇل بالىلار يەيدىغان گۆش گىردەبۇ - دېمەسمۇ. سۇنۇق كۆڭلۈم قەۋەتلا كۆتۈرۈلۈپ قالدى. بۇ يەرگە كېلىپ تېخى بىر كىم مېنى « يىگىت، ئوغۇل بالا » دەپ باقمىغانىدى. پاخپاق چاچلىق بۇ ياش ناۋايغا بۆلەكچە زوقلىنىپ كەلدىم.

— ئال يىگىت، ئال. ئالغۇڭ كەلمەيۋاتامدۇ - يا؟

— ئالغۇم كەلمەمدىغان، چاينىمايلا يۇتۇۋەتسەم دەيمەن.

— مانا ساڭا خىلىلاپ ئالدىمغۇ، ئەرزىمەسە پۇل بەرمە.

بىچارىلىقىم تۇتتى، بويىنۇم قىسىلدى.

— ئاكا، ماڭا بىر نان بەرسىڭىز، سۇ توشۇپ بەرسەم...

ناۋاي تونۇر بېشىدىن سەكرەپ چۈشۈپ ياقامنى بوغدى. كۆزنى يۇمۇپ ئاچقىچە بولغان بۇ ئىشقا ھەيتتا ئىشىب

نەلمىدىم. ئاچلىقتىن كۆڭلۈم ئاينىۋاتسا كېرەك.

— سەن ئىكەنسەن - ھە، مۇنا پىق!؟ سەن توڭغۇز بىزنى يەنە ئالدىغىلى كەلدىڭما؟! ...

ياق، بۇ مېنىڭ ئوكۇم ئىكەن، ھاڭ - تاڭ قالدىم. ئۇ مېنىڭ كۆزلىرىمدىن ئەجەبلىنىشنى تۇيسا كېرەك:

— قايسى كۈنى سۇ توشۇپ بېرىمەن، دەپ دادامدىن ئالغان ئىككى چېلەكنى كىمگە ساتتىڭ، ئېيتە؟!

بىردىنلا ئىشنىڭ تەكتىگە يەتتىم.

— ئۇ مەن ئەمەس ئاكا، بولمىسا...

كانىيىم بوغۇلۇپ ئۈنۈم چىقماي قالدى. شۇ ئەسنادا ئۆيدىن چىققان چار ساقال بىر دۈمچەك ماڭا بىر قۇر قاراپ چىقىپ، نەزەرىنى چىرايىمدا چېپپىدە توختىتىپ، سىنچىلاپ قاراندى - دە:

— بۇ ئەمەسكەن، ئۇنى قويىۋەت بالام، كۆرسەم تونۇيمە ئۇ ھارامىنى. چىرايى سېرىق، سەپكۈن يۈز...

— شۇ بولمىسا، شۇنىڭ شېرىكى. ھەممىسىنىڭ تومۇرى بىر بۇ كۈچۈكلەرنىڭ. كىم بىلمەيتتى، ھەممىسىلا بىچارە قىياپەتكە كىرىۋالىدۇ، - ئۇ شۇلارنى دەپ، بىرلا ئىتتىرىۋىدى، يىلتىزى يوق غولدەك كۆل - چۆچىلا دۆۋىسىگە دومىلاپ چۈشتۇم.

— نېرى كەت خۇمپەر! ئىككىنچى بۇ تەرەپتە كۆرۈپ قالسام، توڭكىيىڭنى چېقىۋېتىمەن!

ئۇ شاللاق خوتۇنلاردەك ۋالاقلاپ قالدى. ناھەق ئىزا - ئاھانەتتىن بوغۇلۇپ كەتتىم. كۆز كۆلچىكىمگە توشقان قاتمۇ قات ياش چەمبىرىكى كۆزلىرىمنى غۇۋالاشتۇرۇپ، ھېچنېمىنى كۆرەل

مەي كېتىپ بارىمەن . كۆكلۈمنى خور -
لۇق ، ئاچلىق ، پۇشايمان ئازابلىرى
قىيناماقتا . كۆزلىرىمگە تولغان دۆگە -
لەك - دۆگىلەك ياشلار قايسى كۈنى قې -
يىداپ ئىچكىلى ئۈنىمىغان چۆچۈرە
شەكلىگە كىرىۋېلىپ زادى بۇزۇلغىلى
ئۈنىمىدى .

قورسىقىمنىڭ ئېچى ئەمدى بىلىن -
مەيتتى . ئەمما ھالىم قالمىدى . بىرى
يول ياقىسىدا شاپتۇل يەپ ، شۆپۈك ۋە
ئۇچكىلىرىنى دۆۋىلەپ قويۇپ قوپۇپ
كېتىپتىكەن ، يولغا كەينىمنى قىلغان
پېتى گىژىلدىشىپ ئولاشقان چىۋىنلەر -
نى ئۈركۈتكەچ ئولتۇرۇپ شۆپۈكلەرنى
چالا قويماي تىرىپ يېدىم .

× ×

تىلەمچىلىك ئۇيات ئىش بولسىمۇ ،
ئاچ قالمىدىم . پارچە - پۇرات ، قاتى -
تىق - قۇرۇق بولسىمۇ يېدىم . قايسى
كۈنلىرى كۆزۈمگە سۇرتكىدەك بولغان
نان مۇشۇغۇ . پۇل تېپىپ ، كىرا قى -
لىپ كېتەي دېۋىدىم . بىر كىم ئالقى -
نىمغا پۇل سالار ئەمەس . قەيەردىلا
ماشىنا توختىسا قېشىغا بىر چاپىمەن :
بىرەر رەھىمدىل شوپۇر چىقىپ قالسا ،
ئالغاچ كېتەر دەپ تىلەيمەن . ئەمدى
ئىككىنچى ئۆتكەنكىدەك ئۆزۈمچە ئېسى -
لىپ چىقمايمەن . « پىگەنىزدىنى بىر
كىمگە تاشلاپ بېرىپسەن » دەپ تاسلا
قالدىغۇ ساقچىغا تۇتۇپ بەرگىلى....نان
تاپمىسامۇ پۇل تاپسام بولاتتىغۇ .

بۈگۈن كەچكە يېقىن غەرب تەرەپتىن
سۈرۈلۈپ كەلگەن بوز رەڭ بۇلۇتلار
بىردىنلا شارقىرىتىپ يامغۇر قۇيۇۋەتتى .
يېلىنىڭ كىيىملىرىم بىلەن راسا توڭ -
دۇم . ئەتىگەندىلا تىلەپ يىگەن كەم -
پۇت بىر چىشىمغا ئاغرىق كىرگۈزۈپ
قويغانىدى . شۇ چىشىم ئۇزىراپ قاپ -
تىكەن ، چىشىم-چىشىمغا تەگسىلا قېقى -
لىپ ئاغرىپ ئىلالىقىمنى قويمىغانىدى .
مانا ئەمدى توكۇپ ئۈگە - ئۈگىلىرىم
جۇلىقى چىققان ئەسكى ماتۇردەك جا -
لاقشىپ تىترەيتتى . چىشلىرىم كاسىل -
داپ ئۆسۈپ قالغان چىشىم قېقىلىپ -
سوقۇلۇپ جانغا جاق تويغۇزدى . چىش -
لىرىمنى چىڭ چىشلىۋېلىپمۇ كاسىل -
داشتىن توختىتالمىدىم . بارغانچە سو -
غۇق ئۆتمەكتە . تونۇرلارنىڭ گىۋەز -
لىرىنى يامان باللار ئىگىلەپ بوپتۇ .
بىر لەمپىنىڭ ئاستىغا كىرىپ تۈگۈ -
لۈپ ياتتىم . ئۆزۈمنى ئۇيقۇغا زورلاپ
يېتىپ ، بىر چاغدا كۆزۈم ئۇيقۇغا ئى -
لەشكەنىدى ، يۈزۈمگە نېمىنىڭدۇر ئى -
سىق نەپىسى ئۇرۇلۇپ ، مۈشۈكنىڭكى -
دەك بۇرۇتلار غىدىقلاپ ئۆتتى . كۆ -
زۈمنى ئاچسام بىر ئىت مەندىن سەل
يىراقلاپ بېرىپتۇ . ئىتنىڭ تېرىسىنى
كۆرسەممۇ شۇنچىلىك قورقاتتىم ، يۈ -
رىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپ جان - پىنىم
چىقاي دېدى . ئاستا ئورنۇمدىن تۇراي
دېسەم ، پۇت - قوللىرىم لاكات ، ئۆ -
زۈمنى تىكلەر ھالىم يوق ، ئۆمىلەپ
دېگۈدەك كېلىپ ، يېقىنلا يەردىكى تو -
نۇرلارنىڭ بىرىگە چۈشۈپ ياتتىم . يې -
تىپلا ئۇيقۇغا كەتكەن بولسام كېرەك ،
ئۆيدىكىلەرنى چۈشەپتىمەن . ئانام بى -
لەن دادام مېنىڭ توغرامدىن تاپا -
تەنە قىلىشىپ ئازارلاشتى . ئاخىرى
ئاجرىشىمىز دەپ مېڭىشتى . شۇنداق
تۇرىۋىدى ، بىرىنىڭ قوپال نوقۇشلى -
رى ۋە چالۋاقاشلىرىدىن ئۇيقۇم يېشى -
لىپ چۈشۈم ئۈزۈلدى . بېشىمنى كۆتۈ -
رۈپ قارىسام ، نىمكا تونۇر بېشىدا

قولىدا كۆسەيىنى تۇتقىنىچە قايناۋېتىپتۇ :

— ئەمدى بۇ شۇمتەك نەدىن كەلگەندۇ ؟ ئاخشامغۇ ھەممىسىنى قوغلىۋەتكەن ، تونۇرنىڭ گىۋەنلىرىنى يەملەپ قولۇم تىنمايلا كەتتىغۇ ...

پۇت - قوللىرىم سىرقىراپ ، پۈتۈن بەدىنىم ئۇيۇشۇپ ، ھالىم قالمىغانىدى . تىللىرىم شىلاشقان ، گاللىرىم قۇرۇغان ، بىرەر چېلەك سۇ ئىچكىدەك ئۇسسۇلۇق تۇتقانىدى . تېخىمۇ بەك يامان بولغىنى چوڭ - كىچىك تەرىتىم قاتتىق قىستاپ ، ئېيتقۇسىز قىينىلىۋاتاتتىم . قېرىشقاندەك شۇنچە سەھەردىمۇ قايىققا قارىسام ئادەم مىغ-مىغ ، ھاجەتخانا بولغۇدەك بىرەر جاي كۆزۈمگە چېلىقمايتتى ھەم ئالدىراپ ، ھەم قىينىلىپ كېتىۋاتىمەن . خېلى ماڭغاندىن كېيىن بىر ئۆستەڭگە ئۇلاشتىم . ئۇنىڭدا ئېقىۋاتقىنى قانداق سۇ . خۇددى ... پۇرىقىنى پۇرىماي تۇرۇپمۇ ، رەڭگىدىن سەسكىنىسەن . قانداق سۇ بولسا بولمامدۇ ، ئۇسساپ ئۆلەي دېگەندە ھېسابلىشىپ نېمە كەپتۇ . ئارانلا ئىككى ئوچۇم سۇ ئىچكەنىدىم .

— ھوي پاسكىنا ، چىققە بۇياققا ! — دەپ ۋارقىرىدى بىرى كەينىمدىن . شۇنداق قارىسام ، ئۆسكىلەڭ قاشلىق قوشۇمىسى تۈرۈلگەن قامەتلىك بىر ئادەم ماڭا قاراپ ، كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقىرىپ كېلىۋېتىپتۇ . نېمە قىلىپ قويغىنىمنى ئويلاپ ئۈلگۈرمىدىم . «چاڭ» قىلىپ ئېڭىكىمگە بىر شاپىلاق ئورۇلدى .

— ھايۋانمۇ سەن ، شۇنداق نىجاسەت سۇنى ئىچكىلى . قارىغىنا ، نېمە ئۇ ، لەيلەپ كەلگىنى؟

كۆز ئالدىمدىن كۈنجۈرىدەك ساپ - سېرىق ، كاللەك - كاللەك بىر نېمىلەرنى كۆپۈكچىلىتىپ ئۆستەڭ سۈيى ئېقىپ كېتىۋاتاتتى . كۆزۈمدىن تاراملاپ تۆكۈلگەن ياشلار لەۋلىرىمگە سىڭىشىپ تۇزلۇق تەمپەيدا قىلماقتا ئىدى . ھېلىقى كىشىنىڭ ماڭا ئىچى ئاغرىدى بولغاي ، پەنجىلىك قولى بىلەن گەدەنلىرىمنى سىيلاپ تۇرۇپ ، كۆڭۈل قويدى . پۈتۈن ئەھۋالىمنى ئۇقۇپ ، بېشىمنى چايقىغان ھالدا :

— يامان قىپسەن ، يامان ، — دېدى ، — ئاتا - ئانا دېگەن بالىنى خوشى كەلسە سۆيىدۇ ، يالايدۇ . ئاچچىقىنى كەلتۈرسەڭ تىللايدۇ . ئۇرۇپ - دۆشكەللەپ قويىدۇ . چىدىغۇلۇق ، مانا ئەمدى ئاتا - ئاناڭ چىدىغانىدۇ . سەن ئۇچۇن قانچىلىك ئاۋارە بولۇشقاندۇ ...

يۈرىكىم « جىغ » قىلىپ قالدى . راست ، ئاتا - ئانام قانچىلىك پايپېتەك بولۇشقاندۇ .

— يۈر ، مەن سېنى يولغا سېلىپ قوياي ، بېرىپ ئاتا - ئاناڭنى خاتىرجەم قىلغىن .

قەدەم ئالارغا جېنىم بولامدۇ . پۇت - قوللىرىم بوشىشىپ لەسسىدە ئولتۇرۇپ قالدىم . قەيەرىم ئاغرىۋاتقىنىنىمۇ بىلمەيمەن . ھەممە يېرىمدىن جېنىم تاراپ چىقىپ كېتىۋاتقاندەك ئىدى . ئاھ ، ئۆلىدىغان ئوخشايمەن . شۇنچە خورلۇق تارتىپ ، ئاتا - ئانامنىڭ قەدرىگە يەتكەندە ، ئۇلار بىلەن قايتا كۆرۈشەلمەي ئۆلىدىغان بولدۇم . ئىچ - ئىچىمدىن قىستاپ كەلگەن يىغىدىن سىلكىنىپ كەتتىم .

— ھوي، كۆزلىرىڭدىن كېسەل قايناپ تېشىپتىغۇ. چىرايىڭدا قان دېگەن يوق، شېشىدەك ئاقىرىپ كېتىپسەن...

ئۇ يول بويىدىن بىر مەپە چاقىرىپ، مېنى ياتقۇزدى-دە، ئۇدۇل دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ كۆرسەتتى.

ئاندىن ئۆيىگە ئەكېلىپ ياتقۇزدى. ئۇنىڭ نېمە ھۈنەر قىلىدىغانلىقىنى ئۇقمىدىم. ئىشىنى قىلىپ ھەممىلا ئادەم ئۇنى «ئۇستام، ئۇستام» دەپ، ئالدىدا قول باغلاپ تۇرىدىكەن. مەن ئۇستامنىڭ ئۆيىدە ئۈچ كۈن ياتتىم. ئۇلار مېنى ياخشى كۈتتى. ئۇ بەك كۆيۈمچان كىشىكەن. ئۇنىڭ ئاشۇ ئۆسكىلەڭ قاشلىرى قەلبىمگە ئورناپ كەتتى. ئۇلارنىڭ مەن ئۈچۈن قىلغان ھەر بىر ئىشى كۆڭلۈمگە ياغدەك يېقىپ، قانائەت ھاسىل قىلغان ھالدا، ئۇلارغا ياخشىچاقلىق بىلەن زوقلىنىپ قارايمەن.

ئىلگىرى بىرەر كېسەل بولۇپ قالسام، ئاتا-ئانام بۇنىڭدىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق پايپېتەك بولۇشاتتى. مەن بولسام كېسىلىمنى ئاشۇلار سالغاندەك، كىچىككىنە ئاغرىققىمۇ ۋايۋايلاپ، قاپاقلىرىمنى ئاچماي، گىدىيىپ يېتىۋالاتتىم. ئانامنىڭ قوللىرى پېشانەمدىن ھېچ نېرى بارمايتتى، پۇتلىرىمنى، بەللىرىمنى مۇجۇيتتى. لېكىن بۇ كۆيۈمچانلىقلارغىمۇ غۇدۇراپ دوق قىلاتتىم. مانا ئەمدى ياتلارنىڭ ئادەتتىكىچە كۈتكىنىدىنمۇ خۇشال بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەر بىر ئىشىغا خۇشامەتلىك نەزىرىم بىلەن قاراپ ياتقىمەن. نېمىلا بولمىسۇن كېسىلىمنى باقتى ئەمەسمۇ، مۇشۇنداق چاغدا كوچىدا قالسام قانداق قىلغۇلۇق!؟

مەن ئۇلارنىڭ ئۆيىدە يەنە بىر-ئىككى كۈن ياتقانمۇ بولاتتىم. لېكىن ئاخشام تېلېۋىزوردا بېرىلگەن ئادەم ئىزدەش ئېلانى كېسىلىمنى ئالىقاياقلارغا ئۇچۇرىۋەتتى. ئېلاندا ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەن بىر بالىنى دادىسىنىڭ ئىزدەپ شەھەرگە كىرگەنلىكى، بالىسىغا ئوخشىغان بىرسىگە يېتىشىۋېلىش ئۈچۈن يولنى توغرىسىغا كېسىپ ئالدىراش ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا موتسىكلىت سوقۇۋەتكەنلىكى، ئۇ بالىنىڭ مۇشۇ ئېلاننى ئاڭلىغان ھامان ئائىلىسىگە قايتىشى كېرەكلىكى ئېيتىلغانىدى.

بۇ ئىش گويا مېنىڭ دادامنىڭ، بىزنىڭ ئائىلىمىزنىڭ بېشىغا كەلگەندەك، بېشىمدا چاقماق چاقتى. جىنىمسىرقىراپ تىت-تىت بولۇپ كەتتىم. شۇڭىمۇ بۈگۈن ئەتىگەندىلا ئائىلىگە قاراپ يولغا چىقتىم. ھېلىقى ئۇستاملار مېنى قاتناش بېكىتىگە ئەكېلىپ يولغا سېلىپ قويدى. ئاپتوبۇسنىڭ تېخىمۇ تېزرەك يۈرمىگەنلىكىگە ئىچىم تىتىلدايتتى.

ئائىلىگە بېرىپ ئانام، داداملارنىڭ بوينىنى قۇچاقلاپ قانغۇچە يىغلىۋالسام پۇخادىن چىقارمەن. شۇ غەمگۇزارلىرىمنىڭ مېنى دەپ ھالىدىن كەتكەن پۇت-قولىغا ئۆمۈر بويى ھاسا تاياق بولسام دەيمەن. ئاھ، تولىمۇ كېچىكىپ يېتىلگەن ئەقىل!

مەتئابدۇللا باقى

غەم قىلما، قىزىم

(ھېكايە)

ئۇ «د د ۋ» ئىچىۋېلىپ دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ قۇتقۇزۇۋېلىنغاندىن كېيىنلا ئاتا - ئانىسى ئاخىرى ئىككىمىزنىڭ توي قىلىشىغا قوشۇلدى.

قىز مېنى ئۆلگۈدەك ياخشى كۆرەتتى، مەنمۇ ھەم ئۇنى جېنىمدىن ئەتىۋار بىلەتتىم. بىراق ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى «ئىككى ئېغىز ئەسكى ئۆيدىن باشقا ھېچ نەرسىسى يوق يېتىم ئوغلاققا بېرىدىغان قىزىم يوق.» دەپ مېنى كۆرەر كۆزى يوق ئىدى. راست، ئۇلارنىڭ دېگەن سۆزلىرىنىڭمۇ ئاساسى بار ئىدى. رەھمەتلىك ئانام بىلەن دادام مېنى بەش ياش چېغىمدىلا تاغامغا قالدۇرۇپ، ئارقا - ئارقىدىن باقىي ئالەمگە رەھلەت قىلغانىدى. تاغام بارلىقىنى بېغىشلاپ مېنى ئىگىبىر جاپادا چوڭ قىلىپ پەرزىنى ئادا قىلىشقا شۇنچە تىرىشقان بولسىمۇ ئەپسۇسكى، ئۇنىڭغا ئۆلگۈرمەيلا ئىككى يىلنىڭ ئالدىدا كۆز يۇمدى. شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ ئىككى ئېغىزلىق كونا ئۆيى ماڭا قالدى، تاملىرى غۇلاپ چۈشۈۋاتقان بۇ كونا ئۆيدە، تاغامنىڭ چىرىغىنى ياندۇرۇش ئوڭاي چۈشىدۇ دەمسىز؟

مەن توي قىلىش ئۈچۈن كۆپرەك پۇل بولمىسا بولمايدىغانلىقىنى ئوبدان بىلەتتىم. شۇڭا ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ جاپاغا چىداپ قۇرۇلۇشتا لايچىلىق قىلدىم. ئىككى يىل ئىچىدە ئىككى مىڭ يۈەندىن ئارتۇق پۇل يىغدىم. بىز شۇ پۇل بىلەن ئاران دېگەندە ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولۇۋالدۇق. قولىمىزدا كېيىنكى تۇرمۇشىمىز ئۈچۈن بىر ئازمۇ پۇل قالمىغان بولسىمۇ، بىراق ئىككىمىزنىڭ ئاخىرى بىرگە بولالىغانلىقىمىزغا ئۆزىمىزنى تولىمۇ بەختلىك ھېسابلايتتۇق.

بىز توي قىلىپ ئىككىنچى يىلى ئايالىم پاقلاندەك بىر قىز تۇغدى. ئاددىي - ساددا، سېرىقتال ئۆتۈۋاتقان تۇرمۇشىمىزغا قىزىمىزنىڭ قوشۇلۇشى ئۆيىمىزگە زىيادە خۇشاللىق ئاتا قىلغانىدى.

رەپىقەم ئاق كۆڭۈل، سەممىي، تۇرمۇشتا ئېپى بار ئايال بولۇپ غورىگىل تۇرمۇشىمىزنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ماڭا ئوخشاشلا جان پىدالىق بىلەن ئىشلەيتتى. ھەممىدە ئۇ قىزىمىزنى يارامىلىق چوڭ قىلىش ئۈچۈن بارلىقىنى بېغىشلاشقا تەييار ئىدى. شۇنداقتىمۇ يوقسۇللىقنىڭ دەردى يامان بولىدىكەن. ناگان - ناگاندا موھتاجلىق ئىلكىدە غېرىبسىنىپ يۈرگەن چاغلىرىمىزدا كۆڭلىمىزگە تەسەللىي بېرىدىغان ئىشلارمۇ بولۇپ قالاتتى.

ئارىدىن ئۇزاق ۋاقىت ئۆتمەي باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ئوقۇتقۇچىمنىڭ ياردىمى بىلەن بىر ئىدارىنىڭ دەرۋازىسىنى ساقلايدىغان خىزمەتنى تېپىۋالدىم. مۇقىم ئىش ئورنۇمنىڭ بولغانلىقىدىن تولىمۇ خۇشال ئىدىم. ئىدارىمىزدىن ماڭا

ئايدا بىر يۈز ئەللىك يۈەن ئايلىق بېرەتتى. مۇشۇ پۇل بىلەن ئەپلەپ-سەپلەپ تۇرمۇشىمىزنى ئۆتكۈزەتتۇق. ئانىچە-مۇنچە ئېپىشىنالىساق دەم ئېلىش كۈنلىرى قىزىمىزنى ئېلىپ باغچا-رەستىلەرنى ئايلىنىپ كېلەتتۇق. ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن بالىنى ئۇخلىتىپ قويۇپ ئەر-خوتۇن ئىككىمىز تۇرمۇشنىڭ بىر تالاي ئىشلىرى ئۈستىدە ئۇزۇندىن-ئۇزۇن سۆزلىشەتتۇق. ئاخىردا ئادىتىمىز بويىچە «كۈنلەر بارغانسېرى ياخشى بولىدۇ» دېيىشىپ يېتىپ قالاتتۇق.

قىزىمىز ھەش-پەش دېگۈچە مەكتەپ يېشىغا يېتىپ بىرىنچى سىنىپقا قوبۇل قىلىندى. ئۇ ھەر كۈنى ئەتىگەن مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ ئىككى قۇلىقىمنى تۇتۇپ تۇرۇپ سۆيۈپ قوياتتى-دە، مەكتەپكە ماڭاتتى. بۇ ئۇنىڭغا ئادەت بولۇپ قالغانىدى. كەچتە ئايالىم ئۆينىڭ پارچە-پۇرات ئىشلىرى ۋە ئاددىي ئەمما بىز ئۈچۈن تېتىملىق بولغان كەچلىك تاماقنىڭ تەييارلىقى بىلەن ئاۋارە بولاتتى. تاماقتىن كېيىن مەن ئۆيىمىز ئۈچۈن بىر-دىنبىر قوشۇمچە كىرىم مەنبەسى بولغان توخۇكاتىكىنىڭ يېنىدا توخۇلارغا يەم-خەشەك تەييارلاش بىلەن ئاۋارە بولاتتىم. قىزىمىز بولسا رەسىم سىزىشقا كىرىشىپ كېتەتتى.

— قىزىم نېمە سىزىۋاتىسەن؟- دەپ سورايتتىم قولۇم ئىشتىن بوشىغاندا ئۇنىڭغا سۆيۈنۈش ئىچىدە بېقىپ. ئۇ، سىزغان رەسىمىنى چۈشەندۈرەتتى.

— بۇ بىزنىڭ مەكتەپنىڭ گۈللۈكى، ماۋۇ قۇملۇق، ئۇ بولسا بىزنىڭ ئۆي. قاراڭ، ئوخشاپتىمۇ؟

مەن بىر قېتىم: «سەن قايسى قۇملۇقنى سىزدىڭ؟» دەپ سورىغىنىمدا، قىزىم:

— رەسىم مۇئەللىمىمىز بىزنىڭ يۇرتىمىزدا قۇملار كۆپ، ئەتراپىمىزنىڭ ھەممىسى قۇملۇق بىلەن تۇتاش، قۇملار بىزنىڭ بايلىقىمىز دېگەن، مەن شۇ قۇملارنى سىزدىم،- دەپ جاۋاب بەرگەنىدى. مەن كېچىچە قىزىمنىڭ سىزغان رەسىمىنى خىيال قىلىپ چىقتىم. ئەمەلىيەتتە يۇرتىمىز قۇم دېڭىزىدىكى يېگانە ئارالغىلا ئوخشايتتى." راست، ئۇ بىزگە بەخت ئاتا قىلىدۇ، دەپ كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇردۇم.

بۇ يىلقى بالىلار بايرىمىنىڭ ھارپا كۈنىدە قىزىمىز سەككىز ياشقا تولغانىدى. ئۇنىڭ تەلىپى بويىچە ھايۋاناتلار باغچىسىغا باردۇق. كېيىن رەستە ئايلاندۇق. يول بويى ماگىزىن ئارىلىدۇق. بىر چاغدا قارىساق يېنىمىزدا قىزىمىز يوق، ئۇنى ئىزدەپ يۈرۈپ ئاران تەستە «بالىلار كىيىم ماگىزىنى» ئىچىدىن تاپتۇق. ئۇ قىزىل چاچلىق مودېل قىزچاققا كىيگۈزۈپ قويۇلغان ئوقۇغۇچىلار كىيىمىگە قىزىقىش ئىچىدە تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى. ئۇ بىزنىڭ كەلگەنلىكىمىزنى سەزگەندىن كېيىن، كىيىمدىن كۆزىنى ئۈزمەي تۇرۇپ بوش ئەمما زىل ئاۋاز بىلەن:

— دادا، بۇ كىيىمنى ماڭا ئېلىپ بېرىڭا! مۇئەللىم بايرامدا مۇشۇنداق كىيىم كىيىڭلار دېگەنتى،- دېدى. بۇ ئۇنىڭ ماڭا بىرىنچى قېتىم مۇشۇنداق تەلەپ قويۇشى ئىدى. ئەگەر يېنىمدىكى پۇل بۇ كىيىمنى سېتىۋېلىشقا يەتكەن بولسىدى ئۇنى شۇ ھامان ئېلىپ بەر-

گەن بولاتتىم. بىراق يانچۇقۇم قۇرۇق ئىدى. ئايالىم ماڭا بىر نەرسە دېگىن، دېگەندەك قاراپ قويدى. مەن ئۇنىڭ ئىككى دولىسىدىن تۇتۇپ تۇرۇپ:

— ماقۇل قىزىم، ئەتە ئېلىپ بېرەي بولامدۇ؟ — دېدىم. ئۇ بىر دەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن بىر نەرسىنى خىيالغا كەلتۈردى بولغاي، لېۋىنى يېنىك چىشلەپ قويۇپ زۇۋان سۈرمىدى. ئايالىم بىلەن ئىككىمىز تولىمۇ ئازابلاندۇق. ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ كۆڭلىمىز ئارامىغا چۈشمىدى. قانداقلا بولمىسۇن، بىر ئامال قىلىپ ئاشۇ كىيىمنى قىزىمغا ئېلىپ بېرىشىم كېرەك، ئۇ شۇنداق قىلىشىمنى سائەتلەپ، مىنۇتلاپ كۈتەتتى... ئەپسۇس، ھازىر دەل ئاي ئاخىرى بولۇپ، ئىش ھەققىنى تېخى تارقاتمىغانىدى. بىر ھازا باش قاتۇرۇپ ئويلىغان بولساممۇ تونۇش-بىلىشلەرنىڭ ئىچىدە قەرز بېرىپ تۇرالىغۇدەك بىرەسىنى ئويلاپ تاپالمىدىم. ئامال قانچە، تونۇش - بىلىشلەرنىڭمۇ ئەھۋالى مەندىن قېلىشمايتتى.

ئەتىسى ئەتىگەن قىزىم مەكتەپكە مېڭىشتىن بۇرۇن، ئادەتتىكىدەك مېنى سۆيۈپ قويدى. مەن تېخىچىلا بىرەر ئامال قىلالمىغانىدىم. شۇڭا ئۇنىڭ كىيىمنىڭ گېپىنى قىلىپ سېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇنى مەكتەپكە تېزراق مېڭىشقا بۇيرۇدۇم.

— دادا، — دەپ ئېغىز ئاچتى قىزىم كۈتۈلمىگەندە، ماڭا مەيۈس ھالدا تىكىلىپ، — ماڭا يېڭى كىيىم ئېلىپ بەرمەڭ. مۇئەللىم «ئاتا - ئاناڭلارنى يېڭى كىيىم ئېلىپ بەر» دەپ قىستاۋەرمەڭلار، ئۆزلىرى ئېلىپ بەرسە مەيلى، بولمىسا ئۇلارنى تەڭلىكتە قالدۇرماڭلار. بىزنىڭ يۇرت تېخى ھاللىق سەۋىيىگە يەتمىدى، دېگەن، ئېيتىڭە دادا، ھاللىق سەۋىيە دېگەن نېمە؟

مەن بوغۇزۇمغا بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك، قىزىمنىڭ چىرايىغا قاراپ تۇرۇپ قالدىم. شۇ تاپتا ئۇنىڭ سوئالىغا قانداق جاۋاب بېرىشنى بىلمەيتتىم. دەرۋەقە مەنمۇ بۇ ھەقتە كۆپ ئويلايمەن. زادى ھاللىق سەۋىيە دېگەن قانداقتۇ؟ ئەزەلدىن ھاللىق تۇرمۇش كەچۈرۈپ باقمىغانلىقىمىز ئۈچۈن بۇ ھەقتە چىش يېرىپ بىر نېمە دېيەلمەيتتىم.

قىزىم مېنىڭ تەڭقىسلىقتا قالغانلىقىمنى كۆرۈپ «دادامنى خاپا قىلىپ قويدۇم» دەپ ئويلىدى بولغاي، لېۋىنى يېنىك چىشلەپ يۈگۈرگىنىچە ئۆيدىن چىقىپ كەتتى.

بىر چاغدا ئايالىمنىڭمۇ ھويلىدا تۇرۇپ مىشىلداپ يىغلاۋاتقانلىقىنى بىلدىم. شۇ ئان مېنىڭمۇ كۆڭلۈم بۇزۇلدى. شۇ ھالدا ئولتۇرۇپ ئۆتكەن كۈنلەرنى بىر قۇر ئەسلىدىم. بۈگۈن بىلەن سېلىشتۇردۇم. «ھازىر ئىلگىرىكىدىن ھالىمىز كۆپ ياخشى، تىرىشىپ ئىشلىسەكلا تېخىمۇ ياخشىلىنىدۇ» بىردىنلا كۆز ئالدىم يورۇپ كەتكەندەك بولدى - دە، نېسىپ بولۇش ئالدىدا تۇرغان قۇۋناق كۈنلەرنىڭ يالقۇنلۇق مېھرى قەلبىمنى لەرزىگە سالدى. چوڭقۇر ئىشەنچ بىلەن ئۆز - ئۆزۈمگە شۇنداق پىچىرلىدىم. «غەم قىلما قىزىم، بىز چوقۇم ھاللىق سەۋىيىگە يېتىمىز. ھازىرمۇ كۈنلىرىمىز بارغانسېرى ياخشىلىنىۋاتىدۇ. مانا بۇ ھاللىق سەۋىيىنىڭ بېشارىتى»

ئەخمەتجان تۇرۇپ

تاڭلارنى ئۇزاتتىم جىمجىت بىناۋا

ئۈمىدلىك ياش شائىر ئەخمەتجان تۇرۇپ 1970 - يىلى 12 - ئايدا گۇما ناھىيىسىنىڭ زاڭگۇي يېزىسىدا تۇغۇلغان. 1987 - يىلى 9 - ئايدا خوتەن ئالىي سىنىپ تېخنىكومىنىڭ تىل - ئەدەبىيات كەسپىگە قوبۇل قىلىنغان. ئۇ 1990 - يىلدىن باشلاپ ھازىرغا قەدەر زاڭگۇي ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق قىلىپ كېلىۋاتىدۇ.

ئۇنىڭ ئىجادىيىتى 1990 - يىلى باشلانغان بولۇپ، ھازىرغا قەدەر ئاپتونوم رايون تەۋەسىدىكى ھەر قايسى گېزىت - ژۇرناللاردا 350 پارچىدىن ئارتۇق شېئىرىي ئەسىرى ئېلان قىلىندى. «قەشقەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلى ئۇيۇشتۇرغان «ئانا يۇرت — ئالتۇن دىيار» تېمىسىدىكى شېئىرلار مۇسابىقىسىدا «يۈرىكىمگە چېكىلگەن سەھرا» ناملىق شېئىرى 3 - دەرىجىگە، «تۇن باغرىدىن ساقىغان ئاۋاز» ناملىق شېئىرى «بوستان» ژۇرنىلى تەرىپىدىن «مۇنەۋۋەر ئەسەر» مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

ئەخمەتجان تۇرۇپ «سۆيگۈ جۇلاسى»، «ئەقىدە گۈلى» ناملىق شېئىرلار توپلاملىرىنى نەشرىياتقا سۇندى. ھازىر «چوغلۇق كۈلگەن دالا» ناملىق توپلىمى ئۈستىدە ئىشلىمەكتە.

ئۇ خوتەن ۋىلايەتلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

تاغلىق كەنتكە خەت

قىياغا باش قويغان مەھەللە،
يۈرىكىمدە باردۇر سۈرىتىڭ.
مەن يىراقتا بولساممۇ شۇ تاپ،
ناخشام سېنى قۇچاقلايدۇ چىڭ.

ئېسىڭدىمۇ، قويىنى ھەيدەپ،
چۈشلىرىڭنى ئۈركۈتكەن بالا.
توپا يولدىن ئىپار توزىتىپ،
چاڭ كەلتۈرۈپ قىلغىنىم ناۋا.

ئېسىڭدىمۇ، يايلاقلىرىڭنىڭ،
شوخلىقىمغا كەلگەنلىكى تار.
كۆكسىڭگە ئىس تاراتقىنىم ھەم،
تېرىنىپ كېلىپ بىر قۇچاق چاۋار.

ئېسىڭدىمۇ، بۈركۈتنى كۆرۈپ،
خىياللارغا چۆكۈپ كەتكىنىم.
ئۆرتەنسىمۇ قىلتاقچى تەقدىر،
مەسۇم دىلغا زىيا سەپكىنىم...

مېنى بۇ دەم بىلمەكچى بولساڭ،
زەر قۇياشتىن سورا مېھرىمنى.
ئاۋازىمنى قالساڭ سېغىنىپ
تىڭشىغاچتۇر خوراز كۈيىمنى.

× ×

خىلۋەتتىكى ئەي تاغلىق كەنت،
يۈرىكىمدە باردۇر سۈرىتىڭ.
مەن يىراقتا بولساممۇ شۇ تاپ،
ناخشام سېنى قۇچاقلايدۇ چىڭ.

يۈرىكىمدە قالدى ئاۋازىڭ

(كېرىيە خەلق ناخشىچىسى ئەھەت ئاكىغا بېغىشلايمەن)

تۈنلەرنىڭ باغرىنى تەشكەندە ئۈنۈڭ،
يۈرەكنىڭ بېغىشى كۆيدى «پىژ» قىلىپ.

چۈشكەندە ناخشاڭدىن ئازاب تورۇكلاپ،
كەتتى ئاھ، كۆكۈلگە يالقۇن چېچىلىپ.
پەسلىدى يۇلتۇزلار توپىمۇ بىر كەچ،
قەلبىدىن ھەسرەتنى توزۇتماق بولۇپ.
ۋە لېكىن شۇمشىيىپ قالدى بارخانلار،
سېلىنغاچ شور باسقان قەلبىگە قۇلۇپ.
بەختتۇر بىز ئۈچۈن بىرقۇلدىغان تار،
قالمىسۇن ھەر ئەسنا ئاۋازىڭ پەسلەپ.
مەردلەرنىڭ كۆكسىدە چېلىنسىمۇ داپ،
يېرىلماس بەك ئاسان (كەتمە ئەنسىرەپ.)
كۆيلىرىڭ پەر قېقىپ تۇرسۇن ئەبەدىي،
(كۆي دېگەن يۈرەككە قىلىدۇ شىپا.)
داۋۇتجان①خۇش بولسۇن ئىنىم قالدى دەپ
ئالقىشقا كۆمۈلۈپ - كۆمۈلۈپ ياشا.

ساۋاقداشلار خاتىرىسىگە

1

شەبنەمدەك غۇبارسىز بىر توپ قۇش ئىدۇق،
كېلەچەك ئىشقىدا چوغ بولۇپ يانغان.
ھەرسەھەر دەمدەردەك ئۈنلىسەك بىق-بىق
دىللارنىڭ تەكتىدە چاقنايتتى ئارمان.

بار ئىدى يۈرەكتە لىپمۇ-لىق مېھىر،
بار ئىدى سوۋۇماس مەسۇم مۇھەببەت.
تەنلەرگە يېقىنلاپ كېلەلمەيتتى كىر،
سۇۋادان تۇۋىدە قۇرغاندا سۆھبەت.

قاقاقلاپ كۈلەتتۇق بىر ھازاغىچە،
كۆكۈلدىن-كۆكۈلگە ئاققاندا چاقچاق.
يەتمىگەن چاغلاردا سوئال تېگىگە،
چۇرۇقلاپ كېتەتتۇق ئۇزاق، بەك ئۇزاق.

رەنجىشنى بىلمەيتتۇق، رەنجىتىشنى ھەم
كۆكسىمىز دەريادەك ئىدى بىپايان.
ئۇۋۇلماق بولسا گەر توساتتىن ئەلەم،
توزۇيتتى نىگاھلار زەربىدىن شۇئان.

2

ياشايلى ھاياتنى مەھكەم قۇچاقلاپ،
ئىز بىز گۈللەرگە كەتسۇن كۆمۈلۈپ.
رەقىبىنىڭ كۆزىنى قويايلى ياشلاپ،
باغلارغا گۈگۈمدەك كەلسە سىۋرۇلۇپ.

قۇياشنىڭ باغرىغا ياسايلى ئۇۋا،
تۇغۇلسۇن بىزلەردىن سۇپسۇزۇك سەھەر.
ئادەملىك بۇرچىنى قىلايلى ئادا،
تىنىقلار مۇز بولۇپ قاتقانغا قەدەر.

يىغلاڭغۇ مەكتۇپ

پەرىشتىدەك مۇلايىم ئانا،
كۈندەك قوپۇپ بىر سەھەر يەنە.
غېمىم بىلەن قىلغانسەن ناشتا،
ئۇنىماپ كەتسە دەمدىرىم مۇڭلۇق.
ئاڭلىغاندەك مەسۇم ئۈنۈمنى،
ئۆرتەنگەندۇ قەلبىڭ قوقاستا.

تىك تۇرغاندا چاينىڭ شامىسى،
مېنى كېلەر دېگەنسەن بەلكىم.
مۆرەپ كەتسە موزىيىم سوزۇپ،
سېغىنىشقا تولغان يۈرىكىڭ
تەكرار-تەكرار قىلغاندۇ چىم-چىم.

گۈل قوندۇرۇپ توپىلىق يولغا،
يۈدۈپ ماڭساڭ بىر تاغار ئوتنى،
چىلىق-چىلىق كەتكەنسەن تەرلەپ.
تەكىيگە باش قويۇشتىن ئاۋۋال،
سۈرتىمىنى ئېنىق كۆرەلمەي.
جىن چىراغنى قويغانسەن پەرلەپ ...

بىلسەڭ شۇ تاپ بۇ يەردە ئانا،
ئۈچلانماقتا زېھنىم يىڭنىدەك.
مەرپەتنىڭ ئۇز چاقنىشىدا،
جىمجىتلىقتا قايتىمەن بىر كۈن.
ئەگەشتۈرۈپ ئاينى، قۇياشنى،
مەھەللەم كەچ ئۇيقۇدا چاغدا.

① داۋۇتجان ناسىرنى دېمەكچى.

ئابدۇشۈكۈر راشىدىن

جەنۇبتىكى يېشىل چۈش

جەنۇبتىكى يېشىل چۈش

جەنۇبىنىڭ دېڭىزى قىزلار كۆكسىدەك،
دولقۇنلار ئۈزاتسا لىرىك قوللارنى.
يىلاندەك تولغانغان ئالۋۇن ئىچىدە،
ماڭغانچە - ماڭغۇسى كېلەر يوللارنى.
جەنۇبتا دېڭىز كۆپ يېشىل چۈشلەردەك،
خوتەن كۆپ چۈش كۆرگەن چىرايلىق يۈرەك

پارلايدۇ قۇياشتەك يىراق شۇ قەدەر،
قاپقارا تەرلەرگە چۆمۈلگەن گەۋدە.
ئېھتىمال بۇ يەردە يادلىنار شەھەر،
يىگىتلەر مەي ئىچىپ كەيىپ سۈرگەندە.
ئۇيۇققا چىرمىشىپ كەتكەن شۇ قەدەر،
مەنز دىلىنىڭ چېگرىسى ئۇنتۇلغان نەدە؟
بىر خىسلەت بار دېسە مۇشۇ ۋەتەندە،
ئۇ، بەلكىم تېپىلار گۈلگۈن خوتەندە.

قوللىرى قاپارغان يۈزلىرى كۆيگەن،
دېھقاننىڭ ھەيكىلى گۈزەل بىر شېئىر.
مەنغۇ ئاھ، قانىماستىن يېنىشلاپ كۆرگەن،
قەلبىمدە كۈۋەجەپ يالقۇنلۇق مېھىر.
جەنۇبتا دېڭىز كۆپ قىسمىتى ئۆلگەن،
كەلگۈسى بىر بوۋاق يېڭى تۆرەلگەن.
شائىرنىڭ يۈرىكى جۇش ئۇرغان خوتەن،
قوينۇڭنى ھەرەمدەك ئۇلۇغ سېزىمەن.

قوشتاغ بازىرىدا دوستلار ...

قەدىرلىك دوستلىرىم كېچىنىڭ يولى،
كېچىدەك تويۇلغاي قوشتاغقا يەتسەك.
يۈرەكلەر كېتەرمۇ چاك - چاك يېرىلىپ،
ئۇچرىشىش پەيتىدە چىڭ باغاش ئەتسەك.

چىغىرىقلار زەر رەڭگە كىرگەن «جاڭگال» دا،
خاتىرە قالدۇرۇش مۇمكىنمۇ بىر رەت.

چۆمۈلۈش مۇمكىنمۇ سوغۇق دەرياغا،
بايىلا تۇغۇلغان بوۋاق بالىدەك.

ئېھ، قوشتاغ باغرىڭنى سۇغارساڭ مەيلى،
سۇغىرىپ بىر نۆۋەت مېھرىڭ سۆيىدە.
جەننەتكە كىرگەندەك بولىمەن مەڭگۈ،
ياتسامۇ ئۆلۈمنىڭ پۇراپ تۆۋىدە.

يىراقتىن قوشتاغنى سېغىنىش

ناۋاتتىن دەملەنگەن ئابىھايات سۇ،
ھېلىمۇ شىلدىرلاپ ئاقامدىغاندۇ؟
ياڭاقنىڭ دەرىخى ئاستىدا دېھقان،
كەتمەننى مەردانە چاپامدىغاندۇ؟

قوغۇنلۇق بېشىدا ساتما ئىچىدە،
دۇتارنىڭ ناۋاسى ياڭرامدىغاندۇ؟
ئەمگەكتىن ھېرىقىپ ياتقان دېھقانلار،
ئۇزاقتىن قۇلاق سېپ ئاڭلامدىغاندۇ؟

تەملىك شۇ لەڭپۇڭ، پۇرچاقلىق لەڭپۇڭ،
ھازىرمۇ، شۇ موماي ساتامدىغاندۇ؟
ئانامدەك قەدىرلەپ سۆيگەن قوشتاغلىق،
مەن بارسام بالام دەپ ئاتامدىغاندۇ؟

شۇ بىر توي ئەجەب ئىش ئۇماق سىڭلىمىز،
«ئانا» دەپ يىغلىغان ئىدى ئېسىلىپ.
ھەي، بۈگۈن ئانا بوپ قالغاندۇ ئۇمۇ،
تۇرمۇشنىڭ قاينىمى ئىچرە يېتىلىپ.

ئېھ، قوشتاغ مېھرىڭدىن ساڭا ئەسسالام،
ئېھ، دېھقان - جاپاكەش، مېھنەتكەش -
ئاۋام.

يول شەجەرىسى

خوتەن كەپتىرى

ئۈچۈپ كەلدىڭ بەكمۇ يىراقتىن،
ئېھ، خوتەننىڭ ئۈچقۇر كەپتىرى.
جەنۇبتىكى يېشىل دېڭىزنىڭ،
بارمىكىنە چوڭ - چوڭ مەكتىپى؟
يولچى جۇۋان سالام دېدىمۇ،
قېنى ئۇنىڭ يازغان مەكتۇپى؟
شائىر ئىدى بىر چاغلاردا ئۇ،
توشۇپتىمۇ شېئىر دەپتىرى؟
ئېھ، خوتەننىڭ ئوماق كەپتىرى،
ئاماننىمىكىن يارىمنىڭ ئۆزى؟
يۈرىكىمگە ياقتىمۇ ئوتلۇق،
تاتلىق - ئوماق قايماقتەك سۆزى؟

كەھرىۋادەك گۈزەل لېۋىدىن،
تۆكۈلەمدىكىن يامغۇردەك كۈلكە؟
مۆكەمدىكىن بۇلۇت كەينىگە،
كۆز بېقىشىپ قالغاندا ھۈكە.

قايتىپ بارساڭ ئاق كۆڭۈل كەپتەر،
شۇ يارىمنىڭ،
قۇلىقىغا پىچىرلاپلا قوي.
بىر سەممىمىي سالامىملا بار.
«يول تۇتاشسا يول بولار راۋان،
ئەل سۆيگەننى سۆيمەن نىگار»،
پاك سۆيگۈمنى قىلمىسا ئىنكار.
باھارلاردىن تۇغدۇرۇپ باھار،
ناھارلاردىن تۇغدۇرۇپ ناھار.

ئەسقەر ياسىن

كېرىيە

ئەسسالام كېرىيە...
سۆيدۈم توپاڭغا،
كۆمدۈم ھەم باغرىڭغا سۆيۈملۈك چۈشىنى.
سەن گويا مۇقەددەس، تەۋەرۈك كىتاب،
ساقلىدىڭ باغرىڭدا ئەلمىساقتىن،
مۇقەددەس تەگرىنىڭ يۈكسەكلىكىنى.
تۇغقىنىم، يۇرتدىشىم، ئەيۋەتەندىشىم،
ئانامدەك... باغرىڭغا باساڭچۇ مېنى!

ئانا
سەن ماڭغان يوللارنى جىمجىت ياقىلاپ،
مۇلايىم شەھەرگە باقتىم خىيالچان.
«سىلەرنى سۆيمەن قېرىنداشلىرىم،
نەقەدەر سۆيمەن سېنى ئەي تۇپراق...»
دېدىم شۇ سۆزلەرنى ئەي ئانا ئاران.

كېرىيە،
مۇقەددەس كىتاب،
كېرىيە، ھاياتقا يېزىلغان بىر خەت.

تەسەۋۋۇرۇمدا
ئۇ گويا ئەمدىلا ئېچىلغان كىتاب،
جۈملىدە، قۇرلاردا كۈلەر مۇھەببەت.

ئۈچۈشار بۇلۇتلار، ئەركىن ۋىچىرلاپ،
كوچىدىن، كىشىلەر ئويچان ۋە سوغۇق.
تۇرمۇشنىڭ غېمىدە ئۆتەر ئالدىراپ.
كې...... ر ...... يە ...
مۇزلىغان شۇ تاۋۇش سۇنار قولىنى.
مۇبادا، مەن ئۇنىڭ سۆيسەم لېۋىگە،
غېرىبلىق مەڭزىدىن چۈشەر تاراملاپ.

كېرىيە!
شۇ قەدەر پاكسەن، مەسۇمسەن،
سۈزۈك شەبنەمدەك باغرىڭدا سېنىڭ،
ئەڭ گۈزەل پەيتنى ئۆتكۈزگەن ئانام.
چۈشۈمنى ئىزدىدىم سېنىڭ روھىڭدىن،
ئېھ، شۇندا چۈشلىرىم ئىچىدە مەغرۇر،
قەدىمكى بىر كۈينى توۋلىدى بوۋام.

بوۋا توپىلىق يوللاردا روھىڭ،
ئۆزگىرىپ مۇزىكا، قۇشلار توپىغا،
قەلبىمنى ئايلىنىپ ئۇچماقتا پىنھان.
تىڭىلىدىم، شۇئاقلىق ئاددىي قەبرەڭگە.
بىلىمەن، سۆكۈتلۈك قەبرەڭگە يانداش
مومامنىڭ قۇياشتەك روھىمۇ بۇ ئان.
ئۇ گويا قورققاندەك تىۋىش،شەپىدىن،
ئىھ،بوۋا سەن بىلەن ياتار يانمۇ-يان.
سېغىنىپ جىمىكى رەھمەتلىكلەرنى،
قولۇمنى دۇئاغا كۆتۈردۈم ئۇنسىز.
ئەي ئانا، قەلبىمنىڭ سىمۇولى مۇشۇ،
ئەمەس ئۇ كىچىدەك سوغۇق مېھىرسىز.

ئەي ئانا،
چاراسلاپ كۆيمەكتە سىنىم.
قولۇمنى ئۇزىتىپ ئاپئاق بۇلۇتقا،
بالىلىق پەسلىڭنى سوردىم سېنىڭ.
چۈش شەھىرى ئىچىدە يۈرەتتىڭ ئويناپ،
نۇقسانسىز گۈزەللىك،شەكىلسىز نۇردا-
تولغىنىپ ئاقاتتى،
ئېرىيتتى تېنىڭ.
بوشلۇققا، يوللارغا، چەكسىز دالىغا
ئوپمۇچۇق يېيىلغان چۈشۈڭ ۋە ئىسمىڭ!

پاكار ۋە غېرىب يېزا ئۆيلىرى،
تەلپەكلىك، ئاق كۆڭۈل ئالدىراش
دېھقان ...
كۆزۈمگە چېلىقسا ئۇلار ھەر قېتىم،
شۇنداق بىر سۆزۈمنى كېلىدۇ ئېيتقۇم:
«قولۇڭنى كۆكسۈمگە قېنى قويۇپ باق!
ئىزدىگەن چۈشۈڭنى، مېنىڭ چۈشۈمدىن،
باغرىڭدا مەن گويا بىر سىقىم تۇپراق.
مەن گويا سۆكۈتتىكە چۆمگەن بىر سادا،
باغرىڭدا چايقىلىپ ياتىمەن ئويغاق.

يېزىقىمەن، چېھرىڭگە چوڭقۇر ئورناشقان،
ۋاقىتنىڭ قەبرىسى يۇتالماس ئۇنى.
قۇياش ۋە ئادەم
ئۆسمەكتە بوستانلىق ئارا باغجانلاپ.
چايقىلىپ تۇرماقتا شەپەق بىمالال،
كۆز يېشى ياستۇققا قويىدى بېشىنى.
ئۆمۈرنىڭ سۆيۈملۈك جاراھەتلىرى.
ئۆزگەرتىپ قويالماس كېرىيە سېنىڭ،
گۈزەل، يېقىملىق، ئىللىق شەكلىڭنى!
ئۈزدۈم بىر تۇتام كۈلۈمسىرەشنى.
ئالدىم ھەم ئۇنىڭدىن قېنىپ بىر نەپەس.
كېرىيە —
ئانامنىڭ ھىدى قالغان يۇرت،
ئانامنىڭ مۇھەببەت، باغرى قالغان يۇرت،
سەن مەڭگۈ قەلبىمدە گۈزەل، مۇقەددەس!

ئۆمەرجان ئىسمايىل

پۇرسەت ، - دەپ ...

قەھرىمانغا پەرمان بولدى زامانىدىن؛
ماھارەتكە مەيدان كەڭرى، كۆرسەت ، -
دەپ.
بەس - بەس بىلەن ھۇررا توۋلاپ ھەر
ياندىن،
مەردلەرچىقتى: بىزگە كەلدى پۇرسەت ، -
دەپ.

چېلىش بىلەن ئۆتتى شۇنداق ئون بىر
يىل،
ئامايانىدۇر بۈگۈن يېڭى قىياپەت.
ئېيمە كۆردۈڭ، دوستۇم ئوبدان پىكىر
قىل، -
جاۋاب بەردى مانا بۇنداق شاراپەت.
— «پاھ» لا دەيسەن بىرلا كۆرسەڭ ئىلـ
چىمنى،
پارلىغان كوچىلارغا تولغانىدۇر.

يەرگە يوپۇق قىلسالىڭ ئەتلەس، زىلچىنى،
ئېشىپ دەيسەن: قانداق توقۇپ بولغاندۇر.
كۆرگىنىڭچە قامىشىدۇ كۆزلىرىڭ،
بىر كوچىدىن چىقماي تۇرۇپ بولۇر كەچ.
تەرىپلەشكە يەتمەي بىلگەن سۆزلىرىڭ،
ئەقلىڭ ئاجىز كەلگىنىدە تىل كېكەچ.
كۆز كۆرمىگەن، قول تەگمىگەن ئابىدە،
خىيالىڭدا ئۆزگە كوچا سىياقى.
بىر مۆجىزە بولغىنىدەك ئاپىرىدە،
قوزغىلىدۇ كۆرۈش ئىستەك پىراقى.
مەۋجۇت مىزان تېپىلمايدۇ دۇنيادىن،
گۈزەللىكنىڭ قىممىتىنى ئۆلچەشكە.
ھەيرەتلىنىپ قىياپەت نۇر - زىيادىن،
دەيسەن: شۇنچە قۇدرەت باركەن ئۆرلەشكە
ھېچبىر مەۋجۇت مىزان بىلەن ئۆلچەنمەس،
ئىلچىدىنلا دەۋرىمىزنىڭ قىممىتى.
مۇقىملىشىپ بىرلىك، ھۆرلۈك، ئاڭ -
ھەۋەس،
قوندى يۇرتقا ئىجاد، ئەمگەك زىننىتى.
ئۆرلەپ ئىلھام ھاۋاسىغا خىيالىڭ،
ئۇچقىنىدا قانات قېقىپ ئېگىزلەپ.
كۆرۈنىدۇ زۇمرەت بولۇپ دىيارىڭ،
سادا بېرەر: پەرۋىشىڭ كۆپ ئەزىز، - دەپ.
تۇتاش كەتكەن قەۋەت - قەۋەت ئىمارەت،
باش تىرەيدۇ بۇلۇتلارغا مۇناردەك.
كۆرسەتكەندەك قۇياش ئايغا ماھارەت،
نۇر چايقىلار گويا يۇلتۇز قوناردەك.
كومپارتىيە ئاتا قىلىپ كۈچ-قۇدرەت،
يۇلتۇزلاردىن يۇلتۇزلارغا ئۆتكىدەك.
يوللار داغدام، ئىلگىرىلەشكە بار پۇرسەت،
تەقدىرىمىز تەدبىر، ھىممەت كۈتكىدەك.
قاقاس تاغلار ۋۇجۇدىدىن ئالدۇق بىز،
ئالتۇن-كۈمۈش، ئۈران بىلەن كۆمۈرنى.
دەريا، ئۆستەڭ، يول نىرەتكە سالدۇق بىز،
ئۇزارتماقتا شاد، بەختىيار ئۆمۈرنى.
ئىلچىمىزدىن بېيجىڭغىچە بىر تۇتاش،
ئورانماقتا دەشتلەر كىمخاب يوپۇققا.
سالام بېرىپ قوندى سەھەر زەر قۇياش،
ناز - كەرەشمە جىلۋىسىدە ئۇيۇققا.
تۈمەنرەڭلىك گۈل-چېچەككە تولغان جاي،
بىز ئۇچۇندۇر ھەر تاماشا، شوخ ناۋا.
نېسىپ بوپتۇ شۇنداق يىللار، شۇنداق ئاي،
بۇ ئۆمۈرنىڭ مىنۇتىمۇ بىباھا.
كېيىم يېڭى، نېنىڭ پۈتۈن، پۇلۇڭ بار،
قانۇنىڭ بار قوغدىلىدۇ ئادالەت.
ئۆرلەش ئۈچۈن داغدام، كەڭرى يولۇڭ بار،
لازىملىقى ئىجادى تەر، ماھارەت.
شۇنداق تۈزۈم، ئادىل قانۇن-نىزامدىن،
چېچەك ئاچتى يۇرتتا ھىممەت - ئەقىدە.
جاراڭلىدى شاد ناخشىلار يېزامدىن،
تۇغدى ئامەت تەردە ھەر بىر دەقىقە.
ياخشى بولدى سۇ ئالغىمۇ جايىدا،
ئىشلىگەننىڭ چىشلەيدىغان ۋاقتى - دە.
پۇرسەت كېتەر يازدا يۇرسەڭ سايىدا،
ھورۇنلۇقۇم مېنى چەتكە قاقتى - دە.
قانچە ئەمگەك سىڭگىنىنى بىلمىسەڭ،
داستىخانغا تىزىلىدۇ قايسى ئاش.
ئەتىيازدا ماش بولسىمۇ تىكمىسەڭ،
كۈزدە نەدە ؟
- قىشتا ئىڭرا، كۆزدە ياش.
تەقدىرىڭنى تەدبىرىڭدىن كۈتۈۋەر،
جاۋابىم شۇ بىلسەڭ دوستۇم ساداقەت.
دېدىم مەنمۇ: شۇنداق ياشاپ ئۆتۈۋەر،
ئەجەب بەلەن جاۋاب بەردىڭ شاراپەت.

ئىدرىس رۇسۇل تەمكىن

تونۇۋال، بۇ سېنىڭ ئوغلۇڭ

(ماقالە)

ساختىلىقتا بولغان نارازىلىق جەمئىيەتلەشكەن بۈگۈنكى كۈندە ئۆزىنىڭ پاكلىق ھالىتىنى ساقلاپ قالالىغان بىرلا نەرسە بار، ئۇ بولسىمۇ شېئىر.

شېئىر — شائىر يۈرىكى بىلەن تەگرىنىڭ، شائىر بىلەن تەبىئەت، گۈزەللىك ئوتتۇرىسىدىكى ئۈنسىز سىردىشىشنىڭ ئەڭ ساپ بولغان شېرىن مېۋىسىدۇر. ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا كىشىلەرنىڭ شېئىر چاڭقاشلىرىنى تويۇندۇرۇپ ئۇلارنىڭ يۈرىكىنى جىغىلدىتالىغۇدەك شېئىرلار ھازىر بىر قىسىم ئىجادكارلىرىنىڭ قەلىمى ئاستىدا خېلى يۇقىرى سالماق بىلەن روياپقا چىقىۋاتىدۇ.

ئاپتونوم رايونىمىزدىكى خېلى نوپۇزلۇق ژۇرناللارنىڭ بىرى بولغان «يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى يېقىندىن بېرى ئوبرازلىق تىل، يۇقىرى بەدىئىي ماھارەت بىلەن يېزىلغان شېئىرلار ئارقىلىق كىتابخانلار قەلبىگە تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ سىڭىپ كىرىۋاتىدۇ. بۇ ژۇرنالنىڭ 96 - يىللىق 3 - سانىغا بېرىلگەن شائىر دولقۇن جاپپارنىڭ «كۆكلەيدىكەن سېغىنىش دېگەن» ماۋزۇ ئاستىدىكى شېئىرلىرى ئەنە شۇنداق ياخشى شېئىرلارنىڭ ۋەكىلى دېسەك ئارتۇق كەتمەس.

دولقۇن جاپپارنىڭ بىرىنچى شېئىرى «سالام، دوستلار» نىڭ بىرىنچى كۇپلېتىلا ساۋاقداشلىرىغا بولغان چوڭقۇر سېغىنىش ھېسسىياتى ئىچىدە باشلانغان.

جەنۇبتىكى كىچىك بىر بازار،
يۈرىكىمگە كەتتى ئايلىنىپ.
ئېھ، شۇ يەردىن سالام سىلەرگە
سالاملاردىن پۈتكەن تاۋلىنىپ.

يۈرەككە ئايلانغان بازار، شۇ بازارنىڭ سەممىي، چوڭقۇر سالىمى... بۇ خىل جانلىق ئىپادىلەش ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە ئاز ئۇچرايدىغان يېڭىلىق. شائىر بۇ مىسرالار ئارقىلىق شېئىرىي چوڭقۇرلۇقتا تۇرۇپ ئۆز ھېسسىياتىنى ئىپادىلىگەن بولسا، تۆۋەندىكى مىسرالاردا تۇتاش كەتكەن تومۇرلار ئارا كۆۋەجەپ ئېقىۋاتقان سېغىنىش ھېسسىياتىنى تولىمۇ مۇۋەپپەقىيەتلىك، جانلىق ئوتتۇرىغا قويغان.

كۈلۈپ چىقىپ خەرىتىلەردىن،
سىقىمسىلەر قولۇمنى كۈچەپ.

جىمجىت ئولتۇرۇپ ئۆزىنىڭ ستۇدېنتلىق ھاياتىنى، ساۋاقداشلىرىنى ئويلاۋاتقان شائىر ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا خەرىتىدىن ئۆزىگە تونۇشلۇق، بىر تۇغقاندەك بولۇپ كەتكەن ساۋاقداشلىرىنىڭ تۇرۇشلۇق ئورنىنى ئىزدەيدۇ. بىردىنلا ئۇنىڭدىكى ھېسسىي ئاڭ (شائىرانە تۇيغۇ) نىڭ پارتلىشى بىلەن خەرىتىدىكى ھەرخىل رەڭلەر ئاستا قىمىرلاپ ساۋاقداشلىرىغا ئايلىنىپ ئۇنىڭ قولىنى سىقىدۇ. خىيال ئىچىدىكى

تەسەۋۋۇر، تەسەۋۋۇر ئىچىدىكى جانلىق ئوبراز يۇقىرىقى مىسرالاردا ھەقىقەتەن-مۇ ئۆز ئورنىنى تاپقان.

ئادىرىسىمنى ئەتتىڭلار تەرك،
پوچتالىيون باقمايدۇ قىيا.
بىلگۈم كېلەر ئادرېسىڭلارنى،
قەدرىڭلارنى بىلگەندەك گويا.

بۇ مىسرالار ئارقىلىق شائىر تەنھالىق ئىچىدە بىر خىل شېرىن قىينىداشقا ئۆتۈپ بىردىنلا يەنە ئۆزىنىڭ سېغىنىش ھېسسىياتىنى سىمۋوللۇق ئوبراز ئارقىلىق ناھايىتى تاتلىق بەدىئىيلەشتۈرگەن.

شائىرنىڭ يەنە بىر ياخشى شېئىرى «سەككىزلىك لىرىكىسى» بولۇپ، بىزنى تەبىئىي ھالدا ئۇنتۇلغۇسىز گۈزەل بولغان سىتودېنتلىق ھاياتىمىزغا، مەكتەپ قوينىدىكى كىچىك ئائىلە — ياتاققا باشلاپ بارىدۇ.

سەككىز ياتاق پەر قاقىان قىيماي،
سەككىز ئېغىز «خەير ـ خوش» بىلەن.
سالامغا قول بەردىم بۇ دەقىق،
كۆكلەيدىكەن سېغىنىش دېگەن.

بۇ مەكتەپ ھاياتى، ھىجرانلىق ئايرىلىشتىن كېيىنكى سېغىنىش تولىمۇ مۇۋەپپەقىيەتلىك ئىپادىلەنگەن تاتلىق مىسرالار بولۇپ، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىنكى سېغىنىش ھېسسىياتى گۈزەل، جانلىق شېئىرىي مۇھىت بىلەن يورۇتۇپ بېرىلگەن.

«سېغىنىشتا بېرىپ دەممۇ ـ دەم، سۈرتكۈم كېلەر پوللارنى قايتا»

دېگەن مىسرالار بۇ شېئىرنىڭ جەلپ قىلىش كۈچىگە چان كىرگۈزۈۋەتكەن.

يۇقىرىقى شېئىرلاردىن تاتلىق ھۇزۇرلىنىۋاتقىنىمىزدا «شەھەردىكى ئوقۇتقۇچىلار» ناملىق شېئىر بىزنى بىردىنلا قاتتىق ئويلىنىشقا، ئەتراپىمىزدىكى مۇھىتقا سىنچى كۆز بىلەن قاراشقا مەجبۇر قىلىدۇ.

ھەر يىلى ئوننىچى سېنتەبىرلا دوقمۇشلارغا لوزۇنكا، شوئارلار چاپلىنىپ ھۆرمەتلىنىدىغان، ماختىلىدىغان، ھەر قايسى يىغىن زاللىرىدا كۆككە كۆتۈرۈلۈپ پەرىشتىگە تەڭلەشتۈرۈۋېتىلىدىغان، باشقا ۋاقىتلاردا يەنىلا «ئاتا تام ئېيتقان بايىقى» پېتى قالىدىغان ئوقۇتقۇچىلىقتىن ئىبارەت شەرەپلىك، جاپالىق خىزمەتنىڭ يېزىدىكى كارتىنىسى قىلىنغان بۇ شېئىرنىڭ مۇنۇ مىسرالىرى بىزنى قاتتىق ئويغا سالماي قالمايدۇ.

يوق ئاسفالت مەيدانلار بۇندا،
بوغۇنلارنىڭ رۇخسارىدا چاڭ.
سېغىز، كۆمۈر ئالغىماس دوسكا،
كەپ قالساڭلار قالىسىلەر تاڭ.

مانا بۇ بىزدىكى مەكتەپ، بىزنىڭ يېزىلىرىمىزدىكى «كەلگۈسىنىڭ ئىگىلىرى» بولغان ئوقۇغۇچىلىرىمىزنىڭ بەدىئىيلەشتۈرۈلگەن سۈرىتى.

شەھەردىكى ئوقۇتقۇچىلار،
تېرىمىسىلەر ئاشلىق، مايلىقدان.

بىز 21 - ئەسىرگە نېمە بىلەن كىرىمىز؟ كەتمەن، گۈرجەكلىرىمىز بىلەنمۇ؟ بىز گۈزەل، غايەۋى، زامانىۋىلاشقان دۇنيا يارىتماقچى ئىدۇققۇ؟ شۇنداق دۇنيانى ئارا، كەتمەنلىرىمىز بىلەن، قارا كۈچىمىز بىلەن قۇرىمىزمۇ؟ بىز مۇشۇ ھالىتىمىز بىلەن ئۆزىمىزنى ئېلېكتىرون دەۋرىگە مەنسۇپ دېيەلەيمىزمۇ؟

شەھەردە كۆپ بوتۇلكا دېگەن،
ۋەزىپەڭلار تۇرامدۇ ئېشىپ.
كېمەيتىمىز جەرىمانىنى،
سۇلياۋ، تۆمۈر ۋە ئۇچكە يىغىپ.

يېزىلىرىمىزغا قاراپ باقايلى. ئۇ يەردىكى ئوقۇغۇچىلار مۇشۇ مىنۇتتا ئوقۇتقۇچىنىڭ مۇنبەردە تۇرۇپ سۆزلەۋاتقان دەرسىنى ئاڭلاۋاتامدىكىن، ياكى ئەتە سورۇشتۇرۇلىدىغان بوتۇلكىنىڭ ھەلەكچىلىكىدە يۈرەمدىكىن؟! ئوقۇتقۇچىلىرىمىزچۇ؟ ئۇلار بەلكىم تاپشۇرۇق تەكشۈرۈۋاتقاندۇ. بەلكىم ھاردۇق يېتىپ ئېزىلەڭگۈلۈك بىلەن ئەتىنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋاتقاندۇ! بىز بۇ شېئىرنى ئوقۇپ يۇقىرىقىلارنى كۆز ئالدىمىزغا كەلتۈرەلەيمىز. شائىر «ئېھ شۇ يەردىن سالام سىلەرگە، ئوقۇتقۇچى سالامدۇر گويا» دېگەن مىسرالار بىلەن بۇ شېئىرنى مۇكەممەل شېئىرىي مۇھىت ئىچىدە تاماملىغان.

دولقۇن جاپپارنىڭ مۇئەييەنلەشتۈرۈشكە بولىدىغان ئەڭ ياخشى شېئىرى «كېچىدە ئايالنى ساقلاش». بۇ شېئىردا شائىر خاتىرجەمسىزلىك ئىچىدىكى كۈتۈش بىلەن تاقەتسىزلىك ئىچىگە يوشۇرۇنغان غەزەپنى بىر گەۋدە قىلىپ، ئاخىردا تۇرمۇشىمىزغا سىڭىشىپ كەتكەن ئادەتنى ئۆتكۈر پىكىرلەر ئارقىلىق ئوتتۇرىغا قويغان.

يېقىنلىشار مۇشتۇمدىن بۇرۇن،
لەۋلىرىڭگە قويار كېكىرىپ.
سەن ئۆتىسەن ھامان شۇ تەرىق،
كۈلكە بىلەن سەھەر كېرىلىپ.

شېئىرنىڭ بۇ مىسرالىرىدىكى ئۆزگىچىلىك شائىرنىڭ تۇرمۇشنى ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزەتكەنلىكىنىڭ، شېئىرىي تۇيغۇسىنىڭ مول بولغانلىقىنىڭ مەھسۇلى.

ئاخىردا شۇنى دېگۈم كېلىدۇ. ھازىرقى ئۇيغۇر ئەدەبىيات - سەنئىتىنىڭ تەرەققىياتى، ئېسىل شېئىرلارغا موھتاج. شېئىر ئاجايىپ - غارايىپ دەبدەبىلىك سۆزلەردىنلا ئەمەس، بەلكى بىز تۇرمۇشىمىزدا دائىم ئۇچرىتىپ كېلىۋاتقان ئىبارىلەرنىمۇ يۈكسەك شېئىرىي پەللىگە كۆتۈرۈپ، كىتابخانلارنىڭ قەلبىدە سۆيۈنۈش، ھاياجان قوزغىيالايدىغان شېئىرلارنى يېزىۋاتقان دولقۇن جاپپاردەك شائىرلارغا موھتاج.

بىز ھەممىمىز ئانا زېمىنغا بىرلىكتە خىتاب قىلايلى.

— تونۇۋال زېمىن، بىز سېنىڭ ھەقىقىي ئەردەك ياشاۋاتقان شائىر ئوغلۇڭ!!

مەتتۇرسۇن ئوسمان

يازغۇچىلار قانداق ئادەملەر؟

ئىنسانىيەت مەدەنىيەت تارىخىدا يازغۇچىلار (شائىرلارنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، مەن تۆۋەندە يازغۇچىلار دەپ ئاتايمەن) ئىجتىمائىي ئاڭ ساھەسىدە ئۆزىگە خاس بولغان تەپەككۇر ئۇسۇلى بىلەن تەبىئەت ۋە ئىنسانىيەت جەمئىيىتىنى كۆزىتىپ، ھەر قايسى مەدەنىيەت قاتلاملىرىدا جۇلالىنىپ تۇرىدىغان قىممەتلىك مەنىۋى بايلىقلارنى ياراتتى. بىز ئەنە شۇ بايلىقلار ئارقىلىق، ئىنساننىڭ روھىيەت ئالىمىدىكى يارقىن نۇرنى كۆرەلەيمىز. ئەمما، ھەر قانداق بىر تارىخ ئەسىرى بۇنداق نۇرنى يورىتىپ بېرەلمەيدۇ. ئەدەبىياتنىڭ قىممەتلىك يېرى شۇكى، ئۇنىڭدىكى ئىدىيىنىڭ توختاش چېكى بولمايدۇ، خۇددى ئۇپۇق سىزىقىنىڭ چېكى بولمىغىنىدەك، ئۇنىڭ نۇرى ئەبەدىي بولىدۇ.

ئۇنداقتا، ئىدىيە تارىخىدىكى مۇشۇنداق يارقىن يۇلتۇزلارنى بايقىغان يازغۇچىلار قانداق ئادەملەر؟ بۇ مەسىلىدە كىشىلەرنىڭ كۆز قارىشى ئوخشاش ئەمەس.

يازغۇچىلار ساراڭ ئادەملەرمۇ؟ جەمئىيىتىمىزدە ئەدەبىياتنىڭ نېمىلىكىنى چۈشەنمەيدىغان بىر توپ ساددا پىكىرلىك ئادەملەر يازغۇچىلارنى «ساراڭلار» ياكى «كاللىسىنىڭ سۈيى بارلار» دەپ ئاتايدۇ. بەزى يازغۇچىلار ئۆزىنىڭ يېشىغا ماس كەلمەيدىغان ئاياغلارنى، كىيىم - كېچەكلەرنى كىيىپ يۈرسىمۇ، سۆز-ھەرىكەتلىرى ئانچە جايىدا بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇلار تۇغما نېرۋىسى ئاجىز ساراڭلاردىن روشەن پەرقلىنىدۇ. چۈنكى، يازغۇچىلار ئەركىن ھەرىكەت ئارقىلىق ئەركىن تەپەككۇر قىلىشنى خالايدۇكى، ھەرگىزمۇ ئېسىلزادە جانابىلاردەك ساختا ئەخلاقنىڭ پەرەنجىسىگە ئورىلىۋېلىپ روھىي قورۇنۇپ ياشاشنى خالىمايدۇ. دۇنيا ئەدەبىيات سەھنىسىگە شۇنداق كاتتا يازغۇچىلار چىققانكى، ئۇلارنىڭ شەخسىي تۇرمۇشى نورمالسىز بولۇپلا قالماستىن، يېزىقچىلىق ئادىتىنىڭ غەلىتىلىكىمۇ كىشىلەرنى ھەيران قالدۇرىدۇ. مەسىلەن: فرانسىيىلىك ھيۇگو، ئامېرىكىلىق فرانكلىن قاتارلىق خېلى نۇرغۇن يازغۇچىلار يالىڭاچ بولۇۋېلىپ يېزىقچىلىق قىلغانىدىلا ئاندىن ئەڭ يۈكسەك ئەدەبىي مۇھتقا يېتەلىگەن. فرانسىيىلىك يازغۇچى ۋولتار سۆيگىنىنىڭ دۈمبىسىنى شىرە قىلىپ يازغانىدىلا، ناھايىتى راۋان يازالىغان. ئەنگلىيىلىك يازغۇچى لاۋرېنس ئۈجمە دەرىخىگە يالىڭاچ يامىشىشنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى، ئۈجمە دەرىخىنىڭ ئۇزۇن ھەم توم شاخلىرى ۋە يىرىك، قاتتىق قوۋزاقلىرى، ئۇنىڭ ئەدەبىي تەپەككۇرىنى تولىمۇ ئاچىدىغانلىقىنى ئېيتقان. بۇنىڭغا ئوخشاش مىساللارنى يەنە كەلتۈرۈش مۇمكىن. يازغۇچىلار روھىي ئىزتىراپلىقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئادەت كۈچى ئالدىدا تەمتىرەپ، ئۆزىنى قىيناپ يۈرمەيدۇ، شۇڭا ئۇنىڭ ھەرىكىتى غەلىتە. لېكىن، يازغۇچىلارمۇ ئادەتتىكى

ئادەملەرگە ئوخشاش تۇرمۇشتا ھەم خۇشاللىنىدۇ، ھەم ئازابلىنىدۇ. بىراق ياز-
غۇچىلار ئاشۇ خۇشاللىنىش، ئازابلىنىش ئىچىدىن يېڭى مەنزىل — ئەدەبىي مۇ-
ھىتقا ئېرىشەلەيدۇ. شۇڭلاشقا يازغۇچىلارنى «ساراڭ» دەپ ئاتىغان كىشىلەرنىڭ
يازغۇچىلارنىڭ ساراڭلىقىنى چۈشىنىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس.

يازغۇچىلار ھاراقكەشلەرمۇ؟ يازغۇچىلارنىڭ ئىچىدە ھاراقنى كۆپ ئىچىدى-
غانلار بار. لېكىن ھاراقكەش يازغۇچىلار خوتۇنى يامانلاپ كېتىپ ئىچ پۇشقىدا
قالغانلاردىن، قىلغىنى ئىش تاپالماي تۇرمۇش ھەلەكچىلىكىدە قىينالغانلاردىن،
باشلىقىدىن ئازار يەپ دىلى سۇنغان نازۇكلاردىن، مۇھەببىتىدىن ئايرىلىپ
قېلىپ ئۈمىدسىزلىك پاتقىقىغا پېتىپ كەتكەن ئاشىقلاردىن پەرقلىنىدۇ. ھاراق
ئۇلارغا بىر سۈمۈرۈۋاتقان ھاۋاغا ئوخشاش شۇنداق مۇھىم بولۇشى مۇمكىن. مەست-
خۇشلۇق ھالەتتە ئۇلارنىڭ قەلب تەكتىدىكى ئۆزلىرىمۇ سېزەلمىگەن دولقۇنلار ئاش-
كارە بولۇشى مۇمكىن، دەل مۇشۇنداق ھالەتتە مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مەيدانغا كې-
لىشىمۇ مۇمكىن. يازغۇچىلار ھەرگىزمۇ ئادەتتىكى ئادەملەر دائىم ئۇچراپ تۇرى-
دىغان تۇرمۇش قىيىنچىلىقىدىن ئازابلىنىپ، ھاراق بىلەن كۆڭلىنى ئەمىن تاپ-
قۇزۇپ يۈرمەيدۇ. ئەگەر «باي بولىمەن» دېسە ھازىرقى بازار ئىگىلىكى ئېلىپ كەل-
گەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، نۇرغۇن پۇل تاپقىلى بولىدىغان كەسىپ بىلەن
شۇغۇللانغان بولاتتى. ھەقىقىي يازغۇچى يېزىقچىلىقتىن ئايرىلىپ ياشىيالمايدۇ.
يېزىقچىلىق ئۇنىڭ روھى ئالەمگە يول كۆرسىتىدىغان مايكا ئايلانغان، بەل-
كىم يېزىقچىلىق ئەمەلىيىتى ئارقىلىق، ئۇ ئۆزىنىڭ ئىنسانىي قەدىر-قىممە-
تىنى تونۇيالىغان، مەنىۋى يۈكسەكلىككە قاراپ ئۆرلىيەلىگەن بولۇشى مۇمكىن.
يېزىقچىلىق يازغۇچىلارغا شۇنداق مۇھىمكى، ئۇ تەڭرىنىڭ بۇ نېمىتى ئۈچۈن پۈ-
تۈن ھاياتىنى بېغىشلايدۇ.

چېكىملىككە بېرىلگەنلەر يازغۇچى بولامدۇ؟ يازغۇچىلارنىڭ بەزىلىرى ھەق-
قىقەتەن تاماكىنى بەك كۆپ چېكىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىلھامىنى قوزغاپ، ئەدەبىي
مۇھىت ئىچىگە باشلاپ كىرىپ، پۈتۈن دىققىتىنى مەركەزلەشتۈرۈپ ئىجادىيەت بى-
لەن شۇغۇللىنىشىغا تۈرتكە بولۇشى مۇمكىن. تاماكا چەككەن يازغۇچىلار ھەرگىز-
مۇ خوتۇنىدىن ئالالمىغان ئاچچىقىنى تاماكىدىن ئېلىپ، ئىچ پۇشقىنى چىقى-
رىدىغان كىشىلەرگە ئوخشىمايدۇ. تاماكىنىڭ يەنە ئەدەبىيات-سەنئەت ساھە-
سىدىن باشقا، تۈرلۈك ئىلمىي ئەمگەك بىلەن شۇغۇللىنىدىغان كىشىلەرنىڭ دىق-
قىتىنى يىغىپ، تەپەككۇرىنى كۈچەيتىشتە رولى بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئەمما ياز-
غۇچى بىلەن، ئىلمىي تەتقىقات بىلەن شۇغۇللىنىدىغان ئالىملارنىڭ تاماكا چەك-
كەن چاغدىكى روھى ھالىتى، تەپەككۇر ئۇسۇلىدا پەرقىنىڭ بولۇشىدا گەپ يوق.
ئەگەر تاماكا چەككەنلەر يازغۇچى بولىدۇ دېيىلسە، دۇنيادىكى ئەرلەرنىڭ يې-
رىمى يازغۇچى بولۇپ كېتىدۇ. ئەمەلىيەتتە تاماكا چەكمەيمۇ بىمالال يېزىقچى-
لىق قىلالايدىغانلار بار.

يازغۇچىلار دەردى كۆپ ئادەملەرمۇ؟ يامانلىقتا ئۇززۇن ئولتۇرۇپ قالغان يا-
كى ئېرىدىن ئاجرىشىپ كەتكەن ياش ئاياللار ئىچىدىن مۇنەۋۋەر يازغۇچىلارنىڭ

چىققانلىقىنى ھازىرغىچە ئاڭلاپ باقمىدىم. مۇھەببەتتە تولا ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچ-
رىغانلارنىڭمۇ يازغۇچى بولۇپ كېتىشى ناتايىن. بىراق تۇغما بەدىئىي دىتى بار-
لار مۇھەببەت پاجىئەسىنى يارالماق ئەسەر قىلىپ يېزىپ چىقىشى مۇمكىن. مە-
سىلەن: گېرمانىيىنىڭ ئۇلۇغ شائىرى گيوتېنىڭ ئۆزىنىڭ مۇھەببەت سەرگۈزەش-
تىسىنى ئاساس قىلىپ يېزىپ چىققان «ياش ۋېرتېرنىڭ قايغۇسى» ناملىق
رومانى دۇنيا ئەدەبىياتىدا مۇھەببەت تېما قىلىنغان مەشھۇر ئەسەر بولۇپ
ھېسابلىنىدۇ.

يازغۇچىلار شەھۋەتپەرەس ئادەملەرمۇ؟ ئاۋستىرىيىنىڭ ئاتاقلىق روھىي كې-
سەللىكلەر ئالىمى، پىسخىك ئانالىز تەلىماتىنىڭ ئاساسچىسى پىروئېد جىنسىي
ئاڭنىڭ ئىجادىي قابىلىيەتكە كۆرسىتىدىغان تەسىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرگەن.
ئەمما ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىكى تەلىماتلىرى ھازىرمۇ مۇنازىرە ئۈستىدە بولغاچقا
ئۇنىڭ كۆز قاراشلىرىنى مۇتلەق توغرا دەپ ئېيتالمايمىز. لېكىن ئەدەبىي ئىجا-
دىيەت ئەمەلىيىتىدىن قارىغاندا، يالقۇنجاپ تۇرغان جىنسىي مۇھەببەت ئەدەبىي
ئەسەرلەردىكى جىنسىيەت تەسۋىرلىرىنى چىنلىققا ئىگە قىلىپ، يازغۇچىلارنى
مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتۈرەلەيدۇ. مۇشۇ سەۋەبلىك، جىنسىي مۇھەببەت تەسۋىر-
لەنگەن مەشھۇر ئەسەرلەر دۇنيا ئەدەبىياتىدا خېلى كۆپ سالماقنى ئىگىلىگەن.
ئەمما جىنسىي مۇھەببەت ھەممە ئادەملەردە بولىدىغان تۇغما ئىقتىدار بولغاچقا،
يەنە كېلىپ ھايۋانىي قۇۋۋەت بولغاچقا ئۇ يازغۇچىنىڭ ئىجادىيەت پائالىيىتىدە
ھەل قىلغۇچ رول ئوينىيالىشى ناتايىن. يازغۇچىلار جىمجىت مۇھىت ئىچىدە ئە-
سەر يازىدۇكى، ھەرگىزمۇ «Kara ئوكې» زالىدا يېزىقچىلىق قىلمايدۇ. ئەگەر
پىكرى چولتا ئادەملەر يازغۇچىلارغا ھەر خىل بەتنامىلارنى چاپلايدىغان بولسا،
ئۇ ھالدا جاھاندىكى پاھىشىۋازلارنىڭ ھەممىسىنى يازغۇچى دېيىش كېرەك.

يازغۇچىلار نامرات ئادەملەرمۇ؟ دەرۋەقە يازغۇچىلارنىڭ كۆپ قىسمى نامە-
رازىلىق ئىچىدە كۈن ئۆتكۈزىدۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئاسادىيىي ئائىلىدىن كېلىپ زور
شان-شەرەپكە ۋە بايلىققا ئېرىشكەنلىرىدىن باشقىلىرى ئاساسەن نامرات
ياشايدۇ. لېكىن باياشادلىق تۇرمۇش كەچۈرۈپمۇ، مەشھۇر ئەسەرلەرنى يازغان ياز-
غۇچىلار ئاز ئەمەس. شۇڭا باي، نامرات بولۇش، يازغۇچى بولۇشنىڭ شەرتى بو-
لالمايدۇ.

تۇرمۇشقا چوڭقۇر چۆككەن كىشىلەر يازغۇچى بولامدۇ؟

يازغۇچىلارنى تۇرمۇشقا چوڭقۇر چۆكۈشكە تەكىتلەۋاتقىلى خېلى زامانلار بول-
دى. گەرچە «تۇرمۇشقا چوڭقۇر چۆكۈش» يازغۇچىلارنى بەزى يېڭى تېمىلارغا ئىگە
قىلسىمۇ، لېكىن بۇ ئاتالغۇ ئەدەبىي ئىجادىيەتتە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ شې-
رىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. بەزى ئىجتىمائىي پائالىيەتچىلەر، جەمئىيەتنىڭ
ھەممە ساھەلىرىگە چوڭقۇر چۆكۈپ خىزمەت قىلغان بىلەن، بىرەر پارچىمۇ ئەدەبىي
ئەسەر يازالمايدۇ. ئاڭلىسام، ئاساسىي قاتلاملارغا بېرىپ بىر قانچە يىل خىزمەت
قىلغانلار ئىچىدىن دەرىجىسى ئۆسۈپ ئەمەلدار بولغانلار باركەن، لېكىن يازغۇچى
بولغانلار يوقكەن.

بېشىدىن جىق ئىسسىق - سوغۇقلار ئۆتكەن، تۇرمۇش بىلىمى مول بولغان ئادەملەرچۇ؟ ئۇنداقلار ياش - ئۆسمۈرلەرگە ۋەزىيەت تەربىيىسى بېرىشكە ئەڭ مۇۋاپىق.

مۇخبىرلار يازغۇچى بولالامدۇ؟ بەزى كىشىلەر مۇخبىر بىلەن يازغۇچىنى ئوخشاش ئادەملەر دەپ قارايدۇ. بەلكى ھەر ئىككىلىسى قەلەمگە تايىنىپ بىر نېمە يازغانلىقتىن شۇنداق دېسە كېرەك، ئەمما مۇخبىر بىلەن يازغۇچى ئوتتۇرىسىدا پەرق بار. يېزىقچىلىق سەۋىيىسىمۇ ئوخشاشمايدۇ. لېكىن يەنە بىر تەرەپتىن ئاخبارات بىلەن ئەدەبىيات ئوتتۇرىسىدا مەلۇم «تۇغقانچىلىق» مۇناسىۋىتى بولغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىنى چورت ئۈزۈۋېتىشكە بولمايدۇ. بەزىدە مۇخبىرلاردىنمۇ يازغۇچى يېتىشىپ چىقىدۇ. نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ئامېرىكىلىق يازغۇچى ھېمىڭۋاي يازغۇچى بولۇپ تونۇلۇشتىن ئىلگىرى بىر مەزگىل مۇخبىرلىق قىلغان. دۇنيا ئاخباراتچىلىق ساھەسىدە شۆھرەت قازانغان ئىتالىيىلىك مەشھۇر ئايال مۇخبىر ئورىئانا فاراچىمۇ ھەم مۇخبىر، ھەم يازغۇچى بولۇپ، 20 - ئەسىردە ئۆتكەن مۇھىم سىياسىي ئەربابلارنى زىيارەت قىلىپ، نۇرغۇن مۇنەۋۋەر زىيارەت خاتىرىلىرىنى يېزىپ چىققان، ھەم رومان ئىجادىيىتى بىلەنمۇ شۇغۇللانغان. فاراچ مۇنداق دەيدۇ: «مەن ئاناتومىيىلىك تىپتىكى ياكى، تەرىپىنى تۇرۇپ بىر چەتتە قاراپ تۇرىدىغانلار تىپىدىكى مۇخبىر ئەمەسمەن، مەن ھەمىشە خىلمۇخىل غەزەپ ۋە نۇرغۇن مەسىلىلەرنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ مۇخبىرلىق قىلىمەن.» ئۇ يەنە ئاشكارە ھالدا: «دۇنيادىكى مەشھۇر شەخسلەرنى زىيارەت قىلىشىمدىكى مەقسىتىمنىڭ بىرى ھوقۇقنى پاش قىلىش، ئەيىبلەش ۋە قارغاش ئۈچۈندۇر» دەيدۇ. ئۇنىڭ بۇ سۆزىدىن ھوقۇققا قوللارچە چوقۇنماسلىقنى، ئەمەلدارلارنى كۆپتۈرۈپ ئەۋلىيا دەرىجىسىگە كۆتۈرۈپ مەدھىيىلىمەسلىكنى، ئۇلارغا پەقەت ئادەم سىياقىدا مۇئامىلە قىلىپ، نېمە ئىش قىلغان بولسا شۇنى يېزىش لازىملىقىنى تەكىتلىگەنلىكى چىقىپ تۇرىدۇ. بىزنىڭ بەزى مۇخبىرلىرىمىز باركى، ئۇلارنىڭ ئەمەلدارلارغا ھەمدۇسانا ئوقۇپ يازغان ئاخبارات ئەسەرلىرى گېزىت - ژۇرناللاردا ئۈزۈلمەي بېسىلىپ تۇرىدۇ. بىر قېتىم يېزىپ بولغانلىرىنى يەنە يازىدۇ، ئېلان قىلىۋېرىدۇ. كۆپلەشتىن زېرىكمەيدۇ، خۇددى بۇ دۇنيانى مەدھىيىلەش ئۈچۈنلا يارالغاندەك. بۇنداق مۇخبىرلارنىڭ ئىقتىدارى جەمئىيەتتىكى ساددا ئادەملەرنى ھەيرەتتە قالدۇرىدۇ، ئۇلار مۇشۇ مۇخبىرلارغىمۇ «يازغۇچى» دېگەن نامنى ئايىماستىن بېرىۋېرىدۇ. شۇنى كەسكىن قىلىپ ئېيتىش كېرەككى، بۇنداق مۇخبىرلار بىر تالاي ئەسەرلەرنى يېزىپ، گېزىت - ژۇرناللارنى كۆمۈۋەتكەن تەقدىردىمۇ ئۇلارنىڭ قولىدىن مەڭگۈ بىرەر پارچە لاياقەتلىك ئەدەبىي ئەسەر چىقمايدۇ. شۇڭا مۇخبىرلارنىڭ ھەممىسىنىڭ يازغۇچى بولالىشى ناتايىن.

يازغۇچىلىقنى شاگىرتلىقتا كىرىپ ئۆگىنىۋالغىلى بولامدۇ؟ ئەگەر شۇنداق قىلغىلى بولسا ئىقتىدارلىق يازغۇچىلارنىڭ ئۆيىگە، بىر داستىخاننى ئاپىرىسا قىلا

ئىش بەك ئاسان بولاتتى. ئەپسۇسكى، دۇنيادىكى ھەر قانداق ھۈنەر - كەسىپنى شاگىرتلىققا كىرىپ ئۆگىنىۋېلىش مۇمكىن، ئەمما يازغۇچىلىقنى ئۆگىنىۋېلىش مۇمكىن ئەمەس. ناۋادا شۇنداق قىلغىلى بولسا، ئەدەبىيات دېگەننىڭ ھېچقانداق خاسلىقى قالمايدۇ. ئىنسانىيەتنىڭ مەدەنىيەت خەزىنىسىدە ئۆزىگە خاس بولغان ئورنىمۇ بېرەلمەيدۇ. ھازىرقى دەۋردە، نۇرغۇن كىشىلەر ئەدەبىياتتىن ئىبارەت بۇ سىرلىق قەسىرگە ئۆزىنى ئېتىۋاتىدۇ. قەسىرنىڭ ئىچىگە كىرىش ئۈچۈن كۈچىنىڭ يېتىشىچە تەرلەپ - پىشىپ ئىشلەۋاتىدۇ. ئەمما ئەدەبىيات ساھەسىدە تىرىشچانلىق بىلەنلا نەتىجىگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ. تىرىشچان ئادەملەر ناھايىتى كەلسە نۇرغۇن ئۇنۇمسىز ئەسەرلەرنى يازالىشى ياكى ئەدەبىي ئەسەرلەرنى چۈشىنىپ، ئۇنى- بۇنى دېيەلىشى مۇمكىن. شۇنىڭغا دىققەت قىلىش كېرەككى، ئۇلارنىڭ ئىجادىيىتىدىكى نەتىجىسى بىزنى قايىل قىلالمىسىمۇ لېكىن، ئەدەبىياتنى قىزغىن سۆيىدىغان روھى ھەقىقەتەن قەدىرلەشكە ئەرزىيدۇ.

يازغۇچىلار قانداق ئادەملەر؟ ياكى قانداق ئادەملەر يازغۇچى بولالايدۇ؟ مەن شۇنچە كۆپ ئويلىنىپمۇ جاۋاب تاپالمىدىم. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بويتاق ئۆتىدىغانلارمۇ، توي قىلىپ بالىلىق بولىدىغانلارمۇ بولىدىكەن. يازغۇچىنىڭ بالىسى يازغۇچى بولىدىغان ئەھۋاللار كەمدىن كەم ئۇچرايدىكەن. قارىغاندا ئەدەبىي تالانتنىڭ ئىرسىيەتلىك خۇسۇسىيىتى يوق ئوخشايدۇ. ئومۇمەن ھەممە ئادەملەردە بولىدىغان ئالاھىدىلىكلەر يازغۇچىلاردىمۇ بولىدىكەن. ئېھتىمال يازغۇچى بولماقچى بولغان ئادەمنىڭ چوڭ مېڭە پوستلاق قەۋىتىدە، تەڭرى ئاتا قىلغان ئالاھىدە پائالىيەتچان نېرۋونلار بولۇشى مۇمكىن.

(بېشى 67 - بەتتە)

— ھوي پاسكىنا قويۇۋەت.

— سەنمۇ قويۇۋەت رەسۋا.

خۇددى قۇرۇق قومۇشقا ئوت تۇتاشقاندەك قىسقىلا ۋاقىتتا ھويلا جەڭگاھقا ئايلاندى. قىيا - چىيا ئاۋاز قوشنىلارنىڭ ئۆيلىرىگىچە ئاڭلىنىپ بارغانىدى. ياقۇپ نېمە قىلارىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغاندا ناھىيىلىك سوت مەھكىمىسىنىڭ خادىمى ئەكبەرجان كىرىپ كەلدى. ھەممە زۇۋانلار ئېتىلىپ، ھاۋادا پۇلاڭلاۋاتقان بازغاندەك مۇشتلار نىشانىغا تەگمەيلا توختاپ قالدى.

— سىزنى تەبرىكلەيمەن ياقۇپ ئاكا، - دېدى ئەكبەرجان ھويلىدىكى پاتپاراقچىلىققا پەرۋا قىلمىغاندەك، ھەممە يانىغا قاراپ قويۇپ : - سىزنىڭ تۇرمىدە ياتقىنىڭىزنىڭ ناھەق قىلىنغانلىقى ئىسپاتلاندى. ئەينى چاغدا باشقىلار سىزنىڭ ئاچقۇچىڭىزغا تەقلىدىي ئاچقۇچ ياساتقانىكەن، سىز سەزمەپسىز. ئاندىن ئۇلار ۋاقتى كەلگەندە پۇلنى جۇندەپتۇ. بىز ئەھۋالنى ئالدىنقى ھەپتە بالىلىرىڭىزغا ئۇقتۇرۇش قىلغانتۇق، ئەمما مەھكىمىمىزگە بارمىدىڭىز. يۇقىرى خىزمىتىڭىزنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى، توختاپ قالغان ئىش ھەققى ۋە ئەينى چاغدىكى ھەققىڭىزنى بېرىۋېتىشنى قارار قىلدى.

ياقۇپ خۇددى ئۆزىغا سوزۇلغان قاباھەتلىك چۈشتىن ئويغانغاندەك كۆز ئالدىدا بولۇۋاتقان ئىشلارغا ئىشەنمەيلا قالدى. ئۇنىڭ بالىلىرى بىرىگە ئۈچمەنلىك بىلەن قاراشماقتا ئىدى،

ئەزىز سەيدەخمەت

زەنجىر

(فېلىيەتون)

— ئىدارىمىزدىكى م ئەپەندىنىڭ بۆرە ئىتىدىن مەنلا ئەمەس، مۇشۇ چوڭ قورۇدىكى ھەممەيلەن ئىنتايىن بىزار. قىزىق يېرى شۇكى، بۇ ئىتنىڭ كەينىدە پىتنە - ئىغۋا قىلدىڭمۇ، ئىش چاتاق، ئىت سېنى تۇۋا قىلغۇزىدۇ. كىيىملىرىڭىزنىڭ رەڭگى ئۇنىڭغا ياقمىغاندەك قانلىرىڭ بىلەن بوياپ قويىدۇ. چوڭ - كىچىك دەپ ئايىماپ تۇرمايدۇ. ئورۇق بولساڭمۇ چىشلەيدۇ. كىم يەتكۈزدىكىن - تاڭ، قايسى بىر سورۇندا زارلىغىنىمغا، بۇ دىڭ قۇلاقمۇ ئۇزۇن ئۆتمەي ئاچچىق جاۋاب قايتۇردى. ئايالىمنى قىرقىرىتىپ، مېنى ۋارقىرىتىپ ئەدەبلەپ قويدى. ئايالىمنىڭ، دوست-دۈشمەننىڭ كۆزىدىن ئوت چىقىرىۋېتىمەن دېگەن نىيەتتە تىككۈزۈپ ئەمدىلا كىيگەن يېپ - يېڭى كۆڭلىكىمنى ئامالسىز چۈرۈۋەتتۇق، ئايالىم قورقۇپ كەتكىنىدە ئەمەس، كۆڭلىكىمنى كىيەلمىگىنىگە مىشىلداپ، بۇ دىڭ قۇلاقنىڭ ئۆلۈمىنى تىلەپ، قەغىشلىق قىلىپ يىغلايتتى. ھەتتا ئۇ شۇ ئاچچىقىدا ماڭا بىر نەچچە قېتىم يالغانمۇ ئېيىتتى. مەن تاماق ئۈچۈن بىر نەچچە قېتىم ئەكېلىپ بەرگەن گۆشنى «مۈشۈك» يەۋالغان بولدى. لېكىن ھويلىدىكى دېرىزە تەكچىسىدە پەيدا بولۇپ قالغان زەھەرلىك دورا بوتۇلكىسى، ماڭا ھەممىنى سۆزلەپ بېرەتتى.

مەن گۆشسىز تاماقتىن ماغدۇرسىزلىنىپ، مۈشۈكتىن ئاغرىنىپ، مەگەن پاتقان پۇتۇمنى سۆرەپ، دىڭ قۇلاقنىڭ ئۆزىدىنلا ئەمەس، ئىزىدىنمۇ قورقۇپ يۈرگەن كۈنلەردە بۇ يۈزى تۈك مەخلۇق قېرىشقاندەك ئۆيۈم ئەتراپىنىلا ئايلىنىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ نېمىنىدۇر بىر نەرسە ئىزدىگەندەك ئۇ يەر-بۇ يەرلەرنى ئاچكۆزلۈك بىلەن پۇراپ تىمىسقىلايتتى. ھېچنىمە تاپالمىسا، ئاچچىق غىڭشىپ، ئالدى پۇتلىرى بىلەن يەرنى تاتىلاپ كاڭشىپ كېتەتتى.

سەۋر قاچام ئاخىرى چېقىلىپ پارە - پارە بولدى. تەكلىپ بۇلۇتلىرىم يىغىن زالىدا يامغۇر تۆكتى. ئىتقا زەنجىر «سوۋغا قىلىش» پىكرىم ھەممىگە ياغدەك ياقتى. ئەمما كۈتۈلمىگەندە ئىدارە باشلىقى كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ چۈشتىكى شىشە پۈچۈقىدەك پارقىرىتىپ قايناپ كەتتى:

— نېمانچە سېسىق ئۈچەيدەك ئۇزۇن گەپ بۇ؟ م ئەپەندى ئىتىنى باغلاپ باقمىسا نېمە بوپتۇ، ھە، نېمە بوپتۇ؟ تازىمۇ - زە؟ نېمىشقا ياخشى

تەرىپىنى ئويلىمايسىلەر؟ چىشلىۋالدى، ئاتا - ئانا، ئەل - ئاغىنىلەر ئۆيىمىزگە كېلەلمەيۋاتىدۇ؟ ھەم، ئۆيۈڭلەرگە مېھمان كەلمىسە، چىقىمىڭلار ئازلايدۇ. ئائىلەڭلار باياشات بولىدۇ. بۇنىڭ نەرى يامان؟ ھەدېسە چىشلىۋالدى، چىشلىۋالدى دەيسىلەر! ئىت دېگەن چىشلىمەي چوكۇلدىتىپ سۆيۈپ قويسا بولامتى؟ م ئەپەندى بۇ كۈچۈكنى باققاندىن بېرى ئىدارىمىز ناھىيە تەرىپىدىن ئۇدا ئىككى قېتىم ئامانلىق ساقلاشتىكى ئىلغار ئورۇن بولۇپ تەقدىرلەندى. مەن تېخى بۇ سەگەك كۆزەتچىنىڭ مائاش تەمىناتىنى ئىدارىمىزنىڭ قوشۇمچە كىرىمىدىن ھەل قىلىپ بېرىشنى ئويلىشىۋاتىمەن. سىلەر، بىلمەيسىلەر، بۇ دېگەن شۇ قەدەر ياخشى كۈچۈككى، مېنى كۆرىدىغان بولسا بەش ئارغامچا بويى يىراقتىن قۇيرۇق ئوينىتىپ، پىلتىڭلاپ ئالدىمغا كېلىدۇ. تولغىنىپ ئەركىلەيدۇ. كۈچۈكلىنىدۇ. تاپانلىرىمغا سۆيۈپ ھارمايدۇ. ئەجەبا مېنى قاراڭغۇدىمۇ تونۇيدۇ - يۇ، سىلەرنى قورقۇتۇپ چىشلەمدىكەن؟ قۇيرۇق گەپتە - بۇ! ھازىر دېگەن قۇيرۇق گەپنى ئاز قىلىپ، ئەمەلىي ئۇنۇم يارىتىدىغان ئىسلاھات دەۋرى. بۇ ئىت ئائىلىكلەر قورۇسىدا ئامانلىق قوغدىغۇچى يوق بولۇشتەك بوشلۇقنى تولدۇردى. مەن ئىدارە نامىدىن بۇ ئىتنىڭ ئىگىسى م ئەپەندىگە ئالاھىدە رەھمەت ئېيتىمەن. م ئەپەندى مۇشۇنداق ياخشى ئىتنى قاتارغا قوشۇپ ئامانلىق ئىشلىرىدا زور نەتىجە ياراتقانلىقى ئۈچۈن، ئىدارىمىز ئۆي تەقسىم قىلىش، ئۇنۋان باھالاش، كادىر ئۆستۈرۈپ ئىشلىتىشتە ئۇنىڭغا ئالاھىدە مۇئامىلە قىلىدۇ...

بۇ قىممەتلىك پىكىرلەر گۇدۇڭ - گۇدۇڭ قىلىغان غۇدۇراشلارنى پەيدا قىلدى. بىر دەمدىلا مەجلىسخانىنى قاپلىغان كۆكۈش تاماكا ئىسلىرى، ئاياللارنىڭ ئىككى يېنىغا ئېغىناپ، ئالقانلىرى بىلەن ئېغىزىنى يېرىم توسۇپ پىچىرلاشلىرى باشلىقنىڭ دىققەتىنى زەرىدىن تولىمۇ يىراقتا ئىدى. ھەممەيلەن باشنى ئاغرىتىدىغان بىر لاخشىيال يېپىغا زەنجىرسىمان باغلانغان بولسىمۇ، چىش يېرىپ ئېغىز ئېچىشقا پېتىنالمايۋاتاتتى. نېمە ئامال دەيسىز؟ كىممۇ كالتە پەم، يېڭىلىق روھى يوق، ئۆكتىچى ئاتىلىشنى خالايدۇ؟

ئالدىنقى قېتىملىق يىغىندا خىزمەتلىرىمىزگە پايدىلىق بىر نەچچە تۈرلۈك تەكلىپ بېرىۋىدىم، ئۇ: «رەھبەرلىك دېگەن ئىشەكنىڭ پۇتى بەش دېسە، باشقىلار تۆت دەپ تۇرۇۋالماسلىقى كېرەك، زۆرۈر تېپىلسا بىرمۇبىر ساناپ بېرىمەن» دەپ دەككەمنى بەرگەنلىكىنى كىم كۆرمىگەن دەيسىز؟! نىھايەت ئىتقا تەييارلىغان زەنجىر بېشىمغا توقماق بولۇپ چۈشتى. ئەمدى كىممۇ بۇ تۆھپىكار ئىت ھەققىدە بىر نەرسە دېيەلەركىن؟

كلاسسىكلارنىڭ شېئىرلىرىدىن

غەزەلىيات ئەمرى

ھۆسنۈڭ كامالىتى ئەي مەھلىقا مۇبارەك،
ئائىنە ئىجامالىڭ تاختىسانا مۇبارەك.
خوپ ئولدى ئارزىگىنى ئايىنەدىن ياشۇردۇڭ
ئى شوخ ماھ تەلئەت شەرىمھا يا مۇبارەك.

تايۇز گە غازە قويدۇڭ قانىمنى تۆكتى غەمزەڭ،
نازىئىلكىدە ئىگارا بولسۇن ھىنا مۇبارەك
تۇن قايدا مەست ئەردىڭ كىملا بىلەن بادە ئىچتىڭ
گۈل ھېيىبىدەك ئوزۇلگەن بەندە قىبا مۇبارەك.

ئەي ياخشىلارنى شاھى بولما رەقىبكە ھەمدەم
يانىڭدا نامۇناسىپ ئولشۇنام مۇبارەك.
باھەسىندى مالامەت سولتانىسەن كىرەم قىل.
شەدىن كىرەم موناسىپ قولدىن دوئا مۇبارەك.

بىر شوخ دىلرابا غا بولدوم ئەسىر زۇلفى
باشىمغا توشتى سودا قىلسۇن خودا مۇبارەك
ئولسەرۋى قەد خىيالىن قىلدىڭ ئەمىر ئىنشا
تەبئى سەلىم بىرلە فىكرى راسا مۇبارەك.

مەجزوپ

سون ئەي ساقى ساغىز دوئا ئەيلەگوم،
ساڭا خان كوڭلوم فىدا ئەيلەگوم.
كۆڭۈل غەيىر مىھرى بىلە دەردلىك،
ئو ساغىر يوقىدىن داۋا ئەيلەگوم.

بوسوغاڭ تۆبىدە ياتىپ باش قويۇپ،
كى كەتمەي ئىشىكىدەك ۋافا ئەيلەگوم.
كى جان رىشتەسى تار مىھرى بىلە،
فىدا قەدەھ ئاشىنا ئەيلەگوم.

زىھى قىيسىق ھىممەت تەلەب يولىدا
ئىچىپ نەششەئى بىرلە راسا ئەيلەگوم.
مول ئەيلەپ ماڭا جامى ساقى ئوزات.
ئىچىپ دىلنى گىتى نامائەيلەگوم.

ئوقور دەيىر بىرى دوئايى قەدەھ
كى مەن زىكىر ئىلە رەببىنا ئەيلەگوم.
تىرىلور ئولوك دىل ئو شەربەت بىل
تاتىپ زىكرىيا رەببىنا ئەيلەگوم.
تەرىپ ئىلە موتىرىپ ئوت ئەلھان خوش
بولوب شاد بىر ئومور ئادا ئەيلەگوم.

ھەزرىتى سولتانولئارفىن

دەم بو دەمدور ئوزگە دەمنى دەم دىمە،
دونيادىن پەھىم كىتەرسەن غەم يىمە.
كويمەسە جان دىلىم ھەم ئوستىخۋان،
كوز ياشىڭ ئاققان بىلە سەن نەم دىمە،

خىۋاھ كەلسە كولسە يىغلاسا ئاشىق ئىلى
چەھرەئى سەرخىن كوروب يەرغەم دىمە.
ئەسلى نەسلىڭ قەترەئى ئابى مەنى
خەسىنى كورسەڭسەن ئوزەڭدىن كەم دىمە.

ئادەمىدە دورى مەئنى بولماسا
سەن ئونى ئادەم كوروب ئادەم دىمە.
تويماسا سىر مەئنىدىن ئادەم ئىمەس
سەن ئونى سورەت كوروب ئادەم دىمە.

يورەكىدە بولماسا يوز داغ- دەرت
زىنھار قاچقىل انى ھەمدەم دىمە.
تەگسە يىكان ئابدارى خەنجىرى،
جان بىرور جانانىغا مەھرەم دىمە.

دوسلاردىم دىۋانە ئەرمەس ھەر كىشى
ئېزىز جاندىن كەچمەسە ئادەم دىمە.
مىسلى دەريا يوزىدە يورگەن خەسى
ھايو - ھوي دېگەن بىلە مەھكەم دىمە.

ئەمەسىدا توتقىل غەنىمەت ھەر نەفەس،
يارىسىز ئوتكەن بو دەم نى دەم دىمە.

كلاسسىك ئەدەبىياتتىن

نەشىرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇراخمان مۇھەممەت

ئېرسالنامە

ئەمەردىن: ئېرسالنامە — «يوللانما خەت»، «پۈتۈكنامە» ياكى «سالام خەت» دېگەن مەنىدە بولۇپ، ئۇ ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدا ئەپسانە، رىۋايەت، بېيت - قوشاق، داستان، قىسسە، چۆچەك، لەتىپە، ماقال - تەمسىل، تېپىشماق، مەسەل، رىسالە، ھېكمەتلىك سۆز، ھېكايەت، ناخشا - مۇزىكا ۋە ھەر خىل ئەدەبىي چاقچاقلارغا ئوخشاشلا ئۆزگىچە مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ.

ئېرسالنامە ئەۋەتىش ئۇيغۇر خەلقى ئارىسىدا قەدىمدىن تارتىپ بىر خىل مىللىي ئادەتكە ئايلانغان ئەدەبىي شەكىل بولۇپ، ئۇ مەيلى نەسرىي ياكى نەزمىي شەكىلدە ئىجاد قىلىنىشىدىن قەتئىينەزەر، مەزمۇن جەھەتتە كۆپىنچە مۇھەببەتنى، مۇھەببەت جۇدالىقىنى، ئۆز مەھبۇبىغا، دوستلىرىغا، ئاتا - ئانىغا، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىغا، ئۆز يۇرتىغا بولغان سېغىنىشىنى ئىپادىلەيدۇ.

بىز خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، تېزىشقا مۇناسىپ ھەسسە قوشۇش مەقسىتىدە، ئېرسالنامىلەردىن بىر نەچچە نەمۇنىنى ژۇرنىلىمىزدا تونۇشتۇرۇشنى مۇۋاپىق تاپتۇق.

* * *

يېتىپ مۇندا ھەسرەت - نادامەتتە مەن،
ئېرسالنامە ئەۋەردىم خىجالەتتە مەن.
پىراقىڭدا بولدى ھالىم زەبۇن①
ئۆزۈم غەمناك②، مالامەتتە مەن.
سېنى كۆرمىگەن بولسامىدىم كاشكى...
بەناگاھ③ كۆرۈپ بۇ ۋىلايەتتە مەن؛
دىلىمغا قادالدى ئىشقىڭ خەنجىرى،
شۇندىن بۇيان بىمارەتتە④ مەن.

مۇھەببەتلىك يۈرەكتىن،
سېغىنغاندا يازغان خەت.
مېنى دوستۇم، يارىم دەپ،
جانىدىن ئەتىۋا كۆرگەن،
ئۇلپەت بولۇپ ئۆمۈرلۈك،
ئىشقى بىلەن كۆيدۈرگەن،
چىرايلىقىم، مەشۇقۇم،
دىلدارىمغا سالام خەت.

* * *

خەت پۈتۈپ نامە ئەۋەردىم مېھرىبان يارىم ساڭا،
ئوقۇتۇپ ئىلكىمگە ئال، مەلۇم بولۇر ھالىم ساڭا.
كېچە - كۈندۈز يىغلىماقتىن ئۆزگە ئىش يوقتۇر ماڭا،
بۇ مېنىڭ يىغلىغىنىمنى كىم بېرىپ ئېيتۇر ساڭا؟
ئاي بىلەن كۈننى قېتىپ ئەلچى ئەۋەردىم مەن ساڭا،
ئايمۇ ياندى، كۈنمۇ ياندى، ھېچ خەۋەر يوقتۇر ماڭا.
ئوتمۇ سەن - ئاتەشمۇ سەن، نەدىن تۇتاشتىڭ سەن ماڭا؟
يا كېلىپ جانىمنى ئالغىن، يا كۆڭۈل بەرگىن ماڭا.

* *

تومۇزدا خەت پۈتۈپ كۆيدى پېشانەم،
ئۆزۈم ئۆلسەم خېتىم — قالسۇن نىشانەم.

خېتىمنى كۆرسەڭ، بىچارە دەرسەن،
ئىشقى ئوتىدا دىۋانە دەرسەن.

خېتىمنى ئوقۇپ، يادقا ئالارسەن،
بۇلبۇلدەك سايراپ يىغلاپ قالارسەن.

چىمەننىڭ بۇلبۇلى كۆڭۈل ئاۋاسى،
جاھاندا بارمىكىن يارىنىڭ ۋاپاسى.

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن

ۋاپاسى باردۇر دەپ بەردىم كۆڭلۈمنى،
ۋاپادار بولساڭ، تۇزۇتما كۆڭلۈمنى.

* *

جېنىم، سەن باغىم ئىچىدە قىزىلگۈل،
سېنىڭ ئىشقىڭدا مەن بىچارە بۇلبۇل.

كېچە بولسا كۆزۈمدىن ئۇيقۇ قاچتى،
جىمى ئەزالىرىمغا ئوت تاتاشتى.

تۇتاشقان ئوت ئىچىدە كۆيدى بۇ جان،
كۆرۈشمەكلىك ئىستىكىدە دىل پەرىشان.

ساڭا كۆيمەكلىكىم ھەقتىن ئىرادە،
مېنى كۆيدۈرمىگىن مۇندىن زىيادە.

يامان دىشۋار⑤ ئىكەن يولنىڭ يىراقى،
جېنىمنى ئۆرتىدى ئىشقىڭ پىراقى.

كويۇڭدا دائىم يۈرىمەن سەرسان،
بولۇپ ئىشقىڭدا مەجنۇندەك ۋەيران.

* *

يول يىراقى بولسا بولسۇن، كۆڭۈل يى-
راقى بولمىسۇن،
ئىككىمىز ۋەدە قىلىشقان، ۋەدە يالغان
بولمىسۇن.

* *

ۋەدىنىڭ قاتتىقلىقى يامان دۇر تاشتىن،
مېنىڭ باشقا يارىم يوق سەن قەلەمقاشتىن.

ئېسىمدىن چىقمىدىڭ — ھەر كۈن ئېسىمدە،
تۈندە ياتسام كۆرەرمەن سېنى چۈشۈمدە.

* * *

ئۈچۈپ چىقىپ ئاينى كۆرسەم چەرخى پەلەكتە،
يېنىپ چۈشۈپ سېنى سۆيسەم مەخمەل چۈشەكتە.

ئاي ئالدىدا، كۈن كەينىمدە، ھەسرەت ئىچىمدە،
چىقماس ئوتنى ماڭا سالدىڭ، دەردىم ئىچىمدە.

ئاق يەرگە قوغۇن تېرىدىم، چۆنەكلىرى تۈز.
ئاقناۋاتلار پىشىپ قالدى، يارىم ئۆزۈڭ ئۈز.

سەن يار ئۈچۈن تاياق يېدىم بىر مىڭ ئالتە يۈز،
يەنە يېسەم شۇنچە يەرمەن، ئۆرۈمەسمەن يۈز.

* *

ئوتۇڭغا مۇپتىلا بولدۇم،
ئەجەب خارۇ - زار بولدۇم،
سەن ئېرۇرسەن دىلخاھىم،
ساڭا يەتسۇن مېنىڭ ئاھىم،
قاراپ قويغىن ئايا شاھىم.

* *

سېنى مەن ياد ئېتىپ جانىم قەلەمقاش،
كېچە-كۈندۈز كۆزۈمدىن ئاقتى قان-ياش.

قىزىلگۈلدەك يۈزۈڭنى پېرىسامەن،
قونۇپ بۇلبۇل سۈپەتلىك سايرىسامەن.

كېچە ھەم سەھەردە پەرياد ئېتەرمەن،
كى ئول خالىق ئەزىمگە داد ئېتەرمەن.

خېتىمدىن بىلەرسەن مېنىڭ دەردىمنى،
ئۆزۈڭ ھاكىم بولۇپ سورا ئەرزىمنى.

ياتار بولدى پىراقتا خەستە جانىم،
ساڭا يەتسۈن مېنىڭ ئاھۇ - پىغانىم.

سىزىپ كەتتى تېنىمدىن ئۇستىخانىم،
سامان ياڭلىغ سېرىق بولدى چىرايىم.

كۆرۈپ ئەردىم، كۆزۈم چۈشتى كۆزۈڭگە،
كۆيۈپ قالدىم سېنىڭ شېرىن سۆزۈڭگە.

كۆيۈپ گۈلدەك چىرايىم كۈل بولۇپتۇ،
ساڭا مەن كۆيگىلى ئون يىل بولۇپتۇ.

ئىلاجىم يوق مېنىڭ كۆيمەكتىن ئۆزگە،
داۋا يوقتۇر ماڭا ئۆلمەكتىن ئۆزگە.

ساڭا بۇ دەردلىرىم مەلۇم ئەمەستۇر،
سەن يوق ئۆي-ئايۋانىم گويا قەپەستۇر.

سەھەردە ئاھ ئۇرۇپ زار يىغلىغانىم،
يۈرەكتىن قاينىغان دەردۇ - پىغانىم.

بەناگاھ ھەر زامان يادىمغا يەتسەڭ،
بىتابتەك تىترەيمەن قارىماي كەتسەڭ.

ئۆزۈم ئاجىز غېرىب، يوقتۇر كىمەرسەم،
كىشى بولسا ئەردى، بىر خەت ئىبەرسەم.

*

قاشلىرىڭ ئىنىنا پەتەھنا، كۆزلىرىڭ زىرۇ - زەۋەر،
مەن كۆيۈپ دەردىڭدە يۈرسەم، سەن يۈرسەن بىخەۋەر.

*

سېنى كۆرسەم گۈلدەك خۇش ئاچىلۇرمەن،
تېرىقتەك ھەر تەرەپكە ساچىلۇرمەن.

سېنىڭ ئوتۇڭ مېنى بىچارە قىلدى،
يۈرەكنى ھەر كۈنى مىڭ پارە قىلدى.

*

ئايغا ئوخشاش يۈزلىرى، چولپانغا ئوخشاش كۆزلىرى،
ئۆزلىرىگە ئوخشىمايدۇ خەلقىي ئالەم قىزلىرى.
ئەتىياز پەسلىدە كەلگەن قارلىغاچتۇر ئۆزلىرى،
تالچىۋىقتەك تولغىنارمەن يادىمغا ئالغانىمىرى.

*

قاراقاشىڭ، قاراساچىڭ ئەجەب سۇمبۇلغا ئوخشايدۇ،
سېنى يادىمغا ئالغاندا يۈرەك جان بىرلە قاقشايدۇ.
كېچە - كۈندۈز سېنى ئىزدەپ بۇ تەندە قالمىدى تاقەت،
كىشىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كۆڭۈل ئازغانغا ئوخشايدۇ.

*

مۇھەببەتنامە قىلدى بۇ گادايىڭ،
دېگەچ قۇللۇق سالام بىرلە دۇئايىڭ.

مېنىڭدە قالمىدى سەۋرى - قارارىم،
سېنىڭ ھالىڭ نېچۈك ئەي مېھرىبانىم.

بايان قىلسام ساڭا بۇ ئارزۇ - ھالىم،
قېشىڭغا بارماقتۇر پىكرى - خىيالىم.

ئۆزۈم مۇندا، كۆڭلۈم سەندىدۇر دائىم،
ساڭا مەلۇم ئەمەس بۇ مېنىڭ ھالىم.

ئەگەر بىلسەڭ بۇ ھالىمنى نىگارىم،
ساڭا يەتسە بولۇر ھاسىل مۇرادىم.

ئاناڭ ئايىمۇ، داداڭ كۈنمۇ، تۇغۇپتۇ سەن - قىزدىلگۈلنى،
ھەسرىتىڭدە ئۆلتۈرەمسەن مەندەك بىر يېتىم قۇلنى.

*

ھۇ ۋەلپىراق⑥، ۋە ھازەل ئىشتىياق⑦، مۇبارەك جامالىڭىز كۆڭلۈمگە يېقىن، كۆزۈمدىن يىراق؛ چىقمىدى جان، يەتمىدى ئاھۇ - پىغان؛ ئول نازاكەت بوستانىنىڭ نەۋباھارى، ھۆسنى ئىقلىمىنىڭ شاھسىۋارى⑧، مالاھەت⑨ گۈلشىنىنىڭ گۈلئۇزارى⑩، ئارامى باغىمنىڭ گۈلى، چىمەنلەرنىڭ بۇلبۇلى، دەردىمنىڭ داۋاسى، رەنجىمنىڭ شىپاسى، گۈزەللەرنىڭ رەناسى، ئاقىللارنىڭ دەناسى، كۆڭۈل رىشتى باغلانغان، ھىجرانلىقتا داغلانغان، كۆرۈشكە ئىشتىياق بولغان، كېچە-كۈندۈز غەمناك بولغان، ئەنى جنابى ئىززەتلىك، ئەل ئىچىدە ھۆرمەتلىك، مېھرى - شەپقەتلىك، قەدرى قىممەتلىك، ئاپتاپ تەلئەتلىك⑪، مۇشتەرى سىمادەتلىك، قۇرئان تالاۋەتلىك، ئەدلى ئادالەتلىك، سەرۋى قامەتلىك، ئاشنا قىيامەت

لىك، ئايدەك لاتاپەتلىك، كېيىك قىياپەتلىك، كۆرۈشكىلى ئارزۇلۇق بولغان، مۇڭداشقىلى مۇڭلۇق بولغان، قىزىلگۇلدىن بۇي ئالغان، كاككۇكتىن خۇي ئالغان، كۆڭلۈمنىڭ پىكرى، دىلىمنىڭ زىكرى، چىشلىرى ئۈنچە، لەۋلىرى غۇنچە، قاشلىرى قەلەم، گەپ - سۆزى مەلھەم، مەڭزى ئاناردەك، كۆڭلى باھاردەك، ئالتۇن باشلىق، سۇمبۇل چاچلىق، كېيىك يۈرۈشلۈك، غۇلمان تۇرۇشلۇق، تېنى يۇمران، كۆزى چولپان، قەمەر⑫ يۈزلۈك، شېكەر سۆزلۈك، ئۆزى مۇلايىم، نازاكەت ئايىم مەشۇقۇم ۋاپادارغا ئاشىق بىۋاپادىن سالام.

ئاھ مەشۇقۇم، ئىشق ئوتىدا كۆيگەن، بالا ۋە مېھنەت دەشتىدە ئۆرتەنگەن، كېچىلىرى بىئارام بولغان، كۈندۈزلىرى بىقارار بولغان، دىلى پۇرغەم⑬، كۆزلىرى پۇرنەم⑭، ئاشىقى سەرۋىناز⑮، مەشۇقى دىلناۋاز⑯، تەقدىرى قىسمەت بىلەن، داغى ھىجرەت بىلەن ئىنسان قېرىندىن، فەرھاد شېرىندىن، تۇلپار پەيتۇندىن، لەيلى مەجنۇندىن، تاھىر زۆھرەدىن، ۋامۇق ھۇزرادىن، غېرىب سەنەمدىن، كاتىپ قەلەمدىن، ھۇرۇلقا ھەمراھدىن، يۈسۈپ زىلەيخادىن، مەھزۇن گۇلنىسادىن، مەسئۇد دىلئارادىن، بېلىق دەريادىن، يانتاق مەرئادىن، سەدەپ قېپىدىن، خەنجەر سېپىدىن، گۈل غۇنچىدىن، بۇلبۇل باغچىدىن، كېيىك تېغىدىن، چىراغ يېغىدىن، قوي قوزىسىدىن، چىغرىق پوزىسىدىن، لەغمەن چوكىسىدىن، باپكار موكىسىدىن، تۆگە بوتىلىقىدىن، جەرەن ئوتلىقىدىن، چىنار شېخىدىن، باغۋەن بېغىدىن، بۆشۈك تانىپىدىن، لاچىن قانىتىدىن، ئۆكۈز ھەلەپتىن، كاككۈك زەينەپتىن، بىلەك جەينەكتىن، چىنە چەينەكتىن، بېگىز قاپتىن، ئۈستىرا كاپتىن، دۇتار تارىسىدىن، دېھقان ئارىسىدىن ئايرىلغاندەك ئايرىلىپ، سۇندى قانىتىمىز قايرىلىپ، شۇنىڭ بۇ تەرىپىدە ھالىم خاراب، باغرىم كاۋاپ بولۇپ، ھارسام ئولتۇرۇپ كېتىپ، ئولتۇرسام يېتىپ كېتىپ، ياتسام ئۇخلاپ كېتىپ، ئۇيقۇلۇقتا چۈش كۆرۈپ، چۈشۈمدە بىرنى ئۈچ كۆرۈپ، چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىپ، ئويغانسام تۇرۇپ كېتىپ، تۇرسام مېڭىپ كېتىپ، كىيگىنىم كېپەن، يېگىنىم تىكەن بولۇپ، ئىچىمگە غەم تولۇپ، كېچە بولسا يۇلتۇز ساناپ، كۈندۈزلىرى يولغا قاراپ، مۇرادىمغا يېتەلمەي، يا بىر تەرەپكە كېتەلمەي، ئىشقى سەۋداسىدا سىزىپ، سەۋرىنىڭ بوتىسىدا⑰ ئېزىپ، پىراق ئوتىنى باشلاپ، ئىككى كۆزۈمنى ياشلاپ، گەدىنىمنى قاشلاپ، ھېچ چارە تاپالماي، كۆرۈشكەندە ئەھۋالىمنى ئېيتالماي، كۆزۈمدىن دەريا ياساپ، ئۈنىڭدىن سىياھ ياساپ، كىرپىكىمنى قەلەم قىلىپ، ئۆزۈمگە ئۆزۈم ئەلەم قىلىپ، نالايىق رۇقئە⑱ ئېرسال قىلدىمكى، كۆرۈشەيلى يېرىم دىدار خەت بىلەن، ئۆلۈپ كەتمەي پىغان بىلەن - دەرد بىلەن. ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم.

ئىزاھلار:

① زەبۇن — خار، بىچارە.
② غەمناك — غەمكىن.
③ بەناگاھ — ئۇشتۇمتۇت.
④ بىمار — كېسەل، ئاغرىق.
⑤ دىشۋار — جاپا، قىيىن، ئەزىيەت
⑥ ھۇۋەلپىراق — ئول پىراق.
⑦ ھازەل ئىشتىياق — بۇ ئىشتىياق.
⑧ شاھسۋار — چىرايلىقلار شاھى.
⑨ مالاھەت — گۈزەللىك.
⑩ گۈلئۇزار — گۈل يۈزلۈك.
⑪ تەلئەت — چىراي، يۈز.
⑫ قەمەر — ئاي.
⑬ پۇرغەم — غېمى تولا.
⑭ پۇرنەم — ياشقا تولغان.
⑮ سەرۋىناز — سەرۋى دەرىخىدەك نازۇك.
⑯ دىلناۋاز — كۆڭۈلگە ياقىماق.
⑰ بوتىسى — ماۋانچىنىڭ تېشى.
⑱ رۇقئە — باغاق، خەت.

ئېيتىپ بەرگۈچى: چىرا بازار تۈزاقچى كەنتىدىن، مەمتىمىن تۇردى
توپلاپ رەتلىگۈچى: مۇھەممەتتوختى ئەخمەت

مال بازىرىدا

ساۋ جىيەنبىن ئويمىسى

شادلىق تەنتەنىسى　　　ئابدۇللا ئۆمەر فوتوسى

新玉文艺　يېڭى قاشتېشى
NEW JADE LITERATURE

一九九七年　(双月刊)	1997 - يىل (قوش ئايلىق ئەدەبىي ژۇرنال)
编辑:〈新玉文艺〉编辑部	تۈزگۈچى: «يېڭى قاشتېشى» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى
出版:和田行署文化处	نەشر قىلغۇچى: خوتەن مەمۇرىي مەھكىمە مەدەنىيەت باشقارمىسى
喀什日报社印刷厂印	«قەشقەر گېزىتى» مەتبەئەسىدە بېسىلدى
发行:和田地区邮电局	خوتەن ۋىلايەتلىك پوچتا - تېلېگراف ئىدارىسى تارقىتىدۇ
订阅:全国各地邮电局	مەملىكەت بويىچە ھەر قايسى پوچتىخانىلار مۇشتىرى قوبۇل قىلىدۇ
印张:787×1092,1/16,6.125张	فورماتى: 1092×787مم، 1/16، 6.125 تاۋاق
国内外统一刊号:	مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى بىر تۇتاش نومۇرى:
ISSN1002—929X　CN65—1088/1	ISSN 1002 — 929 X　CN 65 — 1088/1
代号:58—26	پوچتا ۋاكالەت نومۇرى: 26 — 58

定价:1.20元，电话:2033792：تېلېفون نومۇرى، 1.20 يۈەن، باھاسى: